ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଓ ଶିଳ୍ପ ସମ୍ଭାବନା

ପ୍ରଫେସର ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର

ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ ଓ ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥା
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଓଡ଼ିଶାର
ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଓ ଶିଳ୍ପ ସମ୍ଭାବନା

ଲେଖକ :

ଡକ୍ଟର ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର
ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଫେସର,
ରେଭେନ୍ସା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ

୧୯୮୧

ପ୍ରକାଶକ :
ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ ଓ ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥା
ଭୁବନେଶ୍ୱର

NATURAL RESOURCES OF ORISSA AND POSSIBLE INDUSTRIES BASED ON THEM.

Published under the scheme of production of books and literature in Regional Languages at the University level sponsored by the Government of India in the Ministry of Education and Social Welfare (Department of Education), New Delhi.

Written by :
Dr. Gokulananda Mohapatra,
Professor of Chemistry,
Ravenshaw College, Cuttack.

Reviewed by :
Dr. P. K. Jena,
Director, Regional Research Laboratary,
Bhubaneswar.

Language Corrected by :
Smt. Haripriya Mohapatra,
Language Expert, Text Book Bureau,
Bhubaneswar.

First Edition : 1981

Copies printed : 2000

Publication No- 329

Published by :
The Orissa State Bureau of
Text BooK Preparation & Production, Bhubaneswar.

© All rights reserved by the Publisher. No part of this book may be reproduced in any form or by any means without permission from the Publisher in writing.

Paper used for printing of this book was made available by the Government of Orissa at concessional rate.

Printed at :
Sri Laxmi Printers
Aerodrome Area, BBSR-751009.

Price Rs.-8-00

ଉପୋଦ୍‌ଘାତ

"ଉଚ୍ଚ ହେବାପାଇଁ କର ଯେବେ ଆଶା
ଉଚ୍ଚ କର ଆଗ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ।"

—ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର

ଇଂରେଜ ଅମଳରେ ହାଇସ୍କୁଲରେ ସବୁ ବିଷୟ ଇଂରାଜୀରେ ପଢ଼ା ଯାଉଥିଲା । ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଲା ପରେ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ଉତ୍ତର ଦେବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା କିପରି ଶିକ୍ଷା ଓ ପରୀକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ କଲେଜ ସ୍ତରରେ ହେବ ଏଥିପାଇଁ କୋଠାରି କମିଶନ (୧୯୬୪-୬୬) ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ସୁଚିନ୍ତିତ ଯୁକ୍ତି ସହିତ ସୁପାରିଶ କଲେ । ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରାଗଲେ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ବିଷୟବସ୍ତୁର ଅବତାରଣା କରିପାରିବେ । ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଭାଷାର କ୍ଲିଷ୍ଟତା ନ ରହିବାରୁ ବିଷୟବସ୍ତୁର ଗଭୀରତା ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ବଢ଼ିବ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ କୃଷକ ଓ ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବ । ଫଳରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ହ୍ରାସ ପାଇବ । ଭାରତ ଭୂମିରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ସମାଜବାଦ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେବ ଓ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହେବ । ୧୯୬୭ ମସିହାରେ ଭାରତର ସବୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳପତିମାନେ ଏକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ମିଳିତ ହୋଇ ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ କୋଠାରି କମିଶନଙ୍କ ସୁପାରିଶଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାକୁ ନିଜ ନିଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କଲେ । ୧୯୬୮ ମସିହା ଜାନୁୟାରୀ ୧୮ ତାରିଖ ଦିନ ଭାରତ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର ଉଭୟ ଗୃହ ଭାରତର ୧୪ ଗୋଟି ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ସର୍ବତୋଭାବେ ହେଉ ବୋଲି ସରକାରଙ୍କୁ ସୁପାରିଶ କରି ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଭାରତ ସରକାର ତଦନୁସାରେ କଲେଜ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ତରରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ପାଇଁ ସବୁ ପ୍ରଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ୧୯୭୦ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥା ଗଠିତ ହେଲା । ଏହି ସଂସ୍ଥାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ।

(୧) ସାଧାରଣ ଭାବେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରସାରରେ ସହାୟତା ଦାନ ଓ ଏହାର ସମୁନ୍ନତି ବିଧାନ ।

(୨) ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ପୁସ୍ତକ, ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସହାୟକ ବହି, ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଓ ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚାର ପ୍ରସାର ଉପଯୋଗୀ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କିତ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ ।

(୩) ଓଡ଼ିଆରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚନାରେ ଜ୍ଞାନୀ, ଅଭିଜ୍ଞ ଓ ପ୍ରବୀଣ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ ଦାନ, ସରକାର ଅଥବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର ଓ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ପ୍ରମାଣିକ ବହିର ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ, ସରକାର ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଆବେଦନ କରି ଏ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ଲାଭ ।

(୪) ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ ସମ୍ପର୍କରେ ଗବେଷଣାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଏଥି ନିମନ୍ତେ ସହାୟତା, ଶିକ୍ଷାର ବିଭିନ୍ନ ପଦ୍ଧତି ସମ୍ପର୍କିତ ସାହିତ୍ୟର ଗବେଷଣା, ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟାପାରରେ ସହାୟତା, ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାଗତ ମାନବୃଦ୍ଧିରେ ସହଯୋଗ ।

(୫) ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାଗତ ମାନର ଉନ୍ନତି ବିଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଶିକ୍ଷାକ୍ରମ ବିଷୟରେ ସରକାର ଓ ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ ସୁପାରିଶ, ଏହାର ସୁଚିନ୍ତିତ ପରିକଳ୍ପନା ଓ ଉନ୍ନତି ବିଧାନ ।

(୬) ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ସ୍ଥାପନ ଓ ସଂରକ୍ଷଣ ପୂର୍ବକ ସାଧାରଣ ଭାବେ ଗବେଷଣାରେ ସହାୟତା ଏବଂ ବିଶେଷ ଭାବେ ଶିକ୍ଷାକ୍ରମ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ ସମ୍ପର୍କରେ ସହଯୋଗ ଦାନ ।

(୭) ଭାରତ ସରକାର ବା ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ଲାଭ କରିଯାଇଥିବା ଦାନପତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସଂରକ୍ଷଣ, ଉପଯୋଗ ଓ ସନ୍ତୋଷଜନକ ହିସାବ ରକ୍ଷା ।

(୮) ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକର ଅବାଧ ଯୋଗାଣ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେ କୌଣସି ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ।

ଏହି ସଂସ୍ଥା ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଉପାଦେୟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲଣି । ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଇଣ୍ଟର ମିଡ଼ିଏଟ୍ ଓ ଡିଗ୍ରୀ ପରୀକ୍ଷାରେ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଇଣ୍ଟର ମିଡିଏଟ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଯେ କୌଣସି ଇଚ୍ଛାଧୀନ ବିଷୟରେ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ କରିପାରିବେ ବୋଲି ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ

କରନ୍ତୁ । ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ଅଧ୍ୟାପିକାମାନେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବେ ସେତେଶୀଘ୍ର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଉପଲ୍‌ବ୍ଧି କରିବେ ଓ ପରୀକ୍ଷାରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ କରିବେ । ତେବେ ଯାଇ ଏହି ସଂସ୍ଥାରେ ଯେତେ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟିତ ହେଲାଣି ଓ ଯେତେ ପରିଶ୍ରମ କରାଗଲାଣି ତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଫଳ ହେଲା ବୋଲି ଧରିବାକୁ ହେବ ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ପୁସ୍ତକ "ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଓ ଶିଳ୍ପ ସମ୍ଭାବନା"କୁ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ସୁନାମଧନ୍ୟ ପ୍ରଫେସର ଡକ୍ଟର ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି ଓ ସମୀକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ଆଞ୍ଚଳିକ ଗବେଷଣାଗାରର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ପ୍ରଫେସର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ଜେନା । ଏହାର ଭାଷା ସଂଶୋଧନ କରିଛନ୍ତି ଭାଷା ବିଶେଷଜ୍ଞା ଶ୍ରୀମତୀ ହରିପ୍ରିୟା ମହାପାତ୍ର । ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆମ ସଂସ୍ଥା ତରଫରୁ ମୁଁ ହାର୍ଦ୍ଦିକ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

ସଂକର୍ଷଣ ମହାପାତ୍ର
ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ
ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ
ଓ ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥା

ଭୁବନେଶ୍ୱର
୨୯-୮-୧୯୮୧

ସୂଚୀପତ୍ର

ଅଧ୍ୟାୟ — ବିଷୟ — ପୃଷ୍ଠା

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ ଉପକ୍ରମଣିକା ୧-୭

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିଜ ସଂପଦ ୮-୧୧

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟସଂପଦ ୧୨-୧୮

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାର କୃଷି ସମ୍ପଦ ୧୯-୩୧

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାର ସାଗର ସମ୍ପଦ ୩୨-୩୩

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତିର ସୁଲଭତା ୩୪-୪୧

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାର ଯୋଗାଯୋଗ ଓ ରାସ୍ତାଘାଟ ୪୨-୪୭

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନପାଇଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ୪୮-୫୧

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ ଶିଳ୍ପ ଚାହିଦା ଅନୁଯାୟୀ କୃଷି ଓ ବନ୍ୟଜାତ କଞ୍ଚାମାଲର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ୫୨-୫୭

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ୫୮-୭୧

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ଖଣିଜ ସଂପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାର ସମ୍ଭାବନା ୭୨-୯୮

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ବନ୍ୟସଂପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପର ସମ୍ଭାବନା ୯୯-୧୧୧

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ କୃଷିଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାର ସମ୍ଭାବନା ୧୧୨-୧୨୭

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ସାଗରଜାତ ପଦାର୍ଥଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ୧୨୮-୧୩୫

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ବିଭିନ୍ନ ଉପଜାତ ବା ନଷ୍ଟଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ୧୩୬-୧୩୯

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ରସାୟନିକ ତଥା ଭେଷଜ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ୧୪୦-୧୪୮

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପର ପ୍ରସାର ୧୪୯-୧୫୬

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଶାରେ କୁଟୀରଶିଳ୍ପର ଭବିଷ୍ୟତ ୧୫୭-୧୬୦

ଉପସଂହାର ୧୬୧-୧୬୪

●

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଉପକ୍ରମଣିକା

ବହୁ ପୂର୍ବକାଳରୁ ଆମ ଦେଶରେ ସଂସ୍କୃତରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଚଳି ଆସୁଅଛି, ଯା'ର ସତ୍ୟତା ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇ ପାରୁଛି । ତାହା ହେଉଛି—

"ବାଣିଜ୍ୟେ ବସତି ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ, ତଦର୍ଦ୍ଧଂ କୃଷି କର୍ମଣି,
ତଦର୍ଦ୍ଧଂ ରାଜ ସେବାୟାଂ ଭିକ୍ଷାୟାଂ ନୈବ ନୈବଚ ।"

ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ବାଣିଜ୍ୟ କଲେ ଧନ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, ତା'ଠାରୁ ଅଧା ହୁଏ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ କଲେ କୃଷିର ଅଧା ହୁଏ । ସର୍ବୋପରି ଭିକ୍ଷା କରିବା ଅନ୍ୟାୟ । ଆଜିକାଲି ଶିଳ୍ପ ସହିତ ବାଣିଜ୍ୟ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥିବାରୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଉକ୍ତିର ଯଥାର୍ଥତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ପୃଥିବୀର ଧନଶାଳୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା, ଇଂଲଣ୍ଡ, ଜର୍ମାନ୍, ଜାପାନ୍,- ଆଦି ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଏହାର ସତ୍ୟତା ଅଦୁରି ବଳବତ୍ତର ହୁଏ । ଏହା ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ଯେ ଯେଉଁ ଦେଶମାନେ ଶିଳ୍ପ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି, ସେମାନେ କୃଷି କରି ଚଳୁଥିବା ଦେଶଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଧନୀ । ଯେଉଁମାନେ ପୃଥିବୀର ଉପରୋକ୍ତ ଧନଶାଳୀ ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଭ୍ରମଣ କରି ଫେରିଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ କୌଣସି ଦେଶର ଅର୍ଥନୀତିରେ ଶିଳ୍ପକାରଖାନାର ଗୁରୁତ୍ୱ କେତେ, ବେଶ୍ ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରିଥିବେ । ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ଆଜି ସାରା ପୃଥିବୀରେ ସବୁଠାରୁ ଧନୀ । ଏହା ମୂଳରେ ରହିଛି ସେହି ଦେଶର ବିରାଟ ଶିଳ୍ପ ଉତ୍ପାଦନ । ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାଗୁଡ଼ିକ ଯେ କେତେ ବଡ଼ ହୋଇପାରେ, ଏହା ସେ ଦେଶର କୌଣସି ଶିଳ୍ପକାରଖାନାକୁ ନ ଦେଖିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସହଜରେ ଧାରଣା କରି ହେବ ନାହିଁ । ଆମେରିକାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କମ୍ପାନୀ ଏକ ସମୟରେ ଏତେ ଧନୀ ଥିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ବାର୍ଷିକ ଆୟ ପୃଥିବୀର ବହୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦେଶର ବାର୍ଷିକ ଆୟଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ଥିଲା । ସେହି ସବୁ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କରେ କାମ କରୁଥିବା କର୍ମଚାରୀ ଓ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ସେମାନଙ୍କୁ ନ ଦେଖିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ କରି ହୁ

ନାହିଁ । ଏହା ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ଯେକୌଣସି ଦେଶ ତା'ର ନିଜର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଶିଳ୍ପ ଉତ୍ପାଦନ ବିନା ସ୍ୱଚ୍ଛଳ କରି ନ ପାରେ । କୃଷି ଯେତେ ଉନ୍ନତ ହେଲେହେଁ ଓ କୃଷି ପଦ୍ଧତି ଯେତେ ଆଧୁନିକ ହେଲେହେଁ ଜାତୀୟ ଆୟ ବା ଜଣ ପିଛା ଆୟ ଉନ୍ନତ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଧାନ ଦେଶ ଭଳି ଅଧିକ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସବୁ ଦେଶ ପକ୍ଷରେ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଧାନ ଦେଶ ହେବାର ସୁବିଧା ନାହିଁ । ଶିଳ୍ପପ୍ରଧାନ ଦେଶ ହେବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଧାନତଃ ଦରକାର ଦେଶର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ, ଯାହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ନାନାଦି ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ି ଉଠିବା ସମ୍ଭବପର । ତେଣୁ ଯେଉଁ ଦେଶର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ନାହିଁ, ସେ ଦେଶ ପକ୍ଷରେ ଶିଳ୍ପପ୍ରଧାନ ଦେଶ ହେବା ସେତେ ସହଜ ନୁହେଁ ।

ଭାରତର ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ତୁଳନାରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ସବୁଠାରୁ ବେଶି । ଭୂମିତଳେ, ପାହାଡ଼ ଭିତରେ, ନିବିଡ଼ ବନ, ଦିଗନ୍ତବ୍ୟାପୀ କୃଷି କ୍ଷେତ୍ର ଓ ନୀଳସାଗର ପରିବେଷ୍ଟିତ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଅପ୍ରମାଣ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ପୂରି ରହିଛି, ତାକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଧନଶାଳୀ ରାଜ୍ୟ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା କେତେ, ତାହା ଜଳଜଳ ଦିଶେ । ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିଜ ସଂପଦ, ବନ୍ୟ ସଂପଦ, କୃଷି ସଂପଦ ଓ ସାଗର ସଂପଦ ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ । ଖଣିଜ ସଂପଦ ଭିତରେ ପଥର କୋଇଲା, ଲୁହା, ମାଙ୍ଗାନିଜ, କ୍ରୋମିୟମ, ଭେନେଡ଼ିୟମ, ଟିଟାନିୟମ, ଆଲୁମିନିୟମ, ସୀସା ଆଦି ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର, ଚୂନପଥର, ଚିନାମାଟି, ଆଦି ଖଣିଜ ସଂପଦ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ଅବ୍ୟବହୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ରହିଛି । ବନ୍ୟ ସଂପଦ ଭିତରେ ଶାଳ ଓ ନରମ କାଠ, ବାଉଁଶ, ଶାଳମଞ୍ଜି, କେନ୍ଦୁ ପତ୍ର, କୋଚିଲା, ହରିଡ଼ା, ସବାଇଘାସ, ଆଦି କେତେ କ'ଣ ପଦାର୍ଥ ରହିଛି, ଯାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବହୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କଳକାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିପାରେ । ଓଡ଼ିଶାର ଚାଷ ଜମିରେ ଧାନ ଗହମ ଆଦି ଶସ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ନାନା ଅର୍ଥକରୀ ଫସଲ ଯଥା—ନଳିତା, କପା, ଆଖୁ, ତୈଳବୀଜ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଚାଷ ହୁଏ ବା ହେବାର ମଧ୍ୟ ସୁବିଧା ଅଛି. ଯାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଝୋଟକଳ, ଚିନିକଳ, ସୂତା ଓ ଲୁଗା କଳ, ତେଲ, ସାବୁନ ଆଦି ଅସଂଖ୍ୟ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିବ । ସାଗର ସଂପଦ ଭିତରେ ନାନା ପ୍ରକାର ମାଛ ଓ ମାଛତେଲ ଉପରେ ଆଧାରିତ ବହୁ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା, ସମୁଦ୍ରଜାତ ଲୁଣକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ନାନା କ୍ଷାର କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳରେ ବସି ପାରିବ । ଭାରତର କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ନାହିଁ, ଯାହାକି ଏହି ଗୁରେଟି ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦରେ ଓଡ଼ିଶାର ସମକକ୍ଷ ହୋଇ ପାରିବ । ଭାରତରେ ବହୁ ରାଜ୍ୟର ଉପରୋକ୍ତ ଚାରି ଜାତିର ସଂପଦ ଭିତରୁ ଦୁଇ ତିନୋଟିରୁ ଅଧିକ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ଭାଗ୍ୟକୁ ସବୁ ଥାଇ କିଛି ନଥିଲା ଭଳି ରହିଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଅପ୍ରମାଣ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ତଥା ଏହାର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଦରିଦ୍ରାବସ୍ଥାକୁ ଦେଖି ବହୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ କହନ୍ତି, ଓଡ଼ିଶା ଏକ ବିରୋଧାତ୍ମକ

ପ୍ରଦେଶ (Land of contradiction or paradox) । ଏତେ ଅପ୍ରମାଣ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଥାଇ ଏହି ରାଜ୍ୟ କେମିତି ଏତେ ଦରିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ରହିଛି, ସେମାନେ ବେଳେବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି । ଏଭଳି ରାଜ୍ୟଟିଏ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଜ୍ଞାନୋନ୍ନତ ଦେଶରେ ଥିଲେ ଏହାର ଭାଗ୍ୟ କେତେ ଦିନୁ ଯେ ବଦଳି ଯାଆନ୍ତାଣି, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏତେ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦକୁ ଧରି ଓଡ଼ିଶା ସେହି ଦରିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ରହିଛି, କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ ନାହିଁ, ଏହାଠାରୁ ଦୁଃଖଦାୟକ ବିଷୟ ଆଉ କିଛି ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ଶିଳ୍ପ ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଖାଲି ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଯେ ହେଲେ ସବୁ ହୋଇଗଲା ତା ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ସହିତ ସହଜ ସୁଲଭ ଶକ୍ତି, ଶ୍ରମିକ ଓ ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥପାଇଁ ବିସ୍ତୃତ ବଜାର, କଳକାରଖାନାପାଇଁ ଶସ୍ତା ସ୍ଥାନ ଓ ବ୍ୟବହାରପାଇଁ ଜଳ ଆବଶ୍ୟକ । ଅବଶ୍ୟ ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସବୁର ଅଭାବ ନାହିଁ । ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ପ୍ରଧାନ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା (Infra-Structure) ହେଉଛି ଶକ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ତାହାର ଅଭାବ ନାହିଁ, କାରଣ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ତାପ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଅଫୁରନ୍ତ କୋଇଲା ରହିଛି, ଯାହା ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଓଡ଼ିଶାକୁ ଶକ୍ତି ଯୋଗାଇ ପାରିବ । ତା ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ନଦୀ ଅଛି, ଯେଉଁଥିରେ ବହୁ ସମୟରେ ବନ୍ୟା ହୁଏ । ଏହି ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣପାଇଁ ବହୁମୁଖୀ ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନା କଲେ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ହୋଇପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ବନ୍ୟା ପ୍ରକୋପୀ ନଦୀମାନଙ୍କରେ ବହୁମୁଖୀ ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନା କରି ଖୁବ୍ ଶସ୍ତାରେ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରି ହେବ । ତା ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରିଡ୍ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିଥିବାରୁ ଓ ଏହି ଗ୍ରିଡ୍ ସାରା ଓଡ଼ିଶାକୁ ବ୍ୟାପକହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କାରଖାନାଟିଏ ବସାଇବାକୁ ଗଲେ ସେଠାରେ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ବିଦ୍ୟୁତଶକ୍ତି ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ତେଣୁ ଶକ୍ତିର ଏତେ ସୁବିଧା ଥାଇ ଏଠାରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଗଢ଼ି ନ ଉଠିବା କମ୍ ବଡ଼ କ୍ଷୋଭର ବିଷୟ ନୁହେଁ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଶ୍ରମିକର ଅଭାବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରମିକ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଶହ ଶହ କଳ କାରଖାନାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ନିଜ ପ୍ରଦେଶରେ କଳକାରଖାନା ସ୍ଥାପିତ ହେଲେ ସେମାନେ ବାହାରକୁ ନ ଯାଇ ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ରହି ଉପାର୍ଜ୍ଜନ କରି ପାରିବେ । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷିତ ଶ୍ରମିକ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଏହି ଧରଣର କାରଖାନାରେ କାମ କରି ଯଥେଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜ୍ଜନ କରିଛନ୍ତି, ଯାହା ସେମାନଙ୍କୁ ଏଠାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାବେଳେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେବ । ତା ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଶାରେ କଳକାରଖାନାପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ପଡ଼ିଆ ଜମି

ପଡ଼ି ରହିଛି, ଯା'ର ମୂଲ୍ୟ ସେତେ ବେଶି ନୁହେଁ । ଏ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ କଳକାରଖାନା, ଶ୍ରମିକ ବସ୍ତି ଆଦି ସୁବିଧାରେ କରିହେବ । ଓଡ଼ିଶାର ଚାରିଆଡ଼େ ନଦୀ ଖେଳି ରହିଛି । ଭୂମିତଳେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଜଳ ରହିଛି । ଏହି ଜଳ ଖୁବ୍ ସୁବିଧାରେ ବିଶୁଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ କଳକାରଖାନାଗୁଡ଼ିକୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରିମାଣରେ ଯୋଗାଇ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି, ଯୋଗାଯୋଗ ଓ ରାସ୍ତାଘାଟ, ଯାହା ପାଇଁକି ଓଡ଼ିଶାରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ହୋଇ ପାରୁନି । ଅନେକ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ, ସହଜ ସୁଲଭ ଶକ୍ତି, ସୁଦକ୍ଷ ଶ୍ରମିକ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଏ ଅଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ନ ହେବାର କାରଣ ହେଉଛି, ଏହି ଯୋଗାଯୋଗ ଓ ରାସ୍ତାଘାଟର ଅସୁବିଧା । ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯିବାପାଇଁ ରାସ୍ତାଘାଟ ଓ ସେ ସବୁ ସ୍ଥାନରୁ କଞ୍ଚାମାଲ କାରଖାନାକୁ ଆଣିବାପାଇଁ ଯୋଗାଯୋଗର ସୁବିଧା ନଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ବ୍ୟବହାର ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିପାରୁନି । ଭାରତ ଓ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଯଦି ଓଡ଼ିଶାର ରାସ୍ତାଘାଟ ପ୍ରତି ମୂଳରୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ରାସ୍ତାଘାଟର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସଂପ୍ରସାରଣ ହୋଇଥିଲେ ଆଜି ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଏଭଳି ଅବ୍ୟବହୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିରହି ନଥାନ୍ତା ।

କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିବାକୁ ହେଲେ ବହୁତଗୁଡ଼ିଏ ସୁବିଧା ଥିବା ଦରକାର । ସେହି ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକୁ କୁହାଯାଏ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ଇନ୍‌ଫ୍ରାଷ୍ଟ୍ରକ୍‌ଚର । କଳକାରଖାନା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସସ୍ତା ସ୍ଥାନ, ଜଳ, ଶକ୍ତି, କଞ୍ଚାମାଲ, ବଜାର, ରାସ୍ତାଘାଟ, ଅର୍ଥ କାରବାରପାଇଁ ବ୍ୟାଙ୍କ ଓ ସର୍ବୋପରି ସରକାରଙ୍କ ସହଯୋଗିତା, ଏହି ସବୁ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କଳକାରଖାନା ବସାଇବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମେ ଏହିସବୁ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନଟି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସୁବିଧାଜନକ ସେହି ସ୍ଥାନରେ କଳକାରଖାନା ବସାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ଇନ୍‌ଫ୍ରାଷ୍ଟ୍ରକ୍‌ଚର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ କେତେଗୋଟି ସ୍ଥାନ ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ ବହୁପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଗଢ଼ିଉଠି ପାରିବ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଗଢ଼ିଉଠିବା ସମ୍ଭାବନା । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକୁ କୁହାଯାଏ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ଅଞ୍ଚଳ (Industrial growth area) । ଏହି ସବୁ ସ୍ଥାନ ଭିତରେ ରାଉରକେଲା ଅଞ୍ଚଳ, ପାରାଦ୍ୱୀପ ଅଞ୍ଚଳ, ତାଳଚେର ଅଞ୍ଚଳ, ରାୟଗଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳ, ସୁନାବେଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳ, ଯାଜପୁର ରୋଡ଼, ଜୋଡ଼ା ଓ ବଡ଼ବିଲ ଅଞ୍ଚଳ ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ଏହି ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବହୁତ ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଗଢ଼ି ଉଠିବା ଆଶା କରାଯାଏ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ରାଜ୍ୟରେ ଆହୁରି ଅନେକ ସ୍ଥାନଅଛି, ଯେଉଁଠି ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଅପେକ୍ଷା କମ୍ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଗଢ଼ିଉଠିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିଜ, ବନ୍ୟ, କୃଷି ଓ ସାଗର

ସଂପଦ ଏଭଳି ଭାବରେ ଖେଳେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ଯେ ଏହିସବୁ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାର ଚାରିଆଡ଼େ ଛତୁଫୁଟିଲା ଭଳି ଗଢ଼ିଉଠିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଧିକ ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଶାରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ଓ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ଏହି ସବୁ ଶିଳ୍ପ ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ନେଇ ଦେଶର ଚାରିଆଡ଼େ ଖେଳାଇ ହୋଇ ରହିବା ସମ୍ଭାବନା । ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ବିଭିନ୍ନ ବଡ଼ବଡ଼ କଳକାରଖାନା ଜାତ ପଦାର୍ଥକୁ ନେଇ ନାନା କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ବଡ଼ କାରଖାନାର ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗଢ଼ି ଉଠିପାରେ । ତେଣୁ ସେଥିପ୍ରତି ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ବିଧେୟ । ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ବଂଶ ପରମ୍ପରା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନାନାପ୍ରକାର କୁଟୀରଶିଳ୍ପ ଗଢ଼ି ଉଠିପାରିଛି । ସେହି ସବୁ କୁଟୀରଶିଳ୍ପ ଜାତ ପଦାର୍ଥର ଚାହିଦା ସାରା ଦେଶରେ ଓ ଦେଶ ବାହାରେ ରହିଛି । ଏହି କୁଟୀର ଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ସୁବିଧାରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ କଞ୍ଚାମାଲ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥକୁ ବଜାରରେ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ସୁବିଧା ଦେଲେ-ଏହି ଶିଳ୍ପ ଯେ ଆହୁରି ଉନ୍ନତିଲାଭ କରିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ମୋଟ ଉପରେ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତିପାଇଁ ଅନ୍ୟୁନ ତିନି ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପକାରଖାନାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଯଥା—ବୃହତ୍ ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପକାରଖାନା, କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଓ କୁଟୀରଶିଳ୍ପ । ଏହି ତିନିପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେହିଁ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦକୁ ବିନିଯୋଗ କରିଯାଇ ଶହ ଶହ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ପାରିବ ଓ ରାଜ୍ୟର ଅଗଣିତ ଲୋକଙ୍କୁ କାମଧନ୍ଦା, ଚାକିରି ଯୋଗାଇ ହେବ ଓ ଲୋକଙ୍କ ଅର୍ଥନୈତିକ ମାନଦଣ୍ଡ ଯଥେଷ୍ଟ ବଢ଼ାଇ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ପ୍ରାକୃତିକ ବିଭବ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଶିଳ୍ପବିଭବକୁ ଲୋକ ସମ୍ମୁଖକୁ ଆଣି ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗର ସୃଷ୍ଟି କରିବାପାଇଁ ପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା ଦରକାର । ଓଡ଼ିଶା ଭିତର ତଥା ବାହାରର ନବ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀ (Enterpreneur) ମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଆଡ଼କୁ କିଭଳି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବେ, ସେଥିପ୍ରତି ବିହିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବା ଦରକାର । ଖାଲି ଯେ ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ସୃଷ୍ଟିକଲେ ଏହା ଦେଶର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିପାରିବ, ତାହା ଭାବିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ତରରେ ଯେପରି ଅଧିକ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ସୃଷ୍ଟିହୁଏ, ସେଥିପ୍ରତି ବିହିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ ହେଉ, ବା ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ହେଉ ବା କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକଟିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀ ମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କୁ କି ପ୍ରକାର ସୁବିଧା ଦେଲେ ସେମାନେ ଏଆଡ଼କୁ ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବେ, ସେଥିପ୍ରତି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ବିଧେୟ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଓ ସେହି ସଂପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ

କି କି ଶିଳ୍ପକାରଖାନାର ସମ୍ଭାବନା ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ସମ୍ଭବ ସେ ସଂପର୍କରେ ଆମ ଦେଶର ଲୋକ ଓ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଚାର କରାଯିବା ଉଚିତ । ସେହି ସବୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟାୟମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ, ଓଡ଼ିଶାର ଶକ୍ତି, ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପଉନ୍ନୟନପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସୁବିଧା ଓ ଅସୁବିଧା ଓ ସର୍ବୋପରି ଓଡ଼ିଶାରେ କି କି ଶିଳ୍ପର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି, ସେ ସଂପର୍କରେ ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଯଥାଯଥ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ କେତେକ ଖଣିଜ ସଂପଦ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଥିବାରୁ ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେମିତି ଭାବରେ ବିକିଦେଇ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜ୍ଜନ କରିବା ବିଜ୍ଞତାର ବିଷୟ ନୁହେଁ । ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମିତି ଭାବରେ ଲୌହଧାତୁପିଣ୍ଡ ବିକ୍ରୟ କରୁଛୁଁ; ସେଭଳି ବିକ୍ରୟ କରିବା ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଶେଷ ଲାଭଜନକ ନୁହେଁ । ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ଯୁକ୍ତିକରି ପାରନ୍ତି, ଆମର ଏହି ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଅଛି, ତେଣୁ ବିକିଦେଲେ କ୍ଷତି ନାହିଁ । ଆମେ ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏମିତି ବିକ୍ରୟ କରି ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ତେବେ କିଛିବର୍ଷ ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଦେଶରୁ ଶେଷ ହୋଇଯିବ । ଆମ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବଂଶଧରମାନେ ଏହିଧାତୁ ନ ପାଇ ନାନା ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବେ । ଆମେ ଖାଲି ଧାତୁପିଣ୍ଡ ବିକ୍ରୟକରି ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜ୍ଜନ କରୁଛୁ; ତାହା ବିଶେଷକିଛି ନୁହେଁ । ଆମେ ଯଦି ଏଥିରୁ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ କରି ସେହି ଧାତୁକୁ ବିକ୍ରୟ କରନ୍ତୁ, ତେବେ ଆମେ ଅଧିକ ଲାଭ କରନ୍ତୁ ଓ ଆମ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ କାମଧନ୍ଦା, କର୍ମସଂସ୍ଥାନ ଯୋଗାଇ ପାରନ୍ତୁ । ସେହିଭଳି ଆମେ ଯେଉଁ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁପିଣ୍ଡ, କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଆଦି ବିକ୍ରୟ କରୁଛୁ, ତହିଁର ଏକାନ୍ତ ବନ୍ଦହେବା ଉଚିତ କାରଣ ଏଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଦେଶରେ ବେଶି ନାହିଁ ଓ ପୃଥିବୀରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅଭାବ ଦେଖାଯାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେମିତି ବିକ୍ରୟ ନକରି ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ବା ଫେରୋକ୍ରୋମ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବିକଲେ କିଛି ଲାଭ ଅଛି । ତା'ଦ୍ୱାରା ଆମର ଲୋକେ ନାନା କାମଧନ୍ଦା ପାଇପାରନ୍ତେ-ଆମେ ଅଧିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରିପାରନ୍ତୁ । ତା ନକରି ଧାତୁପିଣ୍ଡକୁ ବିକ୍ରୟ କରିବା ଅର୍ଥ ଆମର ଦୈନ୍ୟର ପରିଚୟସୂଚକ । ବଡ଼, ବଡ଼ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶ ପଡିଗଲା ପରେ ତାର ବଂଶଧରମାନେ ଯେପରି ବାପ ଗୋସିବାପଙ୍କ ନିର୍ମିତ ଘରର ଝୁଲ ବାଉଁଶ ମଥାନ, ଶେଣୀ, କବାଟ, ଦୁଆରବନ୍ଧ ବିକି ଚଳି "ବଂଶ ବୁଡ଼ିଗଲା ବେଳେ ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ ପୁଅ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି", କଥାଟାର ସାର୍ଥକତା ପ୍ରତିପାଦନ କରନ୍ତି, ଆମର ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍ ସେଇଆ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଶିଳ୍ପ ପଥରେ ଆଗେଇ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ଏହିସବୁ ଧାତୁପିଣ୍ଡର ବିକ୍ରି ବନ୍ଦହେବା ଉଚିତ । ଆମର ଅର୍ଥନାହିଁ ବୋଲି ଏଗୁଡ଼ିକୁ ବିକ୍ରୟ କରି ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜ୍ଜନ କରିବା ନିର୍ବୋଧତାର ପରିଚୟସୂଚକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟକିଛି ନୁହେଁ ।

ଅନ୍ୟ ଉନ୍ନତ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଖଣିଜ ସଂପଦ ଆମଭଳି ଅଛି, ସେମାନେ ଆମଭଳି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିକି ନ ଦେଇ ସେଥିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନାନା ପ୍ରକାର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି କରି ବନସ୍ତ କରନ୍ତି । ଏହା ଫଳରେ ସେ ଦେଶ ଅଧିକ ଅର୍ଥପାଏ ଓ ନିଜ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କାମଧନ୍ଦା ଯୋଗାଇଦିଏ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ଭଳି କରି ପାରିଲେ ଆମର ଅଧିକ ଲାଭ ହୁଅନ୍ତା ଓ ସେଥିସହ ଆମର ବେକାର ଲୋକେ କାମ ଧନ୍ଦା ପାଆନ୍ତେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିଜ ସଂପଦ

ସାରା ଭାରତବର୍ଷ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିଜ ସଂପଦ ଅତୁଳନୀୟ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଯେତେ ପରିମାଣରେ ଅଛି, ଭାରତର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରାଜ୍ୟରେ ସେତେ ପ୍ରକାରର ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେତେ ପରିମାଣରେ ଅଛି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ଏହି ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥରୁ ନାନା ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଓ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଧାତୁ ଆହରଣପାଇଁ ବହୁତ ନୂତନ କଳକାରଖାନା ବସାଯାଇ ପାରେ । ଏହି ଧାତୁଗୁଡ଼ିକ ପୁଣି ଏତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ଯେ ଏଗୁଡ଼ିକରୁ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଅଜସ୍ର ଆୟ କରି ପାରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପଥର କୋଇଲା, ଲୌହ, ମାଙ୍ଗାନିଜ, କ୍ରୋମିୟମ୍, ନିକେଲ, ସୀସା, ଭେନେଡ଼ିୟମ୍, ଟିଟାନିୟମ, ଆଲୁମିନିୟମବାହୀ ଖଣିଜ, ଚୂନପଥର, ଡଲୋମାଇଟ, ଚୀନାମାଟି, ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ମୃତ୍ତିକା ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ବିଶଦ ବିବରଣୀ ତଳେ ଦିଆଗଲ ।

(୧) ପଥର କୋଇଲା (Coal)—ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନପାଇଁ ଇନ୍ଧନ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଶସ୍ତା ଓ ସହଜ ସୁଲଭ ଇନ୍ଧନ ନାହିଁ, ସେ ଦେଶରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ କଞ୍ଚାମାଲ ଥିଲେହେଁ ଆଶାନୁରୂପ କଳକାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠି ପାରେ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ବିଭିନ୍ନ କଳକାରଖାନାରେ ଶସ୍ତା ଓ ସହଜସୁଲଭ ଇନ୍ଧନ ଭାବରେ ପଥର କୋଇଲା ଏକ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ପଥର କୋଇଲାର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଅଧିକ, ସେ ଦେଶ ପକ୍ଷରେ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ବସାଇବା ଅଧିକ ସୁବିଧାଜନକ । ତା ଛଡ଼ା ପଥର କୋଇଲା ବିଭିନ୍ନ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ଉପଯୋଗୀ ପଥର କୋଇଲା ନାହିଁ, ସେ ଦେଶରେ ଧାତୁ ଉତ୍ପାଦନ କାରଖାନା ବସାଇବା ସେତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ କେବଳ କୋଇଲାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି କେତେ ପ୍ରକାର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବସା ଯାଇପାରେ । ତେଣୁ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠାପାଇଁ ପଥର କୋଇଲା ଯେ

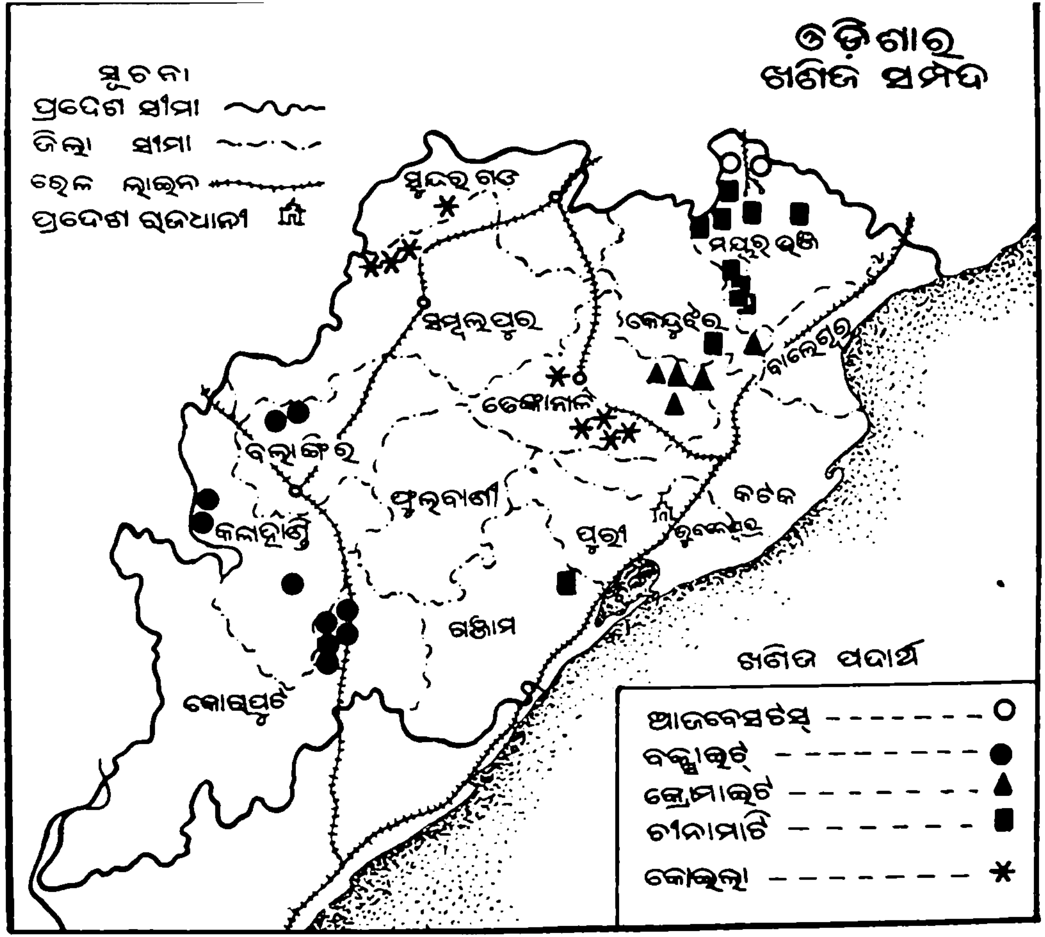

ଓଡ଼ିଶାର
ଖଣିଜ ସମ୍ପଦ

ସୂଚନା
ପ୍ରଦେଶ ସୀମା
ଜିଲ୍ଲା ସୀମା
ରେଳ ଲାଇନ
ପ୍ରଦେଶ ରାଜଧାନୀ
ସୁନ୍ଦରଗଡ
ମୟୂରଭଞ୍ଜ
କେନ୍ଦୁଝର
ବାଲେଶ୍ୱର
ସମ୍ବଲପୁର
ଢେଙ୍କାନାଳ
ବଲାଙ୍ଗିର
ଫୁଲବାଣୀ
କଟକ
ଭୁବନେଶ୍ୱର
ପୁରୀ
କଳାହାଣ୍ଡି
ଗଞ୍ଜାମ
କୋରାପୁଟ
ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ
ଆଜବେସଟସ୍ ○
ବକ୍ସାଇଟ୍ ●
କ୍ରୋମାଇଟ୍ ▲
ଚୀନାମାଟି ■
କୋଇଲା *

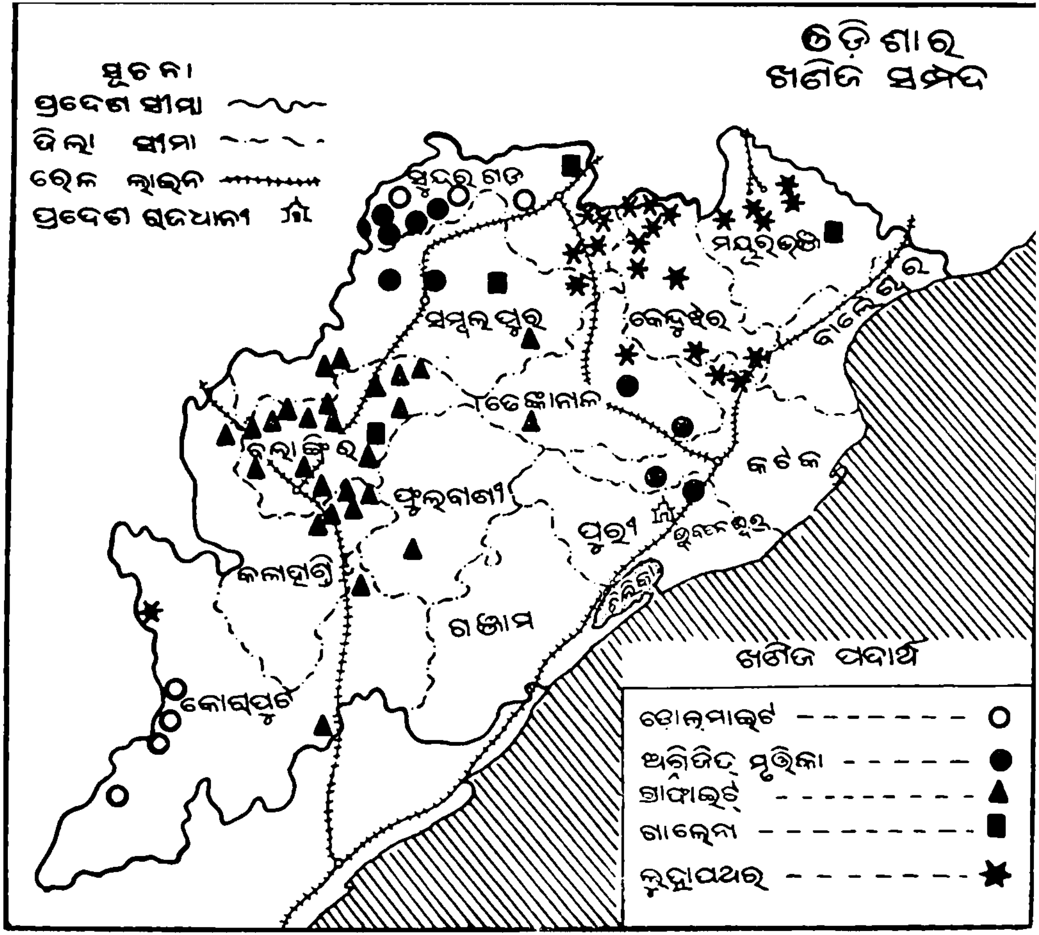
ଓଡ଼ିଶାର
ଖଣିଜ ସମ୍ପଦ
ସୂଚନା
ପ୍ରଦେଶ ସୀମା
ଜିଲ୍ଲା ସୀମା
ରେଳ ଲାଇନ
ପ୍ରଦେଶ ରାଜଧାନୀ
ସୁନ୍ଦରଗଡ
ମୟୂରଭଞ୍ଜ
ବାଲେଶ୍ୱର
କେନ୍ଦୁଝର
ସମ୍ବଲପୁର
ଢେଙ୍କାନାଳ
ବଲାଙ୍ଗିର
କଟକ
ଫୁଲବାଣୀ
ପୁରୀ
ଭୁବନେଶ୍ୱର
କଳାହାଣ୍ଡି
ଚିଲିକା
ଗଞ୍ଜାମ
କୋରାପୁଟ
ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ
ଡୋଲମାଇଟ୍ ○
ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ମୃତ୍ତିକା ●
ଗ୍ରାଫାଇଟ୍ ▲
ଗାଲେନା ■
ଲୁହାପଥର ★

ଏକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ପଦାର୍ଥ, ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇପାରେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପଥର-କୋଇଲାଖଣି ଆଶାଜନକ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ । ଅବଶ୍ୟ ଏଗୁଡ଼ିକ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଉପଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ରାମପୁର-ହିମଗିରି ଓ ଇବ୍ ନଦୀକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ, ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ତାଳଚେର ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାର କାଣ୍ଟାଞ୍ଜିଆ ଓ ଗୋଷ୍ଠପଡ଼ା ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ପଥରକୋଇଲ ଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ଏହି ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରୁ ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଅଞ୍ଚଳରେ ଖଣି କଟାଯାଇ ପଥରକୋଇଲ ଆହରଣ କରାଯାଉଛି ।

ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ତାଳଚେର ଅଞ୍ଚଳ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ରାମପୁର ଅଞ୍ଚଳ କୋଇଲାଖଣିର ପ୍ରଧାନ ପୀଠସ୍ଥଳୀ । ତାଳଚେରରେ ପ୍ରାୟ ୫୦୦ ବର୍ଗ କିଲୋମିଟର ପରିମିତ ସ୍ଥାନରେ ଏହି କୋଇଲାଖଣି ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଅଟକଳରୁ ଯାହା ଜଣାଯାଇଛି, ଏହି ଅଞ୍ଚଳର କୋଇଲା ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ଓ ଏହାର ପରିମାଣ ୮୩୬ କୋଟି ଟନ୍‌ରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ଏହି କୋଇଲା ରେଳଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା, କଳକାରଖାନା ଚଳାଇବା, ତାପବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ସାର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଉପଯୋଗୀ । କେନ୍ଦ୍ର ଇନ୍ଧନ ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ରର ରିପୋର୍ଟରୁ ଯାହା ଜଣାଯାଇଛି ଏହି କୋଇଲା ସିଧାସଳଖ ଧାତୁନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ନପାରିଲେ ହେଁ ଏହାର କିୟଦଂଶ (ବିଶେଷତଃ କୋଇଲାଖଣିର ତଳସ୍ତର କୋଇଲା)ରୁ ଫର୍ମ୍‌ଡ଼ କୋକ୍ (Formed Coke) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ନୀଚ୍ଚ ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଉଚ୍ଚ ମାରୁତ୍ ଚୁଲ୍ଲୀରେ ଲୌହ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେ । ଏହି ତଳସ୍ତର କୋଇଲାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଏଥିରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ଅନୁପାତ ହେଉଛି :—

ଜଳୀୟ ଅଂଶ —ଶତକଡ଼ା ୭- ୯ ଭାଗ
ଭସ୍ମ —ଶତକଡ଼ା ୧୦-୧୬ ଭାଗ
ଉଦ୍‌ବାୟୀ ପଦାର୍ଥ—ଶତକଡ଼ା ୩୩-୩୫ ଭାଗ
ଅଙ୍ଗାରକ —ଶତକଡ଼ା ୪୮-୪୦ ଭାଗ

ଏହାର ତାପ ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି—ଏକ ପାଉଣ୍ଡକୁ ୧୦,୫୦୦-୧୨,୦୦୦, ବ୍ରିଟିଶ୍ ତାପଇଉନିଟ୍ । ଉପରସ୍ତର କୋଇଲା ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଓ ଏଥିରେ ଭସ୍ମ ୩୦ଭାଗ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଳଚେର ଅଞ୍ଚଳରେ ତିନୋଟି କୋଇଲାଖଣି କାର୍ଯ୍ୟକରୁଛି. ଯଥା—ଡେରା, ଦେଉଳବେରା ଓ ସାଉଥ ବଳନ୍ଦା । ଏଥିରୁ ଶେଷୋକ୍ତଟି ଖୋଲାଖଣି ଅଟେ । ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ ରେଳବାଇ ଓ ତାଳଚେରର ତାପ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌କେନ୍ଦ୍ର ଏହି ଅଞ୍ଚଳର କୋଇଲା ବ୍ୟବହାର କରେ ।

ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଇବ୍ ନଦୀକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ରାମପୁର-ହିମଗିରି ଅଞ୍ଚଳରେ ତିନୋଟି କୋଇଲାଖଣି କାମ କରୁଛି, ଯଥା—ରାମପୁର ଖଣି, ଇବ୍ ନଦୀ ଖଣି ଓ ଓରିଏଣ୍ଟ

ଖଣି । ଏହାର ନିମ୍ନସ୍ତରର କୋଇଲା ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ଅଟେ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଖଣିରେ ହାରାହାରି ୧୮୭ କୋଟି ଟନ୍ କୋଇଲା ଅଛି । ଏଠାକାର କୋଇଲାର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଅନୁପାତ ହେଉଛି :—

ଜଳୀୟ ଅଂଶ —ଶତକଡ଼ା ୪-୧୨ ଭାଗ
ଭସ୍ମ —ଶତକଡ଼ା ୧୩-୨୨ ଭାଗ
ଉଦ୍‌ବାୟୀ ପଦାର୍ଥ—ଶତକଡ଼ା ୩୦ ଭାଗ
ଅଙ୍ଗାରକ —ଶତକଡ଼ା ୪୫-୫୦ ଭାଗ

ଏହାର ତାପ ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି—ଏକ ପାଉଣ୍ଡରୁ ୧୦,୫୦୦ ବ୍ରିଟିଶ ତାପ ଇଉନିଟ୍ । ସମ୍ବଲପୁରର ବ୍ରଜରାଜନଗର କାଗଜ କାରଖାନା ଏହି ଅଞ୍ଚଳର କୋଇଲା ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଏ । ଭାରତର ରାଣୀଗଞ୍ଜ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ଉପଯୋଗୀ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର କୋଇଲା ମିଳୁଥିବାରୁ ତାଳଚେରୁ ବା ରାମପୁର କୋଇଲା ପ୍ରତି ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ-କାରୀମାନେ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେବେ ଅଳ୍ପ ଫସ୍‌ଫରସ୍ ଅପଦ୍ରବ୍ୟ ଥିବା ଢଳେଇ ଲୁହା ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ତାଳଚେର କୋଇଲା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ଏବେ ପରୀକ୍ଷାରୁ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ।

(୬) **ଲୌହ ଧାତୁପିଣ୍ଡ (Iron ore)**—ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ଓଡ଼ିଶା ଲୌହ ଖଣି ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଲୌହ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଖଣି ରହିଛି । ଏକ ଆଧୁନିକ ଅଟକଳ ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ଧାତୁପିଣ୍ଡର ପରିମାଣ ୮୦୦ କୋଟି ଟନ୍‌ରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ କେନ୍ଦୁଝର, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼, କଟକ, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ସମ୍ବଲପୁର ଓ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଖେଳେଇ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ୮୦୦ କୋଟି ଭିତରୁ ୨୮୦ କୋଟି ଟନ୍ ବେଶ୍ ପ୍ରମାଣିତ । ଏହି ଲୌହପିଣ୍ଡରେ ଲୌହ ଭାଗ ହେଉଛି ଶତକଡ଼ା ୫୭ ଭାଗରୁ ୬୯ ଭାଗ ଭିତରେ । ଏଗୁଡ଼ିକ ମୋଟାମୋଟି ହେମାଟାଇଟ୍ ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ଅଟେ । ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ଲୌହପ୍ରସ୍ତର ଖୁବ୍ ଉପଯୋଗୀ । ଲୌହପ୍ରସ୍ତରର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା ହେତୁ ଏହା ଭାରତର ବଡ଼ ବଡ଼ ତିନି ଗୋଟି ଲୌହକାରଖାନାକୁ କଞ୍ଚାମାଲ ଯୋଗାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାରତ ବାହାରକୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ରପ୍ତାନି କରୁଛି । ସାରା ଭାରତରେ ଯେତେ ଲୌହପ୍ରସ୍ତର ଉତ୍ତୋଳନ କରାଯାଏ, ତହିଁର ଶତକଡ଼ା ୪୦ ଭାଗରୁ ଅଧିକ ଓଡ଼ିଶାରେ ହିଁ ହୋଇଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ସବୁଠାରୁ ବୃହତ୍ତମ ଲୌହପିଣ୍ଡ ବଣାଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଓ ଏହା ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଓ କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟରେ ବିସ୍ତାରିତ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଶାର ବୃହତ୍ତମ ଖଣିମାନ ଅବସ୍ଥିତ । ସେହି ସବୁ ଖଣି ମଧ୍ୟରେ ଖଣ୍ଡାଧାର, ବରସୁଆଁ, ବଗ୍ଗୁକଣି, ନୟାଗଡ଼, ମାଲଙ୍ଗଟୋଲି, ମାଙ୍କଡ଼ନାଚ, ଜିଲିଙ୍ଗ, ଜାଜଙ୍ଗ, ବାଂଶପାଣି, ପୂଙ୍ଗକୋଡ଼ା,

ଠାକୁରାଣୀ, ବଲଣି ଆଦି ଖଣି ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ବାଦାମ ପାହାଡ଼, ସୁଲେଇପାଟ ଓ ଗୋରୁମହିଷାଣି, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଦଇତାରି ଓ ଟମ୍‌କା, କେନ୍ଦୁଝରର ଗନ୍ଧମାର୍ଦ୍ଦନ, କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ହୀରାପୁର ଖଣିଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହିସବୁ ଖଣିର ଲୌହପିଣ୍ଡର ଶୁଦ୍ଧତାର ଅନୁପାତ ତଳେ ଦିଆଗଲା ।

ଖଣି ଅଞ୍ଚଳର ଲୌହପିଣ୍ଡ	ଆଲୁମିନା %	ବାଲି %	ଫସଫରସ %	ଗନ୍ଧକ %	ଲୌହ %
ଗନ୍ଧମାର୍ଦ୍ଦନ	୨.୦	୨.୧୪	୦.୦୪	୦.୦୦୫	୬୫.୦୬
ଦଇତାରି	୨.୦	୧.୩	.୦୯	ଖୁବ୍‌କମ୍	୬୧.୫
ମାଲଙ୍ଗଟୋଲି	୧-୪	.୫-୨	—	—	୬୩.୮
କୋଡ଼ା	.୯୨	୧.୨୪	.୦୫	—	୬୪.୫
ବଲନ	୪.୫୦	୨.୮୩	—	—	୬୧.୮
ଠାକୁରାଣୀ	୨.୩୨	୨.୨୦	.୦୬	—	୬୩.୨୦
ଗୋରୁମହିଷାଣି	୩.୧୧	୬.୦	—	—	୬୧.୧୦

ପୂର୍ବ କୋଡ଼ା, ବଲନ ଓ ବରସୁଆଁ ଖଣି ଏହିସବୁ ଖଣି ମଧ୍ୟରେ ବୃହତ୍ତମ ଓ ଏଠାରେ ସାରା ଭାରତବର୍ଷର ସବୁଠାରୁ ବୃହତ୍ତମ ଲୌହପିଣ୍ଡ ଉତ୍ତୋଳନ ଯନ୍ତ୍ରମାନ ବସିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୌହପ୍ରସ୍ତର ରପ୍ତାନି ବର୍ଷକୁ ହେଉଛି ହାରାହାରି ସତରଲକ୍ଷ ଟନ୍ । ହାରାହାରି ୫୦ଲକ୍ଷ ଟନ୍ ରାଉରକେଲା, ଜାମସେଦପୁର, ବର୍ଣ୍ଣପୁର, ଦୁର୍ଗାପୁର ଓ ବଡ଼ବିଲ ଲୁହା କାରଖାନାକୁ ଯୋଗାଯାଉଛି ।

ଏବେ ଭାରତୀୟ ଭୂତାତ୍ତ୍ୱିକ ସର୍ଵେଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୱେଷଣ କରାଯିବା ଫଳରେ ମାଲଙ୍ଗଟୋଲିଠାରେ ୬୦ କୋଟି ଟନ୍ ଓ ମାଙ୍କଡ଼ନଚ୍ଚାଠାରେ ୫୦ କୋଟି ଟନ୍ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତରଥିବା ଜଣାଯାଇଛି । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ଗନ୍ଧମାର୍ଦ୍ଦନ ଠାରେ ସେହିଭଳି ୧୦ କୋଟି ଟନ୍ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତରଥିବା ଜଣାଯାଇଛି । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଦଇତାରି ଓ ଟମକା ଅଞ୍ଚଳରେ ୬ କୋଟି ଟନ୍ ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଗୋରୁମହିଷାଣି ଅଞ୍ଚଳରେ ୨ କୋଟି ଟନ୍ ପାଖାପାଖି ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଅଛି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି କେଉଁଠି ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଅଛି କି ନାହିଁ

ଖୋଳା ଯାଉଛି । ସାରା ଭାରତରେ ଯେତେ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଉତ୍ତୋଳନ କରାଯାଏ, ତହିଁର ଶତକଡ଼ା ୩୦ ଭାଗରୁ ଅଧିକ ଓଡ଼ିଶାରେ ହୋଇଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେନ୍ଦୁଝର ବଣାଇ ଓ କଟକର ଦଇତାରି ଅଞ୍ଚଳ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣି ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ସେହି ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟରେ ବଣାଇ, ଠାକୁରାଣୀ, ଜୋଡ଼ା, ନୟାଗଡ଼, ବରସୁଆଁ, ଟମ୍କା, ଦଇତାରି ଆଦି ଅତି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଭାରତର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତମ ଖଣି ଖନନ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଉତ୍ତୋଳନ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ କାର୍ଯ୍ୟକରୁଛି ।

ଏହିସବୁ ଅଞ୍ଚଳର ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତରରେ ଲୌହ ଭାଗ ପରିମାଣ ହେଉଛି ଶତକଡ଼ା ୫୬-୬୯ ଭାଗ ଭିତରେ । ଏହି ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଏତେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଯେ ଠାକୁରାଣୀ ପାହାଡ଼ଠାରେ ଥିବା ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ପାହାଡ଼ ପଥରର ପାହାଡ଼ ଭଳି ନ ଦିଶି ଏକ ବିରାଟ ଲୌହ ପାହାଡ଼ ଭଳି ଦିଶେ । ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ବଣାଇ ଅଞ୍ଚଳର କିରିବୁରୁ ଖଣିରୁ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ବୋକାରୋ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାକୁ ଯୋଗାଯାଉଛି । କିରିବୁରୁଠାରୁ ଦୁଇ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥି । ମେଘାହାତୁବୁରୁ ଖଣିରୁ ମଧ୍ୟ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଭବିଷ୍ୟତରେ ବୋକାରୋ କାରଖାନାକୁ ଯୋଗାଯିବ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତରରେ ଲୁହା ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୬୩ଭାଗ । ବଣାଇ ଅଞ୍ଚଳର ବରସୁଆଁ ଖଣିରୁ ରାଉରକେଲା ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ସଂଗ୍ରହ କରେ । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ପୂର୍ବ ଜୋଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳରୁ ଜାମସେଦ୍‌ପୁରର ଟାଟା ଇସ୍ପାତକମ୍ପାନୀ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ନେଉଛି । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲାର ନୟାଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଥାଇ ମଧ୍ୟ ତାହା ବ୍ୟବହୃତ ନ ହୋଇ ସେପରି ପଡ଼ି ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତରରେ ଭରପୂର ରହିଥିଲେହେଁ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପର୍ଶ କରାହୋଇନି । ବଣାଇ ଓ କେନ୍ଦୁଝର ଅଞ୍ଚଳରୁ ଭାରତର ତିନୋଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୁହା କାରଖାନା ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ନେଉଥିଲେହେଁ ସେମାନଙ୍କ ବାର୍ଷିକ ଖରଚ ୫୦/୬୦ ଲକ୍ଷ ଟନରୁ ବେଶି ନୁହେଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ନେଉଥିବା ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ବଂଗାତ ଆହୁରି ବହୁ ପରିମାଣରେ ଲୌହ ପଥର ସେ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ପଡ଼ିରହିଛି । ସେ ସବୁ କାରଖାନାକୁ ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଯୋଗାଇଲେ ହେଁ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗଚ୍ଛିତ ଥିବା ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତରର ମାତ୍ର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ଖରଚ ହେବ ।

କଟକ ଜିଲ୍ଲା'ର ଦଇତାରି ଓ ଟମକା ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଗଚ୍ଛିତ ଅଛି, ସେ ଗୁଡ଼ିକରୁ କିଛିଅଂଶ ଜାପାନ ଓ ଅନ୍ୟ ବିଦେଶୀ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ରପ୍ତାନି ହେଉଛି । ଏହି ରପ୍ତାନି ବାର୍ଷିକ ୧୬ ଲକ୍ଷ ଟନ୍‌ରୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ । ଏବେ ବଡଜାମଡ଼ା ଖଣିରୁ ବାର୍ଷିକ, ସାଢ଼େ ଏଗାର ଲକ୍ଷ ଟନ୍ ହିସାବରେ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ହଳଦିଆ ଓ ପାରାଦ୍ୱୀପ ବନ୍ଦରବାଟେ ଦକ୍ଷିଣ କୋରିଆକୁ ରପ୍ତାନି କରାଯିବା ଚୁକ୍ତି ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ବାର୍ଷିକ ଯେଉଁ ୭୬ ଲକ୍ଷ ଟନ୍ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଉତ୍ତୋଳନ କରାଯାଏ, ସେଥିରୁ ବାକିତକ ଭାରତର ରାଉରକେଲା, ଟାଟା ଓ ବୋକାରୋ ଲୁହା କାରଖାନାକୁ ଯୋଗାଯାଏ ।

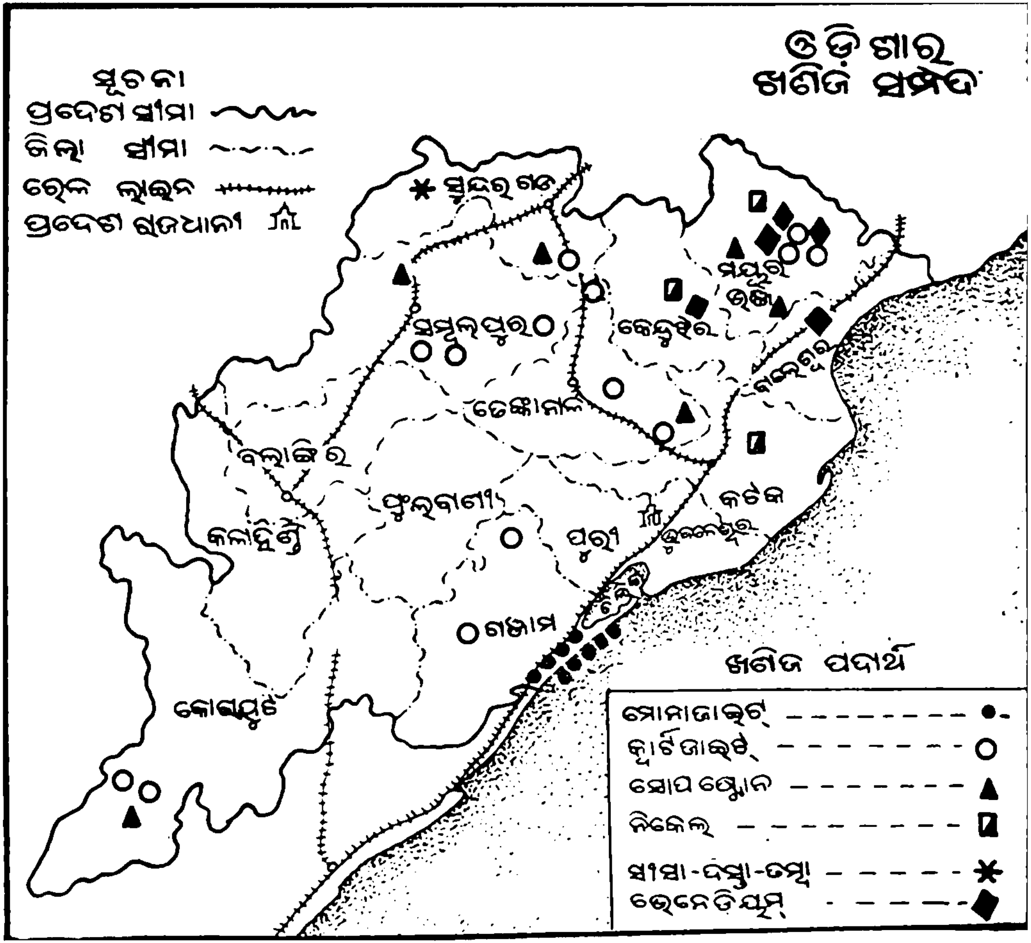
ଓଡ଼ିଶାର
ଖଣିଜ ସମ୍ପଦ
ସୂଚନା
ପ୍ରଦେଶ ସୀମା
ଜିଲ୍ଲା ସୀମା
ରେଳ ଲାଇନ
ପ୍ରଦେଶ ରାଜଧାନୀ
ସୁନ୍ଦରଗଡ
ମୟୂରଭଞ୍ଜ
କେନ୍ଦୁଝର
ସମ୍ବଲପୁର
ବାଲେଶ୍ୱର
ଢେଙ୍କାନାଳ
ବଲାଙ୍ଗିର
କଟକ
ଫୁଲବାଣୀ
ପୁରୀ
ଭୁବନେଶ୍ୱର
କଳାହାଣ୍ଡି
ଚିଲିକା
ଗଞ୍ଜାମ
କୋରାପୁଟ
ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ
ମୋନାଜାଇଟ୍ ●
କ୍ୱାର୍ଟଜାଇଟ୍ ○
ସୋପ ଷ୍ଟୋନ ▲
ନିକେଲ୍ ▨
ସୀସା-ଦସ୍ତା-ତମ୍ବା *
ଭେନେଡିୟମ୍ ◆

ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ କୋରାପୁଟ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ଲୁହାଖଣି କଥା ଉପରେ କୁହାଯାଇଛି । ଅବଶ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରୋକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳଭଳି ଏତେ ସମୃଦ୍ଧ ନୁହେଁ । କୋରାପୁଟର ହୀରାପୁର, ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଅସ୍ତ୍ରଦଣ୍ଡ, ଲୌହଦଣ୍ଡ, ଖୋଲଗାଁ, ମାଛଗାଁ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୌହଖଣି ଅଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏଗୁଡ଼ିକ ଏତେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିନାହାନ୍ତି ।

(୩) ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର (Manganese ore)—ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ଓ ବିଭିନ୍ନ ରସାୟନିକ କାରଖାନା ପାଇଁ ଖୁବ୍ ଆବଶ୍ୟକ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିର ଗୁରୁତ୍ୱ ଖୁବ୍ ବେଶି । ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜ ଉତ୍ପାଦକ ଭାବରେ ସାରା ଭାରତରେ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ଥାନ ତୃତୀୟ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ତଳକୁ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ଥାନ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣି କେନ୍ଦୁଝର ଓ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ବଲାଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲା ଓ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ରାୟଗଡ଼ା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କୁଟିଙ୍ଗୀଠାରେ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣି ଅଛି । କେନ୍ଦୁଝର-ବଣାଇ ଅଞ୍ଚଳର ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣି ଅତି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ବିଖ୍ୟାତ ଖଣିମାନ ଜୋଡ଼ା, ବନବାସ୍ତ, ସିଲଯୋରା, କଳାପର୍ବତ, ଠାକୁରାଣୀ, ବାଂଶପାଣି, ସିଛମଠ, କୋଇରା, ଘୋରଝର, ମନମୁଣ୍ଡା, ପାଟମୁଣ୍ଡା, ମାଲଦା, ଭୁରୁରା ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଉପରୋକ୍ତ ଖଣି ମାନଙ୍କରେ ହାରାହାରି ୪କୋଟି ଟନ୍ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜ ଗଚ୍ଛିତ ଅଛି । ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ପାଇରୋଲ୍‌ସାଇଟ ଓ ସିଲେମେଲେନ୍ ଜାତୀୟ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଚାରି ଜାତିର ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜ ଦେଖାଯାଏ । ପ୍ରଥମ ଜାତିର ଖଣିଜରେ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୫୨ ଭାଗ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଜାତିରେ ମାଙ୍ଗାନିଜ ୪୫-୫୨ ଭାଗ, ତୃତୀୟ ଜାତିରେ ମାଙ୍ଗାନିଜ ୩୫-୪୫ ଭାଗ ଓ ଚତୁର୍ଥ ଜାତିରେ ମାଙ୍ଗାନିଜର ୨୫-୩୫ ଭିତରେ ।

ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜରେ ଫସଫରସ ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୦.୧ ଭାଗରୁ କମ୍ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଉପରୋକ୍ତ ଖଣିମାନଙ୍କରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜରେ ଫସଫରସ ଭାଗ ଉପରୋକ୍ତ ପରିମାଣଠାରୁ କମ୍ । ସେଥିପାଇଁ ଏହା ପୃଥିବୀର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଖଣିଜ ଭାବରେ ପରିଗଣିତ ହୁଏ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଖଣିଜଠାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିଜ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର କାରଣ ଏଥିରେ ବାଲି ଭାଗ କମ୍ । ଶତକଡ଼ା ୨-୩ ଭାଗରୁ ବେଶି ନୁହେଁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ମାଙ୍ଗାନିଜ ପିଣ୍ଡର ବିଶ୍ଳେଷଣାନୁପାତ ହେଲା—

ମାଙ୍ଗାନିଜ—ଶତକଡ଼ା ୩୭.୭ରୁ ୫୧.୩ ଭାଗ
ଲୌହ— ,, ୭-୧୪ ,,
ବାଲି— ,, ୧.୨-୪.୪ ,,

ଆଲ୍‌ମିନା	ଶତକଡ଼ା	୧.୬-୪.୫	ଭାଗ
ଫସଫରସ	,,	୦.୦୮-୧.୧	,,

କୋରାପୁଟ କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ବଲାଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିବା ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜରେ ଫସଫରସ ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୦.୨ ଭାଗରୁ ଅଧିକ । ସେଥିପାଇଁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଖଣିଜ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଗଞ୍ଜାମ, ଢେଙ୍କାନାଳ ଓ ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ମଧ୍ୟ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣି ଅଛି । ସେଥିରେ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୩୦ ଭାଗରୁ କମ୍ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୫ଲକ୍ଷ ଟନ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ଉତ୍ତୋଳନ କରାଯାଏ । ସେଥିରୁ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି ହୁଏ ହାରାହାରି ଏକ ଲକ୍ଷ ଟନ୍ । ଉଚ୍ଚ ତଥା ନୀଚ ଭାଗ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଥିବା ଉଭୟଯାକ ଖଣିଜ ଇସ୍ପାତ ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ କାରଖାନା ପ୍ରଧାନତଃ ଶତକଡ଼ା ପଇଁଚାଳିଶ ଭାଗରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଥିବା ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜ ବ୍ୟବହାର କରେ ।

(୪) କ୍ରୋମାଇଟ (Chromite)—ସାରା ଭାରତରେ କ୍ରୋମାଇଟ ଖଣି ଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ଥାନ ପ୍ରଥମ । ସାରା ଭାରତରେ ଯେତେ କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ତହିଁର ଶତକଡ଼ା ୮୭ ଭାଗ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍ତୋଳନ କରାଯାଏ । ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ୧.୪କୋଟି ଟନ୍ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଛି ୧.୨ କୋଟି ଟନ୍ । ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଅପେକ୍ଷା ଆମ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ଅଧିକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ଏପରିକି ପୃଥିବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ସହିତ ତୁଳନୀୟ । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲା, କଟକ ଜିଲ୍ଲା, ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲା କ୍ରୋମାଇଟ୍ ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ଆନନ୍ଦପୁର ସବ୍‌ଡିଭିଜନରେ ଥିବା ବଉଳା ଓ ନୁଆସାହି ଅଞ୍ଚଳ, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସୁକିନ୍ଦା, ସରୁଆବିଲ, ସୁକ୍ରାଙ୍ଗି, ଗୁଜରଙ୍ଗ, ଭିମତ ନଗର, କାଳିଆପାଣି, କଳରଙ୍ଗୀ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଏହାର ଆଖପାଖ, ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ସରୁଆବିଲ, ବିରସାଲ, କାଠପାଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିସ୍ତୃତ କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଖଣି ବିଦ୍ୟମାନ । କଟକ-ଢେଙ୍କାନାଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା କ୍ରୋମାଇଟ୍ ପରିମାଣ ହାରାହାରି ୬୬ ଲକ୍ଷ ଟନ୍ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଆନନ୍ଦପୁର ଅଞ୍ଚଳର ପରିମାଣ ହାରାହାରି ୧୩ ଲକ୍ଷ ଟନ୍ ।

ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଇ ଜାତିର କ୍ରୋମାଇଟ୍ ପ୍ରସ୍ତର ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ଧୂସର ମାଗ୍ନେସିୟମ ଓ ବାଦାମୀ ଫେରୁଜିନସ୍ୟମ । ଏଥି ଭିତରୁ ପ୍ରଥମଟିରେ କ୍ରୋମିୟମ ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୫୨ ଭାଗରୁ ଅଧିକ ଥିବାରୁ ଅତ୍ୟଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟ ।

କ୍ରୋମିୟମର ପରିମାଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତିନି ପ୍ରକାର କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ଆମ ଦେଶରେ ମିଳେ । ସେଥି ଭିତରୁ ଗୋଟିକରୁ କ୍ରୋମିୟମ ଧାତୁ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରେ, ବା ଫେରୋକ୍ରୋମ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଲାଗିପାରେ । ଅନ୍ୟଟିରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରେ ଓ ତୃତୀୟଟି ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା ତିଆରିରେ ଲାଗିପାରେ । ଏହି ତିନି

ପ୍ରକାର ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ଓଡ଼ିଶାରେ ଦେଖାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଉଚ୍ଚ ଜାତର ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତରର ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ଦୁଇଲକ୍ଷ ଟନ୍, ସେଥିରୁ ପ୍ରାୟ ଅଧାଅଧି ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି ହେଉଛି ।

(୫) ନିକେଲ (Nickel)—ନିକେଲ୍ ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଓ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ । ବହୁ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟରେ ଏହାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଦେଶର ମୁଦ୍ରା ତିଆରିରେ ଏହା ଲାଗେ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଆମ ଦେଶ ବର୍ଷକୁ ୭୦୦୦ ଟନ୍ ନିକେଲ ଧାତୁ ବାହାରୁ ଆମଦାନି କରେ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ସାରା ଭାରତରେ ନିକେଲ ଧାତୁ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ କେଉଁଠି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଭାରତରେ ନିକେଲ ଧାତୁ ବିରଳ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଧାତୁର ଅବସ୍ଥିତି ଏକ ସୌଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ।

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସୁକିନ୍ଦା ଅଞ୍ଚଳ ଏହି ନିକେଲ ଖଣି ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏଠାରେ ଥିବା ଖଣିଜରେ ନିକେଲ ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ଦୁଇ ଭାଗ ପାଖାପାଖି । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ହାରାହାରି ସାଢ଼େ ଚାରିକୋଟି ଟନ୍ ନିକେଲ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ଥିବା ଅଟକଳ କରାଯାଇଛି । ସୁକିନ୍ଦା ବ୍ୟତୀତ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲା ସିମିଳିପାଳ ଅଞ୍ଚଳ ଓ କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ବଉଳା-ନୂଆସାହି-ଠାରେ ନିକେଲ୍ ଖଣି ଥିବା ସୂଚନା ମିଳିଛି ।

(୬) ସୀସା (Lead)—ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ଲେକଡ଼େଗା-ସରଗିପଲ୍ଲୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ସୀସା ଖଣି ବିଦ୍ୟମାନ । ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ ସୀସା ଖଣିର ଏକାନ୍ତ ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଆମ ଦେଶ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୩୫,୦୦୦ ଟନ୍ ସୀସା ଆମଦାନି କରେ । ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ଭିତରେ ସାରା ଦେଶରେ ସୀସା ଧାତୁର ଆବଶ୍ୟକତା ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ଲକ୍ଷେ ଟନକୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ଏପରିସ୍ଥଳେ ଆମ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଷକୁ ସୀସା ଉତ୍ପାଦନ ହେଉଛି ଦୁଇ ହଜାର ଟନରୁ କମ୍ ।

ସୀସା ବେଟେରୀ ଶିଳ୍ପ, ମୁଦ୍ରଣ ଶିଳ୍ପ, ରାସାୟନିକ ଶିଳ୍ପ, ରଙ୍ଗ ଶିଳ୍ପ ଆଦି ବହୁ ଶିଳ୍ପରେ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ତେଣୁ ଯେତେବେଳେ ସାରା ଦେଶରେ ସୀସାର ଚାହିଦା ଏତେ, ସେତେବେଳେ ଆମର ସୀସା ଖଣି ସାରା ଦେଶପାଇଁ ଯେ ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ ନ କହିଲେ ହେଁ ସମସ୍ତେ ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରୁଥିବେ । ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ସରଗିପଲ୍ଲୀରେ ଯେଉଁ ସୀସା ଖଣି ଅଛି, ସେଠି ସୀସା ସହିତ ଦସ୍ତା ଓ ତମ୍ବା ମିଶିକରି ଥାଏ । ସୀସା ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତରରେ ସୀସା ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୬ ଭାଗ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ତମ୍ବା ୦.୫ ରୁ ୩ ଭାଗ ଭିତରେ ଓ ଦସ୍ତା ୦.୬ରୁ ୧.୮ ଭାଗ ଭିତରେ ଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ଏଠାରେ ଥିବା ଖଣିଜର ପରିମାଣ ଅଢ଼େଇ କୋଟି ଟନରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲା ବ୍ୟତୀତ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର

ପାଲମପୁର, ଟୁମା, ତାଲ ପଟିଆ ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ସୀସା ଖଣି ଦେଖାଯାଏ । ତା ଛଡ଼ା ବଲଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲାର ସଇଁତଳାଠାରେ ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୀସା ଖଣି ଅଛି ।

(୭) ଦସ୍ତା (Zinc)—ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ସରଗିପଲ୍ଲୀଠାରେ ଯେଉଁ ସୀସା ଖଣି ଅଛି, ସେଥି ସହିତ ଦସ୍ତା ମିଶିଥିବାରୁ ସୀସାଠାରୁ ଦସ୍ତା ଅଲଗା କରାଯାଇ ପାରେ । ସେଥି ସହିତ ତମ୍ବା କି ସୀସା ନିଷ୍କାସନ ନ ହେଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଦୁଇଟିର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠି ନ ପାରେ ।

(୮) ଭେନେଡ଼ିୟମ୍ (Vanadium)—ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ଇସ୍ପାତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ଇସ୍ପାତ ସହିତ ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁ ମିଶାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ଏଥିପାଇଁ ଏହି ଧାତୁର ମୂଲ୍ୟ ଅଧିକ ବେଶି । ଭେନେଡ଼ିୟମ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ କାରଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଭାରତରେ ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁର ଏକାନ୍ତ ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ସୌଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଧାତୁର ଖଣି ଦେଖାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ଦେଖାଯାଏ ସେଥିସହିତ ଟିଟାନିୟମ ଓ ଲୌହ ମିଶିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରଧାନତଃ ମୟୂରଭଞ୍ଜର କୁମାରଡ଼ୁବି, ବେତଝରଣ, ହାତୀଚର, ରଙ୍ଗମାଟିଆ, ଗଡ଼ସାହି, ବସନ୍ତପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଖାଯାଏ । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ବଉଲା ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ବେତାଇ ଓ ରଙ୍ଗମାଟିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତରର ପରିମାଣ ଏକ କୋଟି ପଚଶ ଲକ୍ଷ ଟନରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ସେଥି ଭିତରୁ କେବଳ ମୟୂରଭଞ୍ଜରେ ଏହାର ପରିମାଣ ଲକ୍ଷେଟନ ପାଖାପାଖି । ଏହି ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତରରେ ଭେନେଡ଼ିୟମ ପେଣ୍ଟକ୍ସାଇଡ଼ ଶତକଡ଼ା ୦.୫ ରୁ ୨.୫ ଓ ଟିଟାନିୟମ ଶତକଡ଼ା ୪-୧୦ ଭାଗ ଭିତରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ଏହି ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତରରେ କିଞ୍ଚିତ ପରିମାଣର ରୁପା ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ ।

(୯) ଟିଟାନିୟମ୍ (Titanium)—ଏହା ଏକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଧାତୁ । ଏହାର ଚାହିଦା ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଦେଶ ବାହାରେ ଯେତିକି, ଦେଶ ଭିତରେ କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ । ଉପରୋକ୍ତ ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତରରେ ଶତକଡ଼ା ୪ରୁ ୧୦ ଭାଗ ଭିତରେ ଏହି ଟିଟାନିୟମ ବିଦ୍ୟମାନ । ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତରରୁ ଭେନେଡ଼ିୟମ ନିଷ୍କାସନ ବେଳେ ଟିଟାନିୟମ ନିଷ୍କାସିତ ହୋଇପାରିବ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଇଲମେନାଇଟ ଏବଂ ରୁଟାଇଲ ଆଦି ଏକ ଖଣିଜ ଯେଉଁଥିରୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଟିଟାନିୟମ ଧାତୁ ଆହରଣ କରାଯାଇଥାଏ । ସେ ସଂପର୍କରେ ପରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି । ଇଲମେନାଇଟ୍ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସମୁଦ୍ର ବାଲିରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋପାଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ମିଳୁଛି ।

(୧୦) ଗ୍ରାଫାଇଟ୍ (Graphite)—ଏହା ଅଙ୍ଗାରକର ଏକ ବହୁରୂପୀ ଅବସ୍ଥା ଭାବରେ ପରିଚିତ । ଆଜିକାଲି ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । କଠିନ

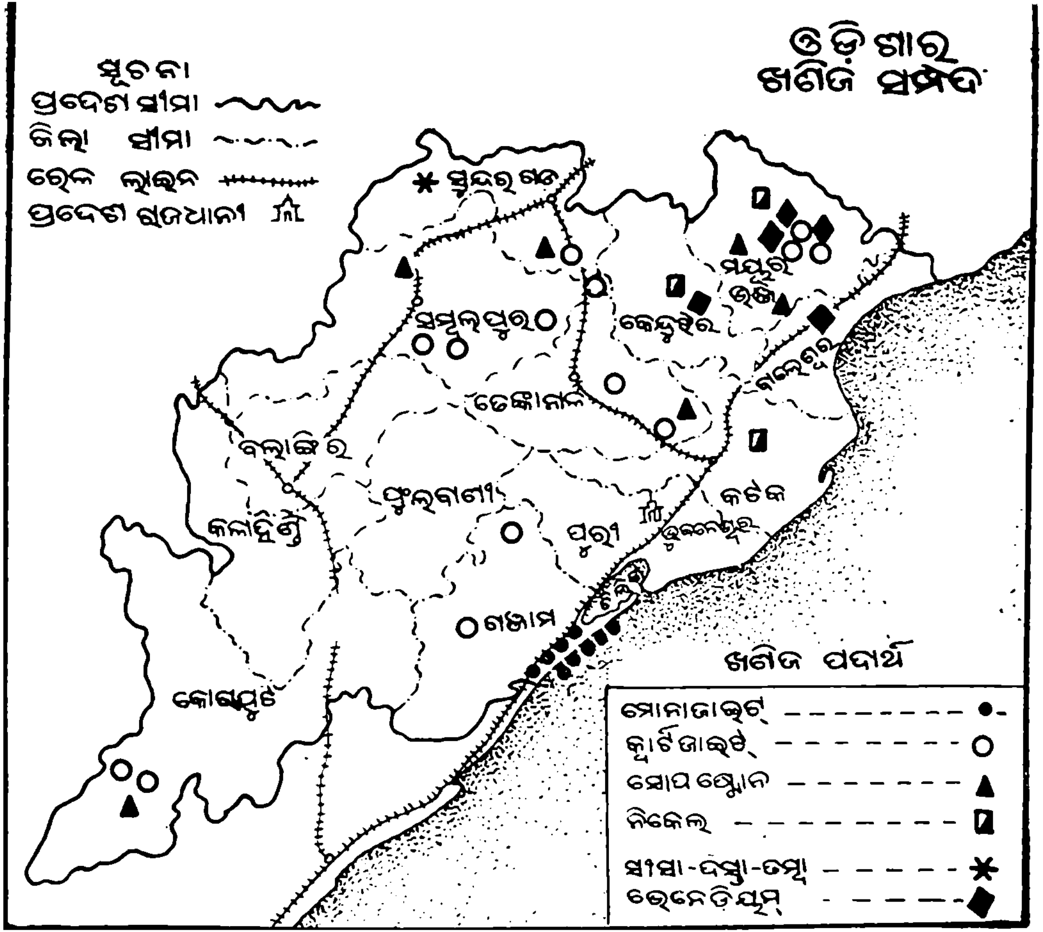

ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିଜ ସମ୍ପଦ

ସୂଚନା
ପ୍ରଦେଶ ସୀମା
ଜିଲ୍ଲା ସୀମା
ରେଲ ଲାଇନ
ପ୍ରଦେଶ ରାଜଧାନୀ
ସୁନ୍ଦରଗଡ
ମୟୂରଭଞ୍ଜ
କେନ୍ଦୁଝର
ସମ୍ବଲପୁର
ବାଲେଶ୍ୱର
ଢେଙ୍କାନାଳ
ବଲାଙ୍ଗିର
କଟକ
ଫୁଲବାଣୀ
କଳାହାଣ୍ଡି
ପୁରୀ
ଭୁବନେଶ୍ୱର
ଗଞ୍ଜାମ
କୋରାପୁଟ
ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ
ମୋନାଜାଇଟ୍ ●
କ୍ୱାର୍ଟଜାଇଟ୍ ○
ସୋପଷ୍ଟୋନ ▲
ନିକେଲ
ସୀସା-ଦସ୍ତା-ତମ୍ବା *
ଭେନେଡ଼ିୟମ୍ ◆

ଘର୍ଷଣ ହ୍ରାସକ ପଦାର୍ଥ (Soi'd lubricant) ଭାବରେ ଏହାର ନାନାବିଧ ବ୍ୟବହାର ଅଛି । ଏଥିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କ୍ରୁସିବ୍‌ଲ୍ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ । ବଲାଙ୍ଗୀର, କଳାହାଣ୍ଡି, ସମ୍ବଲପୁର, କୋରାପୁଟ, ଫୁଲବାଣୀ ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ଆଠମଲ୍ଲିକଠାରେ ଗ୍ରାଫାଇଟ୍ ଖଣି ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଗ୍ରାଫାଇଟ୍‌ରେ ଅଙ୍ଗାରକର ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୭୦-୬୦ ଭିତରେ । ବଲାଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲାର ଟିଟିଲାଗଡ଼ ତଥା ପାଟଣାଗଡ଼ଠାରେ ଥିବା ଖଣିମାନଙ୍କରୁ ଗ୍ରାଫାଇଟ୍ ବାହାର କରାଯାଉଛି । ପାଟଣା ଗଡ଼ଠାରେ ଏକ ଗ୍ରାଫାଇଟ୍ ଶୋଧନ କାରଖାନା ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାଫାଇଟ୍‌ର ପରିମାଣ ଶତକଡ଼ା ୬୦ ଭାଗରୁ ୯୦ ଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଉଛି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଟିଟିଲାଗଡ଼ଠାରେ ଏକ ଗ୍ରାଫାଇଟ୍‌ରୁ କ୍ରୁସିବ୍‌ଲ୍ ତିଆରି କାରଖାନା ଅଛି । ସମ୍ବଲପୁରର ସରଗିପାଲିଠାରେ ଥିବା ଖଣିରୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାଫାଇଟ୍ ବାହାର କରାଯାଉଛି । ଆମ ଦେଶରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୧୮୦୦୦ ଟନ୍ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା ସ୍ଥଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ୭୦୦୦ ଟନ୍ ।

(୧୧) ଚୂନପଥର (Lime Stone)—ବିଭିନ୍ନ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ କାରଖାନାରେ, ସିମେଣ୍ଟ ଓ ଚୂନ କାରଖାନାରେ ଚୂନପଥରର ଆବଶ୍ୟକତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଶି । ଚୂନପଥର ନଥିଲେ ଉପରୋକ୍ତ କାରଖାନା ପାଇଁ ଯାବତୀୟ କଞ୍ଚାମାଲ ଥିଲେହେଁ ସହଜରେ କାରଖାନା ବସାଇ ହୁଏନି । ସାରା ଭାରତରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତମ ଚୂନପଥର ଉତ୍ପାଦକ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାର ସୁନାମ ଅଛି । ବିଶେଷତଃ ଲୌହ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ବିଶୁଦ୍ଧ ଚୂନପଥର ଦରକାର ତାହା ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଛି । ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ବୀରମିତ୍ରପୁର ଏହି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଚୂନପଥର ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହି ଚୂନପଥରରେ ଚୂନ ହାରାହାରି ଶତକଡ଼ା ୪୮ଭାଗ, ମେଗ୍ନେସିଆ ୩-୫ ଭାଗ ଭିତରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନ୍ୟୁନ ୭୦ କୋଟି ଟନ୍ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଚୂନପଥର ଅଛି । ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ହାତିବାରି, ଫଣ୍ଡାପାଣି, ଗଢନଗର, ଡୁବଲବେର ଓ ଲଞ୍ଜିବେରନା ଠାରେ ଚୂନପଥର ଖଣି ଅଛି ।

ସିମେଣ୍ଟ ତିଆରି ପାଇଁ ଯେଉଁ ଚୂନପଥର ଦରକାର, ତାହା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର । ଏଥିରେ ବାଲି ଭାଗ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ । ଏହି ଜାତୀୟ ଚୂନପଥର ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ଲଞ୍ଜିବେରନା, ହାତିବାରି, ପୁରୁଣାପାଣି, ଗଢତନଗର, ଡୁବଲବେର, ଅଞ୍ଚଳରେ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଡୁଙ୍ଗୁରି, ଅନ୍ଧ୍ର ଓ ଓଡ଼ିଶା ସୀମାଠାରେ ଥିବା ଉମାବଲ୍ଲୀ, କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଉମାପାବଲ୍ଲି ଜିରୁଗୁଡ଼ା କେଟମଠା କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରଧାନ । ମାଲକାନଗିରି ଠାରେ ଉଭୟ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ଓ ସିମେଣ୍ଟ ତିଆରି ଉପଯୋଗୀ ଚୂନପଥର ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମହଜୁଦ୍ ଅଛି । ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ଲଞ୍ଜିବେରନା ଖଣିରୁ ଓ ବରଗଡ଼ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ଡୁଙ୍ଗୁରି ଖଣିରୁ ଚୂନପଥର ସଂଗ୍ରହ କରେ । ବୀରମିତ୍ରପୁର ଚୂନପଥର ଖଣିରୁ ଭାରତର ସବୁଯାକ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ଅଳ୍ପ ବହୁତେ ଚୂନପଥର ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି ।

(୧୨) ଡଲୋମାଇଟ୍ (Dolomite)—ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ହାତୀବାରି, କୋଟାଙ୍ଗ, ଧୋବଲବେର, କର୍ତ୍ତିରମା, ପାନପୋଷ, ଜରଡ଼ା କେମାରଡ଼ିହ, ଲନ୍ତିମତ ଅଞ୍ଚଳରେ ବହୁତ ଡଲୋମାଇଟ ଖଣି ରହିଛି । ଏହି ଡଲୋମାଇଟରେ ମେଗ୍ନେସିଆ ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୧୭ରୁ ୨୧ ଭାଗ ଭିତରେ, ଚୂନ ଭାଗ ୩୦ରୁ ୩୨ ଭାଗ ଭିତରେ । ଏଥିରେ କିଛି ଏଲ୍ୟୁମିନା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଏହି ଖଣିରେ ଡଲୋମାଇଟ୍ ପରିମାଣ ହାରାହାରି ୨୭ କୋଟି ଟନରୁ ଅଧିକ । କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର, ଶ୍ରୀବେଜ, ତଲପୁର, ଗଡ଼ଘାଟି, କେଣ୍ଡାଯୋଡ଼ି, ଓ ଡୁମାକୋଡ଼ିଠାରେ ଡୋଲୋମାଇଟ ଜାତୀୟ ଚୂନପଥର ପ୍ରାୟ ଦୁଇ କୋଟି ଟନ ରହିଛି ।

(୧୩) ଚିନାମାଟି (China clay)—ଏହା ଓଡ଼ିଶାର କଟକ, ପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମ, କୋରାପୁଟ,ମୟୂରଭଞ୍ଜ ସମ୍ବଲପୁର, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖୋଳାଇ ହୋଇ ରହିଛି । ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର କରଞ୍ଜିଆ ଯୋଶୀପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଚିନା ମାଟି ଖଣି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ପୋଷଖପୋଦର ଓ ଢେପାଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଚିନାମାଟି ବିଦ୍ୟମାନ । ଏଥିଭିତରୁ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ଖଣିରୁ ଚିନାମାଟି ବାହାର କରାହୋଇ ଧୁଆ ହୋଇ କାଗଜ କଳ, ରବର କାରଖାନା ଚିନାମାଟି ବାସନ କାରଖାନା ଲଗା କଳ ଆଦିକୁ ପଠାଯାଉଛି । ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିବା ଚିନାମାଟିର ପରିମାଣ ହାରାହାରି କୋଟିଏ ଟନ୍ । ସେଥିଭିତରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ଲକ୍ଷେ ଟନ୍ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି ।

(୧୪) ବକ୍ସାଇଟ (Bauxite)—ଆଲ୍ୟୁମିନିୟମ ଧାତୁ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ବକ୍ସାଇଟ ହେଉଛି ପ୍ରଧାନ କଞ୍ଚାମାଲ । ବଲାଙ୍ଗୀର, ସମ୍ବଲପୁର, ଫୁଲବାଣୀ, କଳାହାଣ୍ଡି ଓ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ପଟାଙ୍ଗୀଠାରେ ବକ୍ସାଇଟ ଖଣିମାନ ବିଦ୍ୟମାନ । ଏହି ବକ୍ସାଇଟ ବେଶ୍ ଉନ୍ନତ ଧରଣର, ଏଥିରେ ଏଲ୍ୟୁମିନା ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ହାରାହାରି ୪୮ ଭାଗ । ଏହି ସବୁ ଖଣି ଭିତରୁ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର ଖଣି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଓ ସେଥିରେ ଏଲ୍ୟୁମିନା ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୪୮ ଭାଗରୁ ଅଧିକ ଓ ଏହି ଖଣିରେ ଥିବା ବକ୍ସାଇଟର ପରିମାଣ ଏକକୋଟି ୨୦ ଲକ୍ଷ ଟନରୁ ଅଧିକ । ଏଥିଭିତରୁ କୋରାପୁଟରେ ୪୦ ଲକ୍ଷ ଟନ, କଳାହାଣ୍ଡିରେ ୨୬ ଲକ୍ଷ ଟନ ଓ ଗନ୍ଧମାର୍ଦ୍ଦନ ମାଳଭୂମି (ବଲାଙ୍ଗୀର ସମ୍ବଲପୁର)ରେ ୬୦ ଲକ୍ଷ ଟନ୍ ବିଦ୍ୟମାନ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟସବୁ ଜିଲ୍ଲା ମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ବକ୍ସାଇଟ ଅଛି, ସେସବୁର ପରିମାଣ ଦେଢ଼ କୋଟି ଟନ୍‌ରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଖଣି ଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇନି । କେବଳ ପଟାଙ୍ଗୀଠାରେ ଯେଉଁ ଖଣି ଅଛି ସେଥିରେ ୫ କୋଟି ଟନ୍ ବକ୍ସାଇଟ ଥିବା ଜଣାଯାଇଛି ।

(୧୫) ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ମୃତ୍ତିକା (Fire clay)—ଭାରତରେ ସବୁଠାରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ମୃତ୍ତିକା ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳେ । ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବେଲପାହାଡ଼ ଅଞ୍ଚଳ

ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହି ମୃତ୍ତିକାରୁ ତିଆରି ଅଗ୍ନିଜତ୍ ଇଟା ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା, ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା, କାଚ କାରଖାନା ଆଦିରେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲା ବ୍ୟତୀତ ଢେଙ୍କାନାଳ, କଟକ, ପୁରୀ, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଏହି ମୃତ୍ତିକା ଦେଖାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଏହି ମୃତ୍ତିକାର ପରିମାଣ ହାରାହାରି ଭାବେ ଛଅ କୋଟି ଟନ୍ । ଓଡ଼ିଶାରେ ହାରାହାରି ଲକ୍ଷେ ଟନ୍ ଇଟା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାଭଳି ଏହି ଅଗ୍ନିଜତ୍ ମୃତ୍ତିକା ଖଣିରୁ ବାହାର କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶା ଭାରତର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳର କାରଖାନାକୁ ଅଗ୍ନିଜତ୍ ଇଟା ଯୋଗାଇଥାଏ ।

(୧୬) କ୍ୱାର୍ଟ ଜାଇଟ୍ (Quartzite)—ଏହି ଖଣିଜ କାଚ କାରଖାନା, ଫେରୋସିଲ, କଲ କାରଖାନା, ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନା ମାନଙ୍କରେ କଞ୍ଚା ମାଲ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କୋରାପୁଟ, କଟକ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଏହି ଖଣିଜ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ମିଳେ । କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର କ୍ୱାର୍ଟଜାଇଟ ଥେରୁବାଲି ଫେରୋସିଲିକନ୍ କାରଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବଡ ବଡ଼ କ୍ୱାର୍ଟଜାଇଟ ଖଣି ଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ହେଲା ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ଯୋଶୀ, ବାଲ୍ଲମୁଣ୍ଡି କଠପିରସି, ପତ୍ତିଆ ଅଞ୍ଚଳ ଦଇତାରି-ଟମକା ଅଞ୍ଚଳ, କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଦଳପୁର ଅଞ୍ଚଳ, ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ବରୁଆଁ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।

(୧୭) ଇଲମେନାଇଟ୍ (Ilmenite)—ଏହା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଖଣିଜ । ଏହା ହେଉଛି ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଧାତୁ ଟିଟାନିୟମର ଏକ ଖଣିଜ । ଏଥିରେ ଲୁହା ସହିତ ଟିଟାନିୟମ ଧାତୁ ଯୌଗିକ ବସ୍ତୁ ଭାବରେ ମିଶି କରି ରହିଛି । ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଗୋପାଳପୁର ନିକଟସ୍ଥ ସମୁଦ୍ର ବାଲିରେ ଏହା ବହୁ ପରିମାଣରେ ମିଶି ରହିଅଛି । ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନଦୀର ମୁହାଣଠାରୁ ଗୋପାଳପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳର ବାଲିରେ ଏହି ଇଲ୍‌ମେନାଇଟ୍ ରହିଅଛି । ଏହି ବାଲିକୁ ଶୋଧନ କରି ଏଥିରୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ଇଲମେନାଇଟର ସଂଗ୍ରହ କରିବା ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଜଣାଯାଇଛି । ଏଥିରୁ ତତ୍ପରେ ରୁଟାଇଲ ସାଂଶ୍ଲେଷିକ ଭାବରେ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇପାରେ । ଭାରତୀୟ ବିରଳ ମୃତ୍ତିକା କୋମ୍ପାନୀ ଏଠାରେ ଟିଟାନିୟମ ଓ ରୁଟାଇଲ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଏକ କାରଖାନା ବସାଇବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ବାଲିରେ ଇଲମେନାଇଟ୍ ଥିବାର ଅନୁମାନ କରାଯାଉଛି ।

(୧୮) ଷ୍ଟିଟାଇଟ (Steatite) ଓ ସୋପ ଷ୍ଟୋନ୍ (Soap stone)—ଏହା ଟାଲ୍କ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ପରିଚିତ । ଏହା ହେଉଛି ହାଇଡ୍ରସ୍ ମେଗ୍ନେସିୟମ ସିଲିକେଟ, ପଥରରେ ଟାଲ୍କଷ୍ଟିଟାଇଟ୍ ଭାବରେ ମିଳେ । ଏହା ନାନା ପ୍ରକାର ପେଣ୍ଟ, ସିରାମିକ୍ସ, କାଗଜ ଓ ସାବୁନ୍ ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କୋରାପୁଟ, ବଲାଙ୍ଗୀର, ସୁନ୍ଦରଗଡ ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହା ମିଳେ ।

(୧୯) ସିଲିମେନାଇଟ (Sillimanite)—କାଚ ଓ ସିରାମିକ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ଅଗ୍ନିସହ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହା ଖୁବ୍ କମ୍ ପରିମାଣରେ ଅଛି । ଆସାମ ହେଉଛି ଏହାର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ଥାନ । ଏବେ ଅମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋପାଳପୁର ବାଲି ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଖୋଣ୍ଡାଲାଇଟ୍ ଏହା ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ରହିଛି ।

(୧୯) ସୁନା (Gold)—ଓଡ଼ିଶାରେ ସୁନା ଖଣି ସେମିତି ଆଖିଦୃଶିଆ ଭାବରେ ନାହିଁ । ତେବେ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଜୟପୁର ଓ ମାଲକାନଗିରି ଅଞ୍ଚଳର କେତେକ ନାଳର ପଥର ଦେହରେ ସୁନାର ଶିରା ଥିବାର ଜଣାଯାଇଛି । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ତେଲକୋଇ ଅଞ୍ଚଳରେ ସୁନାର ସନ୍ଧାନ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସର୍ଭେରୁ ଜଣାପଡ଼ିଛି । ତେବେ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଲାଭଜନକ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି କି ନାହିଁ ଜଣାଯାଇନି ।

(୨୦) ଫେଲଡ଼ସପାର (Feldspar)—ଏହା ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ମିଳେ । ଚିନାମାଟି ବାସନ କୁସନ ତିଆରିରେ ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

(୨୧) ବାଲି ପଥର (Sand stone)—କାଚ ତିଆରି ପାଇଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବାଲି ପଥର ଗଞ୍ଜାମ କୋରାପୁଟ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ମିଳେ । କଟକ ନରାଜ ଠାରେ ଥିବା ବାଲି ପଥର ଶିଳ, ଶିଳପୁଆ, ଚକି ଆଦି ପାଇଁ ବେଶ୍ ଉପଯୋଗୀ । ତେଣୁ ଏହା ସେଠାରେ ଏକ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ।

(୨୨) ଆସବାସ ଷ୍ଟସ୍ (Asbestos) ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ବାଲେଶ୍ୱର, କଳାହାଣ୍ଡି ଓ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହାର ଖଣି ଅଛି । ଘରଛପର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆସବାସ ଷ୍ଟସ୍ ଓ ଗୁଦର ଅତ୍ୟଧିକ ଦରକାର ହୁଏ ।

(୨୩) ଅଭ୍ର (Mica)—ଢେଙ୍କାନାଳ, ଗଞ୍ଜାମ, ସମ୍ବଲପୁର ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ଓ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହାର ଖଣି ଅଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ।

(୨୪) ଘର୍ଷଣ ପ୍ରସ୍ତର (Abrassive)— କୋରାପୁଟ, ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ନୀଳଗିରି ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହା ମିଳେ ।

(୨୫) ରଙ୍ଗମାଟି—ଏହା କୋଠାଘର ଆଦିକୁ ରଙ୍ଗାଇବା ଦିଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହା ଖଣି ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଅଛି । ଏହା ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ଅଛି ।

(କ) ଡାଉରଙ୍ଗ—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନରାଜ, ସମ୍ବଲପୁର, ଗଞ୍ଜାମ ଓ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହା ମିଳେ ।

(ଖ) ହଳଦିଆ—କୋରାପୁଟ, ସମ୍ବଲପୁର ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହା ମିଳେ ।

(ଗ) ବାଦାମୀ—କୋରାପୁଟ, କଟକ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହା ମିଳେ ।

(୨୭) ପେଟ୍ରୋଲିୟମ (Petrolium)—ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବ ଓ ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଓ ଆଖପାଖ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ପେଟ୍ରୋଲିୟମ ଖଣି ଥିବାର ସନ୍ଦେହ ପ୍ରାଥମିକ ସର୍ଭେରୁ କରାଯାଉଛି ।

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାର ବନଜ ସଂପଦ

ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଭିତରେ ଖଣିଜ ସଂପଦ ତଳକୁ ବନ୍ୟସମ୍ପଦର ସ୍ଥାନ । ଓଡ଼ିଶାର ବନାଞ୍ଚଳରେ ଏତେ ଜାତିର ବୃକ୍ଷ, ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ଉଦ୍ଭିଦଜାତ ପଦାର୍ଥ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ଯାହାକୁ ଦେଶର ଅନ୍ୟ ବହୁ ରାଜ୍ୟରେ ଦେଖିବା ସ୍ୱପ୍ନ । ଏହି ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ କଞ୍ଚାମାଲ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରି ବହୁତ ଗୁଡ଼ିଏ କଳ କାରଖାନା ବସା ଯାଇପାରେ । ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଆଧାରିତ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ କି କି ବନ୍ୟ ସଂପଦ ରହିଛି ଆମର ଜାଣିବା ଦରକାର ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ହାରାହାରି ୨୫୦୦୦ ବର୍ଗ ମାଇଲ ପରିମିତ ବଣ ରହିଛି । ଏହା ଓଡ଼ିଶା କ୍ଷେତ୍ରଫଳର ହାରାହାରି ଶତକଡ଼ା ୪୨ ଭାଗ । ଏଥିଭିତରୁ ୧୫,୦୦୦ ବର୍ଗମାଇଲ ପରିମିତ ବଣ ସଂରକ୍ଷିତ ଅଟେ । ଏହି ସଂରକ୍ଷିତ ବଣ ବହୁ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପାଇଁ କଞ୍ଚାମାଲ ଯୋଗାଇଥାଏ । ସେହିସବୁ କଞ୍ଚାମାଲ ସଂପର୍କରେ ତଳେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା ।

(୧) କାଠ (Hard wood)— ଓଡ଼ିଶାର ବଣରୁ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୩୦,୦୦୦,୦୦୦ ଘନ ଫୁଟ କାଠିଆ କାଠ ଓ ୪୫,୦୦୦,୦୦୦ ଘନଫୁଟ ଅକାଠିଆ କାଠ ଅମଦାନୀ କରାଯାଏ । କାଠିଆ କାଠ ଭିତରେ ଶାଳ, ପିଆଶାଳ, ଅସନ, ଶିଶୁ, ସାଲୁଆନ ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ଏହି କାଠରୁ କେତେକ ରେଲଲାଇନ ସ୍ଲିପର ଓ ବିଜୁଳିବତୀ ଖୁଣ୍ଟ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ବାକି ତକ ଆସବାବ୍ ପତ୍ର ଓ ଘର ତିଆରିରେ ଲାଗେ । ରେଲବାଇ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏତେ ପରିମାଣରେ ସ୍ଲିପର ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି ଯେ ଖାଲି ସ୍ଲିପର ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ବହୁତଗୁଡ଼ିଏ କରତ କଳର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଅକାଠିଆ କାଠ ସାଧାରଣତଃ ଘର ତିଆରି ଶସ୍ତା ଆସବାବ୍ ପତ୍ର ଓ ଜାଳେଣୀ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

(୨) ବାଉଁଶ (Bamboo)—ଓଡ଼ିଶାର ଜଙ୍ଗଲରେ ବାଉଁଶ ଏକ ପ୍ରଧାନ ଗଛ । ଏହି ବାଉଁଶ ଉତ୍ପାଦନ ଉପରେ କାଗଜ କଳ, କୃତ୍ରିମ ରେଶମକଳ ଆଦି କେତେ

ପ୍ରକାରଶିଳ୍ପ ନିର୍ଭର କରେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ହାରାହାରି ୫୦୦୦ ବର୍ଗମାଇଲ ପରିମିତ ସ୍ଥାନ ଉପରେ ବାଉଁଶ ଗଛ ଜନ୍ମେ । ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦାୟ ବଣର ଏକ ପଞ୍ଚମାଂଶ ହେଉଛି ବାଉଁଶବଣ । ଏହି ବଣରୁ ଲୋକମାନଙ୍କର ଘରୋଇ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ବାଉଁଶ ନିଆଯାଇ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପାଇଁ ହାରାହାରି ବର୍ଷକୁ ୫୦୦,୦୦୦ ଟନ୍ ବାଉଁଶ ମିଳେ । ଯଦି ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସାବଧାନତା ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଏ, ତେବେ ବାଉଁଶ ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ୭୦୦,୦୦୦ ଟନକୁ ଅକ୍ଳେଶରେ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇ ପାରେ ।

ବାଉଁଶର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି କାଗଜଶିଳ୍ପରେ । ବହି ଛପିବା, ଲେଖିବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ କାଗଜ ଲାଗେ, ତାହା ପ୍ରଧାନତଃ ବାଉଁଶରୁହିଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ବ୍ରଜରାଜନଗରରେ ଓରିଏଣ୍ଟ କାଗଜକଳ, କୋରାପୁଟର ରାୟଗଡ଼ାରେ ଜେ. କେ. କାଗଜକଳ ଓ କଟକ ଚଉଦୁଆରରେ ଟିଟାଗଡ଼ କାଗଜକଳ ବର୍ଷକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ୧୩୦,୦୦୦ ଟନ୍, ୬୦,୦୦୦ ଟନ୍ ଓ ୩୬,୦୦୦ ଟନ୍ ବାଉଁଶ ବ୍ୟବହାର କରି ଦିନକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ୨୦୦ ଟନ୍, ୫୦ ଟନ୍ ଓ ୫୦ ଟନ୍ କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି । ଏହି ତିନି ଗୋଟି କାରଖାନାକୁ ଛାଡ଼ି ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗର ବେଙ୍ଗଲ ପେପର ମିଲସ୍ ଓ ଟିଟାଗଡ଼ ପେପରମିଲସ୍ କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବାଉଁଶ ଓଡ଼ିଶା ଜଙ୍ଗଲରୁ ନିଅନ୍ତି । ଶେଷ ଦୁଇଟି କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶା ଜଙ୍ଗଲରୁ ହାରାହାରି ୧୦୦,୦୦୦ ଟନରୁ କମ୍ ବାଉଁଶ ନିଅନ୍ତିନି । ସମସ୍ତଙ୍କ ଚାହିଦାକୁ ମିଶାଇଲେ ବାର୍ଷିକ ୩୩୫,୦୦୦ ଟନରୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ୫୦୦,୦୦୦ ଟନ ବାଉଁଶ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ସେଥିରୁ ଉପରୋକ୍ତ ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟାଯାଇ ୧୬୫,୦୦୦ ଟନ ଅବ୍ୟବହୃତ ରହିଯାଏ । ଏହି ଅବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ପ୍ରଧାନତଃ କୋରାପୁଟ, କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ମାଲକନ୍‌ଗିରି ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ବର୍ଷକୁ ୧୮୬,୦୦୦ ଟନ୍ ବାଉଁଶ ରହିଛି ।

(୩) ନରମା କାଠ (Soft wood)—ଏହି ନରମାକାଠ କାଗଜ ତଥା ଦିଆସିଲି ତିଆରି ଦିଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ଟାଣ କାଠ ବ୍ୟତୀତ ନାନା ପ୍ରକାର ନରମା କାଠ ମିଳେ । ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଶିମିଳି, କଦମ୍ବ, ସାଲବା, ଦେବଦାରୁ ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ଉଇମକୋ ଓ ଖଣ୍ଡେଲଓ୍ୱାଲ ଦିଆସିଲି କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଏହି ନରମା କାଠ ଆମଦାନୀ କରନ୍ତି । ଏହି ଜାତୀୟ କାଠର ଯଥେଷ୍ଟ ଚାହିଦା ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାର ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ଏହି ଜାତୀୟ ଗଛ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ବଣମାନଙ୍କରେ ଲଗାଇଅଛନ୍ତି । ଏହି ନରମା କାଠରୁ ଦିଆସିଲି ବ୍ୟତୀତ କାଗଜ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ । ଏହି କାଠ ମଣ୍ଡ ବାଉଁଶ ମଣ୍ଡ ସହିତ ମିଶାଯାଇ ମଧ୍ୟ କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ । ବଲାଙ୍ଗୀର ଓ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୨୫,୦୦୦ ଟନ୍ ଶାଲଇ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନରମା କାଠ ଓ ୧୨୫୦ ଟନ୍ ଶିମିଳି କାଠ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଅନ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଏହି ନରମା କାଠର ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ କିଛି କମ୍ ନୁହେ ।

(୪) ସାବାଇ ଘାସ (Sabai grass)—ଏହି ଘାସରୁ କାଗଜ ଓ ଦଉଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର କାମସେଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୧୮୫୦ ଟନ୍ ସାବାଇ ଘାସ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ଘାସର ଚାହିଦା ଥିବାରୁ ଏହିଘାସ ଅନ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇପାରେ ।

(୫) କେନ୍ଦୁପତ୍ର (Kendu leaf)—ଓଡ଼ିଶାର ବନାଞ୍ଚଳରେ ଏହା ଏକ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ । ଏହି ପତ୍ର ବିଡ଼ି ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ବଣମାନଙ୍କରୁ ଏହା ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହା ଓଡ଼ିଶାରୁ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଯେହେତୁ ବିଡ଼ି ହେଉଛି ଗରିବ ଲୋକଙ୍କର ସିଗାରେଟ୍, ତେଣୁ ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ବିଡ଼ି ବହୁ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରୟ ହୁଏ । ତେଣୁ ଭାରତର ବହୁ ପ୍ରଦେଶ ଏହି ବିଡ଼ିପତ୍ର ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୩୫,୦୦୦ ଟନ୍ କେନ୍ଦୁପତ୍ର ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହା ଏକ ଅତ୍ୟାଧିକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ ହୋଇଥିବାରୁ ବିଗତ ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି କେନ୍ଦୁପତ୍ର ବ୍ୟବସାୟ ନେଇ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିରେ ନାନା ହଟ ଚମଟ ଦେଖାଦେଇଛି ।

(୬) ଶାଳମଞ୍ଜିତେଲ (Sal seedoild)—ଓଡ଼ିଶାର ବଣମାନଙ୍କରୁ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୫୦,୦୦୦ ଟନ୍ ଶାଳମଞ୍ଜି ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ଶାଳମଞ୍ଜିରୁ କିଛି ଅଂଶ ଭାରତର ବିଖ୍ୟାତ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଲିଭର କମ୍ପାନୀ ଖରିଦକରି ଏଥିରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ତୈଳାକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବାହାର କରି କୋକଆ ବଟର ସ୍ଥାନରେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ରପ୍ତାନି କରାଯାଉଛି । ଶାଳମଞ୍ଜି ଚକୋଲେଟ୍ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି । ଶାଳମଞ୍ଜି ତେଲକୁ ସାଧାରଣ ତେଲ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରି ନାନା ଜାତିର ପଦାର୍ଥ ତିଆରି ଦିଗରେ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି ।

(୭) ମହୁଲ ମଞ୍ଜି (Mahu seed)—ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୩୦,୦୦୦ ଟନ୍ । ଏଥିରୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ତେଲ ବାହାର କରାଯାଇପାରେ । ଏହାକୁ ବଣରୁ ସାଧାରଣତଃ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବଣମାନଙ୍କରେ ରାସ୍ତାଘାଟର ଅଧିକ ପ୍ରସାର ଘଟିଲେ ଏହି ସଂଗ୍ରହ ପରିମାଣ ଯଥେଷ୍ଟ ବଢ଼ି ଯାଇପାରେ । ଆଉ ଅଲ୍ପଚେଷ୍ଟାରେ ଏହାର ସଂଗ୍ରହ ବର୍ଷକୁ ୪୦,୦୦୦ ଟନ୍‌କୁ ବଢ଼ାଯାଇ ପାରେ । ମହୁଲ ମଞ୍ଜି ଓ ତେଲର ଚାହିଦା ବଜାରରେ ବେଶି ।

(୮) ହରିଡ଼ା (Myro balans)—ଏହା ଇଂଲଣ୍ଡ ଆମେରିକା, ଇଉରୋପ ଜାପାନ, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଆଦି ଭାରତ ବାହାର ଦେଶକୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ରପ୍ତାନି କରାଯାଏ । ବର୍ଷକୁ ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ହାରାହାରି ୨୫,୦୦୦ ଟନ୍ । ସାରା ଭାରତରେ ଯେତେ ହରିଡ଼ା ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । କେବଳ ଓଡ଼ିଶା ତହିଁର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ହରିଡ଼ାରୁ ବାହାରୁଥିବା ଟେନିନ୍ ଚମଡ଼ା କଷାଇରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିରୁ ଟେନିନ୍ ବାହାର କରି ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କଲେ ଅନ୍ୟୁନ୍ୟ ୫୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ବ୍ୟବସାୟ ହୋଇପାରିବ ।

ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ହରଡ଼ାରୁ ବାହାରୁଥିବା ଟେନିନ୍ ଚମଡ଼ା କଷାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିରୁ ଟେନିନ୍ ବାହାର କରି ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କଲେ ଅନ୍ୟୂନ ୫୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ବ୍ୟବସାୟ ହୋଇପାରିବ ।

୯) ଲାଖ (Lac)—ବନ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ଭିତରେ ଏହା ଏକ ବିଶେଷ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ । ଭାରତ ବାହାରେ ଏହାର ବିଶେଷ ଚାହିଦା ଥିବାରୁ ଏହା ବହୁ ପରିମାଣରେ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି ହୁଏ । ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ଓ ବିକ୍ରୟ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜ୍ଜନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । କୁସୁମ, ପଳାଶ, ମେହ୍ଲୋରେନି ଆଦି ବୃକ୍ଷରେ ଏକ ପ୍ରକାର କୀଟ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର, ବଣାଇ, ବାମଣ୍ଡା, ଅନୁଗୁଳ, ଅଠମଲ୍ଲିକ, କଳାହାଣ୍ଡି, କୋରାପୁଟ, ଖଡ଼ିଆଳ ବଣମାନଙ୍କରେ ଏହା ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ । ଏହି କେତେ ଦିନ ହେଲା ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ କମି ଯାଉଛି । ଏହା ବର୍ଷକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି ୧୦,୦୦୦ ମହଣ । କିଛି ବର୍ଷ ଆଗେ ଏହାର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ପାଦନ ଥିଲା ୨୦୦୦ ଟନ ।

୧୦) ଝୁଣା (Resin)—ଢେଙ୍କାନାଳ, କୋରାପୁଟ, କେନ୍ଦୁଝର, ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାର୍ବତ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ବେଶି । ନାନା ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପରେ ବିଶେଷତଃ ଅଗରବତୀ ଶିଳ୍ପରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ବହୁଳ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି ହୁଏ ।

୧୧) ହଳଦି (Turmric)—ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ଷକୁ ୨୫୨୦୦ ଟନ୍ ହଳଦି ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ଓ ଏହା ସାରା ଭାରତର ଉତ୍ପାଦନର ଶତକଡ଼ା ୧୪ ଭାଗ ।

୧୨) କାଜୁବାଦାମ (Cashew nut)—କାଜୁବାଦାମ ମଞ୍ଜି ଓ ଚୋପା ପାଇଁ ଭାରତରେ ଓ ଭାରତ ବାହାରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଚାହିଦା ରହିଛି । ବିଦେଶରେ ଏ ଦୁଇଟିର ଚାହିଦା ଏତେ ଯେ ଚାହିଦା ମୁତାବକ ଭାରତବର୍ଷ ଯୋଗାଇ ପାରୁନି । ତେଣୁ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ଏହା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରିବ, ସେହି ସବୁ ରାଜ୍ୟରେ ଏହାର ଚାଷକୁ ପ୍ରସାର କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ କାଜୁବାଦାମ ଚାଷ ଭଲ ହୋଇ ପାରିବ । ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ହେଉଛି ବର୍ଷକୁ ୨୪୦୦ ଟନ୍ । ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ୧୬୨,୦୦୦ ଟନ୍ । ଏହାର ଚାଷକୁ ବହୁଳ ଭାବରେ ପ୍ରସାର କରିବାପାଇଁ ବନ୍ୟ ବିଭାଗ, ମୃତ୍ତିକା ସଂରକ୍ଷଣ ବିଭାଗ ଓ କୃଷି ବିଭାଗ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ବିସ୍ତୃତ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଏହାର ଚାଷ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ।

୧୩) କଫି ଓ କୋକୋ (Coffee and Cocoa)—ଏହାର ମଧ୍ୟ ବହୁଳ ଚାଷ ଓଡ଼ିଶାରେ ହୋଇପାରିବ । ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ବନ୍ୟ ଓ ମୃତ୍ତିକା ସଂରକ୍ଷଣ

ବିଭାଗ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରସାରପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଛନ୍ତି । କୋକୋ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ କଫି କୋରାପୁଟ, କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଚାଷ କରାଯାଇପାରିବ । କଫି ଚାଷ ପାଇଁ ଏଠାକାର ଜଳବାୟୁ ଭଲ ଉପଯୁକ୍ତ ।

୧୪) ମହୁଆ ଫୁଲ (Mahua flower)—ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ଏଥିରୁ ମଦ, ସୁରାସାର ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

୧୫) ଚା, ଗୋଲମରିଚ ଓ ଡାଲଚିନି (Tea, Black peepper, Cardamom)—ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟାଞ୍ଚଳ ତଥା ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଏହାର ବହୁଳ ଚାଷ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

୧୬) ଔଷଧି ଗଛ (Medicinal plants)—ଓଡ଼ିଶାର ବନରେ ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରକାର ଗଛ ରହିଛି ଯେଉଁଥିରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଔଷଧ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କୋଚିଲା ମଞ୍ଜି ଓ ପାତାଳ ଗରୁଡ଼ ଓ ଧୂତୁରା ଆଦି ।

କ) କୋଚିଲା ମଞ୍ଜି (Nux Vomica)—ଏଥିରେ ଔଷଧ ଜାତୀୟ ଉପକ୍ଷାର ବିଦ୍ୟମାନ । ବିଦେଶରେ ଏହାର ଯଥେଷ୍ଟ ଚାହିଦା ଥିବାରୁ ଏହା ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ବନମାନଙ୍କରେ ଏହି ଗଛ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଜନ୍ମେ ଓ ଆମର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ପାଦନ ହାରାହାରି ୧୦୦୦ ଟନ୍ ।

ଖ) ପାତାଳ ଗରୁଡ଼ (Raulfia Supatina)—ଏହି ଗଛର ଚେରରେ ଔଷଧ ଜାତୀୟ ଉପକ୍ଷାର ଥିବାରୁ ବିଦେଶକୁ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ରପ୍ତାନି ହୁଏ । ଏହି ଔଷଧ ରକ୍ତଚାପ କମାଇବା ଦିଗରେ ଓ ପାଗଳମାନଙ୍କୁ ଭଲ କରିବା ଦିଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ପାର୍ବତ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାର ବନମାନଙ୍କରେ ଏହି ଗଛ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଜନ୍ମେ ।

ଗ) ଧୂତୁରା (Belladona)—ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ଔଷଧ ଜାତୀୟ ଉପକ୍ଷାର ଅଛି, ଯାହା ବିଭିନ୍ନ ରୋଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଶାର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ବହୁପ୍ରକାର ଔଷଧି ବୃକ୍ଷ ବିଦ୍ୟମାନ ।

୧୭) ଲେମନ ଘାସ (ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ) ତେଲ ଓ ସିଟ୍ରୋନେଲ ତେଲ (Lemon grass oil and Citronella oil)—ଏହି ତେଲ ନାନା ପ୍ରକାର ବାସନା ଅତର ଓ ମଶାମରା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହି ତେଲ ଭାରତ ବାହାରୁ ସିଂହଳ ବା ଶ୍ରୀଲଙ୍କା, ଫର୍ମୋଜା, ଇଣ୍ଡୋନେସିଆ, ଯାପାନ ଆଦି ଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଲେମନ ଘାସ ଲଗାଇଲେ ଓ ଇଉକାଲିପଟାସ ଗଛ ଲଗାଇଲେ

ଉପରୋକ୍ତ ଘାସ ଓ ପତ୍ରରୁ ଏହି ତେଲ ବାହାର କରା ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଦୁଇ ଜାତିର ଉଦ୍ଭିଦ ଚାଷ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁବିଧା ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାର କଳିଙ୍ଗା ଓ ଦାରିଙ୍ଗବାଡ଼ି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଲେମନ ଘାସ ଚାଷ କରାହୋଇ ଦେଖାଯାଇଛି ଯେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଘାସ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ଚାଷ କରିହେବ ଓ ବର୍ଷକୁ ୩/୪ ଗୋଟି ଫସଲ ଆମଦାନୀ କରିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ରାଜ୍ୟର ବନ ବିଭାଗ ଦଶହଜାରରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଏକର ପରିମିତ ଜମିରେ ଇଉକାଲିପଟାସ ଗଛ ଲଗାଇବା ଯୋଜନା କରିଛନ୍ତି, ଫଳରେ ଏହି ତେଲ-ଦ୍ରବ୍ୟର ଆମଦାନୀ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବଢ଼ିପାରିବ । ଏହି ତେଲର ଚାହିଦା ସାରା ଭାରତରେ ଏତେ ବେଶି ଯେ ଆମ ଦେଶକୁ ବାହାରୁ ଏହି ତେଲ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୨୦୦,୦୦୦ କିଲୋଗ୍ରାମ ଆମଦାନୀ କରାଯାଏ । ତେଣୁ ଏହି ଚାଷର ଭବିଷ୍ୟତ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇପାରେ ।

୧୭) ଗମ କାରାୟା (Gum Karaya)—ଏହା ଗରନ ଆଧାରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହାର ଉତ୍ପାଦନରେ ଆମ ରାଜ୍ୟ ଚତୁର୍ଥ ସ୍ଥାନ ଦଖଲ କରେ । ୧୯୬୮-୬୯ରେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ୨୦୦ ଟନ୍ ଗମ କାରାୟା ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇଥିଲା । ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଇ ଅଧିକ ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରାଯାଇପାରିବ ।

୧୮) ତେନ୍ତୁଳ, ଆରରୁଟ ଓ ସୁନାରୀ ଛାଲ (Tamarind, Arrowroot, Sunari Bark)—ଓଡ଼ିଶାର ବଣମାନଙ୍କରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ରହିଛି । ଆରରୁଟ ଏକ ଶିଶୁ ଖାଦ୍ୟ ଭାବରେ ସାରା ଭାରତରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହାର ଅଛି । ସୁନାରୀ ଛେଲ ଚମଡ଼ା କଂପେନୀରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତେନ୍ତୁଳ ମଞ୍ଜିରେ ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ପୁଷ୍ଟିସାର ଓ ଶ୍ୱେତସାର ଥିବା ଜଣାଯାଇଛି । ଏହା ଖାଦ୍ୟ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ନ ହୋଇ ଝୋଟ ଓ ସୂତା କଳମାନଙ୍କରେ ମଣ୍ଡ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

୧୯) ଚମଡ଼ା, ଶିଙ୍ଗ ଓ ହାତୀଦାନ୍ତ (Skin, horn and ivory)—ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟିର ଉତ୍ପାଦନ ଟିକ୍ ବେଶି ଓ ତୃତୀୟଟି ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ମିଳେ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ କମ୍ ପରିମାଣର ଚମଡ଼ା ଆମଦାନୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ମହିଷ, ସମ୍ବର, ହରିଣ ଆଦି ପଶୁର ଶିଙ୍ଗ ଓ ହାତୀ ଦାନ୍ତ ନାନା ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବିଶେଷତଃ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଉପଯୋଗୀ ।

୨୦) ଟସର (Tassor)—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରାକୃତିକ ରେଶମ ବା ସିଲ୍କ । ଏହି ସିଲ୍କ ଲୁଗା ଓଡ଼ିଶାରେ ଓ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବେଶ୍ ଲୋକପ୍ରିୟ । ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର, ବଣାଇ, ଅଞ୍ଚଳରେ ଟସର ଉତ୍ପାଦନ ଅଧିକ । ଅସନ ବୃକ୍ଷରେ

ଏହାର କୀଟମାନେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏହି କୀଟମାନେ ଖୋସା ତିଆରି କରି ତା ଭିତରେ ରହନ୍ତି । ଏହି ଖୋସାରୁ ଟସର ସୂତା କଟାଯାଏ ଓ ସୂତାରୁ ଲୁଗା ବୁଣାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଟସର ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୯୨୦,୦୦୦ ମହଣ । ଟସର ସୂତାରୁ ତିଆରି ରେଶମ ଶାଢ଼ୀ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନୂଆପାଟଣାଠାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ଓ ସାରା ଭାରତରେ ଓ ଭାରତ ବାହାରେ ଏହାର ଆଦର ଅଛି ।

୨୧) କାଠ କୋଇଲା (Charcoal)—ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପରେ କାଠ କୋଇଲାର ଆବଶ୍ୟକତା ଖୁବ୍ ବେଶି । ବିଶେଷତଃ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବା ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାରେ କାଠ କୋଇଲା ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ । କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଯେଉଁ ଲୁହା ଓ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜ ମିଳେ, ସେଥିରେ ଫସଫରସ୍ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା କୋଇଲାରେ ମଧ୍ୟ ଫସଫରସ ଭାଗ ଥାଏ । ଉପରୋକ୍ତ ଲୁହା ଓ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜରୁ ଫେରୋସିଲିକନ୍ ଓ ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲେ, ସେଥିରେ ଫସଫରସ ଭାଗ ଯେମିତି ଖୁବ୍ କମ୍ ରହେ, ସେଥିପ୍ରତି କଡ଼ା ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଏ । କାରଣ ତାହା ନ ହେଲେ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରେନି । ସେଥିପାଇଁ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବା କେତେକ କାରଖାନାରେ ପଥର କୋଇଲା ବ୍ୟବହୃତ ନ ହୋଇ କାଠ କୋଇଲା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଥେରୁବେଲିରେ ଥିବା ଫେରୋସିଲିକନ କାରଖାନାରେ ସେଥିପାଇଁ ପଥର କୋଇଲା ସ୍ଥାନରେ କାଠ କୋଇଲା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବା ବଣ ଜଙ୍ଗଲର କାଠରୁ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ କାଠ କୋଇଲା ଉତ୍ପାଦନ କରି ହେବ ।

●

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାର କୃଷି ସମ୍ପଦ

ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ କୃଷି ପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟ ଭାବରେ ଖ୍ୟାତ । ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ପାଇଁ ଏଠାରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସୁବିଧା ଥିଲେହେଁ ନାନାକାରଣ ବଶତଃ ଏଠାରେ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଆଶାଜନକ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ଉଠିପାରିନି । ତେଣୁ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆୟର ଏକମାତ୍ର ପନ୍ଥା ହେଉଛି କୃଷି । ଏହି କୃଷିଜାତ ପଦାର୍ଥକୁ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିକ୍ରୟ କରି ଆମ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଧାନତଃ ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳ ସଂଗ୍ରହ କରେ । ଆମ ରାଜ୍ୟର ଆୟର ଶତକଡ଼ା ୫୪ ଭାଗ କୃଷିରୁହିଁ ଆସିଥାଏ । ଆମ ପ୍ରଦେଶର ଲୋକସଂଖ୍ୟାର ତିନି ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଲୋକ ନିଜର ଭରଣ ପୋଷଣ ପାଇଁ ଚାଷ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାନ୍ତି । ଆମ ଓଡ଼ିଶାର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୩,୮୪ କୋଟି ଏକର ଥିଲା ବେଳେ ଚାଷ ଜମିର ପରିମାଣ ହାରାହାରି ୧.୯୭ କୋଟି ଏକର, ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାୟ ଅଧାଅଧି ହେଉଛି ଚାଷଜମି ।

ଏହି ଚାଷ ଜମି ଭିତରୁ ଶତକଡ଼ା ୫୩.୩ ଭାଗ ଅଞ୍ଚଳରେ ଧାନଚାଷ ହୁଏ । ଧାନ ତଳକୁ ଡାଲି ଜାତୀୟ ଚାଷର ସ୍ଥାନ । ଏହା ଶତକଡ଼ା ଦଶ ଭାଗ ଜମିରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ମାଣ୍ଡିଆ, ଗହମ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଶତକଡ଼ା ୪ ଭାଗ ଜମିରେ ଚାଷହୁଏ । ଝୋଟ, ଆଖୁ, ତମାଖୁ ଆଦି ଅର୍ଥକରୀ ଫସଲ ଶତକଡ଼ା ମାତ୍ର ୨ ଭାଗ ଜମିରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ବାକି କୋଡ଼ିଏ ଭାଗ ଜମିରେ ନାନାଦି ତୈଳବୀଜ, ପନିପରିବା ଆଦି ଚାଷ କରାଯାଏ । ୧୯୬୮-୬୯ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟର ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ଥିଲା ହାରାହାରି ୫୩ ଲକ୍ଷ ଟନ, ତୈଳବୀଜ ୨ ଲକ୍ଷ ଟନ୍, ଝୋଟ ୩୪ ଲକ୍ଷ ଟନ ।

(୧) ଧାନ (Rice)—ଧାନ ହେଲା ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଧାନ ଫସଲ । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ଶାରଦ, ବିଆଳି, ଡାଲୁଆ ଏହି ତିନି ଜାତିର ଧାନ ବର୍ଷର ବିଭିନ୍ନ ଋତୁରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଧାନ ଜମିର ପରିମାଣ ହାରାହାରି କୋଟିଏ ଏକରରୁ କିଛି ଅଧିକ ।

(୨) ଡାଲି ଜାତୀୟ ଖାଦ୍ୟ (Pulses)—ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥ, ହରଡ଼ ଆଦି ଡାଲି ଜାତୀୟ ଖାଦ୍ୟ ଏଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାରେ ଚାଷ କରାଯାଏ ।

କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲା କାନ୍ଦୁଲ ବା ହରଡ଼ ଚାଷପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହା ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଗିରିଜନମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଅର୍ଥ ପନ୍ଥା । ପ୍ରାୟ ଏକ ଲକ୍ଷ ଏକର ଚାଷ ଜମିରେ ଏହା ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ ।

(୩) ମାଣ୍ଡିଆ (Millets)—ଏହା କୋରାପୁଟ ଆଦି ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ଏହା ପ୍ରାୟ ୬ ଲକ୍ଷ ଏକର ଜମିରେ ଚାଷ କରାଯାଏ ।

(୪) ଝୋଟ (Jute)—ଏହା ଏକ ତନ୍ତୁଜାତୀୟ ଫସଲ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଅର୍ଥକରୀ ଫସଲ ଭାବରେ ପରିଚିତ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ମହାନଦୀ ଅବବାହିକାର ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଏହା ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଶାଳନ୍ଦୀ ଓ ବୈତରଣୀ କୂଳରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଚାଷ କରାଯାଏ । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ଆନନ୍ଦପୁରଠାରେ ଏହାର ଚାଷ ମଧ୍ୟ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ଝୋଟ ପ୍ରଧାନତଃ କଲିକତାକୁ ରେଳ ଯୋଗେ ରପ୍ତାନି ହୁଏ । ଏଥିରୁ ଅଖା, ସୂତୁଲି, ଦଉଡ଼ି, କାରପେଟ ଆଦି ବହୁ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

(୫) ଶିଶଲ (Sisal)—ଏହା ଆଉ ଏକ ତନ୍ତୁଜାତୀୟ ପଦାର୍ଥ; ଶକ୍ତ ଦଉଡ଼ି ତିଆରିରେ ଲାଗେ । ଏହା ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ ୫୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ଏହି ଗଛର ରସରୁ ହେକୋଜେନିନ୍' ନାମକ ଏକ ରାସାୟନିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ଯାହାକି "କର୍ଟିଜୋନ୍" ଔଷଧ ତିଆରିପାଇଁ ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ।

(୬) ଆଖୁ (Sugar cane)—ଏହା ବାଲେଶ୍ୱର, କଟକ, ପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମ, ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଚାଷ କରାଯାଏ ।

(୭) ତୈଳମଞ୍ଜି (Oil seeds)—ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ତୈଳମଞ୍ଜି ଭିତରେ ସୋରିଷ, (Mustard), ଜଡ଼ା ମଞ୍ଜି (Castor seed), ଚିନାବାଦାମ (Ground nut), ରାଶି (Sesaneum) ଆଦି ପ୍ରଧାନ । କଟକ, ଗଞ୍ଜାମ, ଢେଙ୍କାନାଳ, ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଭଲ ଚିନାବାଦାମ ଚାଷ କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଚିନାବାଦାମ ୧୭୦,୦୦୦ ଏକର, ରାଶି ୨୬,୦୦୦୦ ଏକର, ସୋରିଷ ୧୬୦୦,୦୦୦ ଏକର ଜଡ଼ା ୬୦,୦୦୦ ଏକର ପରିମିତ ଜମିରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ସୋରିଷ, ରାଶି ଆଦି କଳାହାଣ୍ଡି କୋରାପୁଟ, ପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମ, ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାମାନରେ ଭଲ ଚାଷହୁଏ । ବଲାଙ୍ଗୀର ଓ କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାରେ ଭଲ ସିରମ୍ ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ଭଲ ଲିନ୍ ସିଡ଼ ଚାଷହୁଏ । ଏହି ତୈଳ ବୀଜଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଯଥା—ସାବୁନ, ରଙ୍ଗ, ଭେଜିଟେବଲ୍ ଘିଅ, ବାର୍ଣ୍ଣିଶ କାରଖାନା ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଦରକାର ।

(୮) **ତମାଖୁ** (Tobacco)—ବିଡ଼ି ଶିଳ୍ପପାଇଁ ଏହା ଏକାନ୍ତ ଦରକାର । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ତମାଖୁ ବିଡ଼ି ତିଆରି ପାଇଁ ଦରକାର ହୁଏ । ସିଗାରେଟ୍ ଶିଳ୍ପପାଇଁ ଯେମିତି ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ତମାଖୁ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ବିଡ଼ି ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ସେମିତି ଦରକାର ନାହିଁ । ଏହି ତମାଖୁ ବାଲେଶ୍ୱର, କଟକ, ପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ହାରାହାରି ୨୭,୦୦୦ ଏକର ପରିମିତ ସ୍ଥାନରେ ଏହି ଚାଷ କରାଯାଏ । ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଏହି ଚାଷର ପରିମାଣ ଆହୁରି ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇପାରିବ ।

(୯) **ପାନ** (Betel leaf)—ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଅର୍ଥକରୀ ଫସଲ । ବାଲେଶ୍ୱର, କଟକ, ପୁରୀ ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଏହି ଚାଷ ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଓଡ଼ିଶାରୁ ପାନ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ରପ୍ତାନି କରାଯାଏ ।

(୧୦) **ନଡ଼ିଆ** (Coconut)—ଏହା ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଶେଷତଃ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏଥିରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ଶସ୍ୟରୁ ତେଲ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ଓ କତାରୁ ଦଉଡ଼ି ତିଆରି ହୁଏ । ଏହା ଓଡ଼ିଶାରେ ନାନା ପ୍ରକାର ପିଠାପଣା, ମିଠାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଦରକାର ।

(୧୧) **ତାଳ ଓ ଖଜୁରୀ**—(Palm and date palm)—ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଗଛ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଜନ୍ମେ । ତାଳ ଓ ଖଜୁରୀଗଛରୁ ଯେଉଁ ରସ ଅହରଣ କରାଯାଏ, ସେଥିରୁ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ସ୍ୱରୂପରେ ତାଳ ଓ ଖଜୁରୀ ଗୁଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏହି ରସରୁ ନୀରପ୍ରାସ ନାମକ ଏକ ମିଠା ପାନୀୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ତାଳ ରସରୁ ତାଳ ମିଶ୍ରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ତାଳ ଓ ଖଜୁରୀ ରସରୁ ତାଡ଼ି ନାମକ ଏକ ଦେଶୀମଦ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

(୧୨) **ପିଆଜ** (Onion)—ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ଏକଲକ୍ଷ ଟନ୍ ପିଆଜ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହା ଆମର ଘରୋଇ ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟାଇବା ବ୍ୟତୀତ ପିଆଜକୁ ଜଳଶୂନ୍ୟ କରି ତା ଗୁଣ୍ଡକୁ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି କରାଯାଇପାରେ । ବିଲାତ, ଆମେରିକା ଆଦି ଦେଶରେ ଏହି ଗୁଣ୍ଡର ଚାହିଦା ବେଶି ।

(୧୩) **ରସୁଣ** (Garlic)— ଏହା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ପିଆଜ ଗୁଣ୍ଡ ଭଳି ରସୁଣ ଗୁଣ୍ଡର ଆଦର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ବେଶି ।

(୧୪) **କମଳା, କାଗଜୀ ଓ ସପୁରୀ** (Orange, lemon and pine apple)—ଢେଙ୍କାନାଳ (ଅନୁଗୁଳ), ଫୁଲବାଣୀ, ଗଞ୍ଜାମ (ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି), କୋରାପୁଟ, କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲା କମଳା ଚାଷପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ କମଳାଲେମ୍ବୁର ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ହେଉଛି ହାରାହାରି ୨୦୦ ଟନ୍ । ସପୁରୀ ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଭଲ ଚାଷ କରାଯାଏ । ବିଶେଷତଃ ବିଷମ କଟକ, ଜି. ଉଦୟଗିରି, ରାମଗିରି ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ ୩୦୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ଚାଷ କରାଯାଇ ବର୍ଷକୁ ୨୦,୦୦୦ ଟନ ଫଳ ଆମଦାନୀ କରାଯାଏ ।

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାର ସାଗର ସଂପଦ

ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବ ପଟରେ ବିଶାଳ ବଙ୍ଗୋପସାଗର ଉତ୍ତରରେ ବାଲେଶ୍ୱରଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ ଗଞ୍ଜାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୫୦ ମାଇଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ । ଏହି ସାଗରରେ ଥିବା ଲୁଣା ଜଳରୁ ମାଛ ଆମଦାନୀ ବ୍ୟତୀତ ବହୁତ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ସମୁଦ୍ର ସମ୍ପଦ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ କଳ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବସିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାର ସାଗର ସମ୍ପଦ ଭିତରେ ପ୍ରଧାନ କେତୋଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା ।

୧) ମାଛ (Fishes)—ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ବିଶେଷତଃ ବାଲେଶ୍ୱରର ଚାନ୍ଦିପୁର, କଟକର ପାରାଦ୍ୱୀପ, ପୁରୀର ଚିଲିକା ହ୍ରଦ ମାଛ ଆମଦାନୀ ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହି ସବୁ ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ମାଛ ଧରାଯାଇ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନୀ କରାଯାଏ । ମାଛ ଧରା ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଅର୍ଥକରୀ ବ୍ୟବସାୟ । ଏହି ମାଛରୁ ଅଧିକାଂଶ ଖାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯେଉଁ କେତେକ ମାଛର ଖାଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ସେ ସବୁ ମାଛରୁ ମାଛ ତେଲ, ମାଛ ଖତ, ମାଛ ପୁଷ୍ଟିସାର, ଶୁଖୁଆ, ଶୁଖୁଆ ସାର ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ମାଛ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବସିପାରେ ।

୨) ଶାମୁକା, ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଓ କଙ୍କଡ଼ା—ସାଧାରଣ ମାଛ ବ୍ୟତୀତ କଙ୍କଡ଼ା, ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି, ଶାମୁକା ଆଦି ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ମିଳେ । ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ ଉପକୂଳ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ତା ଛଡ଼ା ଶାମୁକା ଖୋଳ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ କଞ୍ଚାମାଲ । ଏହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଚୂନ ଶିଳ୍ପ ଏକ ଅର୍ଥକରୀ ଶିଳ୍ପ ।

୩) ଅଗର ଅଗର (Agar agar)—ଚିଲିକା ହ୍ରଦରୁ ଏହା ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଆମଦାନୀ କରାଯାଇପାରେ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପରେ ଅଗର ଅଗରର ବିଶେଷ ଚାହିଦା ରହିଛି ।

୪) ଲବଣ (Common Salt)—ଲବଣ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ରମ୍ଭା, ହୁମା, ନୌପଡ଼ା ଓ ସୁମଣ୍ଡି ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଇଞ୍ଚୁଡ଼ି, ବୋଲଂ ଓ ତାଲପଦାଠାରେ, ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଅସ୍ତରଙ୍ଗଠାରେ ସମୁଦ୍ର ଜଳରୁ ଆହରଣ କରାଯାଏ । ଲୁଣ ମାରିବା ଏକ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଲୁଣ ଉତ୍ପାଦନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଳ୍ପୀୟ ସ୍ତରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇନ । ଏବେ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ କରପୋରେସନ ସହାୟତାରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ସୁରଳା ସୁମଣ୍ଡିଠାରେ ଏକ ଲବଣ କାରଖାନା ବସିବାକୁ ଯାଉଛି । ଆଉ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ପାରାଦ୍ୱୀପଠାରେ ମଧ୍ୟ ବସାଯାଇପାରେ । ଏହି ଲବଣରୁ ମଧ୍ୟ ତୀକ୍ଷ୍ଣ କ୍ଷାର, ଲୁଗାଧୁଆ ସୋଡ଼ା, ଖାଇବା ସୋଡ଼ା, କ୍ଲୋରିନ୍ ପଟାସ କ୍ଲୋରେଟ ଜଳ ଆଦି ବହୁ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ ।

୫) ମେଗ୍ନିସିୟମ୍ କ୍ଲୋରାଇଡ୍ (Magnesium Chloride)—ଏହା ସମୁଦ୍ର ଜଳରୁ ଆହରଣ କରାଯାଇପାରେ । ଏହା ଲୁଗା କଳ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରକାରୀ । ସମୁଦ୍ର ଜଳରୁ ଲବଣ ବାହାର କରି ନେଲାପରେ ଯେଉଁ ଶେଷ ଦ୍ରବ ରହେ, ସେଥିରୁ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ପ୍ରତି ଏକ ଟନ ଶେଷ ଦ୍ରବରୁ ୮୬ କିଲୋଗ୍ରାମ ମେଗ୍ନିସିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ୍ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ମେଗ୍ନିସିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ୍ ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରତି ଏକ ଟନ ଶେଷ ଦ୍ରବରୁ ୫୦ କିଲୋଗ୍ରାମ ମେଗ୍ନିସିୟମ ସଲଫେଟ, ୧୯ କିଲୋଗ୍ରାମ ପଟାସିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ, ଦୁଇ କିଲୋଗ୍ରାମ ବ୍ରୋମିନ ଆହରଣ କରାଯାଇପାରେ । ମେଗ୍ନିସିୟମ ସଲଫେଟ ଲୁଗା ରଙ୍ଗେଇ ଓ ଚମଡ଼ା କଷେଇ ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

୬) ପଟାସିୟମ୍ ଓ ବ୍ରୋମିନ୍ (Potassium & bromine)—ସମୁଦ୍ର ଜଳ ବ୍ରୋମିନ୍ ଆହରଣର ଏକ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥଳୀ । ବ୍ରୋମିନ ଏକ ମୂଲ୍ୟବାନ ଓ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ । ସମୁଦ୍ର ଜଳରୁ ଲବଣ ବାହାର କରି ନେଲେ ଯେଉଁ ଶେଷ ଦ୍ରବ ରହେ, ସେଥିରୁ ଏ ଦୁଇଟି ବାହାର କରାଯାଇପାରେ । ଯେଉଁଠାରେ ଲବଣ କାରଖାନା ବସାଯାଏ, ସେଠାରେ ଏହା ଏକ ଉପଜାତ ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ଉଠେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ପାଦନ ଆଶା ବେଶ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ସୁଲଭତା

କୌଣସି ଦେଶର ଶିଳ୍ପ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଦେଶର ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ। ତା ତଳକୁ ହେଉଛି ଶକ୍ତି ବା ଇନ୍ଧନ। ଶକ୍ତି ନ ହେଲେ କୌଣସି ଦେଶର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଚାଲିପାରିବ ନାହିଁ। ଦେଶରେ ଖଣିଜ ସମ୍ପଦ, ବନ୍ୟ ସମ୍ପଦ, କୃଷି ସଂପଦ, ସାଗର ସମ୍ପଦ ଆଦି ପୂରି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୁକ୍ତ ବିନିଯୋଗ ନ ହୋଇ ଆଶାନୁରୂପ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠି ପାରେ ନାହିଁ। ତେଣୁ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିବା ପାଇଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଦରକାର ସହଜ ସୁଲଭ ଶକ୍ତି। ଏହି ଶକ୍ତି କୋଇଲାରୁ ବା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିରୁ ଆହରଣ କରାଯାଇପାରେ। ପୁନଶ୍ଚ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଦରକାର କୋଇଲା ବା ଜଳଭଣ୍ଡାର। କୋଇଲାରୁ ତାପ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ଜଳପ୍ରପାତ ବା ଜଳଭଣ୍ଡାରରୁ ଜଳ-ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାରେ ବିନିଯୋଗ କରାଯାଇପାରେ। ଓଡ଼ିଶାରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରିମାଣର ଜଳ-ବିଦ୍ୟୁତ୍ ତଥା ତାପ ବିଦ୍ୟୁତ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁବିଧା ରହିଛି। ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ଆଲୋଚନା କରିବା ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତିର ସୁଲଭତା କେତେ।

ଭାରତର ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ ଯେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟୁତ ଯୋଗାଣ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ସହରରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଯୋଗାଣ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ନ ଥିଲା କହିଲେ ଚଳେ। ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ କଲାବେଳକୁ ମାତ୍ର କଟକ, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁର ସହରରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଯୋଗାଣ ଥିଲା। ତା ଛଡ଼ା କେତେକ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଯଥା—ବାରିପଦା, କେନ୍ଦୁଝର, ବଲାଙ୍ଗିର, କଳାହାଣ୍ଡି ମାନଙ୍କରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଯୋଗାଣ ଥିଲା। ଏହି ବିଦ୍ୟୁତଶକ୍ତି ପ୍ରଧାନତଃ ଡିଜେଲ ଇଞ୍ଜିନ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିଲା ଓ ସହରର ରାସ୍ତାଘାଟ, ଘର ଆଦିକୁ ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ଯୋଗାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନ ଥିଲା। କୌଣସି କଳକାରଖାନାକୁ ଶକ୍ତି ଯୋଗାଇବା ଏହି ବିଦ୍ୟୁତ ଷ୍ଟେସନମାନଙ୍କ ଶକ୍ତିର ବହିର୍ଭୂତ ଥିଲା। ସାରା ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟୁତ କେନ୍ଦ୍ରର ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ୨୦୦୦ କିଲୋୱାଟରୁ ଅଧିକ ନ ଥିଲା।

ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାସମର ପରେ ପରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ଜଳୀୟ ବାଷ୍ପ ଟରବାଇନ ଆଣି ଚୌଦ୍ୱାରଠାରେ ୭୫୦ କିଲୋୱାଟ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ କଲାଭଳି ଏକ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନ ବସାଗଲା । ଏହାପରେ ୧୯୫୦ ମସିହାରେ ଚଉଦ୍ୱାରଠାରେ ୫୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତି ବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ତାପ ବିଦ୍ୟୁତ ଷ୍ଟେସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଗଲା । ଏହି କାରଖାନା ସର୍ବପ୍ରଥମ ବାହାରକୁ ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ଯୋଗାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଚଉଦ୍ୱାର ସ୍ଥିତ ବହୁ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାକୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଯୋଗାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲା । ଏହା ଫଳରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲା, ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଧାନକଟା କଳ, ଅଟା କଳ, ବରଫ କଳ ଓ ଆହୁରି କେତେ ଛୋଟଛୋଟ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଗଢି ଉଠିଲା । ହୀରାକୁଦ ଜଳ ଭଣ୍ଡାରରୁ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା ।

୧) ମାଛକୁଣ୍ଡ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ସ୍ଥାପିତ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର ହେଉଛି ମାଛକୁଣ୍ଡ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ କେନ୍ଦ୍ର । ଏହା କୋରାପୁଟ ଓ ଆନ୍ଧ୍ର ସୀମାରେ ପ୍ରବାହିତ ମାଛକୁଣ୍ଡ ନଦୀ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଜୟପୁର ସହରଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଓ ଏହାର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ୧୯୪୭ ମସିହାରେ । ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାରଙ୍କର ସହଯୋଗିତାରେ, ଏଠାରେ ପ୍ରଥମେ ୧୦୦,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହେବାର ଯୋଜନା କରାଯାଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପରେ ଏହା ଅବଶ୍ୟ ୧୧୪୭୫୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତିକୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାର ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଥମ ଚୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଶା ଏହି ଉତ୍ପନ୍ନ ଶକ୍ତିର ଅଧା ପାଇବା କଥା, କିନ୍ତୁ କେତେକ କାରଣ ବଶତଃ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ନିଜ ଅଂଶର ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଧା ଶକ୍ତି ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାରଙ୍କୁ ୯୯ ବର୍ଷ ପାଇଁ ପଟା ଦେଇ ଦେଇଥିଲେ । ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶା ମୋଟେ ପାଉଥିଲା ୩୪୨୫୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତି । ୧୯୫୮ ମସିହାରେ ଡୁଡୁମା ବା ମାଛକୁଣ୍ଡ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଶକ୍ତି କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଜୟପୁର ଓ ରାୟଗଡ଼ାକୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା ଓ ୧୯୭୪ ମସିହାରେ ଏହା ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ବ୍ରହ୍ମପୁର ସହରକୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏହା ଫଳରେ ଏହାର ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ଛୋଟ ବଡ଼ କଳ କାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ଏହି ନଦୀରେ ପ୍ରଧାନ ଡ୍ୟାମ୍ ଜାଲପୁଟଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଓ ଏଠାରୁ ୧୪ ମାଇଲ ତଳକୁ ଆଉ ଏକ ଡ୍ୟାମ୍ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଡାମଠାରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ପ୍ରଧାନ ଡାମର ଉଚ୍ଚତା ୧୬୬ ଫୁଟ ଓ ଲମ୍ବ ୧୩୪୫ ଫୁଟ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଡାମର ଲମ୍ବ ୧୦୩୬ ଫୁଟ । ଏହି ଜଳ ଭଣ୍ଡାରରେ ୨୬,୨୦୦୦ ଲକ୍ଷ ଘନଫୁଟ ଜଳ ସାଇତା ହୁଏ ।

୨) ମହାନଦୀ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା—ମହାନଦୀର ବିରାଟ ଜଳରାଶି ଅନେକ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବନ୍ୟା କରାଇ ଓଡ଼ିଶାର କୃଷି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ

ନାନାପ୍ରକାର ବାଧା ଜନ୍ମାଏ । ଢେଙ୍କାନାଳ, କଟକ ଓ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଏହି ବନ୍ୟା ଉତ୍ପାତ ଯୋଗୁଁ ବିଶେଷ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିଲେ । ଭାରତ ସରକାର ମହାନଦୀର ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାପାଇଁ ମହାନଦୀ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା ନାମକ ଏକ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଦେଖିଲେ ମହାନଦୀରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଯେଉଁ ପାଞ୍ଚକୋଟି ଏକର ଫୁଟ ଘନ ପରିମାଣର ଜଳ ବହିଯାଏ, ସେହି ଜଳକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି ପାରିଲେ ମହାନଦୀ ଉପତ୍ୟକାର ବନ୍ୟା ସମସ୍ୟା ଦୂରହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାରିବ ଓ ଜଳଭଣ୍ଡାର ମାନଙ୍କରେ ଗଚ୍ଛିତ ଜଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜଳସେଚନ କରାଇ ଅଧିକ ଫସଲ ଆମଦାନୀ କରାଇହେବ । ମହାନଦୀ ଯୋଜନାରେ ମହାନଦୀର ତିନୋଟି ସ୍ଥାନରେ ତିନୋଟି ବନ୍ଧ ପକାଇ ଜଳ ଭଣ୍ଡାର ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଜଳଭଣ୍ଡାରଠାରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରିହେବ । ମହାନଦୀ ଯୋଜନାରେ ଏହି ତିନୋଟି ସ୍ଥାନ ହେଲା ହୀରାକୁଦ, ଟିକରପଡ଼ା ଓ ନରାଜ ।

ହୀରାକୁଦ ଜଳଭଣ୍ଡାର— ମହାନଦୀ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନାର ପ୍ରଥମ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ର ହୀରାକୁଦଠାରେ ୧୯୫୭ ମସିହାରେ ସର୍ବ ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ମହାନଦୀ ଉପତ୍ୟକାର ବନ୍ୟା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଜଳସେଚନ ଏହାର ଅନ୍ୟତମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ଏହି ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ୧୨୩,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇଥିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏହି ଉତ୍ପାଦନ ୨୭୦,୦୦୦ କିଲୋୱାଟକୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା । ୧୯୬୩ ମସିହା ସୁଦ୍ଧା ଉପରୋକ୍ତ ଉତ୍ପାଦନ ସଂପାଦନ କରାଯାଇଥିଲା । ହୀରାକୁଦ ଜଳ ଭଣ୍ଡାରରୁ ଏକ କେନାଲ ଯାଇ ସେହି କେନାଲ ଜଳକୁ ହୀରାକୁଦ ବନ୍ଧର ଦକ୍ଷିଣକୁ ଚିପିଲିମାଠାରେ ଆଉ ଏକ ଜଳଭଣ୍ଡାର ସୃଷ୍ଟିକରି ସେଠାରେ ଏକ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନ ବସାଇ ଅଧିକ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଉଅଛି । ହୀରାକୁଦ ଜଳ ଭଣ୍ଡାରରେ ଯେଉଁ ୨୭୦,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି ସେଥିରୁ ହୀରାକୁଦ ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଧଠାରେ ୧୯୮,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତି ଓ ଚିପିଲିମାଠାରେ ୭୨, ୦୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ।

ହୀରାକୁଦ ଜଳ ଭଣ୍ଡାରରେ ଯେଉଁ ମାଟିବନ୍ଧ ଅଛି, ତାହା ପୃଥିବୀର ବୃହତ୍ତମ ମାଟି ବନ୍ଧ ଭାବରେ ପରିଚିତ । ଏହାର ଲମ୍ବ ୧୯ ମାଇଲ । ମହାନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବନ୍ଧ ପକାଯାଇ ମହାନଦୀ ଜଳକୁ ଅଟକାଯାଇ ଜଳଭଣ୍ଡାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇଛି ତା'ର ଲମ୍ବ ୩ ମାଇଲ ଓ ଉଚ୍ଚତା ୨୦୦ ଫୁଟ ପାଖାପାଖି । ହୀରାକୁଦ ଜଳଭଣ୍ଡାରର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୧୩୫,୦୦୦ ଏକର ଓ ଏଥିରେ ଅଧକୋଟିଏ ଘନ ଏକର ଫୁଟ ଜଳ ସଞ୍ଚିତ ହେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ଏହି ଜଳଭଣ୍ଡାରରୁ ଜଳ ନିଆଯାଇ ପାଖ ଆଖ ଜମିରେ ସେଚନ କରାଯାଇ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁଛି ଓ ଅଧିକ ଫସଲ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇପାରୁଛି ।

(୩) **ବାଲିମେଳା ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା**—ଏହା ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଆନ୍ଧ୍ର ସରକାରଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ଏହା ମାଚ୍‌କୁଣ୍ଡ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା ଭଳି ଓଡ଼ିଶା ଓ ଆନ୍ଧ୍ର ସୀମାରେ ଥିବା ମାଚ୍‌କୁଣ୍ଡ-ସିଲେରୁ ନଦୀରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଉଭୟ ସରକାର ନିଜ ନିଜ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଯେଉଁ ବାଲିମେଳା ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନ ରହିଛି ସେଠାରେ ପ୍ରଥମରୁ ୩୬୦,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇପାରିବ ଓ ପରେ ୪୮୦,୦୦୦ କିଲୋୱାଟକୁ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇ ପାରିବ । ୧୯୭୪ ମସିହା ସୁଦ୍ଧା ଏହା ପୁରାପୁରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଯାଉଛି । ଏହା ହେଉଛି ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜ୍ୟର ବୃହତ୍ତମ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ର ।

(୪) **ରାଉରକେଲା ତାପ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର**— ଏହି କେନ୍ଦ୍ର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଇସ୍ପାତ କୋମ୍ପାନି ଅଧୀନରେ ପୁରାପୁରି ପରିଚାଳିତ । ଏଠାରେ ୧୨୫,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ରାଉରକେଲା ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାକୁ ଏହା ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଯୋଗାଇଥାଏ । ଏଠାକାର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି କୋଇଲାରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ତାପବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର ଭାବରେ ପରିଚିତ ।

(୫) **ତାଳଚେର ତାପ-ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନ୍**—୧୯୬୧ ମସିହାରେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଥିଲା ଯେ ତାଳଚେରଠାରେ ଯେଉଁ ବିରାଟ ପରିମାଣର କୋଇଲା ଭୂମିତଳେ ରହିଛି, ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇ ଏକ ବିରାଟ ତାପ-ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଷ୍ଟେସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରେ । ଏଠାରେ ହାରାହାରି ୨୫୦,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତି ଯୁକ୍ତ ତାପବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଇପାରେ । ୧୯୬୨ ମସିହାଠାରୁ ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ୧୯୬୮ ମସିହାରେ ଏହାର ଶୁଭ ଉନ୍ମୋଚନ କରିଥିଲେ । ଏହାର ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟ ପୁରାପୁରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ୧୯୬୯ ମସିହା ସୁଦ୍ଧା । ଏଠାକାର ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପକେନ୍ଦ୍ର ମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଚାଲିଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହେବାର ଯୋଜନା ରହିଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଉପରୋକ୍ତ ପାଞ୍ଚୋଟି ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ପରିମାଣ ମୋଟ ୯୧୪,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାମାନଙ୍କ ଆଡ଼ୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ଯେତିକି ଚାହିଦା ଅଛି, ସେତିକି ମେଣ୍ଟାଇ ମେଣ୍ଟାଇ ଏତିକି ଶକ୍ତି ଶେଷ ହୋଇଯିବ । ୧୯୭୫ ମସିହା ବେଳକୁ ଆମର ଉଦ୍ବୃତ୍ତ ଶକ୍ତି ଅଭାବ ପଡ଼ିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଆହୁରି ଅଧିକ କାରଖାନା ବସାଇବାକୁ ହେଲେ ଆହୁରି ଅଧିକ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲିବା ଆବଶ୍ୟକ । ନରାଜଠାରେ ହେଉ ବା ନ ହେଉ ଟିକରପଡ଼ା ଡାମକୁ ଯେ ଆମକୁ ଦିନେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା ଖୁବ୍ ଅଧିକ ଓ ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଥିବାରୁ ଏଠାରୁ ଶକ୍ତି ଓଡ଼ିଶାର ବଡ଼ ବଡ଼ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ସହଜ ଓ ସୁବିଧାରେ ଯୋଗାଇ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଉପରୋକ୍ତ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟତୀତ ନିମ୍ନଲିଖିତ କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନପାଇଁ ଯୋଜନା ହୋଇଛି ।

(୧) ଉପର କୋଲାବ ଜଳ-ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା—ଏଠାରେ ଯେଉଁ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ, ତାହା କୋଲାବନଦୀ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ । କୋଲାବ ନଦୀ ଅନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରୁ ବାହାରି କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାଦେଇ ଗତି କରିଛି । ଏହା କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲା ଅତିକ୍ରମ କରି ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ଦେଇ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଛି । ଏଠାରେ ଯେଉଁ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ, ସେଠାରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୧୨୦,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ । ଏହି ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର ମାଛକୁଣ୍ଡ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ଅଧିକ ଦୂର ନୁହେଁ । ଏହାର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଖାଲି ମାଛକୁଣ୍ଡ ତାଳଚେର ଲାଇନ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ । ଏହି ଯୋଜନା ଚଳିତ ପଞ୍ଚମ ଯୋଜନା କାଳ ଭିତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଆଶା ।

(୨) ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା—ଏହା ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନଦୀ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହି ନଦୀ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାରୁ ବାହାରି କୋରାପୁଟ, ଅନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ଦେଇ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଛି । ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନଦୀ ଉପରେ ଯେଉଁଠି ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ, ତାହା ଉତ୍ତର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ କଳାହାଣ୍ଡି ସୀମାଠାରୁ ଅଧିକ ଦୂର ନୁହେଁ । ଏହା ଜୟପୁରର ଉତ୍ତରକୁ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୨୦୦,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବ । ଏ ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଯୋଜନା ପଞ୍ଚମ ଯୋଜନା ଭିତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ।

(୩) ଭୀମକୁଣ୍ଡ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା—ଏହା ବୈତରଣୀ ନଦୀ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା କଥା । ଏହା ଏକ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନା । ବୈତରଣୀ ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମିରେ ୫୦୦ ବର୍ଗ ମାଇଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ବନ୍ୟାହୁଏ, ତାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମିର ଜଳସେଚନ ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଏହି ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନାରେ ୧୧୮ କୋଟି ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟିତ ହେବ । ଏଠା ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନରୁ ୧୨୦,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବ ଓ ୩.୮୨ ଲକ୍ଷ ଏକର ପରିମିତ କୃଷି ଜମିରେ ଜଳସେଚିତ ହେବ । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ବୈତରଣୀରେ ଯେଉଁ ଭୟାବହ ବନ୍ୟା ହୋଇ ଏହାର ଉପକୂଳ ତଥା ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମିରେ ତାଣ୍ଡବଲୀଳା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ସେଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ହେଲେ ଏହି ଯୋଜନା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଉପଦ୍ରବକାରୀ ମହାନଦୀ ଓ ଶାଳନ୍ଦୀ ଯୋଜନା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଲାଭଳି ବୈତରଣୀ ବନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେବ ।

(୪) ରେଙ୍ଗାଲି ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା—ଏହି ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା ହୀରାକୁଦ ଯୋଜନା ଭଳି ଏକ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନା ଅଟେ । ଏହା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ ଉପରେ ତାଳଚେରଠାରୁ ୩୫ ମାଇଲ ଦୂର ବାମଣ୍ଡା ସୀମାନ୍ତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା କଥା । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀର ବନ୍ୟାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହାର ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମିରେ ଜଳସେଚନ ଓ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏହି ଯୋଜନାରେ ୧୧୪ କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ବୋଲି ଅଟକଳ କରାଯାଇଛି । ଯେଉଁ ବନ୍ଧ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ, ତାର ଉଚ୍ଚତା ୨୦୦ ଫୁଟ ଓ ଲମ୍ବ ୩୩୦୦ ଫୁଟ । ବନ୍ଧର ଚଉଡ଼ା ତଳେ ୧୬୦ ଫୁଟ ଓ ଉପରେ ୨୪ ଫୁଟ ରହିବ । ଏହି ନଦୀ ଉପରେ ଯେଉଁ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥାପିତ ହେବ ସେଥିରେ ୬୦,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ ବୋଲି ହିସାବ କରାଯାଇଛି । ଏଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଜଳ ଭଣ୍ଡାର ୧୫୦ ବର୍ଗ ମାଇଲ ସ୍ଥାନକୁ ଘେରି ରହିବ ଓ ଏଠାରେ କେନାଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ୪୫୦,୦୦୦ ଏକର ପରିମିତ ସ୍ଥାନ ଜଳସେଚିତ ହେବାର ଆଶା । ଏହି ରେଙ୍ଗାଲି ବନ୍ଧ ଯୋଜନାର ଦୁଇ କଡ଼ରେ ଦୁଇଟି କେନାଲ ଯିବ । ଡାହାଣ ପାର୍ଶ୍ୱ କେନାଲ ଖିଣ୍ଡ୍ରୋନଳାମଣି ଦେଇଯିବ । ଏହା ୬୫୦୦୦ ଏକର ଜମିକୁ ଜଳ ଯୋଗାଇବ । ବାମପଟ କେନାଲ ପାଲଲହଡ଼ାର ବନ୍ଧବାଣୀ ଦେଇ ଯିବ । ଏଥିରେ ୧୩୫୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ଜଳସେଚନ ହେବ । ପାୱାର ହାଉସ ଦେଇ ଯେଉଁ ଜଳ ବାହାରିବ, ତାହା ଢେଙ୍କାନାଳ ଓ କାମାକ୍ଷାନଗରର ୨୮୦,୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ପାଣି ଯୋଗାଇବ । ଡାହାଣ ପଟେ ଯେଉଁ କେନାଲ ଯିବ, ତାହାକୁ ଢେଙ୍କାନାଳ କେନାଲ କୁହାଯିବ । ଏହି ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା ଢେଙ୍କାନାଳ, କେନ୍ଦୁଝର ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସାଢ଼େ ଚାରିଲକ୍ଷ ଏକର ଜମି ଜଳସେଚିତ ହୋଇପାରିବ । ଏହି ଯୋଜନା ଫଳରେ ନଅ ହଜାର ବର୍ଗ ମାଇଲ ପରିମିତ ସ୍ଥାନର ନଅଲକ୍ଷ ଲୋକ ଉପକୃତ ହେବେ । ଚତୁର୍ଥ ଯୋଜନା କାଳରେ ଏହି ଦୁଇଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା କଥା ।

(୫) ଟିକରପଡ଼ା ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା—ହୀରାକୁଦ ଜଳ ଭଣ୍ଡାର ପରେ ପରେ ମହାନଦୀରେ ଟିକରପଡ଼ା ଓ ନରାଜଠାରେ ଆଉ ଦୁଇଗୋଟି ଜଳଭଣ୍ଡାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯିବ । ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ଟିକରପଡ଼ା ଜଳ ଭଣ୍ଡାର ୧,୧୬୮,୦୦୦ ଏକର ପରିମିତ ଜମି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ । ଏହା ଆକାରରେ ହେବ ହୀରାକୁଦ ଜଳଭଣ୍ଡାରର ଦଶଗୁଣ । ଏଠାରେ ଦଶକୋଟି ଘନ ଏକର ଫୁଟ ଜଳ ଗଚ୍ଛିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା । ହୀରାକୁଦ ଜଳଭଣ୍ଡାରରୁ ବଳକା ଜଳ ଓ ହୀରାକୁଦଠାରୁ ଟିକରପଡ଼ା ଭିତରେ ଯେତେ ବୃଷ୍ଟିଜଳ ମହାନଦୀ ଦେଇ ବହି ଆସେ, ସେ ସବୁକୁ ଏହି ଟିକରପଡ଼ା ଜଳଭଣ୍ଡାର ଧରି ରଖିବ ।

ଏହି ଟିକରପଡ଼ାର ଅବସ୍ଥିତି ଅତି ଚମତ୍କାର । ଏହା ମହାନଦୀରେ ଥିବା ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାତକୋଶିଆ ଗଣ୍ଡର ଠିକ୍ ନିମ୍ନରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ୨୫,୦୦୦,୦୦ କିଲୋୱାଟ

କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନଠାରେ ଏତେ ପରିମାଣର ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହେବା ଜଣା ଯାଇନି । ଆମେରିକାର ସୁବିଖ୍ୟାତ ଟି.ଭି.ଏ. ପରିକଳ୍ପନାର ୨୯ ଗୋଟି ଡ୍ୟାମ୍ ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାସମରର ଶେଷବେଳକୁ ଯେଉଁ ପରିମାଣର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିଲା ଏହା ତା'ଠାରୁ ଢେର ଅଧିକ । ପୃଥିବୀର ସବୁ ବୃହତ୍ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନ ଆମେରିକାର ଗ୍ରାଣ୍ଡକୁଲିଠାରେ ଏହାର ମାତ୍ର ୨/୩ ଅଂଶ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତହୁଏ । ସୁଖର ବିଷୟ ଟିକରପଡ଼ାଠାରେ ଜଳଭଣ୍ଡାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାପାଇଁ ଶୁଭ ବହୁଦନ ହେଲ ଦିଆଯାଇସାରିଛି ।

(୬) ନରାଜ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା—କଟକ ସହରଠାରୁ ଅଳ୍ପ କେତେ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ନରାଜଠାରେ ଏହି ଜଳ ଭଣ୍ଡାର ନିର୍ମିତ ହେବ । ଏଠାରେ ୧୦୭,୦୦୦ କିଲୋୱାଟ୍ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାରିବ । ଏହା ହୀରାକୁଦ ଷ୍ଟେସନର ମାତ୍ର ଅଧା ପରିମାଣର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବ । ଏହି ତିନୋଟି ଯାକ ଜଳଭଣ୍ଡାର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲେ ଏଠାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ପରିମାଣ ୩୦ ଲକ୍ଷ କିଲୋୱାଟ୍ ଠାରୁ ଅଧିକ ହେବ ।

(୭) ଏସବୁ ବ୍ୟତୀତ ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର ଓ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାରେ ଯଥାକ୍ରମେ ବରେହିପାଣି, ଖଣ୍ଡାଧାର ଓ ପ୍ରଧାନ ପାଟ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ଜଳପ୍ରପାତମାନ ଅଛି, ସେଥିରୁ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ଅଧିକା ପରିମାଣର ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ହେବ ତାହା ଭବିଷ୍ୟତର ବିରାଟ ପରିମାଣର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ମେଣ୍ଟାଇ ପାରିବ ।

ବିଦ୍ୟୁତ ଚଳାଚଳ ପାଇଁ ପାୱାରଗ୍ରିଡ୍—ଟିକରପଡ଼ାଠାରେ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଲେ ଏହାକୁ ଆବଶ୍ୟକତାନୁଯାୟୀ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ନେବା ପାଇଁ ବିଶେଷ କିଛି ଖରଚ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । କାରଣ ଓଡ଼ିଶାର ମାଛକୁଣ୍ଡ, ବାଲିମେଲା, ହୀରାକୁଦ ଓ ତାଳଚେର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଯୋଗ କରି ଯେଉଁ ପାୱାର ଗ୍ରିଡ୍ ସୃଷ୍ଟି ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ତାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଟିକରପଡ଼ାର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ପଠାଯାଇ ପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ପାୱାର ଗ୍ରିଡ୍ ସହିତ ଓଡ଼ିଶାର ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ର ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବ । ବାଲିମେଲା ଠାରୁ ମାଛକୁଣ୍ଡ ପାୱାର ଷ୍ଟେସନକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ଥେରୁବାଲି ଭଞ୍ଜନଗର ଦେଇ ତାଳଚେର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ୱିମୁଖୀ ପାୱାର ଲାଇନ ଯାଇଛି । ତାଳଚେରଠାରୁ ଜୋଡ଼ା, ରାଉରକେଲା, ଚୌଦ୍ୱାର, ଯାଜପୁରରୋଡ୍ ଓ ହୀରାକୁଦ ସଂଯୁକ୍ତ ହେଉଛି । ହୀରାକୁଦଠାରୁ ପାୱାର ଲାଇନ ଝାରସୁଗୁଡ଼ା, ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର, ରାଉରକେଲା ପାୱାର ଲାଇନ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ । ଥେରୁବାଲି ପାୱାର ଲାଇନରୁ ରାୟଗଡ଼ା, ବ୍ରହ୍ମପୁର ଓ ଚୌଦ୍ୱାରଠାରୁ କଟକ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ପାରାଦ୍ୱୀପ ପାୱାର ଲାଇନ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ହେବାର ଯୋଜନା ଅଛି । ତାଳଚେରଠାରୁ ଜୋଡ଼ା,

ବଡ଼ବିଲ, ଟେନସା, କୁଲଡ଼ିହା, ରାଇରଙ୍ଗପୁର, ବେତନଟି, ବାରିପଦା ଆଦି ଅଞ୍ଚଳ ପାଓ୍ୱାର ଲାଇନ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ । ହୀରାକୁଦଠାରୁ ଜାମୁନ୍‌କିରା, ବରଗଡ଼, ବଲାଙ୍ଗିର ବେଲପାହାଡ଼ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳ ପାଓ୍ୱାର ଲାଇନ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ । ଅପର କୋଲାବ୍, ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ପ୍ରଧାନ ଦ୍ୱିମୁଖୀ ପାଓ୍ୱାର ଲାଇନ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀଠାରୁ ରାଉରକେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେସିଙ୍ଗା ଦେଇ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲା, ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲା, ବଲାଙ୍ଗିର ଜିଲ୍ଲା ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲା ଦେଇ ରାଉରକେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଓ୍ୱାର ଲାଇନ ନିବାର ଯୋଜନା ଅଛି । ଏହି ସବୁ ଆଲୋଚନାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ର ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ ଓ ଏହାର ପାଓ୍ୱାର ଲାଇନ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସବୁ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇପାରିବ ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ଶିଳ୍ପ ସମୃଦ୍ଧ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଏହି ଲାଇନ ଯାଉଛି ବା ଯାଇପାରିବ, ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କୌଣସି ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ଅଭାବ ଅନୁଭବ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ବିରାଟ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପରିକଳ୍ପନାଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ ଯେ ଏହି ସବୁ ନଦୀ ପରିକଳ୍ପନାଠାରେ ବର୍ଷେ ବର୍ଷେ ଯଥେଷ୍ଟ ଜଳ ଅଭାବରୁ ଆଶାନୁଯାୟୀ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇ ନପାରେ । ତେଣୁ ସେପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଅବସ୍ଥାକୁ ସୁଧାରିବା ପାଇଁ କ'ଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ? ଓଡ଼ିଶାର ବି ପ୍ରାୟ ସବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ତାପବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର ପାଓ୍ୱାର ଗ୍ରିଡ୍ ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଜଳ ଅଭାବରୁ ଯଦି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କମ୍ ହୁଏ, ତେବେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବା ତାପ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଏହାର ଅଭାବ ମେଣ୍ଟାଇ ପାରିବ । କୌଣସି ନଦୀବନ୍ଧଠାରେ ବର୍ଷାଭାବରୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ନ ହେଲେ, ଏହି ଗ୍ରିଡ୍ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଜଳ ବା ତାପ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଯୋଗାଯାଇ ସେଠାକାର ଅଭାବ ମେଣ୍ଟା ଯାଇପାରିବ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅନ୍ତତଃ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଏ ଦରରେ ଖରଚ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ କୋଇଲା ଆମର ଅଛି । ଏହି କୋଇଲା ସରିଗଲେ, ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିହିଁ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଏକମାତ୍ର ସମ୍ବଳ, କୋଇଲା ଅଭାବକୁ ପୂରାପୂରି ମେଣ୍ଟାଇ ପାରିବ । ତେଣୁ ସେଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତା ନ କରି ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକ ଅଧିକ ନଦୀରେ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରେ । ଅନ୍ତତଃ ଯେତିକ ପାଇଁ ସର୍ଭେ ସରିଯାଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇବା ଏକାନ୍ତ ଦରକାର ।

ଏହି ସବୁ ଆଲୋଚନାରୁ ଦେଖିଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭାରତର ଯେ କୌଣସି ରାଷ୍ଟ୍ର ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ । ତେଣୁ ରାଷ୍ଟ୍ରର ପ୍ରଭୂତ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦକୁ ବ୍ୟବହାରରେ ଆଣିବାପାଇଁ ଏହା ଯେ ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ ହେବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

●

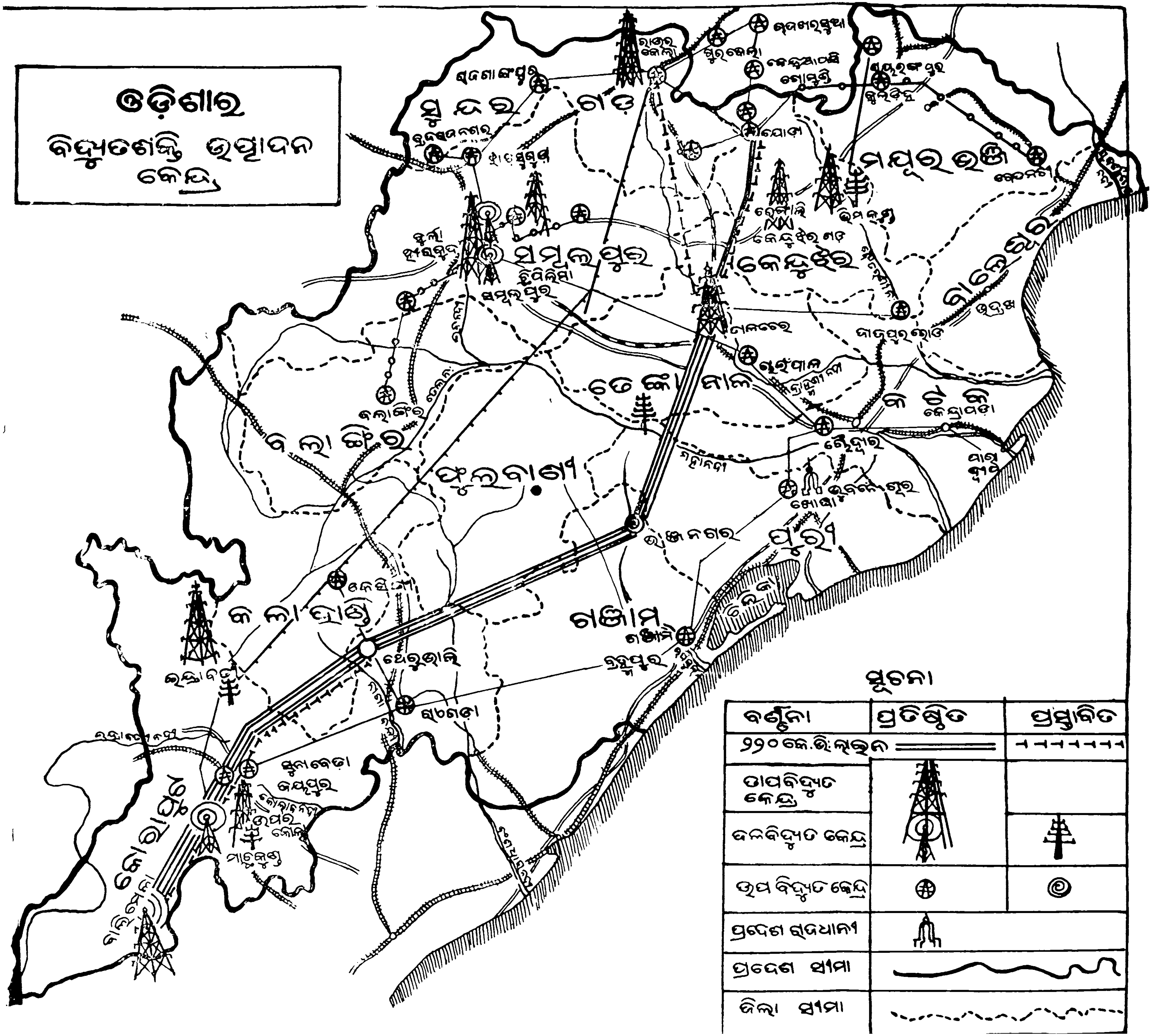
ଓଡ଼ିଶାର
ବିଦ୍ୟୁତଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ
କେନ୍ଦ୍ର
ସୁନ୍ଦରଗଡ଼
ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର
ରାଉରକେଲା
ବ୍ରଜରାଜନଗର
ଝାରସୁଗୁଡ଼ା
ଗୁରୁମହିଷାଣୀ
ବାଦାମପାହାଡ଼
କେନ୍ଦୁଆପଶି
ଗୋରୁମହିଷାଣି
ରାଇରଙ୍ଗପୁର
ବାଙ୍ଗିରିପୋଷି
ଯୋଡ଼ା
ମୟୂରଭଞ୍ଜ
ବାରିପଦା
ବାଲେଶ୍ୱର
ଭଦ୍ରକ
ବୈତରଣୀ
ଭିମକୁଣ୍ଡ
କେନ୍ଦୁଝରଗଡ଼
କେନ୍ଦୁଝର
ବୁର୍ଲା
ହୀରାକୁଦ
ସମ୍ବଲପୁର
ଚିପିଲିମା
ସମ୍ବଲପୁର
ତାଳଚେର
ଯାଜପୁର ରୋଡ
ଦୁବୁରୀ
ଢେଙ୍କାନାଳ
ଚୌଦ୍ୱାର
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ
କଟକ
କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା
ପାରାଦ୍ୱୀପ
ମହାନଦୀ
ଭୁବନେଶ୍ୱର
ଖୋର୍ଦ୍ଧା
ପୁରୀ
ଚିଲିକା
ବଲାଙ୍ଗିର
ତେଲନଦୀ
ଫୁଲବାଣୀ
ଭଞ୍ଜନଗର
ଗଞ୍ଜାମ
ଗଞ୍ଜାମ
ବ୍ରହ୍ମପୁର
କେସିଙ୍ଗା
କଳାହାଣ୍ଡି
ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ
ଥେରୁଆଳି
ରାୟଗଡ଼ା
ନାଗାବଳି
ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନଦୀ
ସୁନାବେଡ଼ା
ଜୟପୁର
କୋଲାବ ନଦୀ
ଉପର କୋଲାବ
ମାଚକୁଣ୍ଡ
କୋରାପୁଟ
ବଳିମେଳା
ସୂଚନା
ବର୍ଣ୍ଣନା
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
ପ୍ରସ୍ତାବିତ
୨୨୦ କେ.ଭି. ଲାଇନ
ତାପବିଦ୍ୟୁତ କେନ୍ଦ୍ର
ଜଳବିଦ୍ୟୁତ କେନ୍ଦ୍ର
ଉପ ବିଦ୍ୟୁତ କେନ୍ଦ୍ର
ପ୍ରଦେଶ ରାଜଧାନୀ
ପ୍ରଦେଶ ସୀମା
ଜିଲା ସୀମା

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାର ଯୋଗାଯୋଗ ଓ ରାସ୍ତାଘାଟ

ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶ ତୁଳନାରେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଯିବା ଆସିବା ପଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବହୁ ପଛରେ । ଷାଠିଏ ହଜାର ବର୍ଗ ମାଇଲ ପରିମିତ ଏହି ରାଜ୍ୟରେ ମୋଟ ଅଠର ହଜାର ମାଇଲ ରାସ୍ତା ଅଛି । ସେଥିରୁ ଅଧିକାଂଶ ରାସ୍ତାପଦବାଚ୍ୟ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶା ଭଳି ଅଭିବୃଦ୍ଧିଶୀଳ ରାଷ୍ଟ୍ର ପକ୍ଷରେ ଏହା ରାସ୍ତାର ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅନ୍ତରାୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ରାସ୍ତାଘାଟର ଯଥାର୍ଥ ଉନ୍ନୟନ ନ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦର ଯଥାର୍ଥ ବିନିଯୋଗ ଆଶା କରିବା ବିଡ଼ମ୍ବନା । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବହୁ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଉପଯୋଗୀ କଞ୍ଚାମାଲ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ଜିଲ୍ଲା ଭିତରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରେଳ ରାସ୍ତା ପଶିନି । ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ଜିଲ୍ଲା ଅଛି, ଯେଉଁ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜଧାନୀକୁ ଯିବାପାଇଁ ରେଳ ରାସ୍ତା ନାହିଁ । ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ, ବିହାର, ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ ପରି ଏଠାରେ ରେଳରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକ ଜାଲ ଭଳି ପ୍ରଦେଶ ସାରା ବିସ୍ତୃତ ହୋଇନି । ଫଳରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଯଥେଷ୍ଟ ପଡ଼ୁଛି ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାର ଉପରେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପୋପଯୋଗୀ ଅସୁମାରି ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର କଞ୍ଚାମାଲ ଥିଲେ ବି ପ୍ରଦେଶ ବାହାରର ଶିଳ୍ପପତିମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉ ନାହାନ୍ତି । ଯାହା ବା କେତେ ଜଣ ଶିଳ୍ପପତି ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛନ୍ତି, ତାହା ରେଳରାସ୍ତା ପାଖାପାଖି ଅଞ୍ଚଳରେ କରାଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର କଞ୍ଚାମାଲ ଥିଲେ ହେଁ ସେମାନେ ସେ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଶାଜନକ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାର କରିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମତଃ ଏହି ରାସ୍ତାଘାଟ, ରେଳରାସ୍ତା, ବନ୍ଦର ଆଦିର ଉନ୍ନୟନ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ରେଳରାସ୍ତା—ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ରେଳରାସ୍ତା ଯାଇଛି, ତାହା ଏତେ ନଗଣ୍ୟ ଯେ, ତାକୁ ବିଚାରକୁ ନେଲେ ଲାଜ ମାଡ଼ିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଭରା, ଏତେ ବଡ଼ ରାଜ୍ୟ, ରାସ୍ତାଘାଟ ଅଭାବରୁ ଉଠି ପାରୁନି, ଏକଥା ଯେ ଶୁଣିବ ଲାଜରେ

ମୁହଁ ତଳକୁ କରିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଧାନ ରେଳ ରାସ୍ତା ହେଲା ସାଉଥ ଓ୍ୱେଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ରେଲଓ୍ୱେ । ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ବାଲେଶ୍ୱର, କଟକ, ପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମ ଦେଇ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଯାଇଛି । ଏହା ହେଲା କଲିକତା—ମାଡ୍ରାସ ଲାଇନ । ସେହିଭଳି ଆଉ ଏକ ପ୍ରଧାନ ଲାଇନ ଉତ୍ତର ଭାଗରେ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼, ସମ୍ବଲପୁର ଦେଇ ପଶ୍ଚିମକୁ ଯାଇଛି । ଏହା ହେଲା କଲିକତା—ବୋମ୍ବେ ଲାଇନ୍ । ତା ଛଡ଼ା ବିଜୟନଗରଠାରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲାଇନ ରାୟଗଡ଼ା ଦେଇ ରାୟପୁରକୁ ଯାଇଛି । ଝାରସୁଗୁଡ଼ାଠାରୁ ଆଉ ଏକ ରେଳ ଲାଇନ ଆସି ସମ୍ବଲପୁର ବଲାଙ୍ଗିର ଦେଇ ଏହା ଟିଟଲାଗଡ଼ଠାରେ ଏହି ଲାଇନ ସହିତ ମିଶିଛି ।

ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ନର୍ଗୁଣ୍ଡିଠାରୁ ଏକ ଲାଇନ ତାଳଚେର, ଖୋର୍ଦ୍ଧାଠାରୁ ପୁରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଉ ଏକ ଲାଇନ ଯାଇଛି । ବୋମ୍ବେ ଲାଇନରୁ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ଚାଦାମ ପାହାଡ଼ ଓ ଗୋରୁମହିଷାଣୀ ଓ ରାଉରକେଲାଠାରୁ ବୀରମିତ୍ରପୁର ଓ ବରସୁଆଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଛି । ବୋମ୍ବେ ଲାଇନରୁ ଆଉ ଏକ ଶାଖା ଉତ୍ତରରେ ଜୋଡ଼ା ଓ ବାଁଶପାଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଛି । ଏହାଛଡ଼ା ଡ଼. ବ. କେ. ନାମକ ଏକ ଲାଇନ କଲିକତା-ମାଡ଼୍ରାସ ଲାଇନରୁ କୋଠା ବାଲସାଠାରୁ ବାହାରି ବାବଲଡ଼ିହା ଦେଇ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଛି । ଏହା କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲା ଦେଇ ଯାଇଛି । ଏବେ କଟକଠାରୁ ଏକ ରେଳ ରାସ୍ତା ପାରଦ୍ୱୀପକୁ ଯାଉଛି ।

ଏହି ହେଲା ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରେଳ ରାସ୍ତା । ଓଡ଼ିଶାର ସୁଖ୍ୟାତ ଖଣି ଓ ବନ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଅଞ୍ଚଳ ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ରହିଛି ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ଼ିଶାର ମଧ୍ୟ ଭାଗ ଅଞ୍ଚଳ ପୁରାପୁରି ରେଳ ରାସ୍ତା ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ରେଳ ରାସ୍ତା ଶୂନ୍ୟତା ହିଁ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଗତିର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ । ଓଡ଼ିଶାର ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି କେନ୍ଦ୍ର ଅଂଶରେ ରେଳ ରାସ୍ତା ପଡ଼ିବା ଉଚିତ୍ । ପ୍ରଥମ କିସ୍ତିରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଧାନ ଶିଳ୍ପକେନ୍ଦ୍ର ରାଉର୍କେଲାକୁ ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ତାଳଚେର ରେଳ ରାସ୍ତା ସହିତ ବିମଳାଗଡ଼ ରେଳ ରାସ୍ତାକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଦେବା ଉଚିତ୍ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ବାଁଶପାଣି ସହିତ ଯଖପୁରାକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଦେଲେ କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ବହୁ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳ ସହିତ ସୁକିନ୍ଦା ଓ ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ । ତାଳଚେର ସହିତ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଯୋଗ କରିଦେଲେ ପୂର୍ବ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶା ସିଧାସଳଖ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ବଡ଼ ବଡ଼ ବନ୍ୟସମ୍ପଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଚଳ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ଆଗେଇ ପାରିବ । ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ ଫୁଲବାଣୀ ଓ ବଲାଙ୍ଗିର ସହିତ ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି, ରାୟଗଡ଼ା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ପାରିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ଖଣିଜ ସଂପଦ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ବନ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଅଞ୍ଚଳ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ । ରୂପସାଠାରୁ ବାରିପଦା ଦେଇ ଯାଇଥିବା ପାଢ ରେଳ ଲାଇନ ଓ ପଲଶାଠାରୁ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଦେଇ ଗୁଣୁପୁରକୁ ଯାଇଥିବା ଆଉ ଏକ ପାଢ ରେଳ ଲାଇନକୁ ବଡ଼ ଲାଇନରେ ପରିଣତ କରି ଯଥାକ୍ରମେ ଗୋରୁମହିଷାଣୀ ଓ ରାୟଗଡ଼ା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ଦେଲେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବୃହତ୍ତର ରେଳ ଲାଇନ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ

ହୋଇପାରିବ ଓ ଲାଇନ ଯାଉଥିବା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିକ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ଆଗେଇ ପାରିବ । ଦୁଇଟି କିସ୍ତିରେ ଭାରତ ସରକାର ଯଦି ଏହି ଏତିକି କରିଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ କଳକାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରେ ଖଣିଜ ଓ ବନ୍ୟ ସମ୍ପଦଭରା ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ । ଏହା ପର କିସ୍ତିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରେଳ ରାସ୍ତା କଥା ବିଚାର କରାଯିବ ।

ସଡ଼କ ରାସ୍ତା—ରେଳ ରାସ୍ତା ଭଳି ଓଡ଼ିଶାରେ ସଡ଼କ ରାସ୍ତାର ଯଥେଷ୍ଟ ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶା ଦେଇ ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ ରାଜପଥ ଯଥା—ରାଜପଥ ନମ୍ବର ୫ ଓ ୬ ଯାଇଛି । ପ୍ରଥମଟି କଲିକତାକୁ ମାଡ୍ରାସ ସହିତ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟଟି କଲିକତାକୁ ବୋମ୍ବେ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରୁଛି । ପ୍ରଥମଟି ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ବାଲେଶ୍ୱର, କଟକ, ପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଦେଇ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଯାଇଛି ଓ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର, ଢେଙ୍କାନାଳ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲା ଦେଇ ପଶ୍ଚିମକୁ ଯାଇଛି । ଏତଦ ବ୍ୟତୀତ ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ନମ୍ବର ୪୨, କଟକଠାରୁ ସମ୍ବଲପୁରଠାକୁ ଯାଇ ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ନମ୍ବର ୫ ଓ ୬ କୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରୁଛି । ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ନମ୍ବର ୪୩ ବିଜୟନଗରକୁ ରାୟପୁର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲା ଦେଇ ଯାଇଛି ।

ଏହି ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ବ୍ୟତୀତ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ରାଜପଥ ଗୁଡ଼ିଏ ଅଛି । ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ପରିଚାଳିତ ରାଜପଥ ଭିତରୁ ପାରାଦ୍ୱୀପଠାରୁ ଦଇତାରି ଖଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଏକ୍‌ସପ୍ରେସ ହାଇୱେ ଯାଇଛି । ଏହା କଟକ ଜିଲାର କୃଷି ଉନ୍ନତ ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ଯାଇଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ଯାଜପୁର ରୋଡ଼୍‌ଠାରୁ ଅଧିକ ଦୂର ନୁହେଁ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ରାଜ୍ୟ ରାଜପଥ ନମ୍ବର ୧, ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ନୟାଗଡ଼ ଦଶପଲ୍ଲା, ଫୁଲବାଣୀ, ବାଲିଗୁଡ଼ା, ରାଜପଥ ନମ୍ବର ୨, ବରଗଡ଼, ବଲାଙ୍ଗୀର, ଭବାନୀପାଟଣା, ରାଜପଥ ନମ୍ବର ୩, ଅମତ, ଖଡ଼ିଆଳ, ପଦ୍ମପୁର, ରାଜପଥ ନମ୍ବର ୪, କୋରାପୁଟ, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁର, ରାୟଗଡ଼ା, ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି, ରାଜ୍ୟ ରାଜପଥ ନମ୍ବର ୮, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ପୁରୀ, ରାଜପଥ ନମ୍ବର ୧୦, ସମ୍ବଲପୁର, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼, ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର, ବଡ଼ବିଲ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯାଇଛି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି କେତେକ ରାଜ୍ୟ ରାଜପଥ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସହର ଓ ଶିଳ୍ପକେନ୍ଦ୍ରକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରୁଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ରାଜ୍ୟ ରାଜପଥର ଲମ୍ବ ୧୫୦୦ ମାଇଲ ପାଖାପାଖି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ୨୦୦୦ ମାଇଲ ସରିକି ବଡ଼ ବଡ଼ ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ ସଡ଼କ ରହିଛି, ଓ ୧୫୦୦୦ ମାଇଲ ସରିକି ସାଧାରଣ ଜିଲ୍ଲାସ୍ତରୀୟ ସଡ଼କ ଓ ୪୦୦୦ ମାଇଲ ସରିକି ଗ୍ରାମ୍ୟ ସଡ଼କ ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପକେନ୍ଦ୍ର ଓ ସହର ଏହି ସଡ଼କ ପଥ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ରର ମାଲ ପରିବହନ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଉପଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ତେବେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଶିଳ୍ପ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଏଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଉପଯୋଗୀ ଓ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

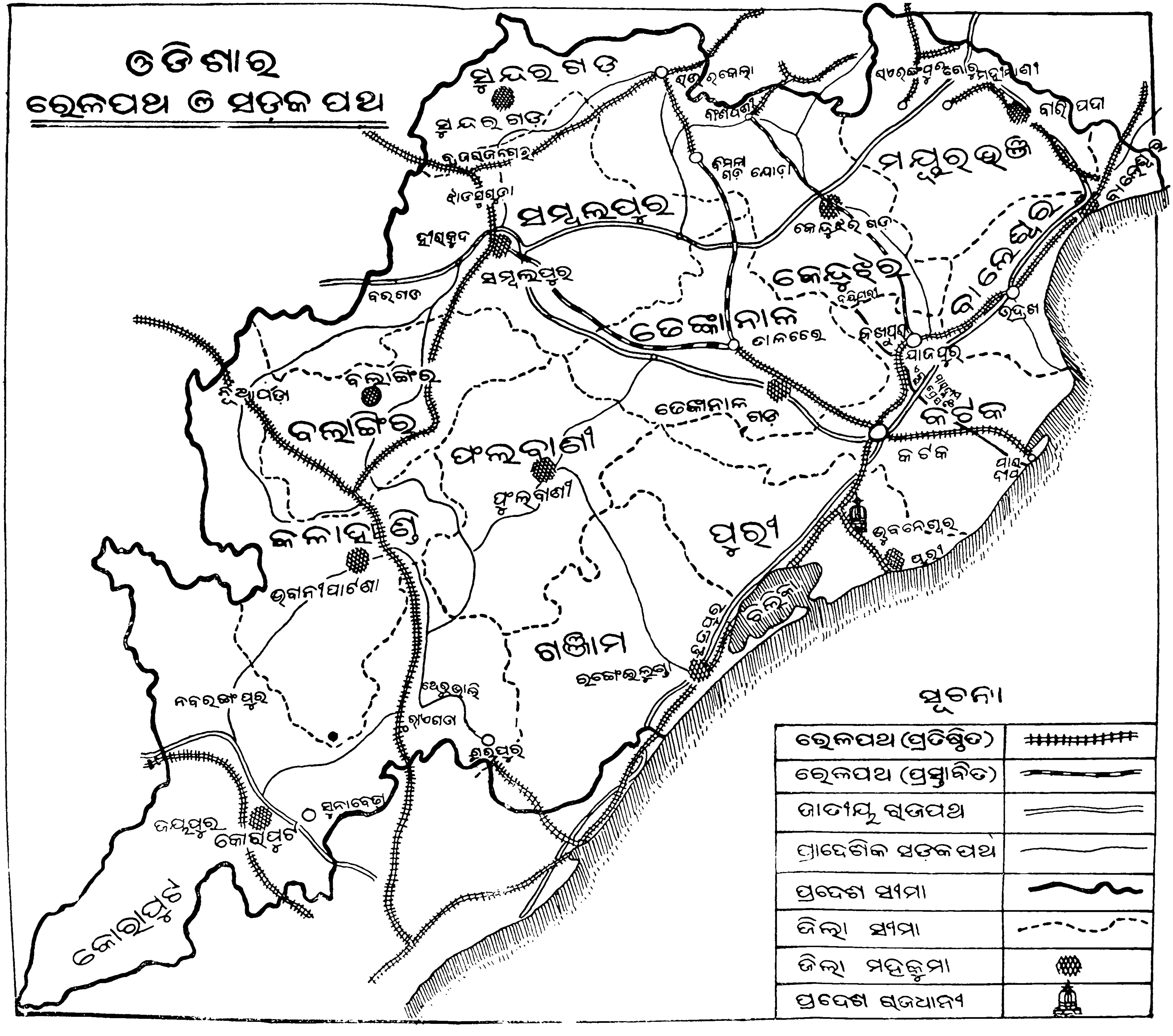ଓଡ଼ିଶାର
ରେଳପଥ ଓ ସଡ଼କ ପଥ
ସୁନ୍ଦରଗଡ଼
ସୁନ୍ଦରଗଡ଼
ରାଉରକେଲା
ବାଂଶପାଣୀ
ରାଇରଙ୍ଗପୁର
ଗୋରୁମହିଷାଣୀ
ବାରିପଦା
ମୟୂରଭଞ୍ଜ
ବ୍ରଜରାଜନଗର
ଝାରସୁଗୁଡ଼ା
ବାମ୍ରା
ଗଡ଼ ଯୋଡ଼ା
ସମ୍ବଲପୁର
କେନ୍ଦୁଝର ଗଡ଼
ହୀରାକୁଦ
ସମ୍ବଲପୁର
ବରଗଡ଼
କେନ୍ଦୁଝର
ବାଲେଶ୍ୱର
ଦଇତାରୀ
ଭଦ୍ରକ
ଢେଙ୍କାନାଳ
ତାଳଚେର
ଯାଜପୁର
ଟିଟିଲାଗଡ଼
ବଲାଙ୍ଗିର
ବଲାଙ୍ଗିର
ଢେଙ୍କାନାଳ
ଗଡ଼
କଟକ
କଟକ
ଫୁଲବାଣୀ
ଫୁଲବାଣୀ
କଳାହାଣ୍ଡି
ଭୁବନେଶ୍ୱର
ପୁରୀ
ପୁରୀ
ଭବାନୀପାଟଣା
ଚିଲିକା
ଖୋର୍ଦ୍ଧା
ଗଞ୍ଜାମ
ରମ୍ଭା
ନବରଙ୍ଗପୁର
ଥୁଆମୁଲ
ଗୁଣପୁର
ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି
ସୁନାବେଡ଼ା
ଜୟପୁର
କୋରାପୁଟ
କୋରାପୁଟ
ସୂଚନା
ରେଳପଥ (ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ)
ରେଳପଥ (ପ୍ରସ୍ତାବିତ)
ଜାତୀୟ ରାଜପଥ
ପ୍ରାଦେଶିକ ସଡ଼କ ପଥ
ପ୍ରଦେଶ ସୀମା
ଜିଲ୍ଲା ସୀମା
ଜିଲ୍ଲା ମହକୁମା
ପ୍ରଦେଶ ରାଜଧାନୀ

ଜଳପଥ—ଓଡ଼ିଶାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କେନାଲ ଅଛି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ବର୍ଷକରୁ କେତେ ସମୟ ପାଇଁ ନୌକା ଚଳାଚଳ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଜେନାପୁରରୁ ଚଉଦୁଆର ଓ କଟକରୁ ପାରାଦ୍ୱୀପ, କଟକ ମାଛଗାଁ, କଟକ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଆଦି ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ । ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଜାତ ମାଲପାଇଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରିନ । ଯାହା ହୋଇଛି, ତାହା ସ୍ଥାନୀୟ ଛୋଟ ଛୋଟ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ମାଲ ପରିବହନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ନଦୀ ଗୁଡ଼ିକରେ ବର୍ଷର ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଶୁଖିଲା ରହୁଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଯାତାୟାତ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେନା ।

ବନ୍ଦର—ଓଡ଼ିଶାର ୨୫୦ ମାଇଲ ଧରି ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ରହିଥିଲେହେଁ ଓ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ବନ୍ଦର ପାଇଁ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନ ଥିଲେହେଁ ଗୋଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ବନ୍ଦର ନ ହେବା କମ୍ ବଡ଼ କ୍ଷୋଭର ବିଷୟ ନୁହେଁ ।

(୧) ପାରାଦ୍ୱୀପ ବନ୍ଦର—ସୁଖର କଥା ଏବେ ପାରାଦ୍ୱୀପଠାରେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇଛି । ଏହି ସ୍ଥାନଟି ବନ୍ଦର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସାରା ଭାରତରେ ଯେଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହା ଏକ ଗଭୀର ବନ୍ଦର, ଟିକିଏ ସୁବିଧା କରିପାରିଲେ ଏଠାକୁ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜାହାଜ ଆସିପାରିବ । ପାରାଦ୍ୱୀପ ଠାରୁ ଏବେ କଟକରୁ ଏକ ରେଳ ଲାଇନ ଯାଉଛି ଓ ବିମଳାଗଡ଼-ତାଳଚେର ରେଳ ଲାଇନ ହୋଇଗଲେ ଏହି ବନ୍ଦର ସିଧାସଳଖ ରାଉରକେଲା ଶିଳ୍ପଅଞ୍ଚଳ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ । ଏହା ଏକ ଏକ୍ସପ୍ରେସ ସଡ଼କ ଦ୍ୱାରା ଆଉ ଏକ ଶିଳ୍ପ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳ ଟମକା, ଦଇତାରି ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥ ରପ୍ତାନି ଓ ଆମଦାନି ପାଇଁ ଏହା ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ଦ୍ୱାର ସଦୃଶ କାର୍ଯ୍ୟକରିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ହିଣ୍ଟରଲାଣ୍ଡ ବା ପଣ୍ୟଅଞ୍ଚଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ପାରାଦ୍ୱୀପ ବନ୍ଦର ଏକ କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । କଳାହାଣ୍ଡି ଓ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଓ ଗଞ୍ଜାମର ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଓ ବଲାଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲାର ଟିଟିଲାଗଡ଼ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍‌କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସାରା ଓଡ଼ିଶାର ବାକି ସବୁ ଜିଲ୍ଲା ହେଉଛି ପାରାଦ୍ୱୀପ ବନ୍ଦରର ପଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ । ଅବଶ୍ୟ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ବାମନଘାଟୀ ଓ ବାରିପଦା ସବ୍‌ଡିଭିଜନ ଏହାର ପଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ପାରାଦ୍ୱୀପର ଏହି ପଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ (Hinterland)ର ଆୟତନ ପ୍ରାୟ ୩୯.୦୦୦ ବର୍ଗ ମାଇଲ ଅର୍ଥାତ୍ ସାରା ଓଡ଼ିଶା ଆୟତନର ଶତକଡ଼ା ଷାଠିଏ ଭାଗରୁ ଅଧିକ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ହାରାହାରି ଦେଢ଼ କୋଟି ଲୋକ ବସବାସ କରନ୍ତି । ୧୯୬୯-୭୦ ମସିହାରେ ପାରାଦ୍ୱୀପ ବନ୍ଦରରୁ ହାରାହାରି ୨୦ ଲକ୍ଷ ଟନ ମାଲ ରପ୍ତାନି ହୋଇଥିଲା । ଏହି ରପ୍ତାନି ପ୍ରଧାନତଃ ଲୁହାପଥରହିଁ ଥିଲା । ବିରାଟ ପଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରାକୃତିକ ଅବସ୍ଥିତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରକୃତ ପାରାଦ୍ୱୀପକୁ ଏକ ବିରାଟ ବନ୍ଦର ଭାବରେ ଗଢ଼ିବାକୁ ସବୁ ସୁବିଧା ଦେଇଛି ।

(୨) ଧାମରା-ବୃନ୍ଦାବାଲି ବନ୍ଦର—ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦର ଧାମରା-ବୃନ୍ଦାବାଳି ଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୃନ୍ଦାବାଳି ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବନ୍ଦର ସ୍ୱରୂପରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ଏଠାରୁ କଲିକତାକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାହାଜ ଯିବା ଆସିବା କରେ । ଏହି ବନ୍ଦରଟିକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ଧାମରାଠାରେ ଆଉ ଏକ ବନ୍ଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଏହା କଲେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜାହାଜ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ବୃନ୍ଦାବାଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ପାରିବ ନାହିଁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଧାମରାଠାରୁ ମାଲପତ୍ର ନେବା ଆଣିବା କରିବ । ଧାମରାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହେଲେ ଏହା କଲିକତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଡାଇମଣ୍ଡ ହାରବର ସହିତ ତୁଳନୀୟ ହେବ ।

(୩) ଗୋପାଳପୁର ବନ୍ଦର—ଏହାଛଡ଼ା ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋପାଳପୁର ଠାରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବନ୍ଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥର ରପ୍ତାନୀ ପାଇଁ ଏହା ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ତିନିଗୋଟି ବନ୍ଦର ଯଥା—ବୃନ୍ଦାବାଳି-ଧାମରା, ପାରାଦ୍ୱୀପ ଓ ଗୋପାଳପୁର ରେଳ ଲାଇନଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ପାରାଦ୍ୱୀପ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂଯୁକ୍ତ ହେଉଛି । ବୃନ୍ଦାବାଳି ଓ ଗୋପାଳପୁର ବନ୍ଦର ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟକଲେ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଉପକୂଳର ମେନ୍ ରେଲଲାଇନ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ

କୌଣସି ରାଜ୍ୟରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଖାଲି ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ, ଶକ୍ତି, ଯୋଗାଯୋଗର ସୁବିଧା ଥିଲେ ଯେ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାମାନ ଗଢ଼ି ଉଠିବ, ତା ନୁହେଁ, ଯଥାର୍ଥ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଆହୁରି କେତେକ ବିଷୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିବ, ସେହି ରାଜ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଶ୍ରମିକ, ଇଞ୍ଜିନିଅର ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ସୁଲଭତା କେତେ, ଦେଶରେ ନାନାପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପର ଉତ୍ପାଦନ ପଦ୍ଧତି ବାହାର କରିବାପାଇଁ ଶିଳ୍ପ ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ରଅଛି କି ନାହିଁ, ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥର ବିକ୍ରୟପାଇଁ ବଜାର ରାଜ୍ୟରେ ଓ ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ କେତେ ଅଛି, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ମିଳୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ସୁଲଭ ଦରରେ ମିଳିବ କି କିଅଣ, ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଜଳର ସୁଲଭତା, ଟଙ୍କା ପଇସା ଦେଣନେଣ ପାଇଁ ବ୍ୟାଙ୍କ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ; ସର୍ବୋପରି ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଶିଳ୍ପ ଉଦ୍‌ଯୋକ୍ତାମାନଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ଦେବାପ୍ରତି ଇଚ୍ଛୁକ କି କିଅଣ ଆଦି ସବୁ ଜିନିଷ ଉପରେ ନଜର ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ଏ ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୁବିଧା ହେଲେ ଯାଇ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠେ, ନୋହିଲେ ନାହିଁ । ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଚାର କରିବା ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଏସବୁର ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା କିଅଣ ?

(କ) ଜମିର ସୁଲଭତା—ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦମାନ ମିଳେ, ସେ ସବୁସ୍ଥାନ ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରଠାରୁ ଦୂରରେ । ତେଣୁ ସେ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ କଳକାରଖାନା ପାଇଁ ଜମି ଖୁବ୍ ସୁଲଭ ଦରରେ ଓ ଆବଶ୍ୟକାନୁଯାୟୀ ମିଳି ପାରିବ । ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଏହି ଜମି ସଂଗ୍ରହ କେବେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବ ନାହିଁ । ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଜମି ଦଖଲ ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ରସର ।

(ଖ) ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ଜଳ ଯୋଗାଣ—ଏହା ବି ମଧ୍ୟ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିବ ନାହିଁ । ବହୁ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଚଳ ନଦୀ କୂଳରେ ବା ନଦୀ ଆଖ ପାଖ

ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ନିକଟସ୍ଥ ନଦୀରୁ କେନାଲ ବା ଭୂମିତଳ ପାଇପ ସାହାଯ୍ୟରେ ସୁବିଧାରେ ଜଳ ଆଣିହେବ । ଯେଉଁ କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ନଦୀଠାରୁ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିକଟସ୍ଥ ପର୍ବତର ଝରଣା ବା ଭୂମିତଳ ଜଳଦ୍ୱାରା ଜଳ ଯୋଗାଇ ହେବ ।

(ଗ) ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଆଦିର ସୁବିଧା—ଷ୍ଟେଟ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ବହୁ ବ୍ୟାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଶାଖା ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ଓ ଛୋଟ ବଡ଼ ସହର ଗୁଡ଼ିକରେ ଖୋଲାଇ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ତେଣୁ ଟଙ୍କା ଦେଣ ନେଣରେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଷ୍ଟେଟ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ ବିଭିନ୍ନ ଛୋଟ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥାକୁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା ନୀତି ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ଭବିଷ୍ୟତ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଏହା ଯେ ସୁବିଧାଜନକ, ତାହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇପାରେ ।

(ଘ) ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ସହାନୁଭୂତି— ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାର ପାଇଁ ରାଜ୍ୟସରକାର ବ୍ୟକ୍ତି ଆସ୍ତୁଉ ଶିଳ୍ପ ଉଦ୍‌ଯୋଗକାରୀମାନଙ୍କୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ, ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ଏପରିକି ଗୁରୁ ଶିଳ୍ପପାଇଁ ନାନା ସୁବିଧା ଦେବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ମୂଳଧନ ଯୋଗାଇବା, ରିହାତି ଦରରେ ଜମି ଯୋଗାଇ ଦେବା, ସହଜ ସୁବିଧା ଓ ରିହାତି ଦରରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଯୋଗାଇଦେବା, ସେମାନଙ୍କ କେତେକ ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥ ଉପରୁ ବିକ୍ରି କର, ଅକ୍‌ଟ୍ରଇ କରର ରିହାତି ଦେବା ଆଦି ନାନା ପ୍ରଗତିମୂଳକ ନୀତି ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ସେଥିପାଇଁ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ କର୍ପୋରେସନ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଦଶଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରଜ ରିହାତି ସୁଧରେ ଦେବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ।

(ଙ) ଶ୍ରମିକ, ଇଂଜିନିୟର ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ—ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଶ୍ରମିକ ଦରକାର ହେବେ, ସେହି ଶ୍ରମିକର ଅଭାବ ଓଡ଼ିଶାରେ ନାହିଁ । ଆମ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ବେକାର ସମସ୍ୟା ଅତି ଉତ୍କଟ । ବନ୍ୟା, ମରୁଡ଼ିର ଦାଉରୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଗାଁ ଘର ଛାଡ଼ି ସୁଦୂର କଲିକତା, ଜାମସେଦପୁର, ରେଙ୍ଗୁନ, ବୋମ୍ବେ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ସାଧାରଣ ଶ୍ରମିକ ଭାବରେ କାମ କରନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ ସେପରି କୌଣସି ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଦୂର ଦୂରାନ୍ତରକୁ ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଯଦି ଆମ ଦେଶରେ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ାଯାଇ ପାରନ୍ତା, ତେବେ ସେମାନେ ଅତି ଖୁସିରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କାମ କରନ୍ତେ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଆମ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଶିକ୍ଷିତ ଶ୍ରମିକର ଅଭାବ ନାହିଁ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ରହିବନି । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଇନ୍‌ଜିନିଅରିଂ କଲେଜ ଓ ଇନ୍‌ଜିନିଅରିଂ ସ୍କୁଲ, ପଲିଟେକ୍‌ନିକ, ଟେକନିକାଲ ସର୍ଭେ, ଇନ୍‌ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ ଇନ୍‌ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ ଓ ବିଭିନ୍ନ ବିଜ୍ଞାନ କଲେଜମାନଙ୍କରୁ ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ଯେଉଁ ଛାତ୍ରମାନ ପାସ କରନ୍ତି

ସେମାନଙ୍କୁ ସେମିତି ବା ଦରକାର ଅନୁସାରୀ କିଛି ଟ୍ରେନିଂ ଦେଇ ଆମ କଳ କାରଖାନା ଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷିତ ଶ୍ରମିକର କାମ ଚଳାଇ ହେବ । ଦରକାର ହେଲେ ଏହିମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରୁ ବା ଦେଶ ବାହାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଆମ ଦେଶର ଏହି ସବୁ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାର ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ପରିଚାଳନା ଭାର ଦେଇ ହେବ । ମୋଟ ଉପରେ ଆମ ଦେଶର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଲାଗି ଦରକାର ହେଉଥିବା ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଶ୍ରମିକ ପାଇଁ ଆମକୁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବନି । ପୁନଶ୍ଚ ଆମର ଶିକ୍ଷିତ ସଂପ୍ରଦାୟ ଓ ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିବା ଛାତ୍ର ତଥା ଇଞ୍ଜିନିଅର ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଉତ୍କଟ ବେକାର ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦେଇଛି ତାହା ଦୂର ହେବ ଓ ଆମ ଦେଶର ଛାତ୍ରମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ନିରାଶା ଭିତରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସି ପଢ଼ି ପାରୁନାହାନ୍ତି, ତାହା ପୁରାପୁରି ଲୋପ ପାଇବ, ଫଳରେ ନୂତନ ଆଶାର ଆଲୋକରେ ଆମ ଦେଶ ହସି ଉଠିବ ।

ଚ) ଶିଳ୍ପ ଗବେଷଣା—ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାର ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନପାଇଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଲୋଡ଼ା ଶିଳ୍ପ ଗବେଷଣା । ଏହି ଗବେଷଣା ନ ହେଲେ ଆମ ଦେଶର ସବୁ କଞ୍ଚାମାଲକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ବିନିଯୋଗ କରି ହେବନି । ଏହି ବିନିଯୋଗ କରିବାର ପଥ ଆମକୁ ଦେଖାଇବ ଶିଳ୍ପ ଗବେଷଣା । ଦିନକୁ ଦିନ ଆମ ଶିଳ୍ପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ବଜାରରେ କିପରି ଶସ୍ତା ହେବ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ପ୍ରତିଯୋଗୀତାକାରୀଙ୍କୁ ବଜାରରୁ ହଟାଇ ପାରିବ, ସେଥିପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଲୋଡ଼ା ଶିଳ୍ପ ଗବେଷଣା । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ନିଜ ନିଜର ଗବେଷଣାନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବେ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଗବେଷକ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବି. ଏସସି, ଓ ଏମ୍. ଏସସି. ପାସ କରିଥିବା ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି । ଏତଦ ବ୍ୟତୀତ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶ ଭଳି ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦିଆଯାଇ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ କଲେଜ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଗବେଷଣା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଧାନୀ ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ଆଞ୍ଚଳିକ ଗବେଷଣାଗାର ଏ ଦିଗରେ ଯେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ସହଯୋଗୀତାରେ ୧୯୬୪ ମସିହାରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ ବାଣୀବିହାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଗବେଷଣାଗାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଗବେଷଣାଗାରର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶା ତଥା ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳର ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଓଡ଼ିଶାରେ ତଥା ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ କି କି ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ, ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେବା । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଦେଶର ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟରେ ମିଳୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ କଞ୍ଚାମାଲ ଆଧାରିତ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ସମ୍ଭାବନା ଦିଗରେ ଅବହିତ କରାଇବା ଏହାର ଅନ୍ୟତମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିନଠାରୁ ଏହି

ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ କଞ୍ଚାମାଲ ଉପରେ ଗବେଷଣା କରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ କେତେ ଦୂର ଉପଯୋଗୀ ନାନା ପରାମର୍ଶ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଦେଇ ଆସିଛି ଓ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଦେଉଛି । ଏହାର ଗବେଷଣା ଦିଗ ଆହୁରି ଯେପରି ବ୍ୟାପକ ହୁଏ ସେଥିପ୍ରତି ଆମେ ଅଧିକ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଉଚିତ୍ ।

ଛ) କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ—କୌଣସି ଦେଶର ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଶିଳ୍ପ ଯେତେ ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶ ପକ୍ଷରେ କୁଟୀରଶିଳ୍ପର ଆବଶ୍ୟକତା ଯେ କିଛି ନା କିଛି ଥାଏ, ଏହା କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରିବେନି । ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର, ଇଂଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ରୁଷିଆ ପ୍ରଭୃତି ବିଜ୍ଞାନୋନ୍ନତ ଦେଶରେ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପର ପ୍ରଚଳନ ଯେ ନାହିଁ ତାହା କହି ହେବନି । ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶ ଅପେକ୍ଷା ଜାପାନରେ ଏହାର ପ୍ରଚଳନ ଅତି ବେଶୀ । ଦେଶର ଚିତ୍ରକଳା, କୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଆଦିର ବିକାଶ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚା ଏହି କୁଟୀରଶିଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସାଧାରଣତଃ ହୋଇଥାଏ । ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଶିଳ୍ପର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ କୁଟୀରଶିଳ୍ପ ଅଧିକ ଉନ୍ନତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଶିଳ୍ପ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୁଟୀରଶିଳ୍ପର ପ୍ରସାର ମଧ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଦେଶର ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷର ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ କଳା ଚର୍ଚ୍ଚାର ବିକାଶ ଓ ଉନ୍ନତି ହୁଏ ଓ କାରିଗରର ସୂକ୍ଷ୍ମ ତୂଳି ବା ସୂଚୀ ମୁନରେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ପଦାର୍ଥ ସୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରେ, ଯା'ର ଆଦର ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ହୁଏ ବେଶୀ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଚିତ୍ରକଳା ଓ ସ୍ଥାପତ୍ୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ବେଶୀ ଥିବାରୁ ଓ ବହୁ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶ ପରମ୍ପରା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ଭାବରେ ଏହି ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଆସୁଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଲୋପ ହେବାକୁ ନ ଦେଇ ଏହା ବିକଶିତ ହେବାର ପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା ଦରକାର । ବିଶେଷତଃ ପୁରୀ ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ଖିଚିଙ୍ଗ ଅଞ୍ଚଳର ପଥର ଖୋଦେଇ, ପୁରୀ ରଘୁରାଜପୁରର ପଟ୍ଟଚିତ୍ର, ପିପିଲିର ଚାନ୍ଦୁଆ, କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ନବରଙ୍ଗପୁରର ପାଟୁଆ, କଟକ ଓ ପାରଳାଖେମଣ୍ଡିର ଶିଙ୍ଗକାମ, ପୁରୀ ରଘୁରାଜପୁର, ବୈଦ୍ୟେଶ୍ୱର, ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଖୋଦେଇ, ପୁରୀର ରଙ୍ଗୀନ କାଠ ଖେଳନା, ଓ ସୌଖୀନ କାଠ ବାକ୍ସ, ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବରଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳର ରଙ୍ଗୀନକାଠ ଖେଳନା, ଘଣ୍ଟମୁଣ୍ଡା, କଣ୍ଟିଲୋ ରେମୁଣା, ଭୁବନ, ବୈଦ୍ୟରାଜପୁର, ପାଣ୍ଡପୁର ଆଦିର କଂସା ବାସନ, ଝଣ୍ଡପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳର ପିତ୍ତଳ ବାସନ, ପିତ୍ତଳ ଖେଳନା, କଟକର ତାରକସି କାମ, ସମ୍ବଲପୁର ଓ କଟକର ନୂଆପାଟଣାର ସୂତା ବୁଣେଇ, ଗଞ୍ଜାମର ବେଲଗୁଣ୍ଠା ଅଞ୍ଚଳର ପିତ୍ତଳ ମାଛ ଖେଳନା, ପୁରୀ ଓ ବୋଲଙ୍ଗିର ଚର୍ଚ୍ଚିତ ଚମଡ଼ା କାମ, ବରପାଲି, ବାରିପଦା, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ କେନ୍ଦୁଝରର ଅଞ୍ଚଳର ଟେରାକୋଟା ଖେଳନା, ବଲାଙ୍ଗିର ଜିଲ୍ଲାର ତରଭା, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାରିପଦାର ଆଦିବାସୀ ଗହଣା, କଟକ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବୟନ ଓ ତନ୍ତବୁଣା ଲୁଗା ଉତ୍ପାଦନ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରୁ

ଅଧିକାଂଶ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ଓ ଭାରତ ବାହାରେ ବେଶ୍ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମାନରେ ଉନ୍ନତ କରିବାପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ଓ ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକର ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବଜାର ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରାଗଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥ ଯେ ଖାଲି ବୃଦ୍ଧି ହେବ ତା ନୁହେଁ, ଏଥିରେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ଭାବରେ ଯେଉଁମାନେ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରିପାରିବେ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ କଳା ଯାହାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ତାହା ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇପାରିବ ।

●

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶିଳ୍ପ ଚାହିଦାନୁଯାୟୀ କୃଷି ଓ ବନ୍ୟଜାତ କଞ୍ଚାମାଲର ଅଭିବୃଦ୍ଧି

ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିଜ ସଂପଦ, ବନ୍ୟ ସମ୍ପଦ, କୃଷି ସମ୍ପଦ ଓ ସାଗର ସମ୍ପଦକୁ ବିନିଯୋଗ କରି ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବସା ଯାଇପାରେ, ସେହି ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପରିଚାଳନା ତଥା ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିବା ସମ୍ଭବ । ଖଣିଜ ସମ୍ପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ କଳକାରଖାନାର ଏକ ଆୟୁଷ ଅଛି । ମନେକର ଯାଜପୁର ରୋଡ଼୍ର କ୍ରୋମାଇଟ କାରଖାନା କି ସୁକିନ୍ଦାର ନିକେଲ କାରଖାନା । ଏଠାରେ ଯେଉଁ କ୍ରୋମିୟମ ବା ନିକେଲ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ରହିଛି, ସେ ସବୁ ନିଃଶେଷ ହୋଇଗଲେ, ଏହି କାରଖାନାର ଆୟୁଷ ଶେଷ ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଝୋଟ ବା ଚିନି କାରଖାନା ସେମିତି ନୁହେଁ ବା କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନର କାଗଜ କି ଦିଆସିଲି କାରଖାନା ସେମିତି ନୁହେଁ । ଝୋଟ ବା ଚିନି କାରଖାନା ପାଇଁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଝୋଟ ଓ ଆଖୁ ଚାଷ ହେଉଥିବ ଓ ପ୍ରତି ବର୍ଷ କାରଖାନାକୁ ଯୋଗାଇଦେବ, ସେହି ଅନୁସାରେ ଉତ୍ପାଦନ ଚାଲିଥିବ । ଏହି କାରଖାନା ବା ଶିଳ୍ପର ଆୟୁ କେତେ ବର୍ଷ କହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଷୀମାନେ ଚାଷ କରୁଥିବେ ଓ ଖାଉଟିମାନେ ଜିନିଷ କ୍ରୟ କରୁଥିବେ କାରଖାନା ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଷ୍ଠି ରହିଥିବ । ସେହି ଭଳି ଯେଉଁଠି କାଗଜକଳ ବା ଦିଆସିଲି କାରଖାନା ଥିବ, ତା ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଉଁଶ ବା ନରମା କାଠ ମିଳୁଥିବ, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କାରଖାନା ଚାଲୁଥିବ । ବଣରୁ ବାଉଁଶ କି ନରମା କାଠ କାଟି ନିଆଗଲା । ପୁଣି ବାଉଁଶ ଓ ନରମା କାଠ ଗଛ ଲଗାଗଲା । ସେ ଗଛ ବଢ଼ିଗଲେ କଟା ହେଲା । ପୁଣି ତା ସ୍ଥାନରେ ଲଗାଗଲା । ତେଣୁ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କଞ୍ଚାମାଲ ମିଳୁଥିବ, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କାରଖାନା ଚାଲୁଥିବ । ଖଣିଜ ସମ୍ପଦ ଭଳି ଏହାର ଆୟୁଷ ଶେଷ ହେବନାହିଁ ।

ମନେକର ହଠାତ୍ ଦରକାର ପଡ଼ିଲା ଚିନିକଳ, ଝୋଟ କଳ, କାଗଜ କଳ କି ତଅସିଲ କାରଖାନାର ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ମନ ଇଚ୍ଛା ବଢ଼ାଇ ହେବନି । ଲୁହା କାରଖାନା କି କ୍ରୋମିୟମ କାରଖାନାର ଉତ୍ପାଦନ ମନ ଇଚ୍ଛା ବଢ଼ାଇ ଦେଲ, ଖଣିରୁ ସେହି ଅନୁପାତରେ କଞ୍ଚାମାଲ ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଚିନି କି କାଗଜ କଳ ପାଇଁ ଆଗ ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଖୁ କି ବାଉଁଶ ଚାଷ ସେହି ଅନୁପାତରେ ବଢ଼ାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନୋହିଲେ କାରଖାନାର ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଇ ହେବନି ।

ପୃଥିବୀର ଯେଉଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ଉତ୍ପାଦନ ଦେଶ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ଦେଶମାନେ କୃଷି, ବନ୍ୟ ବା ସାଗର ସମ୍ପଦ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଚଳେ, ସେ ସବୁ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଥମତଃ ନିଜ ଆବଶ୍ୟକୀୟ କଞ୍ଚାମାଲର ଉତ୍ପାଦନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ । କଞ୍ଚାମାଲ ହେଲା କାରଖାନାର ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ଭଳି । କଞ୍ଚାମାଲ ଯଦି ନାହିଁ, ତେବେ କାରଖାନା ବନ୍ଦ । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ କଳକାରଖାନାର ମାଲିକମାନେ କଞ୍ଚାମାଲର ସୁଷମ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ କଞ୍ଚାମାଲ ଉତ୍ପାଦନକୁ ନିଜେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିଥାନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କୋଚିନର ଏରନାକୁଲମଠାରେ ଟାଟା ତେଲ କୋମ୍ପାନୀ ନିଜେ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ନଡ଼ିଆ ତେଲ ପାଇଁ କୋଚିନ ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ନଡ଼ିଆ ବଗିଚା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଆମେରିକାର ବିଖ୍ୟାତ ଲିଭର ବ୍ରଦର୍ସ ସାବୁନ କୋମ୍ପାନୀ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ଲାଲ ତାଳ ତେଲ (Red palm oil) ପାଇଁ ଆଫ୍ରିକାରେ ଏହି ଗଛର ଚାଷ କରୁଛି ।

ମନେକର ଆମେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳଠାରେ ଏକ ନଡ଼ିଆ ତେଲ କାରଖାନା ବସାଇବା । କାରଣ ଆମେ ଜାଣୁ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ନଡ଼ିଆ ଚାଷର କେନ୍ଦ୍ର । ହିସାବ କରି ଦେଖାଗଲା ଆମ କାରଖାନା ପାଇଁ ବର୍ଷକୁ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ନଡ଼ିଆ ଦରକାର । ତେଣୁ କାରଖାନା ବସାଇବା ଆଗରୁ ଆମକୁ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ନଡ଼ିଆ ଉତ୍ପାଦନ କେତେ । ନଡ଼ିଆର ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାର ଯାଇ ଉଦ୍ବୃତ୍ତ କେତେ ନଡ଼ିଆ ରହୁଛି । ସେହି ସଂଖ୍ୟା ଯଦି ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷରୁ ବେଶି ନୁହେଁ, ତେବେ ଆମେ ସେଠି ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ନଡ଼ିଆ ତେଲ କାରଖାନା ବସାଇ ନପାରୁ । ଯଦି ଆମେ ଜିଦ୍ କରି କାରଖାନା ବସାଉ, ତେବେ ଏହାର ଫଳ ଖରାପ ହେବ । କାରଣ ଆଗ ଆମକୁ ବଜାରରୁ ନଡ଼ିଆତକ କିଣି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଫଳରେ ସେଠାରେ ହଠାତ୍ ନଡ଼ିଆ ଦର ବଢ଼ିଯିବ । ପୁଣି ଯେବେ ନଡ଼ିଆ କିଣିବୁ, ଅଧିକ ଦରଦେଇ କିଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହାହେଲେ ସେଠି ନଡ଼ିଆ ଦର ବଢ଼ିବାରେ ଆମ ଉତ୍ପାଦିତ ନଡ଼ିଆ ତେଲର ଦର ବଢ଼ିବ । ଏହା ବଜାରରେ ମିଳୁଥିବା ଅନ୍ୟ ନଡ଼ିଆ ତେଲ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଆମ ବ୍ୟବସାୟ ମାନ୍ଦା ପଡ଼ିଯିବ । ଏହି ସମସ୍ୟା ଉଠିବ ନାହିଁ ଯଦି ଆମେ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅଧିକ ନଡ଼ିଆ ଫସଲ ପାଇଁ ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁ । ଚାଷୀମାନଙ୍କଠାରୁ ନିୟମିତ କଞ୍ଚାମାଲ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦରରେ କିଣିବାର

ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ ଅଧିକ ଚାଷୀ ଏହି ଚାଷପାଇଁ ମନ ବଳାଇବେ ଓ ଅଧିକ ଚାଷ ହେଲେ ନଡ଼ିଆର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଦରବୃଦ୍ଧି ହେବ ନାହିଁ । ତାଛଡ଼ା ଏହି ନଡ଼ିଆ ଚାଷପାଇଁ ଆମର ୨୫୦ ମାଇଲ ବିସ୍ତୃତ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିବ । କେବଳ ପୁରୀ ଜିଲରେ ଏହି ଚାଷ ନ କରି କଟକ, ବାଲେଶ୍ୱର, ଗଞ୍ଜାମର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇଲେ ଆମେ ଏକାଧିକ କାରଖାନା ବସାଇ ପାରିବା । ଆମ କାରଖାନା ପୁରଖ୍ରରେ ଚାଲିବ । ଚାଷୀମାନେ ଯଦି ଅଧିକ ନଡ଼ିଆ ଚାଷପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ନ ଦେଖାନ୍ତି, ତେବେ ମିଲ ମାଲିକ-ନିଜେ ନଡ଼ିଆ ଚାଷ ପାଇଁ ଆଗଭର ହୋଇ ବାହାରି ଆସିବା ଉଚିତ । ତା ଯଦି ନ ହୁଏ, ତେବେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ନଡ଼ିଆ ତେଲ କାରଖାନା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ସେଥିରେ ନା ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଲାଭ ହୁଏ, ନା ମିଲ ମାଲିକର ।

ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଲୋଚନା କଲେ କୃଷି, ବନ୍ୟ ତଥା ସାଗର ସମ୍ପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ କଳ କାରଖାନାପାଇଁ ପ୍ରଥମତଃ ଦରକାର ଶିଳ୍ପୋପଯୋଗୀ ଚାଷ (Industrial Plantation) । ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଉପରୋକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର କାରଖାନା ବସାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା, ପ୍ରଥମତଃ ଦେଖିବା ସେ ସ୍ଥାନରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ କଞ୍ଚାମାଲ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି କି ନାହିଁ । ଯଦି ନ ହେଉଥାଏ, ତେବେ ସେହି ପରିମାଣ ଉତ୍ପାଦନପାଇଁ ପ୍ରଥମତଃ ଚେଷ୍ଟା କରାଯିବା ଉଚିତ । ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ, ସେହି ପରିମାଣ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଯେମିତି ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ଓ କାରଖାନାକୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରିମାଣ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦରରେ ଆସେ ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ୍ ।

ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥ ନେଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଲେ ଶିଳ୍ପୋପଯୋଗୀ ଚାଷର ଗୁରୁତ୍ୱ କେତେ ଆମେ ସହଜରେ ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରିବା । ଯୋଜନା କମିଶନଙ୍କ ହିସାବ ଅନୁସାରେ ଆମର ଉତ୍ପାଦିତ କାଠ ପରିମାଣ ହେଉଛି ବର୍ଷକୁ ୬୫ ଲକ୍ଷ ଘନମିଟର । ଆମର ଚାହିଦା ହେଉଛି, ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୧୧୦ ଲକ୍ଷ ଘନମିଟର । ଆମର ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ କାଠରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥ ଯଥା—ବହି ଓ ଲେଖା କାଗଜ, ଖବର କାଗଜ, ପିଚ୍ ବୋର୍ଡ଼, କୃତ୍ରିମ ରେଶମ, ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ଆଦିର ବ୍ୟବହାର ବଢ଼ି ଚାଲିଛି, ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ୧୯୮୫ ମସିହା ସୁଦ୍ଧା ଆମର ଏହି ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥର ନିଅଣ୍ଟ ପଡ଼ିବ ହାରାହାରି ବର୍ଷକୁ ୭୦ କୋଟି ଘନମିଟର । ଆମେ ଯଦି ଆଜିଠାରୁ ଏହି ନିଅଣ୍ଟ କଥାକୁ ଆଖି ଆଗରେ ନ ରଖି ସେହି ଅନୁସାରେ ଉତ୍ପାଦନ ନ ବଢ଼ାଉଁ, ତେବେ ଆମ ଦେଶର ଅର୍ଥନୀତି ଯେ ଟଳମଟଳ ହୋଇଉଠିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଉପରେ ଯେଉଁ ଉଦାହରଣଟି ଦିଆଗଲ, ତାହା ସବୁପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ସେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଆମର କେନ୍ଦ୍ର ଯୋଜନା କମିସନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଲା ଏହି ସବୁ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବା । ଆମର ପ୍ରଥମେ ଦରକାର ଯେ ଆମେ ଦେଖିବା

ଆସନ୍ତା ପାଞ୍ଚବର୍ଷ କି ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଆମ ଦେଶରେ କେଉଁ କେଉଁ ପଦାର୍ଥର ଚାହିଦା କେତେ ହେବ। ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ଯଦି ଚାହିଦା ଏତେ ଅଛି, ବର୍ଷକୁ ଏହି ପରିମାଣରେ ଯଦି ଚାହିଦା ବଢ଼ୁଛି, ତେବେ ଅବା କେଉଁ ମସିହା ବେଳକୁ ଆମର ଚାହିଦା କେତେ ହେବ ହିସାବ କରିବା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ। ତେଣୁ ସେହି ଚାହିଦାକୁ ମେଣ୍ଟାଇଲା ଭଳି କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇପାରିବ ଓ କେଉଁ ପରିମାଣରେ କରାଯାଇପାରିବ, ତାହା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ଯୋଜନା କମିଶନଙ୍କ କାମ। ତା ଛଡ଼ା କେଉଁ ଜିନିଷର ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି, ଯଦି ଥାଏ, ତେବେ ତାହା କେତେ ପରିମାଣର ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନାକୁ ନିଆଯାଇଥାଏ। ସେହି ଉତ୍ପାଦନକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ସେହି ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥ କି କୃଷିଜାତ ପଦାର୍ଥ କେଉଁ କେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ କେତେ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବା କଥା ସ୍ଥିର କରାଯାଇ ସେହି ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ପାଦନକାରୀଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଏ।

କେଉଁ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ କି କି କଞ୍ଚାମାଲ ଦରକାର ଆଗ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଏ। ସେଗୁଡ଼ିକ କେଉଁଠି ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଭାବରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରିବ ତାହା ଠିକ୍ କରାଯାଏ। କାରଖାନାଠାରୁ ଏହା ଯେମିତି ଅଧିକ ଦୂର ନ ହୁଏ, ତାହା ଦେଖାଯାଏ। କାରଣ ଏହା ଯେତେ ନିକଟ ହେବ, ପରିବହନ ଖର୍ଚ୍ଚ ସେତିକି କମ ପଡ଼ିବ। ଉତ୍ପାଦନ ଯେମିତି ଖୁବ୍ ଭଲ ଓ ଅଧିକ ହୁଏ ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଏ। ମନେକର ଆମେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଚିନିକଳ ବସାଇବା। ପ୍ରଥମତଃ ଦେଖିବାକୁ ହେବ କାରଖାନାର ପାଖ ଆଖରେ ଯେମିତି ଆଖୁ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ। ସେ ଆଖୁ ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ହୋଇଥିଲେ ଓ ଏକର ପିଛା ଅଧିକ ଫଳୁଥିଲେ, ଉତ୍ପାଦନ ଲାଭଜନକ ହେବ। ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଆଖୁ ହୋଇ ନ ଥିଲେ କି ଏକର ପିଛା କମ ଉତ୍ପାଦନ ହେଉଥିଲେ କାରଖାନାଟି ଲାଭଜନକ ହେବ ନାହିଁ।

ପୁଣି କାଗଜ, କୃତ୍ରିମ ରେଶମ ଆଦି ଉତ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ହେଲେ ବାଉଁଶ ଇଉକାଲିପଟାସ ଶିମିଳି ଆଦି ଲମ୍ବ ତନ୍ତୁଥିବା ଗଛ ଚାଷ କରିବା ଦରକାର। ତେଣୁ ସେହି ସବୁ ଗଛର ଉତ୍ପାଦନ ଯେମିତି କାଗଜ ବା କୃତ୍ରିମ ରେଶମ କାରଖାନା ନିକଟରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ଦରକାର। କାରଖାନାର ଆବଶ୍ୟକତାନୁଯାୟୀ ଯଦି ଏଗୁଡ଼ିକ କାରଖାନା ଆଖପାଖରେ ଚାଷ ନ କରାଯାଏ, ତେବେ କାରଖାନାର ଲାଭ ପରିମାଣ ଯଥେଷ୍ଟ କମିଯିବା ସମ୍ଭାବନା। ତେଣୁ କାରଖାନାର ମାଲିକମାନେ ଏହି ସବୁ ଗଛର ଚାଷପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ବିଧେୟ।

ଚାଷୀମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଯେଉଁ ବାଉଁଶ ବଣ କାରଖାନାଠାରୁ ଯେତେ ଦୂରରେ, ବାଉଁଶ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ କାରଖାନା ମାଲିକମାନେ ସେତେ କମ ପଇସା ଦିଅନ୍ତି। କାରଖାନାର ପାଖଆଖରେ ଥିବା ବାଉଁଶର ଦର କାରଖାନାଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିବା

ବାଉଁଶ ଦର ଠାରୁ ଢେର ଅଧିକ । ତେଣୁ ସେତିକି ଚାଷ ପାଇଁ ଚାଷୀର ଲାଭ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ । କାରଖାନା ପାଇଁ ଏହି ଜାତି ଝୋଟ, ଆଖୁ, କପା ଆଦି ଅନ୍ୟଚାଷ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ।

ସେହିଭଳି ଦିଆସିଲି କାରଖାନା ପାଇଁ ଶିମିଳି ଗଛ ଚାଷ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ରେଳଷ୍ଟେସନ ଠାରୁ ୨୦।୨୫ ମାଇଲ୍ ଠାରୁ ଅଧିକ ଦୂରରେ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ ତା ହେଲେ ଏହାକୁ କାରଖାନାକୁ ନେବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଅଧିକ ପଡ଼ିଯିବ । ସେହିଭଳି ପ୍ଲାଏ ଉଡ଼ ପାଇଁ ସାଲୁଆନ ଗଛର ଚାଷ କାରଖାନାଠାରୁ ଅଧିକ ଦୂରରେ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ତା ଛଡ଼ା ଏହି ଜାତୀୟ ଗଛର ଉତ୍ପାଦନ ଖର୍ଚ୍ଚ ଅଧିକ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହି ଉତ୍ପାଦନ ଖର୍ଚ୍ଚ ଅଧିକ ବଢ଼ିଲେ, କାରଖାନାର ଲାଭର ପରିମାଣ କମିଯିବ । ପୁନଶ୍ଚ ଉନ୍ନତ ଜାତିର ଚାରା ଚାଷ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଉନ୍ନତ ଜାତିର ଗଛରୁ ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥର ଗୁଣ ଭଲ ହୁଏ । ନିକୃଷ୍ଟ ଜାତିର ଗଛରୁ ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଭଲଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ କାଠ ବ୍ୟବହାର କଲେ କାରଖାନ ଜିନିଷ ଭଲ ହୁଏ, ଫଳରେ ଏହାର ଲୋକପ୍ରିୟତା ବଢ଼ିଯାଏ ।

ଓଡ଼ିଶାକୁ ଶିଳ୍ପ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ବନ୍ୟ ସଂପଦ କୃଷି ସଂପଦ ଓ ସାଗର ସଂପଦର ଗୁଣାତ୍ମକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିବା ଏକାନ୍ତ ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଆଜିକାଲି ଯେହେତୁ ପ୍ରତିଯୋଗିତାମୂଳକ ବ୍ୟବସାୟ, ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅନ୍ୟ କାରଖାନା ଜାତ ପଦାର୍ଥ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତେଣୁ ନିଜ କାରଖାନା ଜାତ ପଦାର୍ଥର ମୂଲ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ଓ ଗୁଣ ସେଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ଅଧିକ ନ ହେଲେ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କାରଖାନା ଜାତ ପଦାର୍ଥ ଯଦି ବାହାରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ବଜାରସ୍ଥ ନ ହୋଇ ପାରିଲା, ତେବେ ସେ କାରଖାନା ତିଷ୍ଠିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ସରକାରୀ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନେ ଯେଉଁମାନେ ଏ ଦେଶର ଶିଳ୍ପ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ମୂଳଧନ ଖଟାଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ଏକସଙ୍ଗରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ଉଚିତ । ଆଗାମୀ ପାଞ୍ଚ କି ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଆମ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କର କେଉଁ କେଉଁ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ଚାହିଦା କେଉଁ ପରିମାଣରେ ବଢ଼ିବ, ସେହି ଚାହିଦା ସାମୟିକ କି ସ୍ଥାୟୀ, ଦେଶ ବାହାରୁ ବା ରାଜ୍ୟ ବାହାରୁ କେତେ ଆମଦାନୀ ହୋଇପାରିବ ଓ ଦେଶ ତଥା ରାଜ୍ୟ ବାହାରକୁ କେତେ ରପ୍ତାନୀ ହୋଇପାରିବ, ସେହି ସମସ୍ତ ବେଳକୁ ଲୋକଙ୍କର ସେହି ସେହି ପଦାର୍ଥପ୍ରତି କ୍ରୟଶକ୍ତି କେତେ ହୋଇଥିବ, ସେହି ସେହି ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ କଞ୍ଚାମାଲର ସୁଲଭତା ଓ ପ୍ରାପ୍ତି ଦିଗରେ କି କି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇପାରିବ, ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଆମଦାନୀ ସମ୍ଭବପର କି ନା, ଲୋକଙ୍କର ଚାହିଦା ବଢ଼ିଗଲେ ଦେଶରେ ଉତ୍ପାଦନ କରି ଯୋଗାଇବା

ଓଡ଼ିଶା ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା

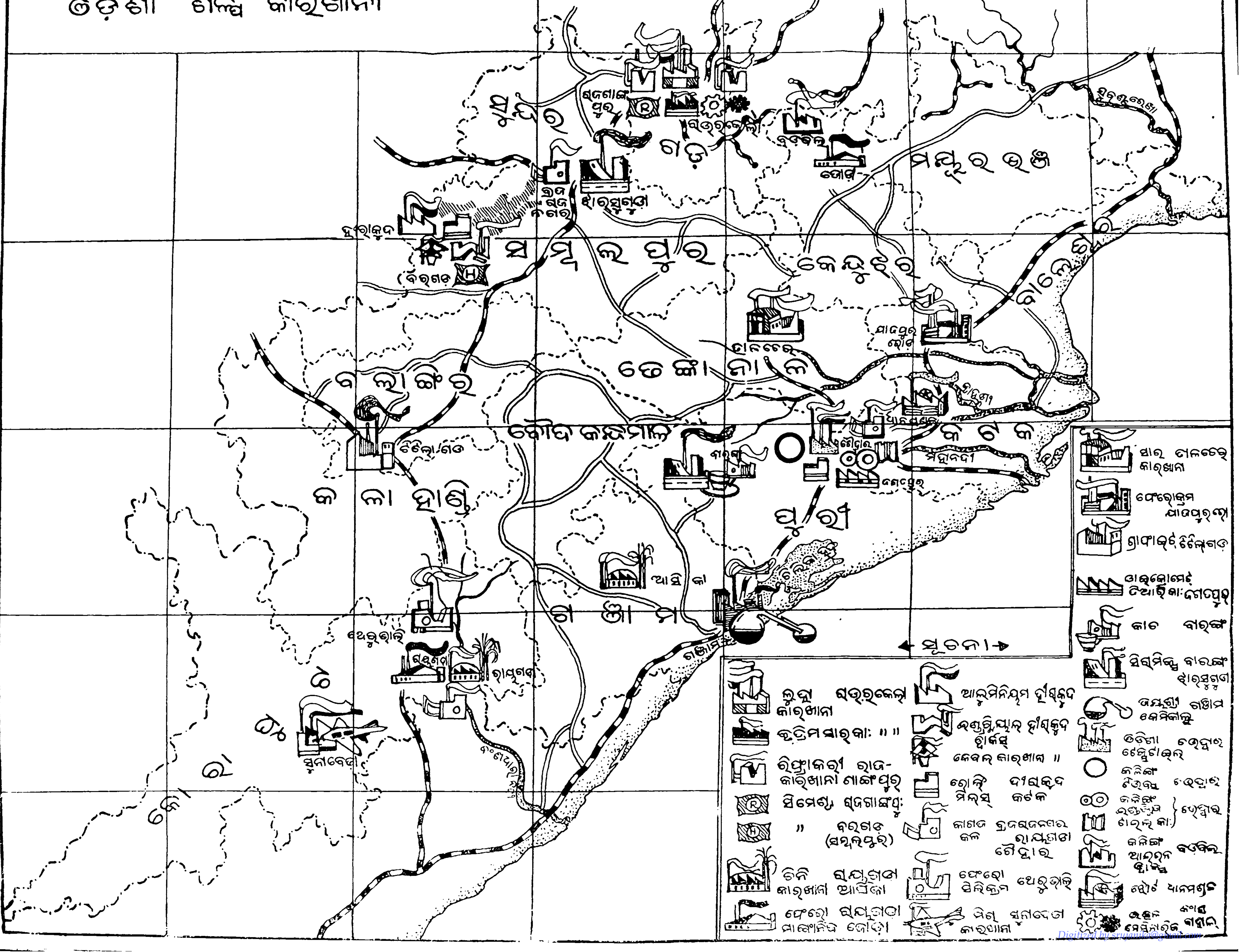
ସୁନ୍ଦରଗଡ଼
ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର
ରାଉରକେଲା
ବଡ଼ବିଲ
ଜୋଡ଼ା
ମୟୂରଭଞ୍ଜ
ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା
ବ୍ରଜରାଜନଗର
ଝାରସୁଗୁଡ଼ା
ହୀରାକୁଦ
ସମ୍ବଲପୁର
ବରଗଡ଼
କେନ୍ଦୁଝର
ଯାଜପୁର ରୋଡ଼
ବାଲେଶ୍ୱର
ତାଳଚେର
ଢେଙ୍କାନାଳ
ଚୌଦ୍ୱାର
ବଲାଙ୍ଗିର
ଟିଟିଲାଗଡ଼
ବୌଦ୍ଧ କନ୍ଧମାଳ
ବରାଙ୍ଗ
କଟକ
ମହାନଦୀ
ଜଗତପୁର
କଳାହାଣ୍ଡି
ପୁରୀ
ଚିଲିକା
ଆସିକା
ଗଞ୍ଜାମ
ଥେରୁବାଲି
ରାୟଗଡ଼ା
ସୁନାବେଡ଼ା
କୋରାପୁଟ
ବଂଶଧାରା
ସୂଚନା
ଲୁହା ରାଉରକେଲା କାରଖାନା
କୃତ୍ରିମ ସାର କା: " "
ରିଫ୍ରାକଟରୀ ରାଜ-କାରଖାନା ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର
ସିମେଣ୍ଟ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁ:
" ବରଗଡ଼ (ସମ୍ବଲପୁର)
ଚିନି ରାୟଗଡ଼ା କାରଖାନା ଆସିକା
ଫେରୋ ରାୟଗଡ଼ା ମାଙ୍ଗାନିଜ ଜୋଡ଼ା
ଆଲୁମିନିୟମ ହୀରାକୁଦ
ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିୟାଲ ହୀରାକୁଦ ୱାର୍କସ୍
କେବଲ କାରଖାନା "
ରୋଲିଂ ମିଲସ୍ ଦୀରାକୁଦ କଟକ
କାଗଜ କଳ ବ୍ରଜରାଜନଗର ରାୟଗଡ଼ା ଚୌଦ୍ୱାର
ଫେରୋ ସିଲିକନ ଥେରୁବାଲି
ମିଗ୍ ସୁନାବେଡ଼ା କାରଖାନା
ସାର ତାଳଚେର କାରଖାନା
ଫେରୋକ୍ରମ ଯାଜପୁର ରୋଡ଼
ଗ୍ରାଫାଇଟ୍ ଟିଟିଲାଗଡ଼
ଡାଲ୍‌କୋମେଟ୍ ଟିଆରି କା: ଜଗତପୁର
କାଚ ବରାଙ୍ଗ
ସିରାମିକ୍ସ ବରାଙ୍ଗ ଝାରସୁଗୁଡ଼ା
ଜୟଶ୍ରୀ ଗଞ୍ଜାମ କେମିକାଲ୍‌ସ
ଓଡ଼ିଶା ଚୌଦ୍ୱାର ଟେକ୍ସଟାଇଲ୍
କଳିଙ୍ଗ ଟିଉବସ୍ ଚୌଦ୍ୱାର
କଳିଙ୍ଗ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ ଚୌଦ୍ୱାର ରିଫ୍ରାକ୍ଟୋରୀ କା:
କଳିଙ୍ଗ ଆଇରନ ୱାର୍କସ୍ ବଡ଼ବିଲ
ପୋର୍ଟ ଧାମରା
ଉତ୍କଳ ମେସିନାରିଜ କାଂସବାହାଲ

ଢଗରେ ନି ନି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଦେଖାଦେବ, ଏହିଭଳି ନାନା ପ୍ରକାର ବିଷୟ ପ୍ରତି ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଦରକାର । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଉଦାହରଣ ଦେବା ଛଡ଼ା ଅଧିକ ଦେଇ ହେବ ନି ।

ଆମ ଦେଶର କୃଷି ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ସରକାର ଅଧିକ ଅମଳକ୍ଷମ ଧାନକୁ ଲୋକପ୍ରିୟ କରାଇଲେ । ଏହି ଧାନ ଚାଷକଲେ ଆଶାତୀତ ଭାବରେ ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ିଯିବାରୁ ଏହା ଏବେ ଲୋକପ୍ରିୟ ହେଲା । ବହୁଲୋକ ଏହି ଧାନକୁ ଚାଷ କରିବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ଭାବିଲେ ଯେ ଏହିଧାନ ଭାରତର ଖାଦ୍ୟ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିପାରିବ । ଏହି ଧାନର ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଉଛି ଯେ ଏହା ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କୃତ୍ରିମସାର ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ଏହି ଧାନଚାଷ ଲୋକପ୍ରିୟତା ହାସଲ କରି ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ପ୍ରଚଳନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ହଠାତ୍ ଦେଶରେ କୃତ୍ରିମ ସାରର ଅଭାବ ଏହି ଧାନର ଲୋକପ୍ରିୟତା ମୂଳରେ କୁଠାରାଘାତ କଲା । ବହୁସ୍ଥାନରେ ଏଭଳି ହେଲା, ଲୋକେ ଧାନ ଲଗାଇ ସାରକୁ ଅନାଇ ବସିଲେ । ସାର ନ ମିଳିବାରୁ ଫସଲ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ଆମର ଯଦି ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଥାଆନ୍ତା ଯେ ଏହି ଧାନଚାଷ ଲୋକପ୍ରିୟତା ହାସଲ କଲାବେଳକୁ ଆମର କୃତ୍ରିମ ସାର ଚାହିଦା ଏତେ ହେବ, ଓ ସେହି ସାର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ କଳ କାରଖାନା ମୂଳରୁ ବସା ଯାଇଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ଆମେ ଏ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତେ ।

ସେହିଭଳି ତେଲ ଓ ବନସ୍ପତିର ଉତ୍ପାଦନ, ଆମ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତେଲ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପବୃଦ୍ଧିକୁ ଅଟକଳ କରି ଆମେ ଯଦି ସେ ସବୁର ଚାଷର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରିଥାନ୍ତୁ, ତେବେ ଆଜି ବନସ୍ପତି, ତେଲ, ସାବୁନ ଆଦିର ଉତ୍କଟ ଅଭାବ ଓ ମୂଲ୍ୟବୃଦ୍ଧି ଆମକୁ ବାଧୁ ନ ଥାନ୍ତା ।

କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନରେ ଠିକ୍ ସେହି କଥା । ଆମେ ଯଦି ଠିକ୍ ଅଟକଳ କରିପାରୁଥାନ୍ତୁ, ଯେ ଆମ ଦେଶରେ ଅମୁକେଇ ମସିହା ବେଳକୁ ଏତେ ଲେଖା ଓ ଖବର କାଗଜ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ଏତେ କାଗଜ କାରଖାନା ଦରକାର, ସେହି କାରଖାନାକୁ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଏତିକି କାଠ, ବାଉଁଶ ଆଦି ଦରକାର ଓ ସେତିକି କାଠ, ବାଉଁଶ ଆଦି ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଏତିକି ବଣ ବୃଦ୍ଧି ଦରକାର, ତେବେ ଆମେ ଏହି କାଗଜର ଉତ୍କଟ ଅଭାବ ଓ ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତୁ । ଏହି ଦୂରଦୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଆଜି ସାରା ପୃଥିବୀରେ କାଗଜ ଅଭାବ ଘଟିଛି ସବୁଆଡ଼େ, ବଣ କଟାଯାଇ ସେହି କାଠରୁ କାଗଜ ତିଆରି ହେଲା, କିନ୍ତୁ ବନ୍ୟସଂପଦର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା

ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ କଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯାହା ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଥିଲା, ତାହା କିଛି ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାର ବିପୁଳ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ପ୍ରତି ବିଦେଶୀ ଇଂରେଜ ସରକାର ସେମିତି କିଛି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ନଥିଲେ । ଯାହା ବା କିଛି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାନ୍ତେ, ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦର ପୁରାପୁରି ଅଟକଳ ସେତେବେଳେ ହୋଇପାରିନଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ ପରେ ଆଉ ଯାହା ହେଉ ବା ନ ହେଉ, ଅନ୍ତତଃ ଏତିକି ହୋଇଛି ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦର ଯଥାରୀତି ସର୍ଭେ କରାଯାଇ ଲୋକମାନଙ୍କ ତଥା ଶିଳ୍ପଉଦ୍ୟୋଗୀମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଓଡ଼ିଶାର ବିପୁଳ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଆଡ଼କୁ ଟଣା ଯାଇପାରିଛି ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ କହିଲେ କେତେକ କୁଟୀର ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଶିଳ୍ପକୁହିଁ ବୁଝାଉଥିଲା । ଏହି ଶିଳ୍ପମାନେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ମୋଟା ସୋଟା ଜିନିଷ ଯୋଗାଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଆଙ୍ଗୁଳିଗଣିଆ ଯେଉଁ କେତୋଟି ଶିଳ୍ପ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା, ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରଜରାଜନଗରଠାରେ ବିରଳା କମ୍ପାନୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓରିଏଣ୍ଟ କାଗଜ କଳ, ରାୟଗଡ଼ାଠାରେ ଏକ ଚିନି କାରଖାନା, ବାରଙ୍ଗଠାରେ ଏକ ଗ୍ଲେଟ କାଚ ଓ ଚିନାମାଟି ବାସନ କାରଖାନା, ଚଉଦୁଆରଠାରେ ଏକ ଲୁଗାକାରଖାନା ଥିଲା ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ । ଏସବୁକୁ ଛାଡ଼ି ରାଜ୍ୟର ଠାଏ ଠାଏ ଚାଉଳ କଳ, ତେଲକଳ, ସୂତା କାରଖାନା, ମୟୂରଭଞ୍ଜରେ ଟେଣ୍ଟ୍ରି କାରଖାନା କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ରାଜ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ରାସ୍ତାର ଅଭାବ, ଓ ରେଳ ସଡ଼କର ଦୈନ୍ୟତା ଓଡ଼ିଶାର ଏତାଦୃଶ ଅନଗ୍ରସରତା ପାଇଁ ଦାୟୀ । ତା ଛଡ଼ା ଦେଶରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବିଜୁଳିଶକ୍ତିର ଅଭାବ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାରର ପ୍ରଧାନ ଅନ୍ତରାୟ ଥିଲା ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ଦେଶକୁ ଆଗେଇ ନେବାପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଥମ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା, ଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାର ଦିଗରେ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଲା । ଶିଳ୍ପର ଅଗ୍ରଗତି ପାଇଁ ଯେଉଁ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା (Infrastructure)

ଆବଶ୍ୟକ, ତାହାର ଯେମିତି ଉନ୍ନତି ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ କରାଗଲା । ରାସ୍ତାଘାଟର ପ୍ରସାର, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ଉତ୍ପାଦନ ଆଦି ବହୁକାର୍ଯ୍ୟ ଗୋଟିକପରେ ଗୋଟିଏ କରାଗଲା, ଯେମିତିକି ଏ ସବୁ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାର ଦିଗରେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେବ । ଏହା ଫଳରେ ପ୍ରଥମ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାଳରେ ଦେଶରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା । ସେହି ସବୁ ଶିଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଡ଼ା ଓ ରାୟଗଡ଼ାଠାରେ ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ କାରଖାନା, ରାଜଗାଙ୍ଗପୁରଠାରେ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା, ଚଉଦୁଆରଠାରେ କାଗଜ ଓ ଟିଉବ୍ କାରଖାନା, ହୀରାକୁଦଠାରେ ଆଲ୍‌ମିନିୟମ କାରଖାନା ଓ କେବଲ କାରଖାନା ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିଭିତରୁ କେତେକ ଶିଳ୍ପ ଦ୍ୱିତୀୟ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାଳରେ ପ୍ରକୃତ ରୂପରେଖ ପାଇଥିଲା । ତା ଛଡ଼ା କେତେକ ତେଲକଳ, ଆଲ୍‌ମିନିୟମ ବାସନ କାରଖାନା, ହାଲ୍‌କା ଇନ୍‌ଜିନିଅରିଂ କାରଖାନା, କରତ କଳ, ଗୁହ୍ଳ କଳ ରାଜ୍ୟର ଠାଏ ଠାଏ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । କଟକଠାରେ ଗୋଟିଏ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ (Industrial Estate)ର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଧାରଣା ଏତିକିବେଳେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲା ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାଳରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ଦିଗରେ ଅଧିକ ଜୋର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ହୀରାକୁଦ ଓ ମାଛକୁଣ୍ଡଠାରେ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇ ରାଜ୍ୟର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନକୁ ଆଶାତୀତ ଭାବରେ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ହୀରାକୁଦଠାରୁ ଚଉଦୁଆର ରାଉରକେଲା ଓ ବାରଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ମାଛକୁଣ୍ଡଠାରୁ ରାୟଗଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଲାଇନ୍ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ରେଲରାସ୍ତା ଓ ସଡ଼କ ରାସ୍ତାର ପ୍ରସାର ଦିଗରେ ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ସାରା ରାଜ୍ୟରେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳର ଧାରଣା ରୂପରେଖ ନେଇ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାପାଇଁ ଯୋଜନାମାନ ଗଢ଼ାଗଲା । ଏହି ସମୟରେ ରାଉରକେଲାଠାରେ ଏକ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ ସୃଷ୍ଟିହୋଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଲା । ଏହି ସମୟରେ କେତେଗୋଟି କୋମ୍ପାନୀ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ, କାଗଜବୋର୍ଡ଼ କାରଖାନା, ଯନ୍ତ୍ରପାତି ତିଆରି କାରଖାନା, ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନିକସ୍ କାରଖାନା, ଷ୍ଟୋରେଜ ବେଟେରୀ କାରଖାନା ଆଦି ବହୁ କାରଖାନା ରୂପରେଖ ନେଲା । ଏହି ସମୟରେ ଝାରସୁଗୁଡ଼ାଠାରେ ପୋର୍ସିଲେନ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ରୋଧକ କାରଖାନା, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ପାଣିକୋଇଲିଠାରେ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଟାଇଲ କାରଖାନା, ଟିଟିଲାଗଡ଼ଠାରେ ଓ ବୌଦଠାରେ କ୍ରୋମ ଚମଡ଼ାକଷେଇ କାରଖାନା, କଟକଠାରେ ଯୋତା କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁରଠାରେ ଥିବା ସିମେଣ୍ଟକାରଖାନା ଏକ ଅଗ୍ନିଜିତ ଇଟା ତିଆରି କାରଖାନା ନିଜ କାରଖାନା ସହିତ ଯୋଡ଼ିଦେଲା । ଟାଟା କୋମ୍ପାନୀ ବେଲପାହାଡ଼ଠାରେ ଏକ ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା କାରଖାନା ବସାଇଲା ଓ ଓଡ଼ିଶା ଇନ୍‌ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଦ୍ୱାରା ଲାଠିକଟାଠାରେ ଆଉ ଏକ ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା କାରଖାନାର ଯୋଜନା ତିଆରି ହେଲା । ଛୋଟ ଛୋଟ ବହୁ ଶିଳ୍ପ ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା ଶେଷ ବେଳକୁ ରାଜ୍ୟରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ସଂଖ୍ୟା ୬୦୦ରୁ ୧୨୭୫କୁ ବଢ଼ିପାରିଥିଲା ।

ତୃତୀୟ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନା କାଳ ବେଳକୁ ଦେଶରେ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଆଗେଇ ନେବାପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର କରପୋରେସନ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା। ଏହି ବେଳରେ ବରଗଡ଼ଠାରେ ଏକ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା, ହୀରାକୁଦଠାରେ ଏକ ରୋଲିଂମିଲ ଓ କେବଲ କାରଖାନା, ଚଉଦୁଆରଠାରେ ଏକ ଟାଇଲ କାରଖାନା, ଗଞ୍ଜାମଠାରେ ଏକ ଲବଣ କାରଖାନା, ବାଡ଼ବିଲଠାରେ ଏକ ଢଳେଇ ଲୁହା କାରଖାନା ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା। ତା ଛଡ଼ା ରାୟଗଡ଼ାଠାରେ ଫେରୋସିଲିକନ କାରଖାନା, ଗଞ୍ଜାମଠାରେ କ୍ଲୋରିନ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ କ୍ଷାର କାରଖାନା ଏହି ବେଳର ଆଉ ଏକ କୃତି। ଚଉଦୁଆରଠାରେ ଶିଳ୍ପୀୟ କଂପ୍ଲେକ୍ସ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାପାଇଁ ଯୋଜନାମାନ ପରୀକ୍ଷିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା। ଏହି କଂପ୍ଲେକ୍ସ ଫଳରେ ତାଳଚେରଠାରେ ସାର, ଢଳେଇ ଲୁହା ଓ ଅନ୍ୟ ଉପଜାତ ଭିତ୍ତିକ କାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିବାର ସମ୍ଭାବନା ଦେଖାଦେଲା। ଏହି ସମୟରେ ଯାଜପୁର ରୋଡ଼ଠାରେ ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନା, କାଂସବାହାଲଠାରେ ଭାରୀ ଇଂଜିନିଅରିଂ କାରଖାନା, ଝାରସୁଗୁଡ଼ାଠାରେ ଏକ ସୂତାକଳ, ଟିଟିଲାଗଡ଼ଠାରେ ଗ୍ରାଫାଇଟ୍ କ୍ରୁସିବଲ ତିଆରି କାରଖାନା, ରାୟଗଡ଼ାଠାରେ ଆଉ ଏକ କାଗଜକଳ ଏହି ସମୟର ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଶିଳ୍ପୀୟକୃତି। ଏହି ସମୟରେ ରାଉରକେଲା ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାର ପ୍ରସାର ଏକ ବିଶେଷ ଘଟଣା, ଏହା ଫଳରେ ରାଉରକେଲାର ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ ବୃଦ୍ଧି ବାର୍ଷିକ ୧୦ ଲକ୍ଷ ଟନରୁ ୧୮ ଲକ୍ଷ ଟନକୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା। ତା ଛଡ଼ା ସୁନାବେଡ଼ାଠାରେ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଇଞ୍ଜିନ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା। ଏହି ତୃତୀୟ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନାର ଶେଷ ବେଳକୁ ୧୩୦ ଗୋଟି କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ଇଉନିଟ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା। ଏଥିଭିତରୁ ଖଣ୍ଡସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ମୁକ୍ତ କରେଇ ଚିନିକଳ (Open pan Sugar mill), ଚାଉଳ କଳ, ଟାଇଲ କାରଖାନା, କାଠ କାରଖାନା, ଆଲୁମିନିୟମ ବାସନ କାରଖାନା, ଶୀତଳ ଭଣ୍ଡାର ଆଦି, ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ। ବ୍ରହ୍ମପୁରଠାରେ ଅପ୍ଟିକାଲ ଓ ଓସେନୋଗ୍ରାଫିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି କାରଖାନା ଏହି ସମୟର ଏକ ବିଶେଷ ଘଟଣା।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଯେଉଁ ସବୁ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମୂଳଧନ ଓ ସରକାରୀ ମୂଳଧନର ସହଯୋଗରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି। ଉଭୟ ଭାରତ ଓ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ବହୁ କାରଖାନାରେ ମୂଳଧନ ଖଟାଇଛନ୍ତି।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସାରା ରାଜ୍ୟରେ ୩୯ ଗୋଟି ବୃହତ୍ ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର କାରଖାନା ଓ ୬୮୬୦ ଗୋଟି କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ସାରା ରାଜ୍ୟରେ ବିଞ୍ଚାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ିଛି। ରାଜ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପର ଅଧିକ ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଯଥେଷ୍ଟ ଉନ୍ନତି କରାଯାଇପାରିଛି। ଦେଶରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନେ ଶିଳ୍ପ ଉତ୍ପାଦନ ଆଡ଼କୁ ଯେଭଳି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବେ, ସେଥିପାଇଁ ବିହିତ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଇଛି। ଦେଶର ଏହି ୩୯ ଗୋଟି

ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନାର ଅବସ୍ଥିତି, ଆକାର ଓ ଉତ୍ପାଦନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତଳେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା ।

(୧) ରାଉରକେଲା ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା—ଏହା ୧୯୫୬ ମସିହାରେ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ରାଉରକେଲାଠାରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଷ୍ଟିଲ୍ ଲିମିଟେଡ଼ କୋମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି ଓ ୧୯୫୯ ମସିହାଠାରୁ ଉତ୍ପାଦନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏହି କାରଖାନାରେ ଇସ୍ପାତ୍ ଓ ଲୁହା ବ୍ୟତୀତ କୃତ୍ରିମ ସାର ଓ ବିଭିନ୍ନ କୋଇଲା ଉପଜାତ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି କାରଖାନାଟି ଜର୍ମାନୀର ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ କ୍ରୁପ-ଡେମେଗ-ଉସ୍ୟେଷ୍ଟ କୋମ୍ପାନୀର ସହଯୋଗରେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଏଠାରେ ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି । ଏହି କାରଖାନା ବଣାଇଗଡ଼ସ୍ଥ ବରସୁଆଁ ଲୁହା ଖଣିରୁ ଖଣିଜ ଲୁହା ଓ ବୀରମିତ୍ରପୁର ପଥରଚୂନ ଖଣିରୁ ପଥର ଚୂନ ବ୍ୟବହାର କରି ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ଏଠାରେ ଇସ୍ପାତ ବେସିମର ଓ ଓସ.ଡି: ପଦ୍ଧତିରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଶେଷୋକ୍ତ ପଦ୍ଧତିରେ ଶତକରା ୨୫ଭାଗ ଇସ୍ପାତ୍ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରଥମତଃ ଏଥିରେ ବର୍ଷକୁ ୧୦ ଲକ୍ଷ ଟନ ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ୍ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବାର ଯୋଜନା ଥିଲା । ଏବେ ଏହାକୁ ବର୍ଷକୁ ୧୮ ଲକ୍ଷ ଟନକୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ବିଭିନ୍ନ ଲୌହଜାତ ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ଏହାର ଯେଉଁ ବ୍ଲୁଟ ରୋଲିଂ ମିଲ ଅଛି ତାହା ହେଉଛି ସାରା ଏସିଆ ମହାଦେଶରେ ବୃହତ୍ତମ । ଏହି କାରଖାନାରେ ବିଭିନ୍ନ ମୋଟ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୌହ ଚଦର, ଯାହାକି ଜାହାଜ ତିଆରିଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ମଟରଗାଡ଼ି ମାଲଗାଡ଼ି ଡବା, ରେଲ ଇଂଜିନ୍ ରେଲଡବା ତିଆରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସଂଖ୍ୟ କାମରେ ଲାଗେ, ଏଠାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ତାହା ଛଡ଼ା ଘର ତିଆରିପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର ସରଞ୍ଜାମ ମଧ୍ୟ ଏଠି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । କରୋଗେଟେଡ଼ ଚଦର ଓ ଟିଣ ଚଦର ଏହାର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ । ରାଉରକେଲା ହୀରାକୁଦ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନରୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବିଜୁଳି ଶକ୍ତି ଆହରଣ କରେ । ତା'ଛଡ଼ା ଏହା କୋଇଲାକୁ ଦଗ୍ଧ କରି ୧୨୫ ମେଗାୱାଟ ଶକ୍ତି ନିଜ ତାପବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନରେ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ଏହା ଏଥିପାଇଁ କୋଇଲା ଦାମୋଦର ଉପତ୍ୟକାରୁ ଆମଦାନୀ କରେ । ଅବଶ୍ୟ ତାଳଚେର କୋଇଲାରୁ ଏଥିସହିତ ମିଶାଇ ତାପ-ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାର ଯୋଜନା ଅଛି । ଏହି କାରଖାନାପାଇଁ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ଦଶଲକ୍ଷ ଟନ ଚୂନପଥର ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ତାହା ରାଉରକେଲାଠାରୁ ୨୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ବୀରମିତ୍ରପୁର ଓ ହାତିବାଞ୍ଝ ଅଞ୍ଚଳରୁ ରେଲ ଯୋଗେ ଅଣାଯାଏ । ଏହା ବର୍ଷକୁ ଯେଉଁ ୫୦,୦୦୦ ଟନ ଡଲୋମାଇଟ ଦରକାର କରେ ତାହା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ବିଳାସପୁର ନିକଟସ୍ଥ ହୀରଖଣିରୁ ଆସେ ।

(୨) ରାଉରକେଲା କୃତ୍ରିମ ସାର କାରଖାନା—ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀ ସହାୟତାରେ ଏଠାରେ ଯେଉଁ କୋକ-ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି, ତାହା ଏସିଆ ମହାଦେଶରେ ଏହି ଧରଣର କାରଖାନା ଭିତରେ ବୃହତ୍ତମ । ଏହି କାରଖାନାରେ ପ୍ରତି

ଘଣ୍ଟାରେ ୫୦,୦୦୦ ଘନ ମିଟର କୋକ-ଓଭନ୍ ଗ୍ୟାସ ରାସାୟନିକ ଉପାୟରେ ପ୍ରତିକୃତ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହି କାରଖାନାରୁ ଯେଉଁସବୁ ପଦାର୍ଥ ବାହାରେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ, ବିସ୍ଫୋରକ, ଔଷଧ, ରଙ୍ଗ ଓ କୀଟନାଶକ ତିଆରି କାରଖାନାରେ କଞ୍ଚାମାଲ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଠାରେ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ମୁକ୍ତ କୃତ୍ରିମ ସାର ତିଆରି ପାଇଁ ଯେଉଁ କାରଖାନା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି, ତାହା ଆମ ଦେଶର ସେହି-ଧରଣର ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ । ଏଠାରେ ହାରାହାରି ବର୍ଷକୁ ଚାରିଲକ୍ଷ ଟନ କେଲସିୟମ ଏମୋନିୟମ ନାଇଟ୍ରେଟ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ସାର ସୋନା ସାର ନାମରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିକ୍ରୟ ହୁଏ । କୋକ ତିଆରି କାରଖାନାରୁ ଏହି କୃତ୍ରିମ ସାର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାବରେ ସଂଗୃହୀତ ହୁଏ ।

ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ କୋକ୍-ଓଭନ ଗ୍ୟାସରୁ ବେନ୍‌ଜିନ, ଟଲୁଇନ, ଫିନଲ, ନେପଥେଲିନ୍, ଆନଥ୍ରାସିନ ଆଦି ଯେଉଁସବୁ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ସେ ଗୁଡ଼ିକର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ପାଦନ ଦଶଲକ୍ଷ ଟନରୁ ଅଧିକ । ଏହି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ନିର୍ଭରକରି ବହୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରାସାୟନିକ ଶିଳ୍ପ ରାଉରକେଲା ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଯାଇପାରେ ।

(୩) ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା—ଏହି କାରଖାନା ଡାଲମିଆ କୋମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଓଡ଼ିଶା ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ନାମରେ ଖ୍ୟାତ । ଏଠାରେ ଯେଉଁ କୋଣାର୍କ ସିମେଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ, ତାହା ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାର ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଠାର ପୋଜୋଲାନା ସିମେଣ୍ଟ ଭାରତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । କୋଣାର୍କ ସିମେଣ୍ଟ ତାର ଉଷତ୍ ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣପାଇଁ ବେଶ ଲୋକପ୍ରିୟ । ଏହି କାରଖାନା ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜଗାଙ୍ଗପୁରଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

(୪) ହୀରା ସିମେଣ୍ଟ ୱାର୍କସ, ବରଗଡ଼— ଏହି କାରଖାନା ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗରେ ୧୯୬୮ ମସିହାରେ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବରଗଡ଼ଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏଠାରେ ଦିନକୁ ହାରାହାରି ୧୨୦୦ ଟନ ପୋର୍ଟଲେଣ୍ଡ ସିମେଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏଠାକାର ସିମେଣ୍ଟ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିକ୍ରୟ ହେବା ବ୍ୟତୀତ ଫାରାକ୍କା, ବୋକାରୋ କାରଖାନା ତିଆରିପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ଏଠାରେ ଏବେ ଧାତୁମାନଙ୍କରୁ ସିମେଣ୍ଟ ତିଆରିହେବାର ଯୋଜନା ଚାଲିଛି । ଏହି କାରଖାନାଟି ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ ଡେଭଲପ୍‌ମେଣ୍ଟ କରପୋରେସନ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ।

(୫) ଇଣ୍ଡିଆନ ଆଲୁମିନିୟମ କୋମ୍ପାନୀ, ହୀରାକୁଦ— ହୀରାକୁଦ ବନ୍ଧଠାରେ ଜଳ-ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ସହଜ ସୁଲଭତା ଯୋଗୁଁ ଇଣ୍ଡିୟାନ ଆଲୁମିନିୟମ କୋମ୍ପାନୀ ଏଠାରେ ଏକ ଆଲୁମିନିୟମ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛି । ଏହି କାରଖାନା ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ଲୋହାରଡ଼ଗାଠାରୁ ବକ୍‌ସାଇଟ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ନେଇ ମୁରିଠାରେ

ଯେଉଁ ଅଲ୍‌ମିନା ଉତ୍ପାଦନ କରେ, ସେହି ଆଲ୍‌ମିନାକୁ ହୀରାକୁଦ ଆଣି ଏଠାରେ ଆଲୁମିନାରୁ ଅଲ୍‌ମିନିୟମ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସିତ ହୁଏ । ୧୯୬୧ ମସିହା ସୁଦ୍ଧା ଏଠାରେ ବର୍ଷକୁ ୨୧,୦୦୦ ଟନ୍ ଓଜନର ଆଲ୍‌ମିନିୟମ ଧାତୁ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ଆଲ୍‌ମିନିୟମ ଧାତୁ ଅଲ୍‌ମିନିୟମ୍ ପାତ୍ର, ବାସନ କୁସନ ତିଆରି ବ୍ୟତୀତ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ପରିବହନ ପାଇଁ କେବଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

(୬) ହୀରାକୁଦ କେବଲ ଓ୍ୱାର୍କସ— ଏହା ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ କରପୋରେସନ ଦ୍ୱାରା ହୀରାକୁଦଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ସରବରାହ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ତାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏହାର କାମ । ଏଠାରେ ହାରାହାରି ବର୍ଷକୁ ୯୦୦୦ ଟନ ତାର ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି କାରଖାନାରୁ ହାରାହାରି ସାଢ଼େ ତେରଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ତାର ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି କରାଯାଏ ।

(୭) ବେଲପାହାଡ଼ ରିଫ୍ରାକ୍‌ଟରୀ କାରଖାନା— ୧୯୬୦ ମସିହାରେ ଟାଟା କୋମ୍ପାନୀ ଜର୍ମାନୀର ଡିଡିଅର-ୱେର୍କ କୋମ୍ପାନୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି ରିଫ୍ରାକ୍‌ଟରୀ କାରଖାନା ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବେଲପାହାଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥିଲେ । ଏହା କଲିକତା ବମ୍ବେ ରେଳଲାଇନ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି କାରଖାନାରେ ଲୁହା, ଇସ୍ପାତ, ତମ୍ବା, କାଗଜ, ସିମେଣ୍ଟ, କାଚ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କାରଖାନା ମାନଙ୍କରେ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏଠାରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୯୨୦୦୦ଟନ ଓଜନର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏଠାରେ ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥ ଆମ ଦେଶର ବହୁ କାରଖାନାକୁ ଯୋଗାଯାଏ ।

(୮) ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ରିଫ୍ରାକ୍‌ଟରୀ କାରଖାନା—ଏହି କାରଖାନା ଡାଲମିଆ କୋମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନାଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହି କାରଖାନାରୁ ଜାତ ଅଗ୍ନିଜିତ ଇଟା ଭାରତର ବହୁ କଳକାରଖାନାକୁ ପ୍ରେରିତ ହୁଏ । ଏହି ଇଟା ନିକଟରେ ମିଳୁଥିବା ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ମୃତ୍ତିକାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

(୯) ଓରିଏଣ୍ଟ ପେପର ମିଲ, ବ୍ରଜରାଜନଗର— ବିରଳା କୋମ୍ପାନୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓଡ଼ିଶାର ବୃହତ୍ତମ କାଗଜକଳ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବ୍ରଜରାଜ ନଗରଠାରେ ମହାନଦୀର ଉପନଦୀ ଇବ୍‌ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ଭାରତର ବଡ଼ ବଡ଼ କାଗଜକଳ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ । ଏଠାରେ ଦିନକୁ ହାରାହାରି ୨୦୦ ଟନ ଓଜନର ବିଭିନ୍ନ କିସମର କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଏହା ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୧୩୦,୦୦୦ ଟନ ବାଉଁଶ ବ୍ୟବହାର କରେ । ଏହି କାରଖାନା ପ୍ରଧାନତଃ ବାଉଁଶରୁ କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥାଏ ।

(୧୦) ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗା କାଚକାରଖାନା, ବାରଙ୍ଗ—ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ଏକମାତ୍ର କାଚକାରଖାନା, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବାରଙ୍ଗଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି କାରଖାନା ଦେଇ କଲିକତା-ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଧାନ ରେଳରାସ୍ତା ଯାଇଛି । ଏହି କାରଖାନା ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରୁ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ବାଲି ଆଣି ଏଠାରେ ସେହି ବାଲି ସହିତ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ମିଶାଇ ନାନା ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ କାଚଜିନିଷ ତିଆରି କରେ । କାଚ ଗିଲାସ, ଲଣ୍ଠନ କାଚ, କାଚବୋତଲଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି କାଚ ଗିନା, କାଚ ବାଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁପ୍ରକାର ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ କାଚ ପଦାର୍ଥ ଏଠି ତିଆରି ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିକ୍ରୟ ହୁଏ । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପପତି ଝୁନ୍‌ଝୁନ୍‌ଓ୍ୱାଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ।

(୧୧) ଓଡ଼ିଶା ସିରମିକ୍‌ସ କାରଖାନା, ବାରଙ୍ଗ—ଏହା ଓଡ଼ିଶା ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲିମିଟେଡ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ । ଏହି କାରଖାନାରେ ଚା'କପ୍ ଚା'ପିଆଲା, ସେପ୍‌ଟିଟେଙ୍କ ପାଇଖାନା ପାଇଁ ବେସିନ, କମୋଡ୍, ମୁହଁଧୁଆ ବେସିନ ଆଦି ବହୁ ପ୍ରକାର ଚିନାମାଟି ବାସନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି କାରଖାନା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର କଞ୍ଚାମାଲରୁ ଆବଶ୍ୟକ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିନି । ଏହି କାରଖାନା ଜାତ ପଦାର୍ଥ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିକ୍ରୟ ହୁଏ ।

(୧୨) ଓଡ଼ିଶା ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲିମିଟେଡ୍, ବାରଙ୍ଗ — ପ୍ରଥମତଃ ଏହି କୋମ୍ପାନୀ ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା ଓ ଅନ୍ୟପଦାର୍ଥ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବାରଙ୍ଗଠାରେ ବସାଇଥିଲେ । ଦିନକୁ ଦିନ ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା ଓ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ଚାହିଦା ବଢ଼ିବାରୁ ଏହା ଆଉ ଗୋଟିଏ ରିଫ୍ରାକ୍‌ଟରି କାରଖାନା ରାଉରକେଲା ନିକଟସ୍ଥ ଲଠିକଟାଠାରେ ବସାଇଲେ । ଆମେରିକାର ହାରବିସନ୍ ଓ୍ୱାକର କୋମ୍ପାନୀ ସହିତ ଚୁକ୍ତିକରି ତାଙ୍କର ସହାୟତାରେ ଉତ୍ପାଦନ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି କୋମ୍ପାନୀ ତରଫରୁ ବାରଙ୍ଗ ତଥା ଲଠିକଟାଠାରେ ରିଫ୍ରାକ୍‌ଟରି ଇଟା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି ଚାଲିଛି । ଲଠିକଟାଠାରେ ମାସକୁ ୩୦୦୦ ଟନ ଅଗ୍ନିଜିତ ଇଟା ଉତ୍ପାଦନ ଚାଲିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁମାନେ ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏହା ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ । ଏବେ ଏହି କୋମ୍ପାନୀ କାରଖାନାର ସମ୍ପ୍ରସାରଣକରି ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ଦିଗରେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ।

(୧୩) ଜେ.କେ. କାଗଜ କାରଖାନା, ରାୟଗଡ଼ା—ଏହି କାଗଜ କାରଖାନା କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାସ୍ଥ ରାୟଗଡ଼ା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜୟକପୁର ନଗରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି କାଗଜ କାରଖାନା ଭାରତର ବିଶିଷ୍ଟ ଶିଳ୍ପପତି ସିଂହାଣିଆ ପରିବାର ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ । ଏଠାରେ ଦିନକୁ ହାରାହାରି ୫୦ ଟନ ଓଜନ କାଗଜ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏଠାକାର କାଗଜ ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଥିବାରୁ ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହାର ଲୋକପ୍ରିୟତା ଖୁବ୍ ବେଶି । ଏହି କାରଖାନା ଜାତ ପଦାର୍ଥର ଚାହିଦା ଦେଶର ଚାରିଆଡ଼େ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଥିବାରୁ ଏହାର ସଂପ୍ରସାରଣ ଏକାନ୍ତ ଦରକାର । ଏହି କାରଖାନା ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୫୦,୦୦୦ ଟନ୍ ବାଉଁଶ ବ୍ୟବହାର କରେ ।

(୧୪) **ରାୟଗଡ଼ା ଚିନି କାରଖାନା**—ଏଠାରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଚିନି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି ଚିନି ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିକ୍ରୟ ହୁଏ । ଏହି କାରଖାନା ଚିନି ଉତ୍ପାଦନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ବୃହତ୍ତମ । ଏଠାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ମୋଲସେସରୁ ସୁରା ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି କାରଖାନା ବିଜୟନଗର-ରାୟପୁର ରେଳ ଲାଇନ୍ ନିକଟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏଠାରେ ଦିନକୁ ହାରାହାରି ୧୦୦୦ ଟନ ଚିନି ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ।

(୧୫) **ଫେରୋ ସିଲିକନ୍ କାରଖାନା, ଥେରୁବେଲି**—କୋରାପୁଟ ଜିଲାର ଥେରୁବେଲିଠାରେ ଫେରୋ ସିଲିକନ୍ କାରଖାନା ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ କୋରାପୁଟ ଜିଲାରୁ ମିଳୁଥିବା ବିଶୁଦ୍ଧ କ୍ୱାର୍ଟଜାଇଟ ପଥର ଓ ଲୌହ ଖଣିଜରୁ ଫେରୋସିଲିକନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । କୋରାପୁଟ ଜିଲାର ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତରରେ କିଛି ପରିମାଣର ଗନ୍ଧକ ଭାଗ ଥିବାରୁ ଏହାର ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ପଥର କୋଇଲା ବ୍ୟବହାର ନ କରି କାଠ କୋଇଲା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଏଠାରେ ଫେରୋସିଲିକନର କେତେକାଂଶ ଭାରତ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି ହେଉଛି । ଇସ୍ପାତ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଏହାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଧିକ । ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନରେ ଏହି କାରଖାନାଟି ବିଶେଷ ସହାୟକ ଅଟେ । ଫେରୋସିଲିକନ ବ୍ୟତୀତ ଏଠାରେ ସିଲିକନ୍ ଧାତୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି । ଏହା ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନରେ ଅଧିକ ସହାୟକ ।

(୧୬) **ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ କାରଖାନା, ରାୟଗଡ଼ା**—ଲୌହ ଓ ମାଙ୍ଗାନିଜକୁ ମିଶାଇ ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏକ କାରଖାନା ରାୟଗଡ଼ାଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇଛି । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଇସ୍ପାତ ଉତ୍ପାଦନରେ ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜର ଚାହିଦା ଖୁବ୍ ବେଶି । ବିଶେଷତଃ ମାଙ୍ଗାନିଜ-ଇସ୍ପାତ ପାଇଁ ଏହା ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ । କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ମିଳୁଥିବା ଲୁହା ପଥର ଓ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଏହି କାରଖାନା ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ ।

(୧୭) **ମିଗ୍-ଉଡ଼ାଜାହାଜ କାରଖାନା, ସୁନାବେଡ଼ା**—ଏହା କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ସୁନାବେଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଏରୋନଟିକ୍ସ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସୋଭିଏଟ୍ ସରକାରଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ତଥା ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଏହି ସାମରିକ ଉଡ଼ାଜାହାଜ କାରଖାନା ତିଆରି କରାଯାଇଛି । ସୁନାବେଡ଼ା ସହର କୋରାପୁଟ ସହରର ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ଓ ୪୩ ନମ୍ବର ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ କାରଖାନାକୁ ନେଇ ଏକ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ସହର ଗଢ଼ିଉଠୁଛି ।

(୧୮) **ଆସିକା ଚିନି କାରଖାନା**—ଏହା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ବଡ଼ ଚିନି କାରଖାନା । ଏହା ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲାର ଆସିକାଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଦିନକୁ ହାରାହାରି

ହଜାରେ ଟନ୍ ଚିନି ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏଠାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ମୋଲାସେସରୁ ସୁରାସାର ପ୍ରସ୍ତୁତିର ଯୋଜନା ନାହିଁ ।

(୧୯) ଜୟଶ୍ରୀ କେମିକେଲ୍ ଲିମିଟେଡ଼ କୋମ୍ପାନୀ-ଗଞ୍ଜାମ—ଏହା ପାଞ୍ଚ ନମ୍ବର ଜାତୀୟ ପଥ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ରାଜଧାନୀ ଛତ୍ରପୁରର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ କ୍ଲୋରିନ, କ୍ଲୋରିନ ଜଲ, ସୋଡିୟମ ହାଇଡ୍ରକସାଇଡ୍ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

(୨୦) ଇଷ୍ଟକୋଷ୍ଟ ସଲ୍‌ଟ ଆଣ୍ଡ କେମିକେଲ ଇନଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲିମିଟେଡ-ସୁମଣ୍ଡି, ଗଞ୍ଜାମ—ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ଲୁଣ କାରଖାନା । ଏହା ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଇନଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ କରପୋରେସନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ପରିଚାଳିତ । ଏହା ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ତଥା ଖାଇବାପାଇଁ ଲୁଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ । ଏହି କାରଖାନା ଲୁଣ କଷ୍ଟିକସୋଡ଼ା ତିଆରିରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

(୨୧) ଓଡ଼ିଶା ଟେକସ୍‌ଟାଇଲ ମିଲ୍‌ସ୍ ଚଉଦୁଆର, କଟକ—ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ କାରଖାନା ଭିତରେ ପୁରୁଣା । ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ଆମଦାନୀ କରାଯାଉଥିବା କପା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ କିସମର ଲୁଗା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି କାରଖାନାର ଲୁଗା ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିକ୍ରୟ ହୁଏ ।

(୨୨) ଟିଟାଗଡ଼, କାଗଜ କଳ, ଚଉଦୁଆର—କଲିକତାର ସୁବିଖ୍ୟାତ ଟିଟାଗଡ଼ କାଗଜ କୋମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ଏହି କାରଖାନାଟି ପରିଚାଳିତ । ଏଠାରେ ଦିନକୁ ହାରାହାରି ୫୦ ଟନ୍ ଓଜନର କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏଠାକାର କାଗଜ ଓଡ଼ିଶାରେ ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିକ୍ରୟ ହୁଏ । ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ହାତୀ ମାର୍କା ଫୁଲସ୍‌କେପ କାଗଜ ଏଠାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହା ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୩୬୦୦୦ ଟନ୍ ବାଉଁଶ ବ୍ୟବହାର ବାର୍ଷିକ କରେ । ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହାର ବାର୍ଷିକ କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନ ୧୬୦୦୦ ଟନ୍‌ରୁ ୩୮୦୦୦ ଟନକୁ ବଢ଼ିଯିବାର ଯୋଜନା ରହିଛି । ଆଉ କିଛି ଦିନ ପରେ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନକୁ ଅଧିକ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ଏହାକୁ ଭାରତର ବୃହତ୍ତମ କାଗଜକଳ କରିବାର ଯୋଜନା କୋମ୍ପାନୀର ଅଛି ।

(୨୩) କଳିଙ୍ଗ ଟିଉବସ୍-ଚଉଦୁଆର—ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ଶିଳ୍ପପତି ତଥା ରାଜନୈତିକ ନେତା ଶ୍ରୀ ବିଜୟାନନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ପରିଚାଳିତ । ଏଠାରେ ଇସ୍ପାତରୁ ପାଣି, ଗ୍ୟାସ ଓ ଜଲୀୟବାଷ୍ପର ଯାତାୟତ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ କିସମର ଟିଉବ୍ ବା ନଲୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ସାଧାରଣ ଓ ଦସ୍ତା ଲେପିତ ପାଇପ

ଏଠାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଇଲେକଟ୍ରିକ୍ ଲାଇନ ତାର ନେବାପାଇଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଖୁଣ୍ଟ ମଧ୍ୟ ଏଠି ତିଆରି ହୁଏ । ଘର ତିଆରି ପାଇଁ ଟ୍ରସ୍ ମଧ୍ୟ ଏହି ପାଇପରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏକ ସମୟରେ ଏହା ଭାରତର ଏକ ବଡ଼ କାରଖାନା ଥିଲି ଓ ସାରା ଏସିଆ ମହାଦେଶର ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଟିଉବ୍ କାରଖାନା ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାରୁ ଏହାକୁ ତୁମୂଳ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ।

(୨୪) କଳିଙ୍ଗ ଇନଡ଼ଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲିମିଟେଡ୍-ଚଉଦୁଆର—ଏହା ମଧ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଆ ଶିଳ୍ପପତି ଶ୍ରୀ ବିଜୟାନନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ । ଏଠାରେ ରେଫ୍ରିଜେରେଟର, ଇସ୍ପାତ ଆଲମାରୀ, ଚେୟାର, ଟେବୁଲ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

(୨୫) ତାଳଚେର ପଥର କୋଇଲା ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପ କଂପ୍ଲେକ୍ସ—ତାଳଚେରର କୋଇଲା ଖଣି ଭାରତର ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଇଲା ଖଣି ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ । ଏହି ଖଣିଟି ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀର ଅବବାହିକାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ତାଳଚେରର କୋଇଲା ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ନ ହେଲେହେଁ ଏହାକୁ ନେଇ ନାନା ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରେ । ଏଠାକାର କୋଇଲା ମୋଟାମୋଟି ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର । ଉପର ସ୍ତରରେ ଥିବା କୋଇଲାରେ ପାଉଁଶ ଭାଗ ଅଧିକ ଓ ନିମ୍ନସ୍ତରରେ ଥିବା କୋଇଲାରେ ପାଉଁଶ ଭାଗ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ । ଏହି କୋଇଲାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ବହୁତଗୁଡ଼ିଏ କଳକାରଖାନା ବସିଲାଣି ।

(୧) ତାପବିଦ୍ୟୁତ୍ କାରଖାନା—ଏଠାରେ ଥିବା ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର କୋଇଲା ଦଗ୍ଧକରି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନପାଇଁ ଏଠାରେ ଏକ ବଡ଼ ଧରଣର ତାପବିଦ୍ୟୁତ୍ କାରଖାନା ବସାଯାଇଛି । ଏହା ୧୯୬୮ ମସିହାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ କୋଇଲାଖଣିରୁ ଅଧିକ ପାଉଁଶ ଭାଗଥିବା ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର କୋଇଲାରୁ ଏଥିରେ ଦଗ୍ଧକରି ୨୫୦ ମେଗାୱାଟ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏଠାରେ ମାସକୁ ୭୦,୮୮-୮୦,୦୦୦ ଟନ କୋଇଲା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

(୨) ତାଳଚେର ସାର କାରଖାନା—ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ଏହା ହେଉଛି ସର୍ବ ପ୍ରଥମ କୋଇଲା ଭିତ୍ତିକ କୃତ୍ରିମ ସାରକାରଖାନା ଏହା ଭାରତର ଫଟିଲାଇଜର କରପୋରେସନ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ । ଏଠାରେ ଦିନକୁ ୧୫୯୯ ଟନ ଇଉରିଆ ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ । ଏହା ସାଉଥ ବାଲିଦ କୋଇଲାଖଣିରୁ କୋଇଲା ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବ । ଏଠାରେ ବର୍ଷକୁ ୭,୨୦୦୦୦ ଟନ୍ କୋଇଲା ବ୍ୟବହୃତ ହେବ । ସାଉଥ-ବାଲାଣ୍ଡାରୁ କୋଇଲା ଏହି କାରଖାନାକୁ କନଭେୟର ବେଲ୍ଟରେ ଆସିବ । ଏହା ଏଠାରେ ଗୁଣ୍ଡହୋଇ ମେସିନ ଯେକ୍ସନ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଯୋଗାପିବ । କୋପର୍ସ ଟଟଜେନ ଗେସିଫିକେସନ

ଭିତରେ ଏହା ଗ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହେବ । ଏହି ଗ୍ୟାସ ପରେ ଶୋଧିତ ହୋଇ ଏମୋନିଆରେ ପରିଣତ ହେବ । ତତ୍‌ପରେ ଏମୋନିଅରୁ ଇଉରିଆ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ।

(୩) **ତଳେଇ ଲୁହା କାରଖାନା**—ତାଳଚେରଠାରେ ଗୋଟିଏ ତଳେଇ ଲୁହା କାରଖାନା ବସିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ରହିଛି । ତେବ କୋଇଲା ଖଣିରୁ ମିଳିଥିବା ନିମ୍ନ ପାଉଁଶ ଭାଗ ଓ ନିମ୍ନ ଫସଫରସ ଭାଗ ଥିବା କୋଇଲାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଟମକା, ଦଇତାରି, ଗନ୍ଧମାର୍ଦ୍ଦନର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଲୌହ ଖଣିଜକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଏଠାରେ ତଳେଇ ଲୁହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ । ଏଠାରେ ଦିନକୁ ୨୦୦-୨୫୦ ଟନ୍ ଲୁହା ଉତ୍ପାଦିତ ହେବାର ଯୋଜନା ରହିବ । ଏଠାରେ ବର୍ଷକୁ ୧୬୫୦୦୦ ଟନ୍ କୋଇଲା ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ।

(୪) **ସକ୍ରିୟ କୋକ୍ ଉତ୍ପାଦନ କାରଖାନା**—ବର୍ଷକୁ ୨୨୦୦୦ ଟନ୍ ସଙ୍କିପ୍ତ କୋକ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଏଠାରେ ଏକ କାର୍ବୋନାଇଜେସନ କାରଖାନା ବସିବ । ତାଳଚେର କୋଇଲା ଖଣିର ୩୮୦୦୦-୪୦,୦୦୦ ଟନ୍ କୋଇଲାରୁ କାର୍ବୋନାଇଜେସନ କରି ଏହି ସଙ୍କିପ୍ତ କୋକ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ । ଏହି କୋକ୍ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଫେରୋ-ଏଲଏସ୍ କାରଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ, ଏଠାରେ ଆଲକାତରା ଏକ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାବରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ । ଏହି ଆଲକାତରାକୁ ଅନ୍ତର୍ଧୂମ ପାତନ କରି ଏଥିରୁ ବେନ୍‌ଜିନ, ଟଲୁଇନ, ଫିନଲ ଆଦି ନାନା ଆଲକାତରା ଜାତ ଜୈବ ପଦାର୍ଥ ମିଳିପାରିବ ।

(୫) **ଭାରୀଜଳ କାରଖାନା**—କୃତ୍ରିମ ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ବେଳେ ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଭାରୀ ଜଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରୁଥିବାରୁ ଏଠାରେ ତହିଁର ଏକ କାରଖାନା ବସିବ । ଭାରୀଜଳ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ଉନ୍ନୟନରେ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ଭାରୀଜଳ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ତାଳଚେର ତାପ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କାରଖାନାରୁ ମିଳିବ ।

(୬) **ଧାତୁମଳ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା**—ଏଠାକାର ମାରୁତ୍ ଚୁଲ୍ଲୀ (Blast furnace) ରୁ ତଳେଇ ଲୁହା ଉତ୍ପାଦିତ ହେଲା ବେଳେ ଯେଉଁ ଧାତୁମଳ (slag) ବାହାରିବ, ସେଇ ଧାତୁମଳକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ସିମେଣ୍ଟ ତିଆରି ପାଇଁ ଏକ କାରଖାନା ସେଠାରେ ବସାଯିବ ।

(୭) **ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନା-ଯାଜପୁର ରୋଡ଼**—ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଇନଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ କରପୋରେସନ ଦ୍ୱାରା ଏହି କାରଖାନା ଯାଜପୁର ରୋଡ଼, ରେଲ ଷ୍ଟେସନଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହା ୧୯୬୧ ମସିହାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଠାରେ ବର୍ଷକୁ ୧୦,୦୦୦ ଟନ୍ ଫେରୋକ୍ରୋମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ । ଫେରୋକ୍ରୋମ ଷ୍ଟେନ୍‌ଲେସ୍ ଷ୍ଟିଲ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ରୋମିୟମ-ଷ୍ଟିଲ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ବିଦେଶକୁ ମଧ୍ୟ ରପ୍ତାନି ହେଉଛି । ଏହା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାର ବର୍ଷକ ଭିତରେ କୋଟିଏ ଟଙ୍କାର ମାଲ

ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରି ପାରିଥିଲା । ଏହା ଏବେ ବର୍ଷକୁ ଆହୁରି ଅଧିକା ୧୫,୦୦୦ ଟନ୍ ଫେରୋକ୍ରୋମ ଉତ୍ପାଦନର ଯୋଜନା କରୁଛି ।

(୨୭) କଳିଙ୍ଗ ଆଇରନ୍ ୱାର୍କସ୍-ବଡ଼ବିଲ, କେନ୍ଦୁଝର—ଏହା ଏବେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ କରପୋରେସନ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ । ଏଠାରେ ବିଭିନ୍ନ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରିଙ୍କୁ ଯୋଗାଇବା ଭଳି ଭଳି ଧରଣର ଢାଳେଇ ଲୁହା ବର୍ଷକୁ ୧୦୦,୦୦୦ ଟନ୍ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବା ଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି । ଏହି କାରଖାନାଟି କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍ତର ଅଂଶରେ ଥିବା ବଡ଼ବିଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ମାଟକାମ୍‌ବେଡ଼ାଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଥିରେ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀର କେତୋଟି କାରଖାନାଙ୍କ ସହଯୋଗ ନିଆଯାଇଛି । ଏଠାରେ ଏବେ ଇସ୍ପାତ ପିଣ୍ଡ ଓ ବିଶେଷ ଧରଣର ଢାଳେଇ ଲୁହା ଉତ୍ପାଦନ କରିବାର ଯୋଜନା ଚାଲିଛି । ଏଠାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନିଗୋଟି ମାତ୍ର ଚୁଲ୍ଲୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ।

(୨୮) ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ୍ କାରଖାନା, ଜୋଡା, କେନ୍ଦୁଝର—ଜୋଡ଼ା ବଡ଼ବିଲଠାରୁ ଅଧିକ ଦୂର ନୁହେଁ । ଏଠାରେ ଟାଟା କୋମ୍ପାନୀ, ଏକ ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ କାରଖାନା ବସାଇଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ବର୍ଷକୁ ୩୦,୦୦୦ ଟନ ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ମୋଟାମୋଟି ଯାମସେଦପୁରର ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁପିଣ୍ଡ, ଚୂନପଥର ଓଡ଼ିଶାରୁ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟତମ କଞ୍ଚାମାଲ କୋକ୍ ବାହାରୁ ଆମଦାନୀ ହୁଏ ।

(୨୯) ହୀରାକୁଦ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ ୱାର୍କସ, ହୀରାକୁଦ—ଏହି କାରଖାନାଟି ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ କରପୋରେସନ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ । ଏଠାରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ସାଜ ସରଞ୍ଜାମ ଯଥା—ଟ୍ରାନ୍ସମିସନ ଲାଇନ, ଟାୱାର ଓ ସବ୍-ଷ୍ଟେସନ ଷ୍ଟ୍ରକ୍‌ଚର, ସିମେଣ୍ଟ, କାଗଜ, ଚିନି କାରଖାନାପାଇଁ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

(୩୦) ହୀରାକୁଦ ରୋଲିଂ ମିଲସ୍—ଏଠାରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଇସ୍ପାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଘର, ପୋଲ ତିଆରି ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏଠାରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୧୫,୦୦୦ ଟନ୍ ଓଜନର ଇସ୍ପାତ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏଠାରୁ ନାନା ଇସ୍ପାତ ପଦାର୍ଥ ଭାରତ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି ହେଉଛି । ଏହା ଏବେ ଏଣିକି ଟୋର-ଇସ୍ପାତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ଏହା ବିଦେଶକୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରପ୍ତାନି ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ।

(୩୧) ଟାଇଲ କାରଖାନା, ଚଉଦୁଆର—ଏହି ଟାଇଲ କାରଖାନା ୧୯୬୮ ମସିହାଠାରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସୁଛି । ମାଙ୍ଗାଲୋର ଷ୍ଟାଇଲରେ ଟାଇଲ ଏଠାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି ଟାଇଲ ଖୁବ୍ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ବୋଲି ସୁନାମ ଅଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ପରିଚାଳିତ ।

(୩୨) ନ୍ୟାସନାଲ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ ଓ ରୋଲିଂ ମିଲସ୍-କଟକ—ଏହି କାରଖାନା କଟକଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ନାନା ପ୍ରକାର ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ ପଦାର୍ଥ, ଘର ତିଆରିପାଇଁ ଇସ୍ପାତ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛି ।

(୩୩) ଓଡ଼ିଶା ସିରାମିକ୍ସ୍, ଝାରସୁଗୁଡ଼ା—ଏଠାରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଚିନାମାଟି ବାସନ କୁସନ ଓ ବେସିନ୍ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

(୩୪) ଉତ୍କଳ ମେସିନେରି କରପୋରେସନ, କାଁସବାହାଲ—ଏହା ରାଉରକେଲାଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଖୁବ୍ ଭଲ ଇସ୍ପାତ, ସରଞ୍ଜାମ ଓ ବିଭିନ୍ନ ମେସିନ ଓ କଳକାରଖାନା ଯନ୍ତ୍ରପାତି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଭଲ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଏହା ସାରା ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅର୍ଜନ କରିଛି । ଛୋଟ ବଡ଼ କାରଖାନା ବସାଇବାପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସରଞ୍ଜାମ ଏହି କାରଖାନା ଯୋଗାଇ ଥାଏ ।

(୩୫) ଗ୍ରେଫାଇଟ କ୍ରୁସିବଲ ତିଆରି କାରଖାନା, ଟିଟିଲାଗଡ଼—ବଲାଙ୍ଗୀର ଓ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲା ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ ଖଣିପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଖଣିରୁ ଆସୁଥିବା ଗ୍ରେଫାଇଟରୁ ଏଠାରେ ନାନା ଜାତିର କ୍ରୁସିବଲ ତିଆରି ହେଉଛି । ଏହି ଗ୍ରେଫାଇଟ କ୍ରୁସିବଲ ନାନା ପ୍ରକାର କଳ କାରଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବାରୁ ବଜାରରେ ଏହାର ଚାହିଦା ବେଶି ।

(୩୬) ଡାଇକ୍ରୋମେଟ୍ ତିଆରି କାରଖାନା, ଜଗତପୁର—ଏହା ପାଞ୍ଚ ନମ୍ବର ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ନିକଟରେ ମହାନଦୀ ପୋଲ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜଗତପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ଘରୋଇ ସଂସ୍ଥା ଅଧୀନରେ ଏହା ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ କ୍ରୋମାଇଟ ଖଣିଜରୁ କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଡାଇକ୍ରୋମେଟ୍ କ୍ରୋମିକ ଅକ୍ସାଇଡ଼ ଆଦି ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଅଛି । ଏହି ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକର ଚାହିଦା ଆମ ଦେଶରେ ଖୁବ୍ ଅଧିକ ।

(୩୭) ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥା—ଉପରୋକ୍ତ ବଡ଼ ବଡ଼ କଳ କାରଖାନାକୁ ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତର କଳ କାରଖାନା ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ଅଧିକାଂଶ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦନରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ସେଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ଓଡ଼ିଶାରେ ତିନି ହଜାର ପାଖାପାଖି । ଏଗୁଡ଼ିକ ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ

ପଡ଼ିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ବଡ଼ ବଡ଼ ସହର ନିକଟରେ ଯେଉଁ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ ଷ୍ଟେଟ ମାନ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି, ସେହି ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଅଧିକାଂଶ ଏହି ଧରଣର କାରଖାନା ଅବସ୍ଥିତ । କଟକ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ରାଉରକେଲା, ଝାରସୁଗୁଡ଼ା ଆଦି ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ ଷ୍ଟେଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ତାହାଛଡ଼ା ବହୁ ଛୋଟ ଛୋଟ କାରଖାନା ବିଭିନ୍ନ ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି ଅଧୀନରେ ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ଏହି ସବୁ ଛୋଟ ଛୋଟ କାରଖାନା ଭିତରୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଚିନିକାରଖାନା, ଆଖୁପେଡ଼ା କଳ ଓ ଗୁଡ଼ କାରଖାନା, ଚାଉଳ କଳ, ଟାଇଲ କାରଖାନା, ପେଣ୍ଟ ଓ ରଙ୍ଗ କାରଖାନା, ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଉତ୍ପାଦନ କାରଖାନା, ଆଲମିନିୟମ ବାସନକୁସନ ତିଆରି କାରଖାନା, ତେଲକଳ, ବରଫକଳ, ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ରାଜ୍ୟସରକାରଙ୍କ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ କରପୋରେସନ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ପଞ୍ଚାୟତ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ନାମରେ, ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ସଂସ୍ଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଉଛନ୍ତି । ଏହି ସଂସ୍ଥା ଅଧୀନରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ, ଯନ୍ତ୍ରପାତି ତିଆରି କାରଖାନା, ତେଲକଳ, ଆଲୁମିନିୟମ ବାସନ ତିଆରି କାରଖାନା, ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ଯନ୍ତ୍ରପାତି କାରଖାନା ସୁନାବେଡ଼ା ଓ ଥେରୁଭେଲି ଅଞ୍ଚଳରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଉଛି । ଏହି ସଂସ୍ଥା ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ବ୍ରହ୍ମପୁର ଠାରେ ସାଗର ଗବେଷଣା ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ବିଭିନ୍ନ ଆଲେକୀୟ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଉତ୍ପାଦନପାଇଁ ଏକ କାରଖାନା ବସାଇଛି ।

ବଡ଼ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥା ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ସୁପରିଚାଳନା ଅଭାବରୁ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି, ବା ପଡ଼ିରହିଛି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ଅନୁଷ୍ଠାନଜାତ ପଦାର୍ଥ ସହିତ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥାଜାତ ପଦାର୍ଥ ଯେଉଁ ରୀତିରେ ପ୍ରତିଯୋଗୀତା କରିବା ଦରକାର ତାହା ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କଠାରେ ଦେଖାଯାଉ ନଥିବାରୁ ଏହି କାରଖାନା ଜାତ ପଦାର୍ଥ ଆଶାନୁରୂପ ଲୋକପ୍ରିୟତା ହାସଲ କରିପାରୁନାହିଁ । କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକର ଯଥାଯଥ ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ହେଲେ ଏଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ସର୍ବାଦୌ ଦରକାର । ଏହି ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥା ଅଧୀନରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଉପଜାତ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବ୍ୟବହାର ଦିଗରେ ସେଭଳି କିଛି ଗବେଷଣା ହେଉଥିବାର ଜଣାପଡ଼େନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ କାରଖାନା ଉତ୍ପାଦନ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ସମାଧାନପାଇଁ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସଂସ୍ଥା ସ୍ଥାପିତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଅଗ୍ରସର ଦିଗରେ ଦୃଷ୍ଟିଦେବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯିବା ଉଚିତ ।

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାରେ ଖଣିଜ ସଂପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପକାରଖାନାର ସମ୍ଭାବନା

ଓଡ଼ିଶା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟ ହେଲେ ହେଁ ଏହାର ଖଣିଜ ସଂପଦ ଅତି ଉଚ୍ଚ କୋଟୀର, ଏପରିକି ଆମଦେଶର ବଡ଼ ବଡ଼ ରାଜ୍ୟ ଖଣିଜ ସଂପଦରେ ଏହାର ସମକକ୍ଷ ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଭାରତବର୍ଷରେ ତିନୋଟି ରାଜ୍ୟ ଯଥା—ବିହାର, ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଖଣିଜ ସଂପଦରେ ଅନ୍ୟରାଜ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଯଥେଷ୍ଟ ଧନୀ । ଏହି ତିନିଗୋଟି ରାଜ୍ୟ ଭିତରୁ ଓଡ଼ିଶା ସବୁଠାରୁ ଭାଗ୍ୟବାନ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେ ଜାତିର ଖଣିଜ ସଂପଦ, ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ରହିଛି, ବିହାର ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ସେତେ ଜାତିର ନାହିଁ । ଲୁହା, ମାଙ୍ଗାନିଜ, କ୍ରୋମିୟମ, କୋଇଲା, ଭେନେଡ଼ିୟମ, ଟିଟାନିୟମ, ସୀସା, ନିକେଲ, ଦସ୍ତା ଗ୍ରାଫାଇଟ, ଚୀନାମାଟି, ବକ୍ସାଇଟ, ଅଭ୍ର, ଥୋରିୟମ, ଆଦି ଯେତେ ଜାତିର ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳେ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରାଜ୍ୟରେ ସେତେ ମିଳେ ନାହିଁ କି ସନ୍ଦେହ । ଲୁହା ଧାତୁପିଣ୍ଡରେ ଓଡ଼ିଶାର ସମକକ୍ଷ ହେଲଭଳି ରାଜ୍ୟ ଭାରତରେ ନାହିଁ । ଏହି ରାଜ୍ୟ, ରାଉରକେଲା, ଯାମସେଦପୁର ଓ ବୋକାରୋ ଲୁହା କାରଖାନାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ କଞ୍ଚାମାଲ ଯୋଗାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଯାପାନ ଆଦି କେତେକ ବିଦେଶୀ ରାଜ୍ୟକୁ ରପ୍ତାନୀ କରୁଛି । ତଥାପି ବି ଏହାର ଲୌହ ସମ୍ପଦ ଶେଷ ହେବାକୁ ୨୦୦।୩୦୦ ବର୍ଷରୁ କମ୍ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେ ଲୌହ ସମ୍ପଦ ଅଛି, ସେତକକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନ୍ୟୂନ୍ୟ ଛଅଗୋଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୌହ କାରଖାନା ବସାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ଏହି ଲୌହ କାରଖାନାକୁ ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ଧରି କଞ୍ଚାମାଲ ଯୋଗାଇବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଲୁହାକାରଖାନା ଭଳି ଆଉ କେତେକ ଖଣିଜ ଆଧାରିତ କାରଖାନା ଯେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରେ, ତାହାର ଏକ ଆଲୋଚନା ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ କରାଯାଉଛି ।

(୧) **ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା**—ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତର ଗୁରୁତ୍ୱ କେତେ, ତାହା ବୁଝାଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ ନ ହେଲେ ଆମେ ଚଳିପାରିବା ନାହିଁ । ରେଳଗାଡ଼ି, ମୋଟରଗାଡ଼ି, ପାଣିଜାହାଜ

ଆଦି ଯାନବାହାନ, ରାସ୍ତାଘାଟ, ଫୋନ, କୋଠାବାଡ଼ି, ହଳ, ଲଙ୍ଗଳ, ଟ୍ରାକ୍ଟର, କୋଡ଼ି, କୋଦାଳ ଆଦି କୃଷି ସରଞ୍ଜାମଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବନ୍ଧୁକ, ପିସ୍ତଲ, ମେସିନଗନ, ଟ୍ୟାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାବତୀୟ ଯୁଦ୍ଧସରଞ୍ଜାମ ଆଦିରେ ଲୁହା କି ଇସ୍ପାତ ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ । ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ ବିନା ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ପଙ୍ଗୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ପୃଥିବୀରେ ବହୁ ସଭ୍ୟ ଦେଶ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଲୌହ ଖଣିଜ ନାହିଁ, ସେମାନେ ନିଜର ସଭ୍ୟତା ବଜାୟ ରଖିବାପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଦେଶରୁ ଲୌହ ଖଣିଜ କିଣି ନିଜ ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାରେ ସେଥିରୁ ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ନିଜ ଗୁଜୁରାଣ ମେଣ୍ଟାନ୍ତି । ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତର ଶହ ଶହ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଦେଖିଲେ ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତର ଗୁରୁତ୍ୱ କେହି ଉପଲବ୍ଧି ନ କରି ରହିପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ଆମର ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ ଏତେ ବଡ଼ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ-ପିଣ୍ଡରେ ଆମେ ବେଶ୍ ଧନୀ । ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ, ଆମେ ଭାରତର ବଡ଼ ବଡ଼ ତିନି ଗୋଟି ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାକୁ କଞ୍ଚାମାଲ ଲୌହ ଖଣିଜ ଯୋଗାଉଛୁଁ । ଏ ସବୁ ଯୋଗାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଆମର ଢେର କଞ୍ଚାମାଲ ରହିଯାଉଛି, ଯାହାର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଆମକୁ ଆହୁରି ଏକାଧିକ ଲୌହ ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ବସାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଓଡ଼ିଶାର ତିନିଗୋଟି ଅଞ୍ଚଳ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଉତ୍ପାଦନରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ । ସେହି ତିନିଗୋଟି ହେଲା କେନ୍ଦୁଝର-ବଣାଇ ଅଞ୍ଚଳ, କଟକର ଦଇତାରି-ଟମକା ଓ କୋରାପୁଟ ଅଞ୍ଚଳ । ଏଥିଭିତରୁ କେନ୍ଦୁଝର-ବଣାଇ ଅଞ୍ଚଳ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ । ବଣାଇ ଅଞ୍ଚଳର ବରସୁଆଁ ଖଣିରୁ ରାଉରକେଲା, କିରିବୁରୁ ଓ ମେଘ ହାତୁବୁରୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ବୋକାରୋ ଓ କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ଜୋଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳରୁ ଜାମସେଦପୁର ଲୁହା କାରଖାନା ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଖଣିଜ ଲୌହ ନେଉଛି । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ନୟାଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଥାଇ ମଧ୍ୟ ତାହା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ନ ପାରି ସେମିତି ପଡ଼ି ରହିଛି । ନୟାଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ଲୌହ କାରଖାନା ବସାଯାଇ ପାରନ୍ତା, ତେବେ ଏହା ବେଶ୍ ଲାଭଜନକ ହୁଅନ୍ତା । ସେହିଭଳି ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ବଣାଇଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏତେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଅଛି ଯେ ସେଠାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲୌହ କାରଖାନା ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ବସିପାରିବ । ଏହି ଦୁଇଟି ଲୌହ ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ରାଉରକେଲା ଆକାରରେ ହେଲେ ହେଁ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ଦୁଇଶହ ବର୍ଷରେ ଯେତେ ଲୌହ ପିଣ୍ଡ ବ୍ୟବହାର କରିବେ, ତାହା ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ଗଚ୍ଛିତ ଲୌହ ପିଣ୍ଡର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ବି ହେବନି । ସୁବିଖ୍ୟାତ କାରଖାନା ଡିଜାଇନ ଇଞ୍ଜିନିଅରିଂ ପରାମର୍ଶଦାତା ମେସର୍ସ ଏମ୍. ଏନ୍. ଦସ୍ତୁର ଓ ମେସର୍ସ କୁଲଜାନ କମ୍ପାନୀ ଲୌହ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ପାଇଁ ଉପରୋକ୍ତ ସ୍ଥାନ ଦୁଇଟିକୁ ବାଛିଛନ୍ତି ।

ତାଳଚେରଠାରେ ଯେଉଁ ଦୁଇପ୍ରକାର କୋଇଲା ଅଛି, ସେଥିରୁ ଯେଉଁଥିରେ ପାଉଁଶ ଭାଗ କମ୍, ସେହି କୋଇଲାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ତାଳଚେରଠାରେ ଗୋଟିଏ ଢଳେଇ ଲୁହା କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରିବ । ତାଳଚେର କୋଇଲାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି

ଢଳେଇ ଲୁହା ତିଆରି ପରୀକ୍ଷା ବେଶ୍ ଫଳପ୍ରଦ ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ଦିଗରେ ଆଗେଇ ଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉଛି । ଏଥିପାଇଁ ତାଳଚେର କୋଇଲା ଖଣିର କୋଇଲା ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଆଶା । ଏହି ଲୁହା କାରଖାନାପାଇଁ ଦଇତାରି, ଟମକା, ଗନ୍ଧମାର୍ଦ୍ଦନ ଅଞ୍ଚଳର ଲୌହ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ବ୍ୟବହାରପାଇଁ ଅଣାଯିବ । ଏହି ଯେଉଁ ଢଳେଇ ଲୁହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ସେଥିରେ ଫସ୍‌ଫରସ ଭାଗ କମ୍ ଥିବାରୁ ଏହା ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବେଶ୍ ଆଦୃତ ହେବ । ଏହି କାରଖାନାରେ ଦିନକୁ ୨୦୦ରୁ ୨୫୦ ଟନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୁହା ଉତ୍ପାଦିତ ହେବାର ଯୋଜନା କରାଯାଇପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଯେଉଁ କୋଇଲା ଦରକାର ହେବ, ତାହାର ପରିମାଣ ବାର୍ଷିକ ୧୬୫,୦୦୦ ଟନ୍ । ଏହି ଢ଼ଳେଇ ଲୁହା ମଧ୍ୟ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି ହୋଇପାରିବ ।

କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ହୀରାପୁରଠାରେ ଯେଉଁ ଲୌହଖଣି ଅଛି, ସେଠାରେ ହାରାହାରି ୫୦ ଲକ୍ଷ ଟନରୁ କମ୍ ଲୌହ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ନାହିଁ । ଏହି ଲୌହଖଣି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିନି । ସେଠାରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଗୋଟିଏ ଲୁହା କାରଖାନା ବସିପାରିବ । ଏହି ଲୌହ କାରଖାନା ପଥର କୋଇଲା ପରିବର୍ତ୍ତେ କାଠ କୋଇଲା ବ୍ୟବହାର କରି ଲୌହ ଉତ୍ପାଦନ କରିପାରିବ । ଏହି କାରଖାନାଟି କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଡ଼ବନଲ ରେଲ ଲାଇନଠାରୁ ମାତ୍ର ଷାଠିଏ କିଲୋମିଟର ଦୂର । ଅତି ସୁବିଧାରେ ଏହି ଲାଇନରେ ଥିବା କୋଟପାଡ଼ ଷ୍ଟେସନଠାରୁ ଗୋଟାଏ ଶାଖା ଲାଇନ ଏହି କାରଖାନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଆଯାଇ ପାରିବ । ଏଠାକାର ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ଲକ୍ଷେ ଟନ୍‌ରୁ କମ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାଲିମେଲା, ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ, କୋଲାବ୍ ଅଞ୍ଚଳର ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ମିଳିପାରୁଥିବାରୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଚାଳିତ ଲୌହ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ର ବସାଗଲେ ଅଧିକ ସୁବିଧା ହେବ । ଏହା ଗତାନୁଗତିକ ଭିତ୍ତିରେ ଲୌହ ଉତ୍ପାଦନ ନ କରି ବିଶେଷ ଧରଣର ଇସ୍ପାତ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ଅଧିକ ଲାଭଜନକ ହେବ ।

ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଚାରିଗୋଟିଯାକ ଲୌହ ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ଗୁରୁଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇ ପାରିବ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ୧୦-୨୦ ଲକ୍ଷ ଟନ୍ ଭିତରେ ହେବା ଆଶା କରାଯାଏ ।

(୨) ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ମୁଣ୍ଡାବାନ୍ଧିବା କାରଖାନା (Pelletisation Plant)—ଆମର ବିଭିନ୍ନ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣିଠାରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣର ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଚୂର୍ଣ୍ଣ, ଛୋଟ ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ ଓ ଧୂଳି ପଡ଼ି ରହିଥାଏ । ଲୌହ କାରଖାନାମାନେ ଯେଉଁ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତରର ଆକାର ଅଧ ଇଞ୍ଚଠାରୁ କମ୍, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ କାରଖାନାକୁ ନ ନେଇ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣିଠାରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ପର୍ବତ ଆକାରରେ ଅଦରକାରୀ ଭାବରେ ପଡ଼ିରହିଛି । ଏହି ଛୋଟ ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ ଓ ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ଯଦି

କୌଣସି ଉପାୟରେ ମୁଣ୍ଡାବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ଏଗୁଡ଼ିକ ବିନା ଅସୁବିଧାରେ ମାରୁତ୍ ଚୁଲ୍ଲୀରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିବ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୌହପ୍ରସ୍ତର ଖଣିଠାରେ ଏମିତି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡାବାନ୍ଧିବା କାରଖାନା ବସାଇଲେ ଏହି ଅଦରକାରୀ ଗୁଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ସେଥିରୁ ଲୌହ ବାହାରି ପାରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୌହ କାରଖାନା ଯେମିତି କିଛି କିଛି ଏହି ମୁଣ୍ଡାକୁ ବ୍ୟବହାରକରି ଲୌହ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି, ସେଥିପ୍ରତି ଜୋର୍ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ । ନ ହେଲେ ଦେଶର ଏକ ମୂଲ୍ୟବାନ ସଂପଦ ଦୁଃଖଦାୟକ ଭାବରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ଦଇତାରି, ବଡ଼ବିଲ, ଜୋଡ଼ା ଓ ବରସୁଆଁ ଖଣିଠାରେ ଏହିଭଳି କାରଖାନା ସହଜରେ ବସାଯାଇପାରିବ । ଏହି କାରଖାନାରେ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ପାଦନ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ଟନ୍‌ରୁ କମ୍ ନହେବା ଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବା ଉଚିତ ।

(୩) ଲୌହଗୁଣ୍ଡ କାରଖାନା—ଆମର କେତେକ ଲୁହାଖଣିଠାରେ ଲୌହପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ପଥର ଭଳି ନ ରହି ନୀଳବର୍ଣ୍ଣର ଗୁଣ୍ଡ (Blue dust) ଭାବରେ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଗୁଣ୍ଡରେ ଲୌହଭାଗ ଖୁବ ବେଶି । ନାନା ଉପାୟରେ ଏହି ଗୁଣ୍ଡରୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ଲୌହ କଣିକା ବାହାର କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ଲୌହଗୁଣ୍ଡର ଚାହିଦା ବିଭିନ୍ନ କଳ କାରଖାନା ଓ ଫ୍ଲେଶ ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ରହିଛି । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହାର ଚାହିଦା ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୩୬୦୦୦ ଟନ୍ । ତେଣୁ ଏଥିପାଇଁ ଅନ୍ତତଃ ପକ୍ଷେ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ସଂପୃକ୍ତ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳରେ ବସାଯାଇପାରେ ।

(୪) ସ୍ପଞ୍ଜ-ଲୌହ କାରଖାନା (Sponge-iron Plant)—ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ସ୍ପଞ୍ଜ-ଲୌହର ଆଦର ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଶି । ସ୍ପଞ୍ଜ ଲୌହ ସାଧାରଣତଃ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଲୌହପିଣ୍ଡରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଲୌହପିଣ୍ଡର ଶତକଡ଼ା ୯୦ଭାଗ ଲୌହ ଧାତୁରେ ପରିଣତ ହେଲେ ଏହାକୁ ସ୍ପଞ୍ଜଲୌହ କହନ୍ତି । ଏହା ସାଧାରଣତଃ ରୋଟାରୀ ଭାଟିରେ ତିଆରି କରାଯାଏ, ଏହାପାଇଁ ମାରୁତ୍‌ଚୁଲ୍ଲୀ ଦରକାର ହୁଏନାହିଁ । ଜାମସେଦପୁରସ୍ଥ ଜାତୀୟ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ଗବେଷଣାଗାରରେ ଏହି ସ୍ପଞ୍ଜ-ଲୌହ ତିଆରି ପଦ୍ଧତି ଉଦ୍ଭାବିତ ହୋଇଅଛି । ଏହାପାଇଁ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଧାତୁନିଷ୍କାସନ କୋଇଲା ଦରକାର ହୁଏନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଜାଳେଣି କୋଇଲା ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି ଲୁହା ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । ଏଥିପାଇଁ ଗୁଣ୍ଡ ଲୌହ ପ୍ରସ୍ତରକୁ ପ୍ରଥମେ ମୁଣ୍ଡାବାନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହାକୁ ରୋଟାରୀ ଭାଟିରେ ପୁରାଇବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ଭାଟିର ଉତ୍ତାପ ୧୦୦୦-୧୧୦୦ ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ ମଧ୍ୟରେ ରଖାଯାଏ । ଉତ୍ପାଦକ ଗ୍ୟାସ୍ (Produces gas) ବା ଜାଳେଣି ତେଲରେ କୋଇଲା ଗୁଣ୍ଡ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉତ୍ପାଦିତ କାର୍ବନ୍ ମନକ୍ସାଇଡ୍ ଗ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ନିବାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରାଯାଏ । ଏହାର ନିବାରଣ ହୋଇଗଲେ ତାକୁ ଏକ ବାୟୁ ନଥିବା ଆବଦ୍ଧ କୋଠରୀରେ ଥଣ୍ଡା କରାଯାଏ । ତତ୍‌ପରେ ଏକ ଚୁମ୍ବକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏଥିରୁ ସ୍ପଞ୍ଜ ଲୌହକୁ ଅଲଗା କରାଯାଏ । ସ୍ପଞ୍ଜ-ଲୌହ ଚୁମ୍ବକଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ବାହାରି ଆସେ । ସ୍ପଞ୍ଜ ଲୌହରେ ଲୌହର ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୯୦ରୁ ଅଧିକ ।

ସ୍ପଞ୍ଜ-ଲୌହ ଖୁବ ସୁବିଧାରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଚୁଲ୍ଲୀରେ ତରଳାଯାଇ ଇସ୍ପାତରେ ପରିଣତ କରିଯାଇପାରେ । ମିନି ଇସ୍ପାତ୍ କାରଖାନା ଯେଉଁଠି କଳଙ୍କିଲଗା ଅଦରକାରୀ ଲୁହାପଦାର୍ଥକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଇସ୍ପାତ ତିଆରି କରିଯାଏ, ସେହି ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାରେ ଅଦରକାରୀ ଲୁହା ବଦଳରେ ଏହି ସ୍ପଞ୍ଜଲୁହା ବ୍ୟବହାର କରିଯାଇପାରେ । ଇଟାଲୀ ଓ ଜାପାନରେ ସ୍ପଞ୍ଜଲୌହର ଆଦର ଖୁବ୍ ବେଶି । ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦିତ ଇସ୍ପାତର ଶତକଡ଼ା ୩୦ ଭାଗ ଇସ୍ପାତ ଏହି ସ୍ପଞ୍ଜ ଲୌହରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ସ୍ପଞ୍ଜଲୌହର ଚାହିଦା ବିଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ତେଣୁ ଏହାକୁ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ବିଦେଶକୁ ମଧ୍ୟ ରପ୍ତାନି କରିଯାଇପାରେ । ଏହି କାରଖାନା ପାଇଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ହେଉଛି ବଡ଼ବିଲ ଓ ଜୋଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳ, କାରଣ ଏଠାରେ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ-କୋଟୀର ଲୌହଖଣିଜ ମିଳେ । ସୁଖର କଥା, ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ କରପୋରେସନ ଉପରୋକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଏହି କାରଖାନା ବସାଇବାପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ଓ ଏଥିପାଇଁ ୨୦ କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ବୋଲି ଅଟକଳ କରାଯାଇଛି । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଶକରଡ଼ିହ ଓ ଖଣ୍ଡବନ୍ଧ ଲୌହଖଣି ଏଥିପାଇଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଲୌହପଥର ଯୋଗାଇ ପାରିବ । ଏହି କାରଖାନାର ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ଲକ୍ଷେ ଟନ୍‌ରୁ କମ୍ ହେବନି ବୋଲି ଆଶା । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଦଇତାରି-ଟମକା, କୋରାପୁଟର ହାରପୁର ଠାରେ ଏ ଧରଣର କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରିବ ।

(୪) ମିନି-ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା (Mini steel Plant)—ମିନି ବା ଛୋଟ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି । ଜାପାନ, ଇଟାଲୀ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ଏହା ବେଶି ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଛି । ସେ ଦେଶର ଶତକଡ଼ା ୩୦ ଭାଗ ଇସ୍ପାତ ଏହି ମିନି ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଆମେରିକା ଓ ଇଂଲଣ୍ଡ ଯେଉଁମାନେ ଶହ ଶହ ବର୍ଷଧରି ବଡ଼ବଡ଼ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାରେ ଉତ୍ପାଦନ କରି ଆସୁଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଜି କାଲି ମିନି-ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ବସାଇବା ଆଡ଼କୁ ମନ ବଳାଇଲେଣି । ମିନି-ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାରେ ସୁବିଧା ହେଉଛି ଯେ ଏଠାରେ କଳଙ୍କିଲଗା ଅଦରକାରୀ ଇସ୍ପାତ ପଦାର୍ଥରୁ ଭଲ ଇସ୍ପାତ ତିଆରି କରିଯାଇ ପାରିବ । ଯେ ସବୁ ଦେଶରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ବହୁ ପରିମାଣର ଏହି ନଷ୍ଟ ଇସ୍ପାତ ପଦାର୍ଥ ଜାତ ହୁଏ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ଇସ୍ପାତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିଲେ କମ୍ ଲାଭଜନକ ହୁଏନାହିଁ । ତେଣୁ ସେଭଳି କାରଖାନା ସେ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ନ ବସାଇଲେ ନହୁଏ । ଆମ ଦେଶରେ ନଷ୍ଟ ଇସ୍ପାତ ବେଶି ପରିମାଣରେ ମିଳେନି ବୋଲି ଏହି ଧରଣର କାରଖାନାର ଭବିଷ୍ୟତ ଆମ ଦେଶରେ ଭଲ ନୁହେଁ ବୋଲି କେତେକ ମତ ଦିଅନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଦିନଠାରୁ ସ୍ପଞ୍ଜ-ଲୌହ ନଷ୍ଟ ଲୌହ ପଦାର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ମିନି ଇସ୍ପାତ୍ କାରଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିଲାଣି, ସେହିଦିନଠାରୁ ଏହି ଶିଳ୍ପର ଭବିଷ୍ୟତ ଆମ ଦେଶରେ ବେଶ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବୋଲି ଅନେକ କହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମତରେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକାଥରକେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମିନି ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ବସି ଆମର ଇସ୍ପାତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଇପାରିବ । ଏଥିରେ କଞ୍ଚାମାଲ ହେବ ଇସ୍ପାତ୍ ସ୍ପଞ୍ଜଲୌହ ଓ ନଷ୍ଟ ଲୌହ

ପଦାର୍ଥ । ଏହି କାରଖାନାରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଶି । ତେଣୁ ଏହା ତାଳଚେରସ୍ଥ ତାପବିଦ୍ୟୁତ୍ କେନ୍ଦ୍ରଠାରେ ବସାଯାଇପାରେ । ନଷ୍ଟଲୌହ ପଦାର୍ଥର ବିକ୍ରୟ କେନ୍ଦ୍ର କଟକଠାରେ ଆଉ ଏକ କାରଖାନା ମଧ୍ୟ ବସାଯାଇପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଏଠାକୁ ତାଳଚେରଠାରୁ ସୁବିଧାରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଆଣିହେବ । ମହାନଦୀ ଟିକରପଡ଼ାଠାରୁ ବୈତରଣୀର ଭୀମକୁଣ୍ଡ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ରେଙ୍ଗାଲି ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନ ଆଖପାଖରେ ଲୌହପ୍ରସ୍ତର ସୁବିଧା ଅନୁଯାୟୀ ଏହି କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରିବ । ସ୍ପଞ୍ଜଲୌହ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି କାରଖାନାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣର ନଷ୍ଟ ଲୌହ ପଦାର୍ଥ ଯୋଗାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଆଜି କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ମିନି ଇସ୍ପାତ୍ କାରଖାନା ନ ବସାଇ ସ୍ପଞ୍ଜ ଲୌହକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନାକୁ ଯୋଗାଇଦେବା ଉଚିତ୍ । ମିନିଇସ୍ପାତ୍ କାରଖାନା ଉତ୍ପାଦନ ଲୌହ ବଡ଼ ବଡ଼ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ଇସ୍ପାତ ସହିତ ମୂଲ୍ୟ ତୁଳନାରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଅଧିକ ଶ୍ରମିକ ଲାଗୁଥିବାରୁ ଓ କମ୍ ଉତ୍ପାଦନ ହେଉଥିବାରୁ ଏହି ଇସ୍ପାତର ମୂଲ୍ୟ ଅଧିକ ହେବ । ତେଣୁ ଏହା ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବଜାରରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ନ ପାରିଲେ ଏହି କାରଖାନା ଚାଲି ପାରିବ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ବିଶେଷ ଧରଣର ଇସ୍ପାତ୍ ଉତ୍ପାଦନପାଇଁ ଏହି କାରଖାନାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିଲେ, ଏହାର ଭବିଷ୍ୟତ ଅନିଶ୍ଚୟତା କେତେକ ପରିମାଣରେ ଦୂର ହୋଇପାରିବ ।

(୭) ଫେରୋ-ଏଲୟ କାରଖାନା (Ferro-alloy Plant)— ଅନେକ ଓଡ଼ିଶାକୁ 'ଫେରୋ-ଏଲୟ ଷ୍ଟେଟ୍' କହିଥାନ୍ତି । ତାର କାରଣ ହେଉଛି ଏଠାରେ ଲୌହର ବିଭିନ୍ନ ମିଶ୍ର ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତୁତପାଇଁ ବହୁ କାରଖାନା ରହିଛି । ସେହି ସବୁ କାରଖାନା ଭିତରେ ଫେରୋସିଲିକନ୍, ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ, ଫେରୋକ୍ରୋମ ଆଦି କାରଖାନା ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଧରଣର ଆହୁରି କେତେଗୋଟି କାରଖାନା ବସି ପାରିବ । ଆମେ ଯେଉଁ ଫେରୋ-ଏଲୟ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛୁ, ତାହାର ଚାହିଦା ଦେଶ ଭିତରେ ଯେତିକି, ଦେଶ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ତତୋଽଧିକ । ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ମିଶ୍ର ଇସ୍ପାତପାଇଁ ଏହି ଫେରୋ-ଏଲୟ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଆମେ ଯାହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛୁଁ, ତଦନୁସାରେ ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଆମ କାରଖାନାଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ବେଶି ନୁହେଁ । ଜାପାନ, ନରୱେ ଆଦି ଦେଶର କାରଖାନାମାନ ଯାହା ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି, ତାହା ତୁଳନାରେ ଆମ ଉତ୍ପାଦନ ଅତି କମ୍ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମତଃ ଆମର କାରଖାନାଗୁଡ଼ିକର ଯଥାଯଥ ସଂପ୍ରସାରଣ କରି ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଏକାଧିକ କାରଖାନା ବସାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ଓ ଫେରୋସିଲିକନ୍ କାରଖାନା, ଗୋଟିଏ ଫେରୋ ଭେନେଡ଼ିୟମ କାରଖାନା ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ବସାଯାଇପାରେ । ରାଜ୍ୟର ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ କର୍ପୋରେସନ୍ ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ କାରଖାନା ବସାଇ ବର୍ଷକୁ ୪୦୦ ଟନ୍ ଫେରୋ ଭେନେଡ଼ିୟମ ଉତ୍ପାଦନପାଇଁ ଯୋଜନା କରିଛନ୍ତି ।

(୭) ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ କାରଖାନା—ଇସ୍ପାତର ଟାଣ ଗୁଣକୁ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଇସ୍ପାତ ସହିତ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁ ମିଶାଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ । ଆମ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ସାତଗୋଟି ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ କାରଖାନା ଭିତରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଇଟି କାରଖାନା ଅବସ୍ଥିତ । ଗୋଟିଏ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ରାୟଗଡ଼ାଠାରେ ଓ ଅନ୍ୟଟି କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ଜୋଡ଼ାଠାରେ ରହିଛି । ଏ ଦୁଇଟିର ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ମାତ୍ର ୫୪୦୦୦ ଟନ୍ । ଆମ ଦେଶରେ ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜର ଆବଶ୍ୟକତା ୧୧୮.୭୮୫ ଟନ୍ । ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସବୁ ରାଜ୍ୟରେ ଯାହା ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ତାହା ଦେଶର ଚାହିଦାକୁ ମେଣ୍ଟାଇ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଧରଣର କାରଖାନାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ କାରଖାନା ବସାଇ ପାରିଲେ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି ପାଇଁ ସୁବିଧା ହେବ, ଫଳରେ ଅଧିକ ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରାଯାଇପାରିବ ।

ଆମର ଯେଉଁ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତର ଉତ୍ତୋଳିତ ହୁଏ, ତାହା ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ କଞ୍ଚାମାଲ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ମିଳେ, ସେଥିରେ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଭାଗ ଯଥେଷ୍ଟ ନ ଥିବାରୁ ଦେଶ ଭିତରେ ଆବଶ୍ୟକତା ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ କ୍ଷମ, କିନ୍ତୁ ଏଥିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବଜାରରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ପାରେନି । ତା ଛଡ଼ା କୋରାପୁଟରେ ଯେଉଁ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଅଛି, ସେଥିରେ ଫସ୍‌ଫରସ୍ ଭାଗ ଅଧିକ ଥିବାରୁ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁପିଣ୍ଡକୁ ଶୋଧନ କରି (beneficiest) ଏହାର ଗୁଣକୁ ବଢ଼ାଇବା ଉଚିତ୍ । ସେଥିପାଇଁ ଜାତୀୟ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ଗବେଷଣାଗାର ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁପିଣ୍ଡକୁ ଶୋଧନ କରି ଏହାର ଗୁଣକୁ ବଢ଼ାଇବାପାଇଁ ପଦ୍ଧତି ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି । ଏହା ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ, ତହିଁର ଗୁଣ ଅଧିକ ଭଲ ହେବ ଓ ଦର ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ହେବ । ଫଳରେ ଏହା ପୃଥିବୀ ବଜାରରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିପାରିବ ।

(୮) ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନା—ଆଧୁନିକ ମିଶ୍ର ଇସ୍ପାତ୍ ଶିଳ୍ପରେ ଫେରୋକ୍ରୋମର ଆବଶ୍ୟକତା ଅତ୍ୟଧିକ ବେଶି । ଇସ୍ପାତର ଟାଣ ଓ କ୍ଷୟ ପ୍ରତିରୋଧ ଶକ୍ତିକୁ ବଢ଼ାଇବାପାଇଁ ଇସ୍ପାତରେ କ୍ରୋମିୟମ ଧାତୁ ମିଶାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ପୁନଶ୍ଚ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଇସ୍ପାତ (Stainless Steel) ପାଇଁ କ୍ରୋମିୟମ ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ । ଦିନକୁ ଦିନ ପୃଥିବୀରେ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଇସ୍ପାତର ଚାହିଦା ଆଶାତୀତ ଭାବରେ ବଢ଼ୁଥିବାରୁ କ୍ରୋମିୟମର ଆବଶ୍ୟକତା ସେହି ଅନୁସାରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଇସ୍ପାତରେ କ୍ରୋମିୟମ ଧାତୁ ମିଶାଇ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କ୍ରୋମ ଇସ୍ପାତ ତିଆରି କରିବାକୁ ହେଲେ ଫେରୋକ୍ରୋମର ଆବଶ୍ୟକତା ଉପଲବ୍‌ଧି କରାଯାଏ । କ୍ରୋମ ଇସ୍ପାତ ପାଇଁ ଇସ୍ପାତରେ

ସିଧାସଳଖ କ୍ରୋମିୟମ ଧାତୁ ନ ମିଶାଇ ଫେରୋକ୍ରୋମ ମିଶାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ତିନି ଜାତିର ଫେରୋକ୍ରୋମ ଦେଖାଯାଏ ଯଥା—ଉଚ୍ଚ ଅଙ୍ଗାରକଯୁକ୍ତ ଫେରୋକ୍ରୋମ, ମଧ୍ୟ ଅଙ୍ଗାରକଯୁକ୍ତ ଫେରୋକ୍ରୋମ ଓ ନିମ୍ନ ଅଙ୍ଗାରକଯୁକ୍ତ ଫେରୋକ୍ରୋମ । ପ୍ରଥମରେ ଅଙ୍ଗାରକର ପରିମାଣ ଶତକଡ଼ା ୪-୧୦ ଭାଗ ଭିତରେ, ଦ୍ୱିତୀୟରେ ୧-୪ ଭାଗ ଭିତରେ ଓ ତୃତୀୟରେ ଶତକଡ଼ା ଏକ ଭାଗରୁ କମ୍ ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ ।

ମୂଳରୁ ଭାରତ ବର୍ଷ ଫେରୋକ୍ରୋମ ବାହାରୁ ଆମଦାନି କରୁଥିଲା । ଏବେ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଦୁଇଗୋଟି ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶର ଗରିବାଦୀଠାରେ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଓଡ଼ିଶାର ଯାଜପୁର ରୋଡ଼ ରେଳଷ୍ଟେସନଠାରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ବର୍ଷକୁ ୧୦,୦୦୦ ଟନ୍ ପରିମାଣରେ ନିମ୍ନ ଅଙ୍ଗାରକଯୁକ୍ତ ଫେରୋକ୍ରୋମ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ଯାଜପୁର ରୋଡ଼ଠାରେ ଥିବା ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ କର୍ପୋରେସନ୍ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ । ଏଠାରେ ତିନି କିସମର ଫେରୋକ୍ରୋମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛନ୍ତି । ଉଚ୍ଚ ଅଙ୍ଗାରକଯୁକ୍ତ ଫେରୋକ୍ରୋମ, ନିମ୍ନ ଅଙ୍ଗାରକଯୁକ୍ତ ଫେରୋକ୍ରୋମ ଓ ସିଲିକୋକ୍ରୋମ । ଏହି ତିନି ଜାତିର ଫେରୋକ୍ରୋମ୍ ସେଠାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇଛି । ଫେରୋକ୍ରୋମରେ ସିଲିକନ୍ ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୨-୩ ଭାଗରୁ ବେଶି ନଥିବା ସ୍ଥଳେ ସିଲିକୋକ୍ରୋମରେ ସିଲିକନ୍ ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୪୨ରୁ ୪୭ଭାଗ ଭିତରେ ।

୧୯୮୦ ମସିହା ବେଳକୁ ଆମ ଦେଶରେ ଉଚ୍ଚ ଅଙ୍ଗାରକ ଫେରୋକ୍ରୋମର ଚାହିଦା ବର୍ଷକୁ ୨୫୦୦୦ ଟନ୍, ନିମ୍ନ ଅଙ୍ଗାରକଯୁକ୍ତ ଫେରୋକ୍ରୋମ ବର୍ଷକୁ ୧୦,୦୦୦ ଟନ୍ ଓ ସିଲିକୋକ୍ରୋମ୍ ୫୦୦୦ ଟନ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ । ତା ଛଡ଼ା ବିଦେଶକୁ ପଠାଇବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦା ଅଛି । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ ଯାହା ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି, ତାହାର ଦୁଇ ତିନିଗୁଣ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଫେରୋକ୍ରୋମପାଇଁ ପ୍ରଧାନ କଞ୍ଚାମାଲ ହେଲା କ୍ରୋମାଇଟ ଧାତୁପିଣ୍ଡ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ କ୍ୱାର୍ଟଜାଇଟ, ଚୂନପଥର, କୋକ୍ ଦରକାର । ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ଯେତେ କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ତାହାର ଶତକଡ଼ା ୯୮ ଭାଗ ଓଡ଼ିଶା ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ପୃଥିବୀରେ ସବୁ କ୍ରୋମାଇଟ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାର କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଧାତୁପିଣ୍ଡର ଉପଯୋଗିତା ସର୍ବାଧିକ । କଟକ, କେନ୍ଦୁଝର ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ଲାଗାଲାଗି ସ୍ଥାନରେ ଏହାର ଖଣିମାନ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ଖଣିମାନଙ୍କରେ ଅନ୍ୟୂନ କୋଟିଏ ଟନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ରହିଛି ।

ଏବେ ବର୍ଷକୁ ଦୁ'ସହାଶ ଲକ୍ଷ ଟନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି ହେଉଛି । କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଧାତୁପିଣ୍ଡକୁ ଆମେ ବାହାରେ ବିକି ଆମ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଜସ୍ର କ୍ଷତି କରୁଛୁ । ଯେତିକି ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଆମେ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି କରୁଛୁ, ସେତିକିରୁ ଫେରୋକ୍ରୋମ ଉତ୍ପାଦନ କରି ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି କଲେ ଆମର ପାଞ୍ଚଗୁଣ ଲାଭ ହୁଅନ୍ତା ।

ଭବିଷ୍ୟତରେ ଫେରୋକ୍ରୋମର ଯେଉଁ ଚାହିଦା ବଢ଼ିବ, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନା ସୁକିନ୍ଦା ଅଞ୍ଚଳରେ ବସାଯାଇ ପାରିବ । କାରଣ ସାରା ଭାରତବର୍ଷକୁ ଫେରୋକ୍ରୋମ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହି ଫେରୋକ୍ରୋମପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ କଞ୍ଚାମାଲ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ଏଠାକୁ ଅଣାଯାଇପାରିବ ।

ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଖଣି ନିକଟରେ ଯେତେ କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଧୂଳି ପଡ଼ି ରହୁଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଣ୍ଡାବାନ୍ଧି ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନାଠାକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ, ସେଥିରୁ ଉଚ୍ଚ ଅଙ୍ଗାରକଯୁକ୍ତ ଫେରୋକ୍ରୋମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ । ଏହି ଉଚ୍ଚ ଅଙ୍ଗାରକଯୁକ୍ତ ଫେରୋକ୍ରୋମକୁ ସିଧାସଳଖ ବିଦ୍ୟୁତ ଚୁଲିରେ ପୂରାଇ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଇସ୍ପାତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରିବ । ତେଣୁ କ୍ରୋମାଇଟ ଚୂର୍ଣ୍ଣର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ତାହା ସମସ୍ତେ ଉପଲବ୍ଧ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏଭଳି ଏକ ମୁଣ୍ଡାବାନ୍ଧିବା କାରଖାନା ସୁକିନ୍ଦାର କ୍ରୋମାଇଟ୍ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ବସାଯାଇପାରିବ । ଏହି ମୁଣ୍ଡାକୁ ବ୍ୟବହାରକରି ଯାଜପୁର ରୋଡ଼ର ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନା ତାର ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ୧୫,୦୦୦ ଟନକୁ ବଢ଼ାଇବାର ଯୋଜନା କରିଛି । ଏହା ଫଳରେ ଆମର କ୍ଷୟ ଓ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଥିବା ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁପିଣ୍ଡରୁ କ୍ରୋମିୟମ ଭଳି ମୂଲ୍ୟବାନ ଧାତୁ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇପାରିବ ।

(୯) ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ କାରଖାନା—ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ୍ ଏକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଲୌହମିଶ୍ର ଧାତୁ, ଯାହାକି ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତଧରଣର ଇସ୍ପାତ ଭେନେଡ଼ିୟମ ଇସ୍ପାତପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ବିଶେଷ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଯଥା—ଉଚ୍ଚ ପରିବେଶ ବିଶିଷ୍ଟ ଇସ୍ପାତ, ରେଳ ଇଞ୍ଜିନ୍ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା କେତେକ ଅଂଶପାଇଁ ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ ଇସ୍ପାତ୍ ଦରକାର । ଏବେ ଆମ ଦେଶରେ ଯେତିକି ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ ଦରକାର, ତାହା ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରାଯାଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ କାରଖାନା କେଉଁଠି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ଥାନଠାରେ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ଅଛି, ଯେଉଁଠି ବାହାରୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇଆସୁଥିବା ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁପିଣ୍ଡରୁ ଭେନେଡ଼ିୟମ ପେଣ୍ଟକସାଇଡ଼ ଓ ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି । ଆମ ଦେଶରେ ମିଶ୍ର ଇସ୍ପାତ ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାପାଇଁ ୧୯୮୦ ମସିହା ସୁଦ୍ଧା ବର୍ଷକୁ ଦେଢ଼ ହଜାର ଟନ୍ ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ ଦରକାର । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ଚାହିଦା ବର୍ଷକୁ ପ୍ରାୟ ହଜାରେ ଟନ୍ ପାଖାପାଖି । ଆମେ ଯଦି ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ ଆମ ଦେଶରେ ଉତ୍ପାଦନ ନ କରୁଁ,

ତେବେ ଆମକୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଦେଇ ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମିଶ୍ର ଇସ୍ପାତ ଶିଳ୍ପ ବ୍ୟତୀତ ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ଓ ମହାକାଶ ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ କାରଖାନା ପାଇଁ ପ୍ରଧାନ କଞ୍ଚାମାଲ ହେଲା ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁପିଣ୍ଡ, କୋକ୍, ଚୂନପଥର ଇତ୍ୟାଦି । ଓଡ଼ିଶାର ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁ ପିଣ୍ଡ ରହିଛି । ଏହି ଧାତୁ ପିଣ୍ଡର ପରିମାଣ ଦୁଇକୋଟି ଟନରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ଏହି ଧାତୁ ପିଣ୍ଡରେ ଲୁହା ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୫୫-୬୦ ଭାଗ, ଟିଟାନିୟମ ଅକ୍ସାଇଡ଼ ଶତକଡ଼ା ୧୦-୧୫ ଭାଗ, ଭେନେଡ଼ିୟମ ଅକ୍ସାଇଡ଼ .୫-୧.୫ ଭାଗ । ଏଥିରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ପରିମାଣରେ ଫସଫରସ ଅଛି । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରୁ ଯେଉଁ ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ମିଳେ, ତାହା ସହିତ ଏହା ବେଶ୍ ତୁଳନୀୟ । ଏହି ଧାତୁ ପିଣ୍ଡରୁ ଭେନେଡ଼ିୟମ ତଥା ଟିଟାନିୟମ ଧାତୁ ଅଲଗା କରିବା ବିଶେଷ କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ଏହି ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁପିଣ୍ଡକୁ ନେଇ ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ କାରଖାନା ବସା ଯାଇପାରେ । ଏହି କାରଖାନାରୁ ବର୍ଷକୁ ୫୦୦ ଟନ୍ ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ ଓ ୫୦,୦୦୦ ଟନ ବିଶେଷ ଧରଣର ଢଳେଇ ଲୁହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଯାଇପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଖଣି ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର କୁମାରଡ଼ୁବି ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବାରୁ ଏହାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ରାଇରଙ୍ଗପୁରଠାରେ କାରଖାନାଟି ବସା ଯାଇପାରିବ । ସୁଖର କଥା ୧୧କୋଟି ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ କାରଖାନା ଭାରତ ସରକାର ବସାଇବା ଘୋଷଣା କରି ସାରିଲେଣି ।

(୧୦) **ଫେରୋନିକେଲ କାରଖାନା**—ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ଇସ୍ପାତରେ ନିକେଲର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ନିକେଲ ଫେରୋନିକେଲ ଭାବରେ ବାହାରୁ ଆମଦାନୀ କରାଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଆମକୁ ବର୍ଷକୁ ଛଅ କୋଟି ଟଙ୍କାର ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଖରଚ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ନିକେଲ୍ ଖଣି ଭାରତର ରାଜସ୍ଥାନ, ଆସାମ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଛି । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲୌହ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ସହିତ ନିକେଲ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ମିଶି କରିଅଛି । ଏହା କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସୁକିନ୍ଦା ଅଞ୍ଚଳ ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ଶିମିଳିପାଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସୁକିନ୍ଦାରେ ହାରାହାରି ଚାରି କୋଟି ଟନ୍ ନିକେଲ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଅଛି, ଯେଉଁଥିରେ ନିକେଲ ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୦.୮ରୁ ୧.୮ ଭାଗ ଭିତରେ । ଏହି ନିକେଲକୁ ବ୍ୟବହାର କରି କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସୁକିନ୍ଦାଠାରେ ଗୋଟିଏ ଫେରୋନିକେଲ କାରଖାନା ବସାଯିବା ଉଚିତ । ସୁକିନ୍ଦାଠାରେ ଯେଉଁ ନିକେଲ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଅଛି, ସେହି ଧାତୁପିଣ୍ଡ କ୍ୟୁବାଠାରେ ମିଳୁଥିବା ଧାତୁପିଣ୍ଡ ସହିତ ତୁଳନୀୟ । କ୍ୟୁବା ଧାତୁପିଣ୍ଡରୁ ଯଦି ନିକେଲ ଧାତୁ ବାହାର କରାଯାଇପାରୁଛି, ତେବେ ଏ ଧାତୁପିଣ୍ଡରୁ ନିକେଲ ଧାତୁ କାହିଁକି ବାହାର କରି ନଯାଇ ପାରିବ, ବିଚାରକୁ ନେବା କଥା । ତେଣୁ ସୁକିନ୍ଦାଠାରେ ଫେରୋନିକେଲ କାରଖାନା ସହିତ ନିକେଲ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ କାରଖାନା ବସା ଯାଇପାରେ ।

ବଡ ସୁଖର କଥା, ଏବେ ସୁକିନ୍ଦାଠାରେ ଏକ ନିକେଲ ଧାତୁ ଉତ୍ପାଦନ କାରଖାନା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି । ୩୮ କୋଟି ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ଏହା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ବୋଲି ଅଟକଳ କରାଯାଇଛି । ଯାଜପୁର ରୋଡ଼ଠାରେ ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନା, ସୁକିନ୍ଦାଠାରେ ନିକେଲ କାରଖାନା ବସି ସାରିଲେ ସେ ଦୁଇଟିର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ଏହି କାରଖାନା ଜାତ ଧାତୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଗୋଟିଏ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରିବ ।

(୧୧) ଫେରୋସିଲିକନ କାରଖାନା—ଇସ୍ପାତ ତିଆରିରେ ଫେରୋସିଲିକନ ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ । ଫେରୋକ୍ରୋମ, ଫେରୋମାଙ୍ଗାନିଜ, ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମଠାରୁ ଫେରୋସିଲିକନର ମୂଲ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ କମ୍ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଇସ୍ପାତରେ ଅମ୍ଳଜାନ ବହିଷ୍କାରକ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଇସ୍ପାତରେ ଫେରୋସିଲିକନ ଶତକଡ଼ା .୦୫-୨ ଭାଗ ଭିତରେ ଯୋଗ କରାଯାଏ ।

ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ ମାତ୍ର ଦୁଇଗୋଟି ଫେରୋସିଲିକନ କାରଖାନା ଅଛି । ସେଥି ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ମହୀଶୂରର ଭଦ୍ରାବତୀଠାରେ ଅନ୍ୟଟି ଆମ ଓଡ଼ିଶାର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାସ୍ଥ ଥେରୁବାଲିଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ଦୁଇଟି କାରଖାନାର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ପାଦନ ଯଥାକ୍ରମେ ୩୨,୪୦୦ ଟନ ଓ ୭୨୦୦ ଟନ । ଏହି ପଦାର୍ଥଟିର ଚାହିଦା ଭାରତ ବାହାରେ ଯଥେଷ୍ଟ । ଥେରୁବାଲିସ୍ଥ ଫେରୋସିଲିକନ କାରଖାନା ବହୁ ପରିମାଣରେ ଫେରୋସିଲିକନ ଜାପାନ, ମାଲୟେସିଆ, ଫିଲିପିନ୍ସ, ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ଆଦି ଦେଶକୁ ରପ୍ତାନୀ କରୁଛି । ଥେରୁବାଲିଠାରେ ଫେରୋସିଲିକନ ବ୍ୟତୀତ ସିଲିକନ ଧାତୁ ମଧ୍ୟ ନିଷ୍କାସିତ ହେଉଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ଅର୍ଥକରୀ ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥ । ଫେରୋସିଲିକନ କାରଖାନାପାଇଁ କଞ୍ଚାମାଲ ହେଉଛି କ୍ୱାର୍ଟଜ୍, କ୍ୱାର୍ଟଜାଇଟ, ଲୌହ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ଓ ଟୁକୁରା ଲୁହା, କୋକ୍ ଆଦି । ଏଥିପାଇଁ ଯେଉଁ କ୍ୱାର୍ଟଜାଇଟ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ, ତାହା ଖୁବ୍ ବିଶୁଦ୍ଧ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ଓ ସେଥିରେ ସିଲିକାର ପରିମାଣ ଶତକଡ଼ା ୯୫ ଭାଗ ହେବା ଉଚିତ । ଏଥିରେ ଲୌହଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୧ ଭାଗରୁ ଅଧିକ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଫସଫରସ ମୋଟେ ନଥିଲେ ଭଲ । ଏହାର ଆକାର ଇଞ୍ଚରୁ ୬ଇଞ୍ଚ ଭିତରେ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଏଥିପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ କ୍ୱାର୍ଟଜାଇଟ ପଥର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ, ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ରହିଛି । କେବଳ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ଯେଉଁ କ୍ୱାର୍ଟଜାଇଟ୍ ଅଛି, ତାହାର ପରିମାଣ ୧୫ ଲକ୍ଷ ଟନରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳର ପାଖାପାଖି ସ୍ଥାନରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଫେରୋସିଲିକନ କାରଖାନା ବସା ଯାଇପାରେ । ଏହି କାରଖାନା ଦ୍ୱାରା ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନୀ କଲାଭଳି ମାଲ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଏହି କାରଖାନା ସୂଢ଼ିକରେ ସିଲିକନକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ ନିଷ୍କାସନ କରିପିବା ଉଚିତ । କାରଣ ଏହି ପଦାର୍ଥଟିର ଚାହିଦା ପୃଥିବୀ ବଜାରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଶି ।

(୧୬) ଲୌହ ଓ ଇସ୍ପାତ ଉପରେ ଆଧାରିତ ବିଭିନ୍ନ କଳ କାରଖାନା :—ଏହା ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ନିୟମ ଯେଉଁଠି ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ବସେ, ଧୀରେ ଧୀରେ ତାହା ଆଖପାଖରେ ସେହି ଲୌହ ଓ ଇସ୍ପାତକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ନାନା ଜାତିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ କଳ କାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିଥାଏ । ଜାମସେଦପୁରର ଟାଟା ଲୁହା କାରଖାନାକୁ ଅନାଇଲେ ଏହା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ । ଟାଟା ଲୌହ କାରଖାନା ଯୋଗୁଁ ଟାଟା ନଗରର ଆଖପାଖରେ କୃଷି ଯନ୍ତ୍ରପାତି କାରଖାନା, ଖଣ୍ଡା, ବେଣ୍ଟ କାରଖାନା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାଇପ୍, ମଟରଗାଡ଼ି, ଟ୍ରକ୍, ବସ ତିଆରି କାରଖାନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେ କାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯଦି ଆଉ କେତେଗୋଟି ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠେ, ତେବେ ସେହି ଆଖପାଖରେ ବହୁ ପ୍ରକାର କଳ କାରଖାନା ଗଢ଼ି ଉଠିବାର ଆଶା କରାଯାଏ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ଭବିଷ୍ୟତ ମାନଚିତ୍ରରେ ରାଉରକେଲା ବ୍ୟତୀତ ନୟାଗଡ଼, ବଣାଇଗଡ଼, କୋରାପୁଟ, ସ୍ୱାରପୁର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୌହ ଇସ୍ପାତ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶହଶହ କଳ କାରଖାନା ଯେ ଗଢ଼ି ଉଠିବ, ଏ ବିଶ୍ୱାସ ଆମେ ଆଜି ଠାରୁ ମନରେ ରଖିବା ଉଚିତ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଆବଶ୍ୟକ ହେବ । ଟିକରପଡ଼ା, ଭୀମକୁଣ୍ଡ, ରେଙ୍ଗାଲି, ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ, କୋଲାବ୍ ଆଦି ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲେ ସେହି ସବୁ କଳକାରଖାନା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିର ଅଭାବ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଲୌହ ଓ ଇସ୍ପାତ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କେଉଁ କେଉଁ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରେ, ତାହାର ଏକ ତାଲିକା ତଳେ ଦିଆଗଲା ।

କାରଖାନା ନାମ	ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ
(୧) ଇସ୍ପାତ ପାଇପ ଓ ଟିଉବ୍ କାରଖାନା	୩୦,୦୦୦ ଟନ୍
(୨) ନାନାପ୍ରକାର ମେସିନ ଓ ତାହାର ଅଂଶ ତିଆରି କାରଖାନା	୧୮,୦୦୦ ଟନ୍
(୩) କୃଷି ଉପଯୋଗୀ ଟ୍ରାକ୍ଟର କାରଖାନା	୫୦୦୦ ଗୋଟି
(୪) ପେଟ୍ରୋଲ ଓ ଡ଼ିଜେଲ ଇନ୍‌ଜିନ କାରଖାନା	୧୦,୦୦୦ ଗୋଟି
(୫) ଇସ୍ପାତ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରି	୭,୫୦୦ ଟନ୍
(୬) ମାଛ ଧରା ନୌକା ଓ ବୋଟ୍ ତିଆରି କାରଖାନା	୧୦୦୦ ଟନ୍
(୭) ଗ୍ୟାସ ସିଲିଣ୍ଡର କାରଖାନା	୨୦୦୦ ଟନ୍
(୮) ରୋଲିଂ ମିଲସ୍	୩୦,୦୦୦ ଟନ୍
(୯) ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ, ଧାତୁ ଖନନ ଆଦି ପାଇଁ ଉପକରଣ କାରଖାନା	ପାଞ୍ଚକୋଟି ଟଙ୍କାର ଉତ୍ପାଦନ
(୧୦) ଓଜନ ଯନ୍ତ୍ର ତିଆରି କାରଖାନା	୩୦୦୦ ଗୋଟି

(୧୩) ସୀସା ଓ ଦସ୍ତା କାରଖାନା—ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ସରଗିପାଲିଠାରେ ଯେଉଁ ସୀସା ଓ ଦସ୍ତା ଖଣି ଅଛି, ସେଠାରେ ଏହି ଧାତୁର ଖଣିଜର ପରିମାଣ ଅଢ଼େଇ କୋଟି ଟନରୁ କମ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଏହି ଖଣିଜକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ସୀସା ଓ ଦସ୍ତା ଧାତୁ ଆହରଣ କରିବା ପାଇଁ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏକ ସୀସା ଓ ଦସ୍ତା କାରଖାନା ବସାଯାଇ ପାରେ । ଏହି ଧାତୁପିଣ୍ଡରେ ସୀସା ସହିତ ଦସ୍ତା ଓ ତମ୍ବା ମିଶି କରି ଥିବାର ଜଣା ଯାଇଛି । ବିଶ୍ଳେଷଣ ପରୀକ୍ଷାରୁ ଜଣାଯାଇଛି ଯେ ଏହି ସୀସା ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତରରେ ସୀସା ଭାଗ ଶତକଡ଼ା .୬ରୁ ୧.୮ଭାଗ ଓ ତମ୍ବା ଭାଗ .୫ରୁ ୩ଭାଗ ସୀସା ବେଟେରୀ ଶିଳ୍ପ, ମୁଦ୍ରଣ ଶିଳ୍ପ, ରସାୟନିକ ଶିଳ୍ପ, ପେଣ୍ଟ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ । ଆମେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୩୫୦୦୦ ଟନ ସୀସା ଆମଦାନୀ କଲାବେଳେ ଆମ ଦେଶରେ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ମୋଟେ ଦୁଇ ହଜାର ଟନ୍ ପାଖାପାଖି ।

ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ସଞ୍ଚୟ କରିବା ପାଇଁ ଆମର ଗୋଟିଏ ସୀସା କାରଖାନା ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାରେ ବସାଇବା ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ । ସୀସା ନିଷ୍କାସନ ବେଳେ ଦସ୍ତା ଓ ତମ୍ବା ଉପଜାତ ପଦାର୍ଥ ଭାବରେ ମିଳିବାର ସମ୍ଭାବନା । ଆମେ ଯଦି ବର୍ଷକୁ ୩୦,୦୦୦ ଟନ ସୀସା ଉତ୍ପାଦନ କଲା ଭଳି ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବସାଉଁ, ତେବେ ତମ୍ବା ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ ୧୦-୧୫ ହଜାର ଟନ ଭିତରେ ଓ ଦସ୍ତା ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ ୫-୬ ହଜାର ଟନ ଭିତରେ । ଅଳ୍ପ ହେଲେ ବି ତମ୍ବା ଓ ଦସ୍ତାର ବିକ୍ରୟରୁ ଅର୍ଥ ମିଳିବ ଯଥେଷ୍ଟ, କାରଣ ଏ ଦୁଇଟିର ବଜାର ଖୁବ୍ ଚଢ଼ା ।

(୧୪) ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା—ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଇଟି ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜଗାଙ୍ଗପୁରଠାରେ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବରଗଡ଼ଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ଏଥିରୁ ପ୍ରଥମଟିର ଅତି ନିକଟରେ ଯଥେଷ୍ଟ କଞ୍ଚାମାଲ ମିଳୁଥିବାରୁ ଓ ଏହା ରେଳ ଲାଇନ ପାଖରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ ଏହା ନାନା ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ଉପଭୋଗ କରୁଛି । ବରଗଡ଼ଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏହି କାରଖାନା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁବିଧା ଅଛି । ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ଓ ବରଗଡ଼କୁ ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଆହୁରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ବସିବାର ସୁବିଧା ଅଛି ।

ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ପାଇଁ କଞ୍ଚାମାଲ ଦରକାର ଜିପସମ୍, ଚୂନପଥର, ଏକ ପ୍ରକାର ପାତଳା ସିଲିକେଟ୍ ମାଟି ଓ କୋଇଲା । ୧୦୦ ଟନ୍ ସିମେଣ୍ଟ ତିଆରି ପାଇଁ ୧୬୦ ଟନ୍ ଚୂନପଥର, ୪ ଟନ୍ ଜିପସମ୍ ଓ ୩୮ ଟନ୍ କୋଇଲା ଦରକାର । ସିମେଣ୍ଟ ତିଆରିରେ ଚୂନପଥର ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ଦରକାର ହେଉଥିବାରୁ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ସାଧାରଣତଃ ଚୂନପଥର ଖଣିଠାରେ ବସେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଚୂନପଥର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ମାଲକାନ୍‌ଗିରି ଅଞ୍ଚଳରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ମିଳୁଥିବାରୁ ସେଠାରେ ଏକ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରିବ ।

ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଚୂନପଥର ଓ ଡଲୋମାଇଟ୍ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ମିଳୁଥିବାରୁ ଓ ନିକଟରେ କୋଇଲା ଓ ଜିପସମ୍ ଖଣି ଥିବାରୁ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ଏକାଧିକ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ବସାଯାଇ ପାରିବ । ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ସାଧାରଣତଃ ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଚୂନ ପଥର ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ । ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଚୂନ ପଥର ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଯଥାକ୍ରମେ ଚୂନପଥର ଅଞ୍ଚଳ ସୁଟଲେଇ, ପଦ୍ମପୁର, ଲକ୍ଷ୍ମଣପୁର, ଡୁଙ୍ଗୁରି ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ବସିଲେ ଭଲ ହେବ । ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳ ଅତି ଅନୁନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ଓ ସେହି ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ରାସ୍ତା, ପୋଲ, ଅଫିସ, ଡାକ୍ତରଖାନା, ସ୍କୁଲ, କଲେଜ, ନଦୀବନ୍ଧ, ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଆଦି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ସିମେଣ୍ଟ ଦରକାର । ଓଡ଼ିଶାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ସିମେଣ୍ଟର ଆବଶ୍ୟକତା ଅତି ବେଶୀ । ଓଡ଼ିଶାର ଓ ଭାରତର ଏହି ବିପୁଳ ସିମେଣ୍ଟ ଚାହିଦାକୁ ଦେଖିଲେ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ନାନା ସୁବିଧା ଥିବାରୁ ଅନ୍ତତଃ ଚାରି ପାଞ୍ଚଗୋଟି ବଡ଼ ଧରଣର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ବସି ପାରିବ ଓ ଏହି ଚାରି ପାଞ୍ଚଗୋଟି କାରଖାନାକୁ ବହୁ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଆମର ଯଥେଷ୍ଟ କଞ୍ଚାମାଲ ମହଜୁଦ୍ ଅଛି ।

(୧୪) କାଚ କାରଖାନା—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବାରଙ୍ଗଠାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଏକମାତ୍ର "ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗା କାଚ କାରଖାନା" ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି କାରଖାନାଟି ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାଚ କାରଖାନା ତୁଳନାରେ ଛୋଟ ଓ ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ କମ୍ । ସୁଖର ବିଷୟ କାରଖାନାଟି ଆହୁରି ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଏହାର ମାଲିକମାନେ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ଲଣ୍ଠନ କାଚ, କାଚ ଗିଲାସ, କାଚ ଗିନା, ବୋତଲ ଆଦି ନାନା କାଚ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି ହୁଏ । ନାନା ଅସୁବିଧା ହେତୁ ଏଠାରେ ବିଦେଶୀ କାଚ ଭଳି ଉନ୍ନତ ଧରଣର କାଚ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ତିଆରି କରିବା ସମ୍ଭବପର ହୋଇନି । କାଚ ଜିନିଷକୁ ଅତି ସ୍ୱଚ୍ଛ କରିବା ଓ ସେଥିରୁ ବାୟୁ କଣା ପୁରାପୁରି ଦୂର କରିବା କାଚ ଦ୍ରବ୍ୟର କୋମଳାତ୍ମକ ପଦ୍ଧତି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦେଶୀ କାରଖାନା ତୁଳନାରେ ଢେର ପଛରେ । ଓଡ଼ିଶାରେ କାଚ ଶିଳ୍ପର ପ୍ରକୃତ ବିକାଶ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଏହି କାରଖାନାଟିର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରସାର ଓ ଉନ୍ନତି ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ବହଲଦାଠାରେ ଭାରତର ସୁବିଖ୍ୟାତ ସିଗ୍‌କଲ କାଚ କାରଖାନା ଗୋଟିଏ କାଚ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ବହୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ କାଚ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ତିଆରି କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ କେତେକ କାରଣବଶତଃ ସେହି କାରଖାନାଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି ।

ଏ ଦୁଇଟି କାଚ କାରଖାନାକୁ ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଶାରେ ଆହୁରି କେତେଗୋଟି କାରଖାନା ବସିବାର ସୁବିଧା ଅଛି ।

କାଚ କାରଖାନା ପାଇଁ ପ୍ରଧାନ କଞ୍ଚାମାଲ ହେଉଛି ବିଶୁଦ୍ଧ ବାଲି, କ୍ଷାର ଓ ଚୂନ ପଥର । ବୋରିକ୍ ଆସିଡ୍, ସୀସକ ଲବଣ, ବକ୍ସାଇଟ୍, ଡଲୋମାଇଟ ଆଦି ଆହୁରି କେତେକ ପଦାର୍ଥ କାଚ ତିଆରିରେ ଦରକାର ହୁଏ । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ କ୍ଷାର ଓ ବାଲି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଞ୍ଚାମାଲ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର କଞ୍ଚାମାଲକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ପଥ ନ ଥିବାରୁ ବାରଙ୍ଗ କାରଖାନା ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶରୁ ବାଲି, କାଟନିରୁ ଚୂନ, କଲିକତାରୁ କ୍ଷାର ଆଣେ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କଳାପଥରରୁ ଶ୍ୱେତସ୍ଫଟିକ ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରସାଦରୁ ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ମୃତ୍ତିକା ଆଣି ନିଜ ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଚୂନପଥର, କାଚ ତିଆରି ପାଇଁ ବାଲିପଥର ଓ କ୍ଷାର ତିଆରି ପାଇଁ ବହୁ ସୁବିଧା ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗୀ ନ କରି ବିଦେଶ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା କମ୍ ବଡ଼ କ୍ଷୋଭର ବିଷୟ ନୁହେଁ ।

କଞ୍ଚାମାଲର ସୁଲଭତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆହୁରି କେତେଗୋଟି କାଚ କାରଖାନା ବସାଇବାପାଇଁ ସୁବିଧା ଅଛି । ଉନ୍ନତ ଓ ରଙ୍ଗ ବିହୀନ କାଚପାଇଁ ବିଶୁଦ୍ଧ ବାଲି ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ନରାଜ, ଗଞ୍ଜାମ, କୋରାପୁଟ, ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ବାଲି ପଥର ମିଳେ, ତାହା ଅକ୍ଲେଶରେ ଏ ଦିଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାର ମହାନଦୀ, କାଠଯୋଡ଼ି, କୁଆଖାଇ, ବିରୂପା, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ବୈତରଣୀ, ଶାଳନ୍ଦୀ ଆଦି ନଦୀର ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନଈବାଲି ରଙ୍ଗହୀନ କାଚ ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ରଙ୍ଗୀନ୍ କାଚ ବୋତଲ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଉପଯୁକ୍ତ । ତେଣୁ ବହୁ ନଦୀର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳୀ କଟକଠାରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ କାଚ ବୋତଲ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରଙ୍ଗୀନ୍ କାଚ ଜିନିଷପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବସା ଯାଇପାରେ । ଏହି କାରଖାନା ମଧ୍ୟ ନରାଜରୁ ଶ୍ୱେତ ବାଲିପଥର, କଳାପଥରରୁ ଶ୍ୱେତ ସ୍ଫଟିକ ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରସାଦରୁ ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ମୃତ୍ତିକା ଆଦି ଆଣି କାମରେ ଲଗାଇପାରେ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ କୋରାପୁଟ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଟି କାରଖାନା ବସା ଯିବାର ସୁବିଧା ଅଛି । କାରଣ ସେଠାକାର ବିଶୁଦ୍ଧ ଚୂନପଥର, ପାହାଡ଼ରେ ଥିବା ଶ୍ୱେତସ୍ଫଟିକ ଓ ବାଲି ପଥର, ସମୁଦ୍ର କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ତିଆରି ସୋଡ଼ା, ବଣର କାଠ ବା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନର କୋଇଲା ଓ ସର୍ବୋପରି ଡୁଡୁମା ଓ ହୀରାକୁଦର ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି କାଚ ତିଆରିରେ ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ । କାଚ ତିଆରିପାଇଁ ବାଲି ପଥର ଓ ଶ୍ୱେତସ୍ଫଟିକକୁ ଚୂରିବା ପାଇଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗ୍ରାଂଇଡ଼ିଙ୍ଗ କାରଖାନା ଏହି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇପାରେ ।

(୧୬) କାଚ ଶିଳ୍ପ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ—ଏହି ମୂଳ କାଚ କାରଖାନା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଆଉ କେତେକ ଛୋଟ ଛୋଟ କାଚ କାରଖାନା ଓ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଗଢ଼ି ଉଠିପାରେ । ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ଫିରୋଜାବାଦ, ବମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶର ବେଲଗାଓଁ ଓ ମହୀଶୂର ରାଜ୍ୟରେ ଯେପରି କେତେ ପ୍ରକାର କାଚଦ୍ରବ୍ୟ

ପାଇଁ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି, ସେହିଭଳି ଶିଳ୍ପ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଉଚିତ । ଏହି ସବୁ ଛୋଟ ଛୋଟ କାରଖାନା ବା କୁଟୀର ଶିଳ୍ପରେ ଲୋକେ କାଚ କାରଖାନାରୁ ମୁଣ୍ଡାକାଚ ଆଣି ତାକୁ ତରଳାଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର କାଚ ଚୂଡ଼ି, ଛୋଟ ବଡ଼ ସୌଖୀନ କାଚ ବୋତଲ ତିଆରି କରନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ କାଚ କାରଖାନାର ଆଖ ପାଖରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରେ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ କାଚ ଚୂଡ଼ିର ବଜାର ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶୀ । ଦେଶର କି ଗରିବ କି ଧନୀ, କି ପୁରାତନ, କି ଆଧୁନିକ ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହି କାଚ ଚୂଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବଲପୁର, ଗଞ୍ଜାମ ଓ କଟକ ସହରରେ ଚୂଡ଼ି କାରଖାନା ଅଛି । ସେଗୁଡ଼ିକର ଉନ୍ନତି କରାଇ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ନୂତନ ଧରଣର ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ସାଜ ସରଞ୍ଜାମ ଯୋଗାଇ ଦେଲେ ଫିରୋଜାବାଦ୍ ବଜାର ସହିତ ଯେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିପାରିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସମ୍ବଲପୁର ଓ କୋରାପୁଟ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ସୁଲଭତା ହେଲେ ଏହି କାଚ ଚୂଡ଼ିର ଉତ୍ପାଦନ ଖରଚ କମିଯିବ । ତେଣୁ କମ୍ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ତିଆରି ହୋଇପାରିବ । ଫଳରେ ଶସ୍ତାରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିକ୍ରି କରି ହେବ ।

(୧୭) ଚିନାମାଟି ବାସନ କାରଖାନା — ଚିନାମାଟି ବାସନ ତିଆରି ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁବିଧା ଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବାରଙ୍ଗ କାଚ କାରଖାନା ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଚିନାମାଟି ବାସନ କାରଖାନା ବସାଯାଇ ଚା'କପ୍, ପିଆଲା, ଥାଳିଆ, ଚା' ରଖିବା ପାତ୍ର ବେସିନ, ପାଇଖାନା ବେସିନ୍, କମୋଡ ଆଦି କେତେ ଜିନିଷ ତିଆରି ହେଉଛି । ଚିନାମାଟି ବାସନ ତିଆରି ପାଇଁ ପ୍ରଧାନ କଞ୍ଚାମାଲ ହେଉଛି ଚିନାମାଟି, ଶ୍ୱେତସ୍ଫଟିକ ଓ ଫେଲସ୍ପାର । ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ବଲପୁର, କୋରାପୁଟ, ଗଞ୍ଜାମ, କେନ୍ଦୁଝର ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ଶ୍ୱେତସ୍ଫଟିକ, ଚିନାମାଟି ମିଳେ ଓ ଉପରୋକ୍ତ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଫେଲସ୍ପାର ମଧ୍ୟ ମିଳିବାର ଦେଖାଯାଏ । ତେଣୁ ଅବିଳମ୍ବରେ କୋରାପୁଟ, ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଞ୍ଜାମରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚିନାମାଟି ବାସନ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରେ । ଚିନାବାସନରେ ରଙ୍ଗୀନ ଫୁଲ ଆଦି କରିବା ପାଇଁ ନାଲି, ହଳଦିଆ, ବାଦାମୀ ଓ ଛାଇ ରଙ୍ଗ ଏହି ସବୁ ଜିଲ୍ଲାରେ ଓ ଜିଲ୍ଲାର ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ମିଳେ । ଏହି କାରଖାନାମାନଙ୍କରେ ଚିନାମାଟି ବାସନ ବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି ବହୁ ଜିନିଷପତ୍ର ଚିନାମାଟିରୁ ତିଆରି ହୋଇପାରେ । ଆମ ଲୋକମାନଙ୍କର ଦିନକୁ ଦିନ ଚିନାମାଟି ବାସନ ପ୍ରତି ଯେପରି ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ୁଛି, ସେଥିରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି, ଚିନାମାଟି ବାସନର ବଜାର ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିଚାଲିବ ।

(୧୮) ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା — ଆଧୁନିକ ବହୁ କାରଖାନାରେ ଏହି ଜାତୀୟ ଇଟାର ପ୍ରୟୋଜନ ଅତି ବେଶୀ । ଲୁହା, ଇସ୍ପାତ, ତମ୍ବା, କାଚ, ଆଲୁମିନିୟମ, ସିମେଣ୍ଟ ପ୍ରଭୃତି କାରଖାନାରେ ଏହି ଇଟା ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ । ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଅଗ୍ନିଜିତ୍

ମୃତ୍ତିକାରୁ ତିଆରି ହୁଏ; ଓ ଏହି ଇଟାର ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଉଛି ଯେ ଏହା ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ଉତ୍ତାପରେ ମଧ୍ୟ ତରଳି ଯାଏନି । ଲୁହା, ତମ୍ବା ଆଦି ଧାତୁ ତରଳ ହେଲାବେଳେ ଚୁଲ୍ଲୀରେ ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଦିଆଯାଏ । ଏହି ମୃତ୍ତିକା ସମ୍ବଲପୁର, କୋରାପୁଟ, ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମିଳେ । ଜାମସେଦ୍‌ପୁରର ଟାଟା କୋମ୍ପାନୀ ପ୍ରତିବର୍ଷ ୧୨୦୦ ଟନ୍ ମୃତ୍ତିକା କେବଳ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରୁ ଆମଦାନୀ କରେ । ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଏହି ଭଳି ଇଟାର ଚାହିଦା ଏତେ ବେଶୀ ଯେ ସମ୍ବଲପୁର, କୋରାପୁଟ, କଟକ ଓ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହି ଭଳି ଇଟା କାରଖାନା ବସାଇ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନୀ କଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ହେବ । ଅଗ୍ନିଜିତ ମୃତ୍ତିକାରୁ ଗ୍ୟାସ ରେଟର୍ଟ, ମୂଷାଧାର, କାଚ ତରଳାପାତ୍ର ଆଦି ନାନା ଜିନିଷପତ୍ର ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । ସେ ଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁ ବ୍ୟବହାର ଥିବାରୁ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନୀ ହୋଇପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା ତିଆରି କାରଖାନା ବାରଙ୍ଗର କାଚ କାରଖାନା ଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ଠାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ସବୁଠାରୁ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା ତିଆରି କାରଖାନା ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବେଲପାହାଡ଼ ଠାରେ ଟାଟା କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ଏହା ବହୁ ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ଇଟା ବହୁ କାରଖାନାକୁ ଯୋଗାଉଛି । ଏହି ସବୁ କାରଖାନାରୁ ଅଗ୍ନିଜିତ୍ ଇଟା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନୀ ହେଉଛି । ଏହାକୁ ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଶାରେ ଆହୁରି କେତେ ଗୋଟି ଇଟା ତିଆରି କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରିବ । ଏହି ବ୍ୟବସାୟ ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ ହେବ ।

(୧୯) ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ କାରଖାନା — ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏହି ଗ୍ରେଫାଇଟ୍‌ର ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା ଅତି ବେଶୀ । ଗ୍ରେଫାଇଟ୍‌ରୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବାଟି ବା ଭାଣ୍ଡ (Crucible), ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଘର୍ଷଣ ହ୍ରାସ ପଦାର୍ଥ ଓ ପେନ୍‌ସିଲ ଆଦି ନାନା ଜିନିଷ ତିଆରି ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ କାରଖାନା ବଲାଙ୍ଗିର ଜିଲ୍ଲାର ଟିଟିଲାଗଡ଼ ଠାରେ ଅଛି । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଗ୍ରେଫାଇଟ୍‌ର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅତି ବେଶୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସାରା ଭାରତରେ ଓଡ଼ିଶାର ଏହି କାରଖାନାକୁ ମିଶାଇ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ କାରଖାନା ଅଛି ; ଅନ୍ୟ କାରଖାନାଟି ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ରାଜମହେନ୍ଦ୍ରି ଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ ଖଣି ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ ଏକାଧିକ ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ବଲାଙ୍ଗିରପାଟଣାକୁ ଛାଡ଼ି କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ବିଷମ କଟକ ଓ ଚଚୁକେଣା ଠାରେ ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ ଖଣି ଅଛି । ସମ୍ବଲପୁର ଓ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାରେ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ ଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ଏହିସବୁ ଗ୍ରେଫାଇଟ୍‌ରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ତିଆରି ପୂର୍ବରୁ ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଶୋଧନ କରିବା ଦରକାର । ସାରା ଓଡ଼ିଶାର ଏହିସବୁ ଗ୍ରେଫାଇଟ୍‌କୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଜମା କରି ଶୋଧନ କରିବା ଓ ସେଥିରୁ ଜିନିଷପତ୍ର ତିଆରି କରିବା ଦରକାର । ଏହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ

ଏହି କାରଖାନାଟି ସମ୍ବଲପୁର, କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ବଲାଙ୍ଗୀର ପାଟଣାର କେନ୍ଦ୍ର ଅଞ୍ଚଳରେ ବସିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲାର ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି କାରଖାନାଟି ଚାଲିପାରେ । କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ବିଷମ କଟକ ଠାରୁ ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ଆଠମଲ୍ଲିକ ଠାରୁ ଗ୍ରେଫାଇଟକୁ ଅଣାଯାଇ ଏହି କେନ୍ଦ୍ର ଶୋଧନାଗାରରେ ଶୋଧନ କରାଯାଇପାରେ । ଭାରତରେ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ହୁ ହୁ ହୋଇ ଚାଲିଥିବା ସମୟରେ ଏହି ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ କାରଖାନାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧି କରି ଏ ଦିଗରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଭାରତରେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଗବେଷଣାଗାରରେ ଏହି ଗ୍ରେଫାଇଟ୍‌ର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅତି ବେଶି ।

(୨୦) **ପେନ୍‌ସିଲ କାରଖାନା** —ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରେଫାଇଟ୍‌କୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ପେନ୍‌ସିଲ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ପେନ୍‌ସିଲ ତିଆରି ପାଇଁ ବିଶୁଦ୍ଧ ଗ୍ରେଫାଇଟ୍, ନରମ କାଠ ଓ ନରମ ମାଟି ଦରକାର । ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଧନ ହେଉ ନ ଥିବାରୁ ଓରିଏଣ୍ଟ କାଗଜକଳ କଲିକତାରୁ ଗ୍ରେଫାଇଟ୍, ବେଲୁଚିସ୍ଥାନରୁ ନରମ କାଠ ଓ ମହିଶୂରରୁ ନରମ ମାଟି ଆଣି କାମରେ ଲଗାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପେନ୍‌ସିଲ ତିଆରି ପାଇଁ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ସବୁ ପ୍ରକାର କଞ୍ଚାମାଲ ଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉନ୍ନୟନ ସର୍ବ ପ୍ରଥମ ଦରକାର । ଓଡ଼ିଶାର ବଣରେ ଶହ ଶହ ପ୍ରକାର ଗଛ ମଧ୍ୟରୁ ଖୋଜିଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ନରମ କାଠ ପେନ୍‌ସିଲ୍ ତିଆରି ପାଇଁ ମିଳିପାରେ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ମାଟିର ମଧ୍ୟ ଅଭାବ ନାହିଁ । ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ କଥା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉପରେ କୁହାଯାଇଛି । ତେଣୁ ଏତେ ସୁବିଧା ଥିବାରୁ ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବଲାଙ୍ଗିର ଠାରେ ଦୁଇଟି ପେନ୍‌ସିଲ କାରଖାନା ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ବସା ଯାଇପାରେ । ଗ୍ରେଫାଇଟ୍ କାରଖାନା ସହିତ ପେନ୍‌ସିଲ କାରଖାନାକୁ ଯୋଡ଼ି ଦେଲେ ନାନା ସୁବିଧା ହୁଏ । ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଆମ ଦେଶର ପେନସିଲ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶର ପେନସିଲ ଭଳି ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ ହୋଇପାରିବ ।

(୨୧) **ଟାଇଲ ଓ ଇଟା ତିଆରି କାରଖାନା** —ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟ ଜଗତରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଟାଇଲ ଓ ଇଟାର ଆବଶ୍ୟକତା ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । କି ସହର କି ଗ୍ରାମ ଚାରିଆଡ଼େ ସମସ୍ତେ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଘର ତିଆରିର ଉପଯୋଗିତା ଉପଲବ୍ଧି କରୁଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ପୁର ପଲ୍ଲୀର ଚାଳଘର ତିଆରି ଅତି ପୁରୁଣା ଧରଣର । ସେଥିରେ ନିଆଁ ପାଣିର ବିପଦ ଅତି ବେଶି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅତି ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତଜନକ । ତେଣୁ ଆଜିକାଲି ଦୁନିଆରେ ଚାଳଛାତ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଟାଇଲ ଛାତର ଆଦର ବଢ଼ିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କାରଣ ଏହା ପ୍ରଥମରୁ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ଜନକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏଥିପାଇଁ ବିଶେଷ ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼େନି, ଘରେ ନିଆଁ ପାଣିର ଭୟ ନଥାଏ ଓ ଏହି ଛାତ ଫଳରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଯେଉଁ କୁଟା ଓ ଛଣ ବଳିପଡ଼େ, ତାହା ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେ । ଏହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ଚାଳଛାତ ପରିବର୍ତ୍ତେ

ଟାଇଲ ଛାତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଏଥିପାଇଁ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ଦରରେ ଟାଇଲ ତିଆରି କରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦେବା ଉଚିତ୍ । ଇଟାରୁ ତିଆରି ଘର ଅଧିକ ଚିନ୍ତାଜନକ ହେଲେହେଁ ଏହାର ଆଦର ଆମ ଦେଶରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ତେଣୁ ଇଟା ତିଆରି କାରଖାନା ଆମ ଦେଶରେ ଭଲ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ । ଉପର ଭାଟି ଇଟାଠାରୁ ଚିମ୍ନି ଭାଟି ଇଟା ଅଧିକ ମଜଭୁତ, ତେଣୁ ଏହାର ଅଧିକ ପ୍ରସାର ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଯେମିତି ଇଟା ତିଆରି କାରଖାନା ମେସିନ୍ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ, ଆମ ଦେଶରେ ସେ ଭଳି କାରଖାନା ବସିବା ଉଚିତ ।

ଟାଇଲ ପୁଣି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଅଛି । ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଗଞ୍ଜାମ ଓ କୋରାପୁଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଟାଇଲ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶା ଓ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରଦେଶରେ ରାଣୀଗଞ୍ଜ ଟାଇଲ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ରାଣୀଗଞ୍ଜ ଟାଇଲ ଦେଖିବାକୁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଓ ଏଥିରେ ତିଆରି ଘର ଭଲ ଦେଖାଯାଏ । ସେହିଭଳି ଟାଇଲ ଓଡ଼ିଶାରେ ତିଆରି ହେଲେ ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟ ହେବ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭଲ ମାଟି ଅଛି । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିଲ୍ଲା ଓ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍‌ର ପ୍ରଧାନ ସହରରେ ଉପଯୁକ୍ତ ମାଟି ଖୋଜି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବସାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ରୂପରେ ଆରମ୍ଭ କରାଯିବା ଉଚିତ । ତା ହେଲେ ପୁରପଲ୍ଲୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ସୁବିଧା ପାଇବେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋରୁଙ୍କ ଖାଇବା ପାଇଁ କୁଟା ମିଳୁ ନଥିବା ସ୍ଥଳେ ଓ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ଦିନକୁ ଦିନ ଅଭାବ ହେଉଥିବା ସ୍ଥଳେ ଛଣ, କୁଟାକୁ ଛାତରେ ପକାଇ ଲୋକସାନ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ଛାତକୁ ଟାଇଲ ଦ୍ୱାରା ଛାଇବା ଏକ ବିଜ୍ଞତାର ପରିଚାୟକ । ଏହାହେଲେ ଗାଁଉଳି ଘରର ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଆଧୁନିକତାର ଆଲୋକ ଗାଁଗଣ୍ଡା ମାନଙ୍କରେ ପଶିପାରିବ ।

(୨୨) ବିରଳ ମୃତ୍ତିକା ଧାତୁ କାରଖାନା (Rare-earth mineral plant)— ଗୋପାଳପୁର ବାଲିରୁ ଏହି ଜାତୀୟ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁବିଧା ରହିଛି । ସେହି ବାଲିର ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ବେଶୀ, ସୁଖର କଥା, ଏବେ ଭାରତ ସରକାର ଇଣ୍ଡିଆନ ରେଅର୍‌ଅର୍ଥ ଅଧୀନରେ ପନ୍ଦରକୋଟି ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ଗୋପାଳପୁରଠାରେ କାରଖାନା ବସାଇବା ପାଇଁ ଯୋଜନା କରୁଛନ୍ତି । ଏହି କାରଖାନା ସେଠାରେ ଯେ ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ ହେବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

(୨୩) ଆଲୁମିନିୟମ୍ କାରଖାନା—ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ ତଳକୁ ଆଜିକାଲି ଆଲୁମିନିୟମର ଚାହିଦା ବେଶୀ । ଏହା ଉଡ଼ାଜାହାଜ ତିଆରିଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ମଟର, ରେଡ଼ିଓ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହୁ ଯନ୍ତ୍ରପାତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ରନ୍ଧା ବଢ଼ାପାଇଁ ଡେକ୍‌ଚି, କରେଇ, ଦେଲ, ତାଟିଆ, ଆଦି ଆଲୁମିନିୟମରୁ ତିଆରି ହୁଏ । ଭାରତର ପ୍ରତି ପୁରପଲ୍ଲୀରେ କି ଶିକ୍ଷିତ, କି ଅଶିକ୍ଷିତ, କି ଧନୀ, ନିର୍ଦ୍ଧନ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହି

ଶସ୍ତା ଓ ହାଲୁକା ଥିବାରୁ ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟ ହେଉଅଛି ଓ ଆବହମାନ କାଳରୁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ପିତ୍ତଳ, କଂସାକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୂରୀଭୂତ କରୁଛି । ଏହି ବାସନ-କୁସନ ପାଇଁ ଆମେ ପ୍ରତିବର୍ଷ କୋଟିଏ ଟଙ୍କାର ଆଲୁମିନିୟମ ଜିନିଷପତ୍ର ଅନ୍ୟପ୍ରଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରୁଁ । ନାନା କାରଣରୁ ଅନେକଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତରେ ଆଲୁମିନିୟମ୍ ତିଆରି ହେଉ ନ ଥିଲା । ଶସ୍ତା ବିଜୁଳିଶକ୍ତି ଥିଲା ଏହାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ । ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ତ୍ରାବାଙ୍କୋରଠାରେ ଗୋଟିଏ ଆଲୁମିନିୟମ୍ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ଓ ପରେ ଆସନସୋଲ୍‌ଠାରେ ଆଉ ଦୁଇଟି ଓ ସମ୍ବଲପୁରର ହୀରାକୁଦଠାରେ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ସମ୍ବଲପୁରର ହୀରାକୁଦ୍‌ଠାରେ ଥିବା ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାର ଏକମାତ୍ର ଆଲୁମିନିୟମ୍ କାରଖାନା ।

ଆଲୁମିନିୟମ୍ ପାଇଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଲୋଡ଼ା ଉନ୍ନତ ଧରଣର ବକସାଇଟ୍, କ୍ଷାର ଓ ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି । ଆମ ଓଡ଼ିଶାର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ବକ୍‌ସାଇଟ୍, ମିଳେ । ଡୁଡ଼ୁମାର ଓ ବାଲିମେଲାର ଶସ୍ତା ବିଜୁଳିଶକ୍ତି ମିଳିପାରିଲେ କୋରାପୁଟର ଏହି ଖଣିଜ ସମ୍ପଦକୁ କାମରେ ଲଗାଇ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏକ ଆଲୁମିନିୟମ୍ କାରଖାନା ବସାଇହେବ । କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାରେ ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ବକ୍‌ସାଇଟ୍ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଅଛି । ହୀରାକୁଦ୍‌ର କିମ୍ବା ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନା ବା ଉପରକୋଲାବ୍ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଜନାର ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ମିଳିପାରିଲେ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ଏକ ସୁବୃହତ୍ ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ । ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇଛି ଯେ ଯେଉଁ ବକ୍‌ସାଇଟ୍‌ରେ ଆଲୁମିନା ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୫୨ରୁ ଅଧିକ, ତାହା ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ଆଲୁମିନିୟମ ତିଆରି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେ । ଓଡ଼ିଶାର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ବକ୍‌ସାଇଟ୍‌ରେ ଆଲୁମିନା ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ୬୦ରୁ ଅଧିକ ଓ କଳାହାଣ୍ଡିର ବକ୍‌ସାଇଟ୍‌ରେ ଶତକଡ଼ା ୬୮ରୁ ଅଧିକ । ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଓ ଶସ୍ତା ଆଲୁମିନିୟମ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦନ କରାହେବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହି ଦୁଇସ୍ଥାନର କାରଖାନା ଭାରତର ଯେ କୌଣସି ଆଲୁମିନିୟମ୍ କାରଖାନାଠାରୁ ବଡ଼ ହେବ ଓ ପୃଥିବୀର ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଗଣ୍ୟ ହେବ । କଳାହାଣ୍ଡିର ଏହି କାରଖାନାଠାରେ ଭବିଷ୍ୟତ୍‌ରେ ଏକ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ତିଆରି କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା କିଛି ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ଉଡ଼ାଜାହାଜ ପାଇଁ ଆଉ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଞ୍ଚାମାଲ ଓ ଶସ୍ତାବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଏଠାରେ ଅଭାବ ହେବ ନାହିଁ ।

ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା ପାଇଁ ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଶସ୍ତା ନ ହେଲେ ଏହି କାରଖାନା ଚାଲିପାରେନା ଫଳରେ ସ୍ଥାନୀୟ କଞ୍ଚାମାଲ ଯେତେ ସୁବିଧାରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେନା । ଏହି କାରଣରୁ ଗ୍ରେଟ ନାଗପୁରର ବକ୍‌ସାଇଟ୍ ବିହାରରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ନ ହୋଇ ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ପାଇଁ ତ୍ରାବାଙ୍କୋରକୁ ଯାଏ ।

ଏହିସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଆଲ୍‌ମିନିୟମ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ବ୍ୟତୀତ ଆଲ୍‌ମିନା ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆଲୁମିନା କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରିବ ।

(୨୪) କ୍ୟାଲସିୟମ କାରବାଇଡ୍ ବା ଗ୍ୟାସ ମସଲା କାରଖାନା—ଏହି କ୍ୟାଲସିୟମ୍ କାରବାଇଡ୍ ଏସିଟିଲିନ୍ ଗ୍ୟାସପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ । ଏସିଟିଲିନ୍ ଗ୍ୟାସ୍ ଆଜିକାଲି ଢ଼ଳେଇ ଓ ଯୋଡ଼େଇ କାରଖାନାରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଗାଁ ମାନଙ୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବପର୍ବାଣୀରେ ଅଧିକ ଆଲୋକ ପାଇବା ପାଇଁ ଏହି ଗ୍ୟାସକୁ ଜଳାନ୍ତି । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଏହି ଏସିଟିଲିନ୍ ଗ୍ୟାସରୁ ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରକାର ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ, ସାଂଶ୍ଳେଷିକ ରବର, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅପକାରୀ ପୋକ କୀଟମାନଙ୍କୁ ମାରିବାପାଇଁ ବିଷାକ୍ତ ବାଷ୍ପ ଆଦି ତିଆରି କରାହୁଏ । ଏହି ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ସ ତିଆରି, ମଟର ରଙ୍ଗେଇ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଔଷଧ ତିଆରିରେ ଲାଗେ ।

ଯେଉଁଠାରେ ବିଜୁଳି ଶକ୍ତି ଖୁବ୍ ଶସ୍ତା, ସେଠାରେ ଏହା କେବଳ ତିଆରି ହୁଏ । ପୃଥିବୀରେ ଏହା ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ଆମେରିକାର ନାଏଗ୍ରା ଜଳପ୍ରପାତ ଅଞ୍ଚଳରେ, ନରୱେ, ସୁଇଡେନ, ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରର ଟେନେସି ଓ ସୋଭିଏଟ୍ ରୁଷିଆର ନିପରଷ୍ଟ୍ରଏଡାମ ଅଞ୍ଚଳରେ । ଏହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଖୁବ୍ ଶସ୍ତା ଥିବାରୁ କ୍ୟାଲସିୟମ କାରବାଇଡ୍ ସେ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ତିଆରି ହୁଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଏହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଆରି ହୋଇପାରିନି ।

କ୍ୟାଲସିୟମ୍ କାରବାଇଡ୍ ପାଇଁ ଦରକାର ଚୂନ, ଅଙ୍ଗାର କୋଇଲା ଓ ବିଜୁଳି ଶକ୍ତି । କୋରାପୁଟ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲାରେ ଖୁବ୍ ଭଲ ଚୂନପଥର ଅଛି, ଯେଉଁଥିରୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ଚୂନ ତିଆରି ହୋଇପାରେ । ସମ୍ବଲପୁରର କୋଇଲା ଖଣିରୁ କୋଇଲା ଓ ହୀରାକୁଦର ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ କାରବାଇଡ଼ କାରଖାନା ସମ୍ବଲପୁରର ଝାରସୁଗୁଡ଼ାର ହୀରାକୁଦ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରେ । ଏତଦବ୍ୟତୀତ କୋରାପୁଟର ଡୁଡୁମା ଓ ବାଲିମେଲା ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ଏଥିପାଇଁ ଡୁଡୁମା ଓ ବାଲିମେଲାର ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ଓ କୋରାପୁଟ ବଣର କାଠ କୋଇଲା ଏ ଦିଗରେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେବ । ସୁଖର କଥା ଏବେ ଝାରସୁଗୁଡ଼ାଠାରେ ଏକ କାରବାଇଡ୍ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି ।

(୨୫) ସିଆନାମାଇଡ୍ କାରଖାନା—କାରବାଇଡ୍‌ରୁ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ଖରଚରେ ସିଆନାମାଇଡ୍ ନାମକ ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର କୃତ୍ରିମ ସାର ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । ବିଜୁଳିଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ କାରବାଇଡକୁ ଗରମ କରି ତା' ଉପରେ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ଗ୍ୟାସ ଛାଡ଼ିଲେ, ଏହା ସିଆନାମାଇଡ୍‌ରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଆମ ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ କ୍ୟାଲସିୟମ ଓ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ୍ ଦୁଇଟି ଯାକ ସାରର ଅଭାବ ଥିବାରୁ ଏହା ଆମ ଜମି ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । କୋରାପୁଟ ଓ ସମ୍ବଲପୁରର କାରବାଇଡ୍ କାରଖାନାଠାରେ ଏହି କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ ।

(୨୭) **ଘର୍ଷଣ ପ୍ରସ୍ତର କାରଖାନା**—କାଚ, ଚିନାମାଟି ଆଦିରୁ ତିଆରି ଜିନିଷ-ପତ୍ର ପାଇଁ ଶ୍ୱେତସ୍ଫଟିକ, ଫେଲସପାର ଓ ଚିନା ମାଟିକୁ ଚୂର ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଦରକାର। ପାହାଡ଼ିଆ ଭୂଇଁରେ ନଳକୂପ ଆଦି ବସାଇବା ପାଇଁ ପଥର ଭିତରେ ଗାତ ଖୋଳିବାକୁ ପଡ଼େ। ଏହିସବୁ କାମ କରିବା ପାଇଁ ପଥର, ଇସ୍ପାତ ଠାରୁ ଅଧିକ ଟାଣ ଆଉ ଏକ ଜିନିଷର ଦରକାର ପଡ଼େ। ଏହି ଜିନିଷ ସାଧାରଣତଃ ଘର୍ଷଣ ପ୍ରସ୍ତର ଭାବରେ, ଓ ସେ ସବୁ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ବୋରେଣ୍ଡମ୍, ବୋରଣ୍ଡମ୍, ଏଲଣ୍ଡମ୍ ଓ କୃତ୍ରିମ ହୀରାଆଦି ପ୍ରଧାନ। ପ୍ରଥମଟି କାଠ କୋଇଲା, ବାଲି ଓ କରତ ଗୁଣ୍ଡିକୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଚୁଲି ସାହାଯ୍ୟରେ ତରଳାଯାଇ ତିଆରି କରାଯାଏ। ଏଥିରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଦରକାର ହୁଏ ଖୁବ୍ ବେଶୀ। ତେଣୁ କଞ୍ଚାମାଲ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ସୁଲଭତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି କାରଖାନା ସମ୍ବଲପୁର, କୋରାପୁଟର ଯଥାକ୍ରମେ ହୀରାକୁଦ ଓ ଡୁଡ଼ୁମା ବା ବାଲିମେଳା ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରେ। କାରବୋରଣ୍ଡମ୍ ବା ସିଲିକନ କାର୍ବାଇଡ଼୍ ବ୍ୟତୀତ ଟଙ୍ଗଷ୍ଟାନ କର୍ବାଇଡ଼୍, ମଲିବଡ଼େନମ ସିଲିସାଇଡ଼୍ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ, ଟଙ୍ଗଷ୍ଟାନ ଓ ମଲିବଡ଼େନମ ଧାତୁ ସହିତ କାର୍ବନ ବା ସିଲିକନ୍ ସଂଯୋଗ ଘଟାଇ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ। ଏହିସବୁ ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ପ୍ରଧାନତଃ ଦରକାର। କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ବାଲିମେଳା ଅଞ୍ଚଳ, ତାଳଚେର ଅଞ୍ଚଳ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ। କୋରାପୁଟ ଓ ସମ୍ବଲପୁରରେ କାଠ କୋଇଲା ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ମିଳୁଥିବାରୁ ଓ ସେଠାରେ ସ୍ଫଟିକ ପଥର ମିଳୁଥିବାରୁ ଏ କାରଖାନା ସେ ସ୍ଥାନ ଦୁଇଟିରେ ସୁରୁଖୁରୁରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରେ। କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଥେରୁବେଲି ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ। ଏଠାରୁ ଭଲ କାର୍ଟକାଇଟ୍ ଓ କାଠ କୋଇଲା ଫେରୋସିଲିକନ୍ ପାଇଁ ଆସୁଥିବାରୁ ସେହି କଞ୍ଚାମାଲରୁ କାର୍ବାଣ୍ଡମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ। ବାଲିମେଳା ଓ ମାଛକୁଣ୍ଡର ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ସେହିଭଳି ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଲୁମିନାକୁ ତରଳାଇ ଏଠାକୁ ଆସୁଛି। ଏଲଣ୍ଡମ ଓ କାଠ କୋଇଲାକୁ ତରଳାଇ କୃତ୍ରିମହୀରା ଉପରୋକ୍ତ ସ୍ଥାନ ଦ୍ୱୟରେ ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ।

(୨୭) **କୃତ୍ରିମ ସାର କାରଖାନା**—ଆମ ଓଡ଼ିଶା ଏକ କୃଷି ପ୍ରଧାନ ଦେଶ। ଏଠାରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ କୃଷି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି। କୃଷି ଉତ୍ପାଦନ ଯଦି ଭଲ ହୁଏ, ତେବେ କୃଷକର ଅବସ୍ଥା ଭଲ ହୁଏ, ଫଳରେ ଦେଶର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା ଉନ୍ନତି ଲାଭ କରେ। ଉନ୍ନତ କୃଷି ଓ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ସାର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଜିନିଷ। ସାର ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯଥା:—କୃତ୍ରିମ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ। ସାର ଆମ ଦେଶରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉ ନଥିବାରୁ ଆମ କୃଷି ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣରେ ଓ ଅମ ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ କମ୍। ପ୍ରାକୃତିକ ସାର ମଧ୍ୟରେ ଗୋବର, ପାଉଁଶ, ସବୁଜସାର, କମ୍ପୋଷ୍ଟ ଖତ, ପିଡ଼ିଆ ଆଦି ପ୍ରଧାନ ଓ କୃତ୍ରିମ ସାର ମଧ୍ୟରେ ଏମୋନିୟମ ସଲଫେଟ୍, ଏମୋନିୟମ ନାଇଟ୍ରେଟ୍, କେଲସିୟମ ଏମୋନିୟମ ନାଇଟ୍ରେଟ୍ ଇଉରିଆ ସିଆନାମାଇଡ଼୍,

ସୁପର ଫସଫେଟ ଅଫ୍ ଲାଇମ ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ଓଡ଼ିଶାର ଜମି ପାଇଁ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୧୦୦,୦୦୦ ଟନ କୃତ୍ରିମ ସାର ପ୍ରୟୋଜନ ।

ନାଇଟ୍ରୋଜେନ୍ ସାର—ପ୍ରକୃତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ କୃତ୍ରିମ ସାର ତିନି ପ୍ରକାର । ଯଥା- ନାଇଟ୍ରୋଜେନ୍ ସାର, ଫସଫରସ ସାର ଓ ପଟାସ ସାର, ନାଇଟ୍ରୋଜେନ୍ ସାର ମଧ୍ୟରେ ଆମୋନିୟମ ସଲଫେଟ୍ କେଲସିୟମ, ଏମୋନିୟମ ନାଇଟ୍ରେଟ କେଲସିୟମ, ସିଆନାମାଇଡ୍ ଓ ଇଉରିଆ ଆଦି ପ୍ରଧାନ ।

ଆମୋନିୟମ ସଲଫେଟ୍ ଦୁଇଗୋଟି ଉପାୟରେ ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । କୋଇଲାକୁ ଅନ୍ତର୍ଧୂମପାତନ କଲେ ଯେଉଁ ଆମୋନିଆ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଳେ ତାହା ସହିତ ଗନ୍ଧକାମ୍ଳକୁ ସଂଯୋଗ କରାଇ ଏହା ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । ଏମୋନିୟମ ସଲଫେଟ ମିଳିବାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ହେଉଛି ଆକାଶର ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ଗ୍ୟାସକୁ ଜଳରେ ଥିବା ଉଦଜାନ ସହିତ ରାସାୟନିକ ଉପାୟରେ ସଂଯୋଗ କରାଇଲେ ଏହା ଆମୋନିଆରେ ପରିଣତ ହୁଏ ଓ ଏହି ଆମୋନିଆକୁ ପରେ ଆମୋନିୟମ ସଲଫେଟ୍ ବା ନାଇଟ୍ରେଟ୍‌ରେ ପରିଣତ କରାଯାଇପାରେ ।

ଏହି ଦୁଇ ଉପାୟରେ ଆମୋନିୟମ ସଲଫେଟ ତିଆରି କରିବାର ସୁବିଧା ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଛି । ପ୍ରଥମତଃ ରାମପୁର ଓ ତାଳଚେର ଅଞ୍ଚଳର କୋଇଲାକୁ ଅନ୍ତର୍ଧୂମପାତନ କଲାବେଳେ ଯେଉଁ ଆମୋନିୟା ମିଳେ, ସେହି ଆମୋନିଆକୁ ଆମୋନିୟମ ସଲଫେଟ୍ ବା କେଲସିୟମ ଏମୋନିୟମ ନାଇଟ୍ରେଟରେ ପରିଣତ କରାଯାଇପାରେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟରେ ବାୟୁରେ କୋଇଲାକୁ ଦହନ କରି ଯବକ୍ଷାରଜାନ ଓ ଉତ୍ତପ୍ତ କୋଇଲା ଉପରେ ଜଳୀୟବାଷ୍ପକୁ ଚଳାଇ ଉଦଜାନ ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ଦୁଇଟି ଗ୍ୟାସକୁ ସଂଯୋଗ କରାଇ ଆମୋନିଆ ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ଆମୋନିଆ ହେଲା ବିଭିନ୍ନ ଯବକ୍ଷାରଜାନ ସାରର ମୂଳପିଣ୍ଡ ।

ତୃତୀୟତଃ ହୀରାକୁଦ, ଡୁଡୁମା, ଭବିଷ୍ୟତର ବାଲିମେଲା ଓ ଟିକରପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳରେ ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ହେତୁ ସିନ୍ଦ୍ରି କାରଖାନା ଅନୁକରଣରେ ଗୋଟିଏ ସାଂଶ୍ଲେଷିକ ଆମୋନିୟମ ସଲଫେଟ୍ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ଏଥିପାଇଁ ଦରକାର ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି, ଉଦଜାନ, ନାଇଟ୍ରୋଜେନ, ଗନ୍ଧକାମ୍ଳ ବା ଜିପସମ୍, ଚୂନପଥର । ହୀରାକୁଦ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏ ସବୁର ସୁବିଧା ଥିବାରୁ ଓ କୋରାପୁଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗନ୍ଧକାମ୍ଳ ତିଆରି ହେବାର ସୁବିଧା ଥିବାରୁ ଏ ଦୁଇଟି ସ୍ଥାନରେ ଦୁଇଗୋଟି କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ପାରାଦ୍ୱୀପଠାରେ ଗୋଟିଏ ସାଂଶ୍ଲେଷିକ ଆମୋନିଆ କାରଖାନା ମଧ୍ୟ ବସାଯାଇପାରେ । ଅତି ଖୁସିର କଥା ରାଉରକେଲାଠାରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଧରଣର କୃତ୍ରିମ ସାର କାରଖାନା ବସି

ଗଲଣି । ଏଠାରେ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ସାର ବର୍ଷକୁ ୧୨୦,୦୦୦ ଟନ୍ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି । ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ କୋଇଲାରୁ କୋକ୍ ତିଆରି କଲାବେଳେ ଯେଉଁ କୋକ୍ ଓଭନ ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ସେଥିରୁ ଏମୋନିଆ ଗ୍ୟାସ ଆହରଣ କରି ସେଥିରୁ ଏହି ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

କେଲସିୟମ ସିଆନାଇଡ୍ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଏକ ଭଲ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ସାର ଭାବରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଛି । ଏହା ସାଧାରଣତଃ କେଲସିଅମ କାର୍ବାଇଡରୁ ତିଆରି ହୁଏ । ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଜମି ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ଓ କ୍ୟାଲସିଅମ୍ ଉଭୟସାର ପାଇଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ଶୁଖିଲ ଟାଙ୍ଗର ଭୂଇଁ ଯେଉଁ ଜମିରେ ହ୍ୟୁମସ୍ ନାହିଁ କି ଚୂନ ଭାଗ ନାହିଁ ସେଠାରେ ଏହା ଆମୋନିୟମ୍ ସଲଫେଟ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କାମ ଦିଏ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଏମୋନିଆ ଗ୍ୟାସରୁ ଇଉରିଆ ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଇଉରିଆ ସାର ଜମିର ଉର୍ବରତା ଯଥେଷ୍ଟ ବଢ଼ାଇ ଦେଇପାରେ ।

ତାଳଚେରଠାରେ ଯେଉଁ ଆମୋନିୟା ସାର କାରଖାନା ବସୁଛି, ସେଠାରେ ଦିନକୁ ୧୫୦୦ ଟନ ଇଉରିଆ ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ବୋଲି ଅଟକଳ କରାଯାଇଛି । ଏଠାକୁ ସାଉଥ ବାଲନ୍ଦା କୋଇଲା ଖଣିରୁ ୭୨୦୦୦୦୦ ଟନ କୋଇଲା ବର୍ଷକୁ ଆସି ଗ୍ୟାସୀକରଣ ଯନ୍ତ୍ରରେ କପର-ଟଟ୍‌ଜେକ ପଦ୍ଧତିରେ ଏମୋନିଅରେ ପରିଣତ ହେବ । ଏହି ଏମୋନିଆ ପରେ ଇଉରିଆକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବ । ପ୍ରତି ଏକ ଟନ ଏମୋନିଆ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଦୁଇଟନ କୋଇଲା ଦରକାର । ଏଠାରେ ହାରାହାରି ୪୮ କୋଟି ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟିତ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ । ତାଳଚେର ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଆର୍ଗନ ଗ୍ୟାସ କାରଖାନା ୩୫ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ବସିବାର ଅଟକଳ କରାଯାଇଛି । ଆରଗନ ଏକ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଗ୍ୟାସ ଓ ଏହାର ଚାହିଦା ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଅଧିକ ।

(୨୮) ଭାରୀଜଳ କାରଖାନା (Heavy Water Plant)—ପାରମାଣବିକ ଶକ୍ତି ଗବେଷଣାରେ ଭାରି ଜଳର ଗୁରୁତ୍ୱ ଖୁବ୍ ବେଶୀ । ଉଦଜାନ ବୋମା ତିଆରିରେ ଏହା ଏକ କଞ୍ଚାମାଲ ଭାବରେ ପରିଚିତ । ଏମୋନିଆ ସାର ଉତ୍ପାଦନ ବେଳେ ଏହା ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାବରେ ମିଳିଥାଏ । ତାଳଚେର ଠାରେ ଯେଉଁ ବିରାଟ ଏମୋନିଆ ସାର କାରଖାନା ବସିବାକୁ ଯାଉଛି, ସେଠାରେ ଏହି ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାରିଜଳକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ଏକ କାରଖାନା ବସାଯିବା ଉଚିତ । ଭାରିଜଳର ଚାହିଦା ଆମ ଭାରତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ ହେବ । ଏହି କାରଖାନା ବସାଇବାରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ୩୧ କୋଟି ଟଙ୍କା ।

ପଟାସ ସାର— ଓଡ଼ିଶାର ଜମିରେ ଏହାର ଅଭାବ ବେଶୀ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚର ହୁଏନି । ଆମର ପ୍ରାକୃତିକ ସାର ଯଥା- କମ୍ପୋଷ୍ଟ ସାର, ସମୁଦ୍ର ଅତଗ୍ର, ଭୁଷା, କାଠରୁ

ତିଆରି ହେଉଥିବା ସାର, ଗୋବର ଖତ, ପାଉଁଶ ଖତରୁ ଏହା ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମିଳି ପାରିବ । ତେଣୁ ଏହାର କୃତ୍ରିମ ସାର ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେତେ ଦରକାର ନାହିଁ ।

ଫସଫେଟ୍ ସାର— ଏହି ସାରକୁ ଧାନ ଜମିରେ ଦେଲେ ଧାନ ବେଶୀ ଫଳେ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଜାତୀୟ ସାରର ଆବଶ୍ୟକତା ଅତି ବେଶୀ । ଏହି ସାର ସାଧାରଣତଃ ଫସଫେଟ୍ ଖଣିଜରୁ ତିଆରି ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଖଣିଜ ଅଛି କି କ'ଣ ଭଲ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖାଯାଇନି । ସେପରି ଖଣିଜ ଯଦି କେଉଁଠାରେ ଥାଏ ତେବେ ଅକ୍ଳେଶରେ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ବସାଇ ହେବ । ଯଦି ନ ଥାଏ, ଫସଫେଟ୍ ଖଣିଜକୁ ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରି ପାରାଦ୍ୱୀପ ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଫସଫେଟ୍ ସାର କାରଖାନା ବସାଯାଇ ପାରିବ ।

ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଓଡ଼ିଶାରୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ୬୦,୦୦୦ ମହଣ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ହାଡ ବଣ ଜଙ୍ଗଲରୁ ସଂଗୃହିତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନୀ ହୁଏ । ଏହି ହାଡ଼କୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଅଥବା ଏହାକୁ ଡବଲ ଫସଫେଟ୍ ସାରରେ ପରିଣତ କରି ଜମିର ଫସଫରସ୍ ଅଭାବ ମେଣ୍ଟା ଯାଇପାରେ । ତେଣୁ ଏହି ହାଡ଼କୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳରେ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବସାଇବା ଉଚିତ । ପାରାଦ୍ୱୀପ ଏଥିପାଇଁ ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ । ସୁଖର କଥା ପାରାଦ୍ୱୀପ ଠାରେ ଯେଉଁ ସାର କାରଖାନା ବସିବ, ତାହାର ଶୁଭ ୧୯୭୪ ମସିହାରୁ ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆସରିଛି । ଏହି କାରଖାନାଟି ମଧ୍ୟ କୋଇଲା ଭିତ୍ତିକ ହେବ । ତାଳଚେର କୋଇଲା ଏଠାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଆଶା । ଏଠାରେ ବର୍ଷକୁ ପନ୍ଦର ଲକ୍ଷ ଟନ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାର ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ । ତା ଛଡ଼ା ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ସୋଡ଼ା ଭସ୍ମ କାରଖାନା ଓ ଆମୋନିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ୍ କାରଖାନା ବସିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ପ୍ରଥମଟିର ଉତ୍ପାଦନ ଦିନକୁ ୪୦୦ ଟନ୍ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟଟିର ମଧ୍ୟ ଦିନକୁ ସେହି ୪୦୦ ଟନ୍ ହେବା ଆଶା କରାଯାଉଅଛି । ଏଠାରେ ୨୪୧ କୋଟି ମୂଳଧନ ଖଟାଯିବା ଆଶା କରାଯାଏ ।

ପ୍ରାକୃତିକ ଖତ— ପ୍ରାକୃତିକ ଖତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯଥେଷ୍ଟ । ଆମର ଅଜ୍ଞତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଉଛୁ । ଗୋବର ଖତ ପ୍ରାକୃତିକ ଖତ ଭିତରେ ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଖତ ବୋଲି ବିବେଚିତ । ଏହାକୁ ଆମ ଦେଶରେ ସଚରାଚର ଘସି କରି ଜାଳି ଦିଅନ୍ତି । ଅଥଚ ଏଣେ ଆମ ଦେଶରେ ସାର ଅଭାବରେ ଜମିରେ ଫସଲ ହୁଏନି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆମ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଗୋବର କିଣି ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ତାହାର ବଦଳରେ କୋକ୍ ଯୋଗାଇ ଦେଲେ ଆମର ଏକ ପ୍ରାକୃତିକ ଖତର ସଂରକ୍ଷଣ ହୋଇପାରନ୍ତା । ଗୋବର ଖତ ବ୍ୟତୀତ ପିଡ଼ିଆ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଆମର ତେଲ କାରଖାନାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମିଳିପାରିବ । କୃଷି ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ମତରେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଜମି ଏଭଳି

ଯେ ଏଠାରେ ପ୍ରାକୃତିକ ଓ କୃତ୍ରିମ ଉଭୟ ସାରକୁ ମିଶାଇ ଜମିରେ ନ ଦେଲେ ଆମେ କେବଳ କୃତ୍ରିମ ସାର ଦେଇ ଜମିରୁ ବେଶୀ ଭଲ ଫଳ ପାଇ ପାରିବୁନ । ତା ଛଡ଼ା ଲୋକମାନେ ଗୋବରକୁ ଘଷି କରି ନ ଜାଳି ଯଦି ସେଥିରୁ ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ଗ୍ୟାସରେ ନିଜ ଘରର ରନ୍ଧା ବଢ଼ା କାମ ଓ ଅନେକ ଉତ୍ପାଦନ କାମ ଚଳିଯିବ । ଏହି ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ପ୍ଲାଣ୍ଟରୁ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ପ୍ରାକୃତିକ ଗୋବର ଖତ ବାହାରିବ, ଯାହାକୁ କ୍ଷେତରେ ଦେଲେ ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ିବ ।

ଧାତୁ ଓ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଆଧାରିତ କେତେ ଗୋଟି ମଧ୍ୟମ ଓ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାର ସମ୍ଭାବନା ।

ଶିଳ୍ପର ନାମ	ଉତ୍ପାଦନ ଶକ୍ତି
୧ । ଦୁଇଗୋଟି ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା	ବର୍ଷକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ୨୦ ଲକ୍ଷ ଟନ୍
୨ । ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା	ବର୍ଷକୁ ୫୦,୦୦୦ ଟନ୍
୩ । ଢଳେଇ ଲୁହା (ଅଳ୍ପ ଫସଫରସ୍ ଥିବା) ସ୍ଥଗପୁର	୧୦୦,୦୦୦ ଟନ୍
୪ । ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା (ଉମା ଭଲି)	ଦିନକୁ ୧୨୦୦ ଟନ୍
,, ,, ମାଲକାନଗିରି	,, ୧୨୦୦ ଟନ୍
୫ । ଆଲୁମିନିୟମ ଚଦର କାରଖାନା	ବର୍ଷକୁ ୧୦,୦୦୦ ଟନ୍
୬ । ସ୍ପଞ୍ଜ ଲୌହ କାରଖାନା	,, ୧୦୦,୦୦୦ ଟନ୍
୭ । ଲୌହ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ,,	,, ୩୦,୦୦୦ ଟନ୍
୮ । ଘର୍ଷଣ ପ୍ରସ୍ତର (ସିଲିକାନ କାରବାଇଡ଼) କାରଖାନା	ଦିନକୁ ୧୦ ଟନ୍
୯ । ଫେରୋଭେନେଡ଼ିୟମ କାରଖାନା	ବର୍ଷକୁ ୫୦୦ ଟନ୍
୧୦ । ସ୍ଫଟିକ ଓ ସାଧାରଣ କାଚ ,,	,, ୬୬୦୦ ଟନ୍
୧୧ । ଟିଟାନିୟମ ଡାଇଅକ୍ସାଇଡ୍,,	,, ୫୦୦୦ ଟନ୍
ଫେରୋଟିଟାନିୟମ ,,	,, ୨୦୦୦ ଟନ୍
୧୧ । ତାଳଚେର ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିୟାଲ କମ୍ପ୍ଲେକ୍ସ କାରଖାନା	
(କ) ଢ଼ଳେଇ ଲୁହା ,,	,, ୧୬୮,୦୦୦ ଟନ୍
(ଖ) ଇଉରିଆ ସାର ,,	ବର୍ଷକୁ ୧୩୮,୦୦୦ ଟନ୍
୧୩ । ନିକେଲ ନିଷ୍କାସନ କାରଖାନା	— —
୧୪ । କେଲସିୟମ କାରବାଇଡ୍ କାରଖାନା	ଦିନକୁ ୨୦ ଟନ୍
୧୫ । ଡଲେମାଇଟରୁ ମେଗ୍ନେସିୟମ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ କାରଖାନା	ବର୍ଷକୁ ୨୫୦୦ ଟନ୍
୧୬ । ଅଧଃକ୍ଷିପ୍ତ ଫଲଖଣ୍ଡ କାରଖାନା	,, ୩୦୦୦୦ ଟନ୍
୧୭ । ଇସ୍ପାତ ପାଇପ ଓ ଟିଉବ୍ ,,	,, ୩୦,୦୦୦ ଟନ୍

୧୮ । ଷ୍ଟ୍ରକଚରର ଫେବ୍ରିକେସନ କାରଖାନା		ବର୍ଷକୁ	୧୫,୦୦୦ ଟନ୍
୧୯ । ଶିଳ୍ପ କଳକବ୍ଜା	,,	,,	୧୦,୦୦୦ ଟନ୍
୨୦ । ଟ୍ରାକ୍ଟର କାରଖାନା		,,	୫୦୦୦ ଗୋଟି
୨୧ । ପେଟ୍ରୋଲ୍ ଇନଜନ କାରଖାନା		,,	୧୦,୦୦୦ ଗୋଟି
୨୨ । ଇସ୍ପାତ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରି	,,	,,	୭୫୦୦ ଟନ୍
୨୩ । ନୌକା ଓ ମାଛଧରା ସରଞ୍ଜାମ କାରଖାନା		,,	୧୦୦୦ ଟନ୍
୨୪ । ମେସିନ୍ ହାତ ହତିଆର	,,	,,	ଦେଢ଼ କୋଟି ଟଙ୍କାର
୨୫ । ଘରୋଇ ଗ୍ୟାସ ସିଲିଣ୍ଡର		,,	୨୦୦୦ ଟନ୍
୨୬ । ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ଯନ୍ତ୍ରପାତି	,,	,,	ପାଞ୍ଚ କୋଟି ଟଙ୍କାର
୨୮ । ଭୂସାଦ୍ୱନକ ଓ ଖଣି ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ଓଜନ ଯନ୍ତ୍ର କାରଖାନା		,,	୩୦୦୦ ଗୋଟି
୨୯ । ରୋଲିଂ ମିଲ		,,	୩୦,୦୦୦ ଟନ୍

●

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ବନ୍ୟ ସଂପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପର ସମ୍ଭାବନା

ଓଡ଼ିଶାରେ ବନ୍ୟ ସଂପଦର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଅନୁସାରେ ବନ୍ୟ ସଂପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପ ଆଶାଜନକ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିନ । ସାରା ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ଅଧା ଅଧି ବଣ ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ । ଏହି ବିରାଟ ବନ୍ୟ ସଂପଦକୁ ବିନିଯୋଗ କରି କେତେ ଯେ କଳକାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରନ୍ତା, ତାର କଳନା ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥ ଭିତରେ ଟାଣ ଓ ନରମ କାଠ, ବାଉଁଶ, ସବାଇ ଘାସ, ଓ କେନ୍ଦୁପତ୍ର, ଶାଳ, ମହୁଆ ମଞ୍ଜି, ହରଡ଼ା, ଲାଖ, ଝୁଣା, ଟେମ୍ପୁଲ ମଞ୍ଜି, ଚମଡ଼ା, ଶିଙ୍ଗ, କାଜୁବାଦାମ, କୋଚିଲ ମଞ୍ଜି ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ଏହି ସବୁ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଆଧାରିତ କେତେ ଯେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ପାରନ୍ତା, ତାର କଳନା ନାହିଁ । ବନ୍ୟ ସଂପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ କେତେ ଗୋଟି କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି, ତାହା ସମୁଦ୍ରକୁ ଗଣ୍ଡେ ପାଣି ପରି କିଛି ନୁହେଁ । ତିନିଗୋଟି କାଗଜ କାରଖାନା, କେତେ ଗୋଟି କରତ କଳ, ଗୋଟିଏ ଶାଳମଞ୍ଜି ତେଲ କାରଖାନା, ଅଧିକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେଭଳି ଆଖି ଦିଶିଆ ବନ୍ୟ ସଂପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ କଳ କାରଖାନା ନାହିଁ । ଆମର ବନ୍ୟ ସଂପଦକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ବିନିଯୋଗ କରି ପାରିଲେ ଆହୁରି କି କି ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବସି ପାରିବ, ତହିଁର ଏକ ଆଭାସ ଦେବା ଏହି ଅଧ୍ୟାୟର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟ ସଂପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ କେଉଁ କେଉଁ ଶିଳ୍ପ ଓଡ଼ିଶାର କେଉଁ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବସା ଯାଇ ପାରିବ, ତାହା ସ୍ଥିର କଲାବେଳେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଦରକାର । ସେ ଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି :—

(୧) ଯେଉଁ କାରଖାନା ବସିବ, ସେହି କାରଖାନା ପାଇଁ ଦରକାର ହେଉଥିବା କଞ୍ଚାମାଲ । ତାହା ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାରଖାନା ଠାରୁ କେତେ ଦୂରରେ ମିଳିବ ଓ କେଉଁ ପରିମାଣରେ ମିଳିବ ।

(୨) କାରଖାନା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ଭଲ ଜମି ମିଳିବାରେ ସୁବିଧା ଓ ଅସୁବିଧା ।

(୩) ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ବା ତାପଜ ଶକ୍ତିର ସହଜ ସୁଲଭତା ।

(୪) କାରଖାନା ଓ ଏହାର ଶ୍ରମିକ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ଜଳର ସୁଲଭତା, ଉପାଦେୟତା ଓ ପ୍ରଚୁରତା ।

(୫) ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାରଖାନାଟି ରେଳ ଷ୍ଟେସନ ପାଖରୁ ଦୂର କି ନିକଟ, ଏହା ନିକଟ ଦେଇ କୌଣସି ରାଜପଥ ଯାଇଛି କି ନାହିଁ, କାରଖାନାଟାକୁ କଞ୍ଚାମାଲ ଆସିବା ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ରାସ୍ତା ଅଛି କି ନାହିଁ ।

(୬) କାରଖାନାରୁ ଯେଉଁ ଅଳିଆ, ଆବର୍ଜନା ଆଦି ବାହାରିବ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାଯଥ ଭାବରେ କାରଖାନାରୁ ବାହାର କରିଦେଇ ଅଳିଆ ଗଦାରେ ଜମା କରିବା ପାଇଁ ସୁବିସ୍ତୃତ ସ୍ଥାନ ନିକଟରେ ଅଛି କି ନାହିଁ ।

(୭) କାରଖାନାରୁ ଯେଉଁ ଅଳିଆ ଓ ଅଦରକାରୀ ଜଳ କ୍ରମାଗତ ଭାବେ ବାହାରିବ, ସେହି ଜଳକୁ ବାହାର କରି ନେବାପାଇଁ ନିକଟରେ ନାଳ ବା ନଦୀ ଅଛି କି ନାହିଁ ।

(୮) ଏହା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ଶ୍ରମିକ ଓ ଦିନ ମଜୁରିଆମାନେ କାରଖାନା ନିକଟରେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ।

(୯) କାରଖାନା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ଶିଳ୍ପ ଟ୍ରେନିଂ ପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଫିସର, ଇନ୍‌ଜିନିଅର ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ମିଳିବେ କି ନାହିଁ ।

(୧୦) କଞ୍ଚାମାଲର ଉତ୍ପାଦନ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ପାଖ ଆଖ ଲୋକଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ଅଛି କି ନାହିଁ, ଯଦି ଥାଏ, ସେଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସୁବିଧା ଅଛି କି ନାହିଁ ।

ବଡ଼ ସୁଖର କଥା ବନ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁତ ଗୁଡ଼ିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ଚଉଦୁଆର, ସମ୍ବଲପୁର, ରାଉରକେଲା, କେସିଙ୍ଗା, ଟିଟିଲାଗଡ଼, ଜୟପୁର, ରାୟଗଡ଼ା ଆଦି । ଏହି ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଓ ଏସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ରେଳ ଲାଇନ ଯାଇଛି । ବନ୍ୟାଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବନ୍ୟ ସମ୍ପଦ ସହଜରେ ଏହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ଅଣା ଯାଇପାରେ ।

(୯) କାଗଜ କଳ—ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନୋଟି କାଗଜ କଳ ଉତ୍ପାଦନରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସେ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ବ୍ରଜରାଜନଗରର ଓରିଏଣ୍ଟ କାଗଜ କଳ, ରାୟଗଡ଼ାଠାରେ ଜେ. କେ. କାଗଜ କଳ ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଚଉଦ୍ୱାର ଠାରେ ଥିବା ଟିଟାଗଡ଼ କାଗଜକଳ । ସେମାନଙ୍କର କାଗଜ, କାଗଜ ବୋର୍ଡ ଓ କ୍ରାଫ୍ଟ କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନର ପରିମାଣ ଯଥାକ୍ରମେ ଦିନକୁ ୨୦୦ ଟନ, ୫୦ ଟନ୍ ଓ ୫୦ ଟନ । ସେଥିପାଇଁ ଓରିଏଣ୍ଟ କାଗଜ କଳ ବର୍ଷକୁ ୧୩୦,୦୦୦ ଟନ ବାଉଁଶ, ଜେ. କେ. କାଗଜ କଳ ୫୦୦,୦୦୦ ଟନ ଓ ଟିଟାଗଡ଼ କାଗଜ କଳ ୩୭,୦୦୦ ଟନ ବାଉଁଶ ଦରକାର କରନ୍ତି । ତିନୋଟି ଯାକ କାଗଜ କଳ ମିଶି ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୨୧୭,୦୦୦ ଟନ ବାଉଁଶ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଥିବା ବେଙ୍ଗଲ ପେପର ମିଲ୍‌ସ ଓ ଟିଟାଗଡ଼ କାଗଜ କଳ ୧,୧୯୦୦୦ ଟନ୍ ବାଉଁଶ ଓଡ଼ିଶାରୁ ନିଅନ୍ତି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ଓଡ଼ିଶା ଜଙ୍ଗଲରୁ ୩୩୫,୦୦୦ ଟନ ବାଉଁଶ ଖରଚ କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୫୦୦,୦୦୦ ଟନ ବାଉଁଶ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ତେଣୁ ଆହୁରି ଅଧିକ କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ୧୬୫,୦୦୦ ଟନ ବାଉଁଶ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ଅବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ପ୍ରଧାନତଃ କୋରାପୁଟ, କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ରହିଛି । ଆହୁରି ଟିକିଏ ଚେଷ୍ଟା କରି ପାରିଲେ ଏହି ବଳକା ବାଉଁଶର ପରିମାଣ ୨୦୦,୦୦୦ ଟନକୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇପାରିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି ଏହି ବଳକା ବାଉଁଶକୁ ନେଇ ଆଉ ଦୁଇ ବା ତିନୋଟି କାଗଜକଳ ବସାଯାଇପାରିବ ବା ବର୍ତ୍ତମାନର ତିନୋଟି କାଗଜ କଳର ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଯାଇ ପାରିବ, ଯେମିତି କି ଏହି ଦୁଇଲକ୍ଷ ଟନ ବାଉଁଶ କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନରେ ଲଗାଯାଇ ପାରିବ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଜଣାଯିବ ଯେ ସେଠାକାର କାଗଜ କଳ ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପାଦନ ଦିନକୁ ୩୦୦ରୁ ୮୦୦ ଟନ ଭିତରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଶାର ବୃହତ୍ତମ ଓରିଏଣ୍ଟ କାଗଜ କଳର ଦେଢ଼ଗୁଣ ଠାରୁ ଚାରିଗୁଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । କାଗଜ କଳ ଯେତେ ବଡ଼ ହେବ କାଗଜର ଉତ୍ପାଦନ ଖର୍ଚ୍ଚ ସେତେ କମିଯିବ । ଫଳରେ କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନ ସେତେ ଲାଭଜନକ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶ ଭଳି ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ କାଗଜ କଳ ନାନା କାରଣରୁ ବସାଇବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଗଜ କଳର ଉତ୍ପାଦନକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ବଢ଼ାଇବାରେ ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ଚଉଦ୍ୱାର ଓ ରାୟଗଡ଼ାର କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନକୁ ଦିନକୁ ହାରାହାରି ୧୦୦ ଟନକୁ ବଢ଼ାଇଲେ ବେଶୀ କିଛି ଅସୁବିଧା ହେବନି ।

ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ନୂଆ କାଗଜ କଳ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଜୟପୁର ଠାରେ ବସାଯାଇପାରିବ । ଏବେ କାନାଡ଼ାର ଗୋଟିଏ ଅନୁଧ୍ୟାନ କମିଟି କାଗଜ କଳ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଜୟପୁର ଠାରେ ଦିନକୁ ୨୦୦ ଟନ

ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିବା କାଗଜ କଳଟିଏ ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରନ୍ତି । ଏଠାକାର କାଗଜ କଳରେ ଉଭୟ ଲେଖା ଓ ବହି ଛପା କାଗଜ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରିବ । ଆଜିକାଲି ଖାଲି ବାଉଁଶରୁ କାଗଜ ତିଆରି କରିବା ବିଜ୍ଞତାର ବିଷୟ ନୁହେଁ । ବାଉଁଶ ସହିତ ଶତକଡ଼ା ୪୦ ଭାଗ ଟାଣ କାଠ ମିଶାଇ ଭଲ କାଗଜ ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । କାଗଜ ମଣ୍ଡ ତିଆରି ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ କଞ୍ଚାମାଲ ହେଉଛି ବର୍ଷକୁ ବାଉଁଶ ୧୮୫,୦୦୦ ଟନ, ଟାଣ କାଠ ୨୧୬,୦୦୦ ଟନ, ନରମକାଠ ୨୦,୦୦୦ ଟନ, ବଣର ଅଦରକାରୀ କାଠ ୨୦,୦୦୦ ଟନ, କରତ କଳର ଅଦରକାରୀ କାଠ ୨୦,୦୦୦ ଟନ ଏହି କାଗଜ ଉତ୍ପାଦନରେ ଲାଗି ପାରିବ । ସୁବିଧା ମିଳିଲେ ଏହି କଞ୍ଚାମାଲକୁ ମଧ୍ୟ ସହଜରେ ଦ୍ୱିଗୁଣିତ କରାଯାଇପାରିବ । ଇଉକାଲିପଟାସ ନରମ କାଠ ମଧ୍ୟ କାଗଜ ତିଆରି ପାଇଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ୧୯୭୫ ମସିହା ବେଳକୁ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ୩୯୦,୦୦୦ ଟନକୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିବ ।

(୨) ଖବର ଛାପା କାଗଜ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା କାରଖାନା– ଖବର କାଗଜ ସାଧାରଣତଃ ନିଉଜପ୍ରିଣ୍ଟ କାଗଜରୁ ଛପାଯାଏ । ଏହି କାଗଜ ସାଧାରଣତଃ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ମଣ୍ଡରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଯାନ୍ତ୍ରିକ ମଣ୍ଡ ଶତକଡ଼ା ୮୦ ଭାଗ ଓ ୨୦ ଭାଗ ରସାୟନିକ ମଣ୍ଡ ମିଶି ଖବର ଛପା କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ନରମ କାଠ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବଣରେ ମିଳୁଥିବା Boswallia Serrata (ବସୱାଲିଆ ସେରାଟା), Bursara Serrata (ବରସାରା ସେରାଟା), Lenea grandis (ଲେନିଆ ଗ୍ରାଣ୍ଡିସ), Dillenia pentagyana (ଡିଲେନିଆ ପେଣ୍ଟାଗାୟନା) ଆଦି ଗଛ ଏହି ଯାନ୍ତ୍ରିକ ମଣ୍ଡ ତିଆରି ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ।

ଏହି ଧରଣର କାଗଜ କଳପାଇଁ କୋରାପୁଟର ବାଲିମେଲା ହିଁ ଉପଯୁକ୍ତ । ଏଠାର ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି କାରଖାନାର ଉତ୍ପାଦନରେ ବେଶ୍ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେବ । ତାହାଛଡ଼ା ନିକଟସ୍ଥ ଘନ ଜଙ୍ଗଲରେ ଖବରଛପା କାଗଜପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା କାଠ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମିଳେ । ଏହି କାରଖାନାରେ ଦିନକୁ ୨୦୦ ଟନ୍‌ରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଖବର ଛପାକାଗଜ ତିଆରି କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ୋଶୀ ରାଜ୍ୟକୁ ରପ୍ତାନି କରାଯାଇ ପାରିବ । ଖବରଛପା କାଗଜପାଇଁ ଆମକୁ କାନାଡ଼ା, ସୋଭିଏଟ୍ ରୁଷିଆ, ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ଉପରେ ଯେଉଁ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି, ତାହା ଆଉ ହେବନି ।

(୩) ପିଚବୋର୍ଡ଼ କାରଖାନା—ବିଭିନ୍ନ ମୋଟର ପିଚବୋର୍ଡ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ । ବହି ବନ୍ଧାଇଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନାନା ପ୍ରକାର ବାକ୍ସ ତିଆରିରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବନ୍ୟଜାତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଗଛରୁ ଏହା ତିଆରି ହୋଇପାରେ, ଯେଉଁ ଜାତୀୟ ଗଛ ଓଡ଼ିଶା ବଣରେ ଭରପୂର । ବର୍ଷକୁ ୨୦,୦୦୦ ଟନ ପିଚବୋର୍ଡ ଉତ୍ପାଦନ କଲା ଭଳି ଏକାଧିକ କାରଖାନା କୋରାପୁଟ, କଳାହାଣ୍ଡି, ବଲାଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲାରେ ବସାଯାଇପାରିବ ।

(୪) କୃତ୍ରିମ ରେଶମ କାରଖାନା—ବିରଳା ବ୍ରଦର୍ସ ଯେତେବେଳେ ବ୍ରଜରାଜନଗରଠାରେ ଓରିଏଣ୍ଟ କାଗଜ କଳ ବସାଇଲେ, ସେମାନଙ୍କର ମସୁଧା ଥିଲା ଯେ ସେମାନେ ଏଠାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା କାଗଜ ମଣ୍ଡରୁ କିଛି ଅଂଶ ବ୍ୟବହାର କରି କୃତ୍ରିମ ରେଶମ କାରଖାନା ସମ୍ବଲପୁରଠାରେ ବସାଇବେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି କାରଣ ବଶତଃ ସେମାନେ ଏହି କାରଖାନାକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ନ ବସାଇ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ବସାଇବା ସ୍ଥିର କଲେ । ବିରଳା ବ୍ରଦର୍ସ କେଉଁ କାରଣ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ପସନ୍ଦ କରିପାରିଲେନି ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ । ତେବେ ଏହା ଏକ ପରିଷ୍କାର କଥା ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ କୃତ୍ରିମ ରେଶମ ବା ରେୟନ କାରଖାନା ବସାଇବା ସମ୍ଭବପର । ଯେଉଁ ରାସାୟନିକ ମଣ୍ଡରୁ କାଗଜ ତିଆରି ହୁଏ, ସେହି ମଣ୍ଡରୁ କୃତ୍ରିମ ରେଶମ ତିଆରି କରାଯାଏ । ତେଣୁ କାଗଜ କଳ ନିକଟରେ ଏହି କାରଖାନା ସୁବିଧାରେ ବସାଯାଇପାରେ । ଜୟପୁରଠାରେ ଯେଉଁ କାଗଜକଳ ବସିବ, ସେଠାରେ ସେଥି ସହିତ ଯୋଡ଼ିହୋଇ କୃତ୍ରିମ ରେଶମ କାରଖାନା ବସିଲେ କ୍ଷତି ନାହିଁ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାଗଜକଳ ଆଖ ପାଖରେ ଏହି ରେୟନ କାରଖାନା ବସାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିବା ଉଚିତ । ଆଜି କାଲି ବଜାରରେ ରେୟନର ଚାହିଦା ଲୁଗାପଟାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମଟରଗାଡ଼ି ଚକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଥିବାରୁ ଏହି ବ୍ୟବସାୟ ବେଶ୍ ଲାଭଜନକ ହେବ ।

(୫) ପ୍ଲାଏଉଡ୍ କାରଖାନା—ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ବା ଯୋଡ଼େଇ ପଟାର ଚାହିଦା ଆମ ଦେଶରେ ଅଧିକ । ଏହାର ଅଶୀ ଭାଗ ଚା ବାକ୍ସ ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବାକି ୨୦ ଭାଗ ଆସବାବପତ୍ର ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ସାଧାରଣତଃ ତିନି ପରସ୍ତ ପାତଳ ପଟାକୁ ଅଠା ଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ି ତିଆରି କରାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରାୟ ଷାଠିଏ ଗୋଟି ପ୍ଲାଏଉଡ୍ କାରଖାନା ରହିଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଧାନତଃ ଆସାମ, ବଙ୍ଗଳା ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଥି ଭିତରୁ କେତେକ ସାଧାରଣ ପ୍ଲାଏଉଡ୍ କରନ୍ତି ଓ କେତେକ ସଜାଇବା ପାଇଁ ପ୍ଲାଏଉଡ୍ (Decorated Plywood) ତିଆରି କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ଲାଏଉଡ୍‌ର ଉପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ସାଗୁଆନ, ରୋଜଉଡ୍, ମେହେଗେନି ଆଦି ଗଛର ପାତଳ ପଟା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଏହି ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ତିଆରି ପାଇଁ ମୋଟା ମୋଟା ଗଛର ଗଣ୍ଡି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା । ଆଜିକାଲି ଯେ କୌଣସି ଜାତିର କାଠର ଗଣ୍ଡି ବେଶି ମୋଟା ହେଉ ବା ନ ହେଉ ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ତିଆରିରେ ଲାଗିପାରିବ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ବଣରେ ଥିବା ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଷୋହଳ ପ୍ରକାର ଗଛର କାଠ ଏ ଦିଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି ।

ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ଲାଏଉଡର ଚାହିଦା ମାସକୁ ହାରାହାରି ୬୦,୦୦୦ ବର୍ଗ ଫୁଟ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ କଲିକତା ଓ ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ଚାହିଦା ଏହାଠାରୁ ଢେର

ବେଶି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏଥିପାଇଁ ଅନ୍ତତଃ ପକ୍ଷେ ଦୁଇ ତିନି ଗୋଟି ପ୍ଲାଏଉଡ୍ କାରଖାନା ବସି ପାରିବ, ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ିକରେ ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ୧୦,୦୦୦୦୦୦ ବର୍ଗ ଫୁଟ୍ ସାଧାରଣ ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ଓ ୧୦୦୦୦୦ ବର୍ଗ ଫୁଟ୍ ସଜାଇବା ପ୍ଲାଏଉଡ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଆମ ବଣ ଭିତରେ ଉପଯୁକ୍ତ କାଠ ଅଛି ଓ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଏହାର ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ବଜାର ରହିଛି ।

ପ୍ଲାଏଉଡ୍‌ଭଳି ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ପଟା ଏବେ ତିଆରି ହେଉଛି, ତାକୁ କୁହାଯାଉଛି ଚିପ୍‌ବୋର୍ଡ । ନାନାପ୍ରକାର ଆସବାବ୍ ପତ୍ର, ଘରସଜାଇବା ଆଦି କାମରେ ଏହା ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ଭଳି ଲାଗେ । କାଠକୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଟୁକୁରା କରି କାଟି ଅଠାଦେଇ ପରସ୍ପର ସହିତ ଲଗାଇ ଏହି ବୋର୍ଡ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଇଉରୋପରେ ଓ ଆମେରିକାରେ ଏହି ଜାତୀୟ ପଟାର ଚାହିଦା ବେଶି । ଏଥିପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର ମେସିନ ବାହାରିଛି । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଜାତୀୟ ପଟାପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ କାଠ ରହିଛି । ତେଣୁ ପ୍ଲାଏଉଡ଼ଭଳି ଚିପ୍ ବୋର୍ଡ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରେ ବସାଇବା କିଛି କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ ।

ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ଓ ଚିପ୍‌ବୋର୍ଡ ତିଆରିରେ ପଟାକୁ ପଟା ବା କାଠଖଣ୍ଡକୁ କାଠଖଣ୍ଡ ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ଇଉରିଆ ଫର୍ମେଲଡ଼ିହାଇଡ୍ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍‌ସ ଅଠା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଏହି ଅଠା ଆମ ଦେଶରେ ତିଆରି ହେଉଛି ଓ ଶସ୍ତାରେ ମଧ୍ୟ ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରାଯାଇ ପାରିବ । କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ବଲାଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହି ଧରଣର କାରଖାନା ବସିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ଏହି ଧରଣର କାରଖାନା ମଧ୍ୟମ ବା କ୍ଷୁଦ୍ରଧରଣର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ବସାଯାଇପାରିବ ।

ଦିନକୁ ୧୦,୦୦୦ ବର୍ଗଫୁଟ ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ପାଇଁ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୪୦୦୦ ଟନ୍ କାଠଗଡ଼ ଦରକାର; ଦିନକୁ ୧୦୦୦ ଫୁଟ ସଜାଇବା ପ୍ଲାଏଉଡ୍ (Decorative plywood) ପାଇଁ ବର୍ଷକୁ ୧୦୦ ଟନ୍ ସାଗୁଆନ, ଶିଶୁ ଆଦି କାଠ ଦରକାର । ଏହି ପରିମାଣ ଠାରୁ ଢେର ଅଧିକ କାଠ ବଲାଙ୍ଗୀରର ଟିଟିଲାଗଡ଼ ଓ କଳାହାଣ୍ଡିର କେସିଙ୍ଗାଠାରେ ମିଳିପାରିବ । ତେଣୁ ସେହିଭଳି ସ୍ଥାନରେ ଏହି ପ୍ଲାଏଉଡ଼ କାରଖାନା ଅକ୍ଳେଶରେ ବସାଯାଇ ପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା କେତେକ ଯନ୍ତ୍ରାଦି ବାହାରୁ ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମ ଦେଶର ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟି ପାରିଲେ, ବଳକା ପଟା ଆମେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶକୁ ରପ୍ତାନୀ କରି ପାରିବା । ବର୍ତ୍ତମାନ କୋରିଆ, ଫର୍ମୋଜା, ଚୀନ ଆଦି ଦେଶ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଏହି ଜାତୀୟ ପଟା ଇଉରୋପ, ଆମେରିକା ଆଦି ଦେଶକୁ ରପ୍ତାନୀ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ସବୁ ଦେଶରେ ଏହାର ଚାହିଦା କ୍ରମାଗତ ଭାବରେ ରହିଛି । ଆମେ ଯଦି ସେହିଭଳି ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ପଟା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରୁଁ, ତେବେ ଏହା ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ ହେବ ।

(୬) **ଶାଳମଞ୍ଜି ତେଲ କାରଖାନା—** ଓଡ଼ିଶାରେ ଏବେ ଶାଳମଞ୍ଜି ତେଲ ଉତ୍ପାଦନପାଇଁ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ରାଇରଙ୍ଗପୁରଠାରେ ବସାଯାଇଛି । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଏକାଧିକ କାରଖାନା ବସାଯିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ରହିଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ବଣମାନଙ୍କରେ ଶାଳଗଛ ପ୍ରଚୁର ଅଛି । ଶାଳଗଛରେ ପ୍ରଚୁର ମଞ୍ଜି ଧରେ । ଏହି ମଞ୍ଜିରେ ତେଲ ଭାଗ ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ଓଡ଼ିଶାରେ ହାରାହାରି ବର୍ଷକୁ ୫୦,୦୦୦ ଟନ୍ ଶାଳମଞ୍ଜି ସଂଗୃହୀତ ହୁଏ । ଏହି ଶାଳମଞ୍ଜିକୁ ବୋମ୍ବେର ବିଖ୍ୟାତ ସାବୁନ୍ ଓ ଭେଜିଟେବୁଲ ଘିଅ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଲିଭର ଆମଦାନୀ କରି ସେଥିରୁ ତେଲ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି ଓ ସେହି ତେଲକୁ ସାବୁନ ଆଦି ତିଆରିରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏହି ଶାଳମଞ୍ଜି ତେଲରେ ସଂପୃକ୍ତ ଜୈବାମ୍ଳଯୁକ୍ତ ଏଷ୍ଟରର ଭାଗ ବେଶି, ତେଣୁ ଏହା ସାଧାରଣ ତାପକ୍ରମରେ ଘିଅ ଭଳି ବସିଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ କେତେକ ଏହାକୁ ଶାଳମଞ୍ଜି ତେଲ ନ କହି ଶାଳମଞ୍ଜି ଚର୍ବି (Sal seed fat) ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ସାବୁନ, ମହମବତୀ, ଗ୍ଲିସରିନ୍ ଆଦି ତିଆରି ପାଇଁ ଏହି ତେଲର ଚାହିଦା ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେ ଶାଳ ମଞ୍ଜି ସଂଗୃହୀତ ହେଉଛି, ତାକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ରୀତିରେ ପେଡ଼ି ପାରିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ତେଲ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବ । ଲୁଗାଧୁଆ ଓ ଲଗା ସାବୁନ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ତେଲ । ଏଥିରେ ଥିବା ସଂପୃକ୍ତ ଜୈବାମ୍ଳ ଟାଣ ସାବୁନ ତିଆରି ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ । ଅନ୍ୟ ତେଲ ସହିତ ଏ ତେଲକୁ ମିଶାଇଲେ ଭଲ ସାବୁନ ତିଆରି ହେବ । ସାବୁନ ତିଆରି ବ୍ୟତୀତ ଶାଳ ମଞ୍ଜି ତେଲ ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଜାପାନକୁ ରପ୍ତାନୀ ହେଉଛି । ଚକୋଲେଟ୍ ତିଆରି ପାଇଁ କୋକୋଆ ବଟର (Cocoa butter) ଯାଗାରେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବାରୁ ଜାପାନ ଏହି ତେଲକୁ କିଣିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ । ରାଇରଙ୍ଗପୁରକୁ ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ ତିନି ଚାରି ଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ତିନି ଚାରୋଟି ଶାଳମଞ୍ଜି ତେଲ କାରଖାନା ବସା ଯାଇ ପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସାରା ଦେଶରେ ତେଲର ଚାହିଦା ଅଶାଜନକ ଭାବେ ବଢ଼ି ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଏହି ତେଲର ଚାହିଦା ଯେ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

(୭) **ମହୁଆ ମଞ୍ଜି ତେଲ କାରଖାନା—**ଶାଳ ମଞ୍ଜି ତେଲକୁ ମହୁଆ ମଞ୍ଜିର ସ୍ଥାନ । ଏହି ମଞ୍ଜିରେ ତେଲ ଭାଗ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ । ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖଦୀ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ବୋର୍ଡ ତରଫରୁ ଏହି ତେଲ ନିଷ୍କାସନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା ତଥ୍ୟ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି । ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ମଞ୍ଜିର ସଂଗୃହୀତ ପରିମାଣ ବର୍ଷକୁ ୩୦,୦୦୦ ଟନରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୀତିରେ ପେଡ଼ିବା ଘଣା ବସାଯାଇ ମହୁଆ ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାର କରାଯାଉଅଛି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଗୋଟି ଘଣା ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ତେଲ ବାହାର କରୁଛି । ସେମାନେ ବର୍ଷକୁ ୭୦୦୦ରୁ ୮୦୦୦ ଟନ୍ ମଞ୍ଜିଠାରୁ ଅଧିକ ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାର କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ବହୁ ପରିମାଣରେ ମଞ୍ଜି ସେପରି ରହି

ଯାଉଛି ବା ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି । କୋରାପୁଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଧରଣର ଆଧୁନିକ ତେଲ କାରଖାନା ବସାଯାନ୍ତା, ତେବେ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ସମସ୍ତ ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାର କରାଯାଇ ବାହାରେ ବିକ୍ରୟ କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା । ଓଡ଼ିଶାରୁ ବହୁ ମହୁଆ ମଞ୍ଜି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶକୁ ଚାଲିଯାଉଛି । ସେ ସୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ପାରିଲେ କୋରାପୁଟର ଏହି ତେଲ କାରଖାନା ଏକ ବିରାଟ ତେଲ କାରଖାନାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପାରନ୍ତା । ସେଠାରେ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଅନ୍ୟ କାରଖାନା ନ ବସାଇ କେବଳ ତେଲ ପେଡ଼ି ପାରିଲେ ଏହା ଏକ ବିରାଟ ବ୍ୟବସାୟରେ ପରିଣତ ହୁଅନ୍ତା । ଦିନକୁ ଶହେ ଟନ ମଞ୍ଜି ପେଡ଼ିଲା ଭଳି ବିରାଟ କାରଖାନା ସେଠାରେ ବସି ପାରିବ ।

ତା ଛଡ଼ା ଏହି କାରଖାନାରୁ ଯେଉଁ ପିଡ଼ିଆ ମିଳନ୍ତା, ତାହାକୁ ଅନ୍ୟ ପିଡ଼ିଆ ସହିତ ମିଶାଇ ଖତ ଭାବରେ ବା ଗୋଖାଦ୍ୟ ଭାବରେ ବିକ୍ରୟ କରାଯାଇପାରନ୍ତା । ଆମ ଦେଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପିଡ଼ିଆର ଯେଉଁ ଅଭାବ, ଯା' ଫଳରେ ଆମ ଚାଷ ଆଶା ଜନକ ଭାବରେ ଅଧିକ ଫଳ ଦେଇ ପାରୁନି, ସେହି ଅଭାବ ଦୂର ହୋଇପାରନ୍ତା । ଫଳରେ ଆମର ଖାଦ୍ୟାଭାବ ଅନେକ କମି ଯାଆନ୍ତା । ତା ଛଡ଼ା ଆମ ଦେଶରେ ଗୋଖାଦ୍ୟର ଯେଉଁ ବିରାଟ ଅଭାବ, ଯାହା ପାଇଁକି ଆମ ଦେଶର ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନ କମି ଯାଉଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ ଦୂର ହୋଇ ପାରନ୍ତା । ତେଲ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପିଡ଼ିଆ ସେ ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ ହେବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

(୮) **କରତ କଳ ଓ କାଠ ସିଜ୍‌ନୀକରଣ କାରଖାନା**—ଓଡ଼ିଶାର ଶାଳ କାଠର ଉତ୍ପାଦନ ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ତିନିକୋଟି ଘନଫୁଟ ପରିମାଣର ବଡ଼ ବଡ଼ କାଠ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି । ଏହି କାଠରୁ ମାତ୍ର କିୟଦଂଶ କରତି ହୋଇ ରପ୍ତାନି ହେଉଛି ଓ ବାକିତକ ସେମିତି ରପ୍ତାନି ହୋଇଯାଉଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମାତ୍ର ୧୨୦ ଗୋଟି କରତ କଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ଏତିକି ପରିମାଣର କାଠକୁ କାଟିବାପାଇଁ ସେତିକି କରତ କଳ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଏହାର ସଂଖ୍ୟା ଆହୁରି ବଢ଼ାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ କେତେକର ଆକାର ମଧ୍ୟ ନ ବଢ଼ାଇଲେ ନହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ କାଠ ଯେମିତି ଓଡ଼ିଶାରେ କରତି ଯାଏ, ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା କଥା । ତା ହେଲେ କାଠ କିଣୁଥିବା ବାହାର ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଓଡ଼ିଶା କାଠ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଆଗ୍ରହୀ ହେବେ । ବାହାର ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ କରତି ହୋଇଥିବା ସାଇଜ କାଠକୁ ଯେତେ ଆଗ୍ରହର ସହିତ କିଣିବେ, ଗଣ୍ଡି କାଠକୁ ସେତେ ଆଗ୍ରହର ସହିତ କିଣିବେନି ।

ଏହି କାଠର ପ୍ରଧାନ ଅଂଶ ରେଲ ଲାଇନ୍ ସ୍ଲିପର ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଶାଳ କାଠକୁ ସ୍ଲିପର କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହାକୁ ସିଜ୍‌ନିକରଣ କରିବା ଦରକାର । କାଠ ସିଜ୍‌ନିକରଣ ହେଲେ ଏହାର ଆୟୁ ବଢ଼ିଯାଏ, ଏହାକୁ ପୋକ, କୀଟ, ବୃଷ୍ଟି ସହଜରେ ନଷ୍ଟ

କରେନ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରୁ କେତୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଆଧୁନିକ ଧରଣର କରତ କଳ ବସାଇ ତାର ନିକଟରୁ ସିଜନୀକରଣ କାରଖାନା ବସାଗଲେ ବେଶ୍ ଲାଭଜନକ ହେବ । ସିଜନୀକୃତ ହୋଇଥିବା କାଠ ଖାଲି ରେଲ ସ୍ଲିପର କାହିଁକି, ବନ୍ଦୁକ୍ ଖଣ୍ଡ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ରେଲ ସ୍ଲିପର ଓ ବନ୍ଦୁକଖଣ୍ଡ ବ୍ୟବହାର ଆମ ଦେଶରେ ଏତେ ଅଧିକ ଯେ ଏହି କାରଖାନାର ଆବଶ୍ୟକତା ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିବ ସିନା, କମିବାର ସମ୍ଭାବନା ମୋଟେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏଭଳି କାରଖାନା ପାଇଁ ମୂଳଧନ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଖଟା ଯାଇପାରେ । ଏହି କାରଖାନାଗୁଡ଼ିକ ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ହେଉ ବା ବେସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ହେଉ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । କରତକଳରୁ ଯେଉଁ କରତଗୁଣ୍ଡ ମିଳେ, ସେଥିରୁ ଫରଫ୍ୟୁରାଲ, ଅକ୍‌ଜାଲିକ ଅମ୍ଳ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ ।

(୯) କାଠକୋଇଲା କାରଖାନା—ବଣରେ ବହୁତ ଅକାଠିଆ ଗଛ ଅଛି, ଯାହାର କାଠ, ପଟା ଆଦି ଆସବାବ୍‌ପତ୍ର, ଘର ତିଆରି ବା ସ୍ଲିପର ଆଦି ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେନି । ସେହି କାଠଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଜାଳେଣି ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସେଇ କାଠକୁ ନ ଜାଳି କାଠ କୋଇଲାରେ ପରିଣତ କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା । କାଠ କୋଇଲା ଆମର କେତେକ ଶିଳ୍ପରେ ବିପୁଳ ପରିମାଣରେ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ବଣରେ ବହୁପ୍ରକାର କାଠ ମିଳେ, ଯେଉଁ କାଠକୁ ଅନ୍ତର୍ଧୂମପାତନ କଲେ ବହୁ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ମିଳିପାରେ । ସେହି ସବୁ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ମିଥାଇଲ ଆଲକୋହଲ, ଆସିଟିକ୍ ଆସିଡ଼ ଓ ଏସିଟୋନ ଆଦି ପଦାର୍ଥ ପ୍ରଧାନ ଓ ଏଗୁଡ଼ିକ ଆମର ଅତୀବ ଦରକାରୀ । କାଠକୁ ଅନ୍ତର୍ଧୂମପାତନ କଲେ କାଠରୁ ଉପରୋକ୍ତ ଉଦ୍‌ବାୟୀ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ବାହାରିଯାଏ । ଫଳରେ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ପଡ଼ିରହେ ତାହା ହୁଏ କାଠ କୋଇଲା । ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟସମ୍ପଦ ବିଶେଷତଃ କାଠ ଆଦି ଏତେ ବେଶୀ ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଅଯଥା ଜାଳି ନ ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ଭାବରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କଲେ ଅଧିକ ଲାଭବାନ ହୋଇପାରିବା । ଓଡ଼ିଶାର ବଣରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କାଠ କାଟିନେଇ ଯେଉଁ ଟୁକୁରାକାଠ, ଡାଳ, ଫଲଡ ଆଦି ପକାଇ ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅଯଥା ଜାଳି ନ ଦେଇ ଅନ୍ତର୍ଧୂମପାତନ ଦ୍ୱାରା ସେଥିରୁ ଉଦ୍‌ବାୟୀ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ବାହାର କରି ନେଲେ ଯେଉଁ କାଠକୋଇଲା ମିଳେ; ତାକୁ ଜାଳିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଓଡ଼ିଶାର ବନ୍ୟା ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଠାଏ ଠାଏ ଏହିଭଳି ଅନ୍ତର୍ଧୂମ କାରଖାନା ବସାଇଲେ ବହୁ ସୁବିଧା ହୁଅନ୍ତା । ଏହାଦ୍ୱାରା ବହୁ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ମିଳିପାରନ୍ତା ଓ ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଦେଶ ବାହାରକୁ ପଠାଇ ବହୁ ଅର୍ଥଲାଭ କରିପାରନ୍ତୁ ଓ କାଠ କୋଇଲା ଜାଳି ଆମର ରନ୍ଧାରନ୍ଧି କାମ ଚଳାନ୍ତୁ । ହିସାବ ଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇଛି ଯେ କାଠ ଜାଳିବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିବର୍ଷ ୭୦ ଲକ୍ଷ ମହଣ ଆସିଟିକ୍ ଆସିଡ଼, ୫ ଲକ୍ଷ ମହଣ ମିଥାଇଲ୍ ଆଲକୋହଲ୍ ଓ ୪ ଲକ୍ଷ ମହଣ ଏସିଟୋନ୍ ଓ ଆଉ କେତେ ଜିନିଷ ନଷ୍ଟକରି ଦିଆଯାଏ । ଏହି ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିପାରିଲେ ୭୦/୮୦ କୋଟି ଟଙ୍କା ପ୍ରତିବର୍ଷ ଲାଭ କରି ହୁଅନ୍ତା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତିକି ବଣ ଅଛି ସେଥିରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କାଠକୁ

ଡାଳଡେଳ ଗାଛଚକକୁ ଅନ୍ତର୍ଧୂମପାତନ କଲେ ୭୦/୮୦ ଲକ୍ଷ ମହଣ କାଠ କୋଇଲା ମିଳିପାରନ୍ତା ଓ ଏହି କାଠ କୋଇଲା ଦ୍ୱାରା ଲୁହା, ତମ୍ବା ଆଦି ପଦାର୍ଥକୁ ସେମାନଙ୍କ ଖଣିଜ ପଥରରୁ ଅଲଗା କରି ହୁଅନ୍ତା । ପଥର କୋଇଲା ଅପେକ୍ଷା କାଠକୋଇଲା, ଲୁହା, ତମ୍ବା ଆଦି ଧାତୁ ତରଳାଇବା ପାଇଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ପଥର କୋଇଲା ନ ଥିବାରୁ ଲୁହା ଆଦି ଧାତୁକୁ ତରଳାଇବା ପାଇଁ ଏହି କାଠ କୋଇଲା ବ୍ୟବହାର କରିପାରନ୍ତି । କାଠରୁ ଯେଉଁ ମିଥାଇଲ ଆଲକୋହଲ ପ୍ରଭୃତି ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ମିଳେ, ସେଥିରୁ କୃତ୍ରିମ ହାତୀଦାନ୍ତ ଭଳି ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ସ, ଫର୍ମେଲିନ ଭଳି ବିଷଶୋଧକ, ପ୍ଲାଇଉଡ଼ ଅଠା, ଆସ୍ପୋରଫର୍ମ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଔଷଧ ତିଆରି ହୋଇପାରେ । ଆସିଟୋନ , ଆସିଟିକ୍ ଆସିଡ ଆଦିରୁ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ବହୁ ଦରକାରୀ ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି ହୋଇପାରନ୍ତା ।

କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ଥେରୁବାଲି ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଫେରୋସିଲିକନ କାରଖାନା ଅକ୍ସାଇଡ଼ର ବିଜାରଣ ନିମିତ୍ତ କୋରାପୁଟରେ ମିଳୁଥିବା ପଥର କୋଇଲାକୁ ବ୍ୟବହାର ନ କରି କାଠ କୋଇଲା ବ୍ୟବହାର କରେ । କୋରାପୁଟର ପଥର କୋଇଲାରେ ଫସଫରସ ଭାଗ ଅଧିକ ଥିବାରୁ ଏହା ବିଜାରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେନା । ଏଠାରେ ଥିବା ସିଲିକନ କାରବାଇଡ କାରଖାନା ସିଲିକନ୍ କାରବାଇଡ ତିଆରି ପାଇଁ କାଠ କୋଇଲା ଦରକାର କରେ । ଏହି କାରଖାନା ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଧରଣର କାରଖାନା ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର କାଠ କୋଇଲା ଚାହିଦା ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ସେହି କାରଖାନାର ଆଖପାଖରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଧରଣର କାଠ କୋଇଲା କାରଖାନା ବସାଯାଇ ପାରନ୍ତା । ଯେମିତିକି ସେଠାରୁ ବର୍ଷକୁ ଅନ୍ୟୁନ୍ୟ ୧୦,୦୦୦ ଟନ କାଠ କୋଇଲା ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଅନ୍ତା । କାଠ କୋଇଲା ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ମୁକ୍ତ ଦହନ ପଦ୍ଧତି ବ୍ୟବହାର ନ କରି ଅନ୍ତର୍ଧୂମପାତନ (Destructive distillation) ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ଅଧିକ ଲାଭଜନକ ହୁଅନ୍ତା । ଏହି ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବନ କଲେ କାଠରୁ କାଠ କୋଇଲା ଉତ୍ପାଦନ ବ୍ୟତୀତ ମିଥାଇଲ୍ ଆଲକୋହଲ, ଏସିଟିକ୍ ଅମ୍ଳ, ଏସିଟୋନ୍ ଆଦି ବହୁ ଜୈବ-ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବା କଥା ଉପରେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଛି, ଯାର ମୂଲ୍ୟ ବଜାରରେ ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ଏହି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କେମିକେଲ ଓ ଫାର୍ମାସିଉଟିକ୍ୟାଲ କାରଖାନାରେ ଔଷଧ, ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ସ ଆଦି ବହୁ ପ୍ରକାର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରନ୍ତା ।

(୧୦) ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ ଘାସ ତେଲ ଓ ସିଟ୍ରୋନେଲ ତେଲ କାରଖାନା— ଏହା ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ବା ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରନ୍ତା । ଏହି ତେଲର ଚାହିଦା ଅତରଶିଳ୍ପ ଓ ମଶାନାଶକ ତେଲ ଶିଳ୍ପରେ ଅଧିକ । ଆମ ଦେଶ ବର୍ଷକୁ ୧,୫୦,୦୦୦ କିଲୋଗ୍ରାମ ଲେମନ ଓ ସିଟ୍ରୋନେଲ ତେଲ ବାହାରୁ ଆମଦାନୀ କରେ । ଲେମନ ଘାସରେ ଏହି ତେଲର ଭାଗ ଶତକଡ଼ା ଅସୀହର ଓ ଇଉକାଲିପଟସ

ପକ୍ଷରେ ସିଟ୍ରୋନେଲ ତେଲର ସ୍ଥାନ ଶତକଡ଼ା ୬୦ ଭାଗ । ଇଉକାଲିପଟାସ ଗଛ ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଚାଷ କରାଯାଉଛି । ତେଣୁ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହିଭଳି ଏକ ତେଲ କାରଖାନା ଆଧୁନିକ ଭିତ୍ତିରେ ବସାଇଲେ ଭାରତରେ ଏହି ତେଲର ଚାହିଦା ବଢ଼ନ୍ତା । ଆମକୁ ଆଉ ବିଦେଶରୁ ଏହି ତେଲକୁ ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା ନାହିଁ । ଏହି କାରଖାନାଟି ପୂର୍ବପୂର୍ବ କୃଷିଭିତ୍ତିକ ହୋଇପାରିବାରୁ କାରଖାନାର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଏହି ଚାଷର ପ୍ରସାର ଦିଗରେ କାରଖାନା ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

(୧୧) ହରିଡ଼ା ଗୁଣ୍ଡ କାରଖାନା— ଏହା ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ବା ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଓଡ଼ିଶାରେ ହାରାହାରି ବର୍ଷକୁ ୭୫,୦୦୦ ଟନ୍ ହରିଡ଼ା ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହା ସାରାଦେଶର ଉତ୍ପାଦନର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ । ହରିଡ଼ାଗୁଣ୍ଡ ଚମଡ଼ା କଷାଇ କାରଖାନାରେ ଦରକାର ହୁଏ । କାରଣ ଏଥିରେ ଥିବା ଟେନିନ୍ ଓ ଟେନିକ୍ ଅମ୍ଳ ଚମଡ଼ା କଷାଇ ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଦରକାର । ଏବେ ଆମେ ଗୋଟା ହରିଡ଼ା ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରୁଛୁ । ହରିଡ଼ାକୁ ଗୁଣ୍ଡ କରି ରପ୍ତାନି କଲେ ଅଧିକ ଲାଭ ହେବା ସମ୍ଭାବନା । ତେଣୁ ଏହା ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ ହେବ ।

(୧୨) ତେନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜି ଗୁଣ୍ଡ କାରଖାନା—ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ତେନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜିର ଉତ୍ପାଦନ ବେଶ୍ ଆଶାଜନକ । ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରିଲେ ଏହାର ପରିମାଣ ବେଶ୍ ଆଶାଜନକ । ତେନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜି ଗୁଣ୍ଡ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରାଯାଉଛି । ଆରବ ରାଜ୍ୟମାନେ ଏହି ଗୁଣ୍ଡ କିଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଗୁଣ୍ଡ ପାଇଁ ଏକ କାରଖାନା ବସିବା ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ । ଏହି କାରଖାନା ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନରେ ଖୁବ୍ ସହାୟକ ହେବ ।

(୧୩) ଟସର ଓ ଲାଖ ଶିଳ୍ପ—ଲାଖ ଉତ୍ପାଦନ, ଟସର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବସିପାରିବ । ଏହି କାରଖାନା କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ବସିପାରିବ ।

ଟସରର ଚାହିଦା ପ୍ରାକୃତିକ ରେଶମ ଭାବରେ ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ଏଥିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶାଢ଼ୀ ଓ ଲୁଗାପଟା ଆମ ଦେଶରେ ଓ ବାହାରେ ବେଶ୍ ଲୋକପ୍ରିୟ । ଟସର ଚାଷ ପାଇଁ ଅସନ ଗଛ ଆବଶ୍ୟକ ଓ ଏହି ଚାଷ ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର, ବଣାଇ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ କରାଯାଏ । ଏହି ଟସର ଗୁଟିରୁ ସୂତା ବାହାର କରି ଗ୍ରାମ୍ୟ ତନ୍ତୀମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ସିଲକ୍ ଶାଢ଼ୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ ।

ସେହିଭଳି ଲାଖ ଉତ୍ପାଦନ ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ । ଏହା କୁସୁମ, ପଳାଶ, ଆଦି ଗଛରେ ଏହି ଚାଷ କରାଯାଏ । ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର, ବଣାଇ, ବାମଣ୍ଡା, ଅନୁଗୁଳ,

କଳାହାଣ୍ଡି କୋରାପୁଟ, ଖଡ଼ିଆଳ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ହୁଏ । ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ୫୦,୦୦୦ ମହଣ କରାଯାଇପାରିବ । ରେକର୍ଡ ତିଆରି ଶିଳ୍ପ ଓ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଫିସ ଏହାର ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରାହକ ।

(୧୪) ଲାଖ ତିଆରି କାରଖାନା—ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳୁଥିବା ପ୍ରାକୃତିକ ଦମନାସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଭିତରୁ ଲାଖ ଗୋଟିଏ । ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୁଏ । ଏହି ପୋକମାନେ ପଳାଶ, କୁସୁମ, ଖଇର ଆଦି ଗଛରେ ବସବାସ କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ପାର୍ବତ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଏହି ଲାଖ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ମିଳେ । ଲାଖରୁ ବହୁ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି ହୁଏ । ଗ୍ରାମ୍‌ଫୋନ ରେକର୍ଡ ତିଆରି ଓ ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍‌ସ ଖେଳନା ତିଆରିରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଦୁଇ ତିନୋଟି ଜିଲ୍ଲା ମିଳି ଗୋଟିଏ ଲାଖ କାରଖାନା ବସାଇ ସେଥିରେ ଲାଖ ଓ ଲାଖରୁ ଜାତ ନାନା ପଦାର୍ଥ ତିଆରି କରିବା ଉଚିତ । ଆଜିକାଲି ଏହି ଲାଖ ତିଆରି କେତେକ ସ୍ଥାନରେ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ କରାଯାଉଛି ।

(୧୫) ଚମଡ଼ା କଷେଇ କାରଖାନା—ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଚମଡ଼ା କଷାଇ ଏକ ସମୟରେ ଭାରତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା । ସମୟ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଏଠାରୁ ଯୋତା ଯାଇ ଇଂଲଣ୍ଡ ବଜାରରେ ଅତି ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରୟ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ କାଳର ସ୍ରୋତରେ ସେ ଆଜି କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ମାତ୍ର ୨/୩ ଗୋଟି ଟେନେରୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଟିଟ୍‌ଲାଗଡ଼ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ଟେନେରୀଟିକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବଢ଼ାଇ ଓଡ଼ିଶାର ଚମଡ଼ା କଷେଇ ଶିଳ୍ପକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହ ଦେବା ଉଚିତ ।

ଚମଡ଼ା କଷେଇ ପାଇଁ କଞ୍ଚାମାଲ ହେଉଛି ଚମଡ଼ା । ଏହି ଚମଡ଼ା ସାଧାରଣତଃ ଗୋରୁ, ମହିଷି, ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା, ହରିଣ, ସାପ, ଗୋଧି, ବାଘ ଭାଲୁରୁ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଥାଏ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଗନ୍ଧକାମ୍ଳ ପୋଟାସିୟମ ଡାଇକ୍ରୋମେଟ, ବାବୁଲ, ସୁନାରି, କରେଡ଼ା, ଡ଼ିବି ଡ଼ିବି, ଟଲଓ୍ୱାର ପ୍ରଭୃତି ଗଛର ଛେଲି ଓ ହରିଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ଫଳ ଚମଡ଼ା କଷେଇ ପାଇଁ ଦରକାର ହୁଏ । ଏ ଗୁଡ଼ିକରେ ଟେନିନ୍ ନାମକ ଯେଉଁ କଷା ପଦାର୍ଥ ଥାଏ ତାହା ଚମଡ଼ାକୁ କଷାଇ ବେଶୀ ଦିନ ସ୍ଥାୟୀ କରାଏ ।

ଚମଡ଼ା କଷେଇ ପ୍ରଧାନତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯଥା— କୃତ୍ରିମ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ । ଦୁଇଟି ପଦ୍ଧତି ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁବିଧା ଅଛି । ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଆମ ପ୍ରଦେଶରୁ ଯେଉଁ ୧୦/୧୨ ଲକ୍ଷ ମହଣ ହରିଡ଼ା ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି ହୁଏ, ସେହି ହରିଡ଼ା ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ୨/୩ ଗୋଟି ଚମଡ଼ା କଷେଇ କାରଖାନା ବସାଇ ପାରିବା । ଜୟପୁର ଓ କୋରାପୁଟ ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ, ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୋଟିଏ ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଜିଲ୍ଲା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ । ଏହିଭଳି ତିନିଗୋଟି କଷେଇ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରେ ବସାଯାଇ ପାରିବ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ କଞ୍ଚାମାଲ ଚମଡ଼ା ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମିଳେ ।

(୧୭)ଦିଆସିଲି କାରଖାନା—ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ତାଳଚେରରେ କିଛି ଦିନ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଦିଆସିଲି କାରଖାନା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ କେତେକ କାରଣ ବଶତଃ ଏହା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାଣି । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦିଆସିଲି ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନରମା କାଠ ମିଳେ । କଲିକତାର ଉଇମକୋ ଦିଆସିଲି କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରୁ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଶିମିଳି କାଠ ଆଦି ନରମା କାଠ ନେଇ ଦିଆସିଲି ତିଆରି କରେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିମିଳି, ଦେବଦାରୁ ଆଦି ନରମା କାଠ ଏତେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ଅଛି ଯେ ସେଥିରୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଦିଆସିଲି କାରଖାନା ଚାଲି ପାରିବ । ଆମେ ଗୋଟିଏ ଦିଆସିଲି କାରଖାନା କଟକ ସହର ନିକଟରେ ବସାଇଲେ, ଓଡ଼ିଶାର ଯେତେକ ନରମା କାଠ ଗଡ଼ଜାତରୁ କଲିକତାକୁ ଯାଏ, ତାହା କଟକ ଦେଇ ଯାଉଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଉ କଲିକତା ନଯାଇ କଟକଠାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିବ ।

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

କୃଷିଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାର ସମ୍ଭାବନା

ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ କୃଷି ପ୍ରଧାନ ଦେଶ । ଏଠାରେ କୃଷି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଶତକଡ଼ା ନବେ ଲୋକରୁ ଅଧିକ ଲୋକ ଚଳନ୍ତି । କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷତଃ ଧାନରେ ଏହି ରାଜ୍ୟଟି ଏକ ବଳକା ରାଜ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଚିତ । ଓଡ଼ିଶାରୁ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟକୁ ଯେଉଁ ସବୁ କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ରପ୍ତାନି କରାଯାଏ, ସେଥି ଭିତରେ ଧାନ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ । ଅବଶ୍ୟ ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ଧରି ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନାବୃଷ୍ଟି ଓ ଅତିବୃଷ୍ଟି ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଧାନ ଫସଲ ଆଶାନୁଯାୟୀ ଆଦାୟ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟ ଏକ ସମୟରେ ବଳକା ରାଜ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଚିତ ଥିଲା, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ନିଅଣ୍ଟିଆ ରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଦିନକୁ ଦିନ ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ଧାନ ଫସଲ ପ୍ରାକୃତିକ ଅବସ୍ଥା ଉପରେ ଏତେ ନିର୍ଭର କରୁଛି ଯେ, ଏହାର ଭବିଷ୍ୟତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବୋଲି ମନେ ହେଉ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ଧାନ ଫସଲ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଓଡ଼ିଶାରେ ଶତାଧିକ ଚାଉଳ କଳ ଚାଲୁ ଥିବାରୁ ସେହି ସବୁ କଳର ଭବିଷ୍ୟତ ଯେ ଅନିଶ୍ଚିତ ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇପାରେ । ସେହି ସବୁ କଳକାରଖାନାରେ ସହସ୍ରାଧିକ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ସେହିପରି ଯେ ଅନିଶ୍ଚିତ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ନଦୀଗୁଡ଼ାକୁ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଡ୍ୟାମ୍ ଓ ଜଳଭଣ୍ଡାର ଦ୍ୱାରା ସୁନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରା ନଯାଇଛି, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ବନ୍ୟା ପ୍ରକୋପ ଯିବ ନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ସବୁ ଜଳ ଭଣ୍ଡାରରୁ କେନାଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଜଳସେଚନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରା ନ ଯାଇଛି, ଅନାବୃଷ୍ଟି ଦାଉରୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ରକ୍ଷା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର କୃଷିର ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ ଶତ୍ରୁ, ଅନାବୃଷ୍ଟି ଓ ଅତିବୃଷ୍ଟି, ସେ ଦୁଇଟି ଉପରୋକ୍ତ ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନା ସାହାଯ୍ୟରେ ସୁନିୟନ୍ତ୍ରିତ ନ ହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ଧାନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଫସଲ ସେହିଭଳି ଅନିଶ୍ଚିତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥିବ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚାଷ ଜମିରେ ଜଳସେଚନର ବିହିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ କଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିଅଣ୍ଟିଆ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ଧାନ ଫସଲ ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଖୁ, ଝୋଟ, ତୈଳବୀଜ, ଶିଶଲ ଆଦିର ଚାଷ ଆଶାଜନକ ଭାବରେ କରାଯାଏ । ସେହି ସବୁ କୃଷିଜାତ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବହୁତ ନୂତନ କଳକାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ । ଏହି କଳ କାରଖାନାରୁ ଜାତ ପଦାର୍ଥର ଚାହିଦା ସାଧାରଣ ବଜାରରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଥିବାରୁ ଏହି କଳ କାରଖାନାଗୁଡ଼ିକ ଯେ ବେଶ୍ ଲାଭଜନକ ହେବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ କି କି ପ୍ରକାର କଳ କାରଖାନା କେଉଁ ଆକାରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି, ତାହାର ଏକ ଆଲୋଚନା ତଳେ ଦିଆଗଲା ।

(୧) ଚିନି କାରଖାନା—ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଚିନି ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ । ଚିନି ନ ହେଲେ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟ ସମାଜ ଚାଲି ପାରିବନି । ଚିନି ଚା, କଫି, ସରବତ୍, କୋକାକୋଲା ଆଦି ପାନୀୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନାନା ପ୍ରକାର ମିଠାଇ, ଲଜେନ୍ସ, ପିଠା ପଣା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଲାଗେ । ଚିନି ପ୍ରଧାନତଃ ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ଆଖୁ ରସରୁ । ଆଖୁ ଗଛ ସାଧାରଣତଃ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ, ସମ୍ବଲପୁର ଓ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ଏହି ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଆଖୁ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ତାହା ପ୍ରଧାନତଃ ଗୁଡ଼ ଓ କିଛି ଅଂଶ ଚିନି ପାଇଁ ନିଃସ୍ୱାଙ୍କିତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଗୋଟି ବଡ଼ ଚିନି କାରଖାନା ରହିଛି । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲା ରାୟଗଡ଼ା ଚିନି କାରଖାନା ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଲା ଆସିକା ଚିନି କାରଖାନା । ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରଖାନାର ଦୈନିକ ଚିନି ଉତ୍ପାଦନର ପରିମାଣ ୧୦୦୦ ଟନ୍ ।

ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳ ଓ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା ଆଖୁରୁ ଚିନିରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ସେମିତି କିଛି କାରଖାନା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ନୟାଗଡ଼, ଅତାବିରା, ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି, ଧାମନଗର, ଭବାନୀପାଟଣା, ବରପାଲି. ବାଙ୍କି ଠାରେ ମୁକ୍ତ କଡ଼େଇ ପଦ୍ଧତି (Open pan process) ବ୍ୟବହାର କରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଚିନି କାରଖାନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି । ଏ ସବୁ ଛୋଟ ବଡ଼ କାରଖାନାରୁ ଯାହା ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ତାହା ଆମ ଆବଶ୍ୟକ ତୁଳନାରେ କିଛି ନୁହେଁ । ଆମେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ବହୁ ଅଧିକ ପରିମାଣର ଚିନି ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ଆମଦାନୀ କରୁଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଃତ ପରିମାଣର ଆଖୁ ଚାଷ କରାଯାଉଛି, ତା'ର ଚାରିଗୁଣ ଯଦି ଚାଷ କରାଯାଏ, ତେବେ ଆମର ବାର୍ଷିକ ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟି ପାରିବ । ସମ୍ବଲପୁର ହୀରାକୁଦ ଜଳ ଭଣ୍ଡାରରୁ ଯାଇଥିବା କେନାଲ ପାଣିକୁ ନେଇ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ଏବେ ଅଧିକ ପରିମାଣର ଆଖୁ ଚାଷ କରାଯାଉଛି । ଏବେ କୋରାପୁଟ ମାଲକାନଗିରି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାଲିମେଳା ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନରୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ପରେ ଛଡ଼ା ଯାଉଥିବା ପାଣିକୁ ନେଇ ଜମିରେ ମଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଆଖୁ ଚାଷ

କରାଯାଇପାରିବ । ଏଠାରେ ଅତି କମ୍‌ରେ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଏକର ଜମିରେ ଆଖୁ ଚାଷ କରାଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବରଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାର ମାଲକାନଗିରି ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଧରଣର ଚିନି କାରଖାନା ବସି ପାରିବ । ଯେଉଁ କାରଖାନାରେ ଦିନକୁ ୨୦୦୦ ଟନ ଲେଖାଏଁ ଚିନି ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରିବ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଶେଷତଃ କଟକ, ପୁରୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ଆଖୁ ଚାଷ ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ଥିଲେ ହେଁ ଆଶାନୁରୂପ ଆଖୁ ଚାଷ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ । ଏହି ସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ଜଳସେଚନର ସୁବିଧା ଥିବାରୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଆଖୁ ଚାଷ କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା । ଲୋକେ କାହିଁ ଆଖୁ ଚାଷ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଚିନି କାରଖାନାକୁ ଚଳାଇଲା ଭଳି ପ୍ରଶସ୍ତ ଆଖୁ ଚାଷ ହେଉନି । ଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥକାରୀ ଫସଲ ପାଇଁ ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଥିବାରୁ ଏଠାରେ ଆଖୁ ଚାଷ ଆଶାନୁରୂପ ହୋଇପାରୁନି । ତେବେ ଚିନି କଳ ପାଇଁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଆଖୁ ଚାଷ ଚିନି କାରଖାନା ତରଫରୁ କରାଇ ପାରିଲେ ଏହି ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଧରଣର ଚିନି କଳ ବସିପାରିବ । କଟକ ଓ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର ।

(୨) **ସୁରା ସାର କାରଖାନା (Distillery)**—ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ସୁରା ସାର ଏକ ଅତି ଦରକାରୀ ପଦାର୍ଥ । ଏଥିରୁ ମେଥିଲେଟେଡ଼ ସ୍ପିରିଟ, ରେକ୍ଟିଫାଏଡ଼ ସ୍ପିରିଟ, ପାଓ୍ୱାର ଆଲକୋହଲ ଓ ବହୁ ପ୍ରକାର ଔଷଧ ପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି ସୁରାସାର ବା ଇଥାଇଲ ଆଲକୋହଲ ପ୍ରଧାନତଃ ଚିନି କାରଖାନାରୁ ବାହାରୁଥିବା କଳା କଳା ଅଠା ଅଠା ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ କଳା ଗୁଡ଼ରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । କଳାଗୁଡ଼ ବା ମୋଲାସେସ୍(Molasses)ରେ ଚିନି ପରିମାଣ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲେ ହେଁ ଏଥିରୁ ଚିନିକୁ ଅଲଗା କରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏନି । ତେଣୁ ଏହାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଆଯାଏ । ଏହି ପଦାର୍ଥରୁ ଆଜିକାଲି କିଣ୍ୱନ (formentation) ପଦ୍ଧତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ବହୁ ପରିମାଣରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସୁରାସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ଚିନି କାରଖାନା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି, ସେଥିରୁ ବାହାରୁଥିବା କଳା ଗୁଡ଼ ଏକ ସୁରାସାର କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତେବେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେଉଁ ଆଉ ଚାରିଗୋଟି ଅଧିକା ଚିନି କାରଖାନା ବସିବାର ସୁବିଧା ଥିବା କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା, ସେହି ଅନୁସାରେ ଯଦି କାରଖାନା ବସେ, ତେବେ ଏହିସବୁ କାରଖାନାରୁ ଏକତ୍ରୀକୃତ କଳା ଗୁଡ଼କୁ ବ୍ୟବହାର କରି ସୁରାସାର କାରଖାନା ବସାଇବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହି କାରଖାନା ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ବସିବା ସବୁଠାରୁ ବିଜ୍ଞତାର ବିଷୟ ହେବ । ଯଦି ଦରକାର ପଡ଼େ, ତେବେ ଏହା ନିକଟସ୍ଥ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶର ଶ୍ରୀକାକୁଲମ ଓ ଭାଇଜାଗା ପଟମ ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିବା ଚିନିକଳ ମାନଙ୍କରୁ ଆବଶ୍ୟକ କଳା ଗୁଡ଼ ଆମଦାନୀ କରି ପାରିବା ।

କଳା ଗୁଡ଼ ବ୍ୟତୀତ ମହୁଆ ଫଳରୁ ମଧ୍ୟ ସୁରାସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ । ଗଡ଼ଜାତ ମାନଙ୍କରେ ଏହି ମହୁଆ ଫଳରୁ ମଧ୍ୟ ସୁରାସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ ।

ଗଡଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ମହୁଆ ଫଳକୁ ନେଇ ସେଥିରୁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଢଙ୍ଗରେ ମଦ ଗାଳନ୍ତି । ତେଣୁ କାରଖାନା ଆକାରରେ କଲେ ମହୁଆ ଫଳରୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସୁରାସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ । ସୁରାସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ କଳା ଗୁଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଅଧିକ ସୁବିଧାଜନକ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଏହି ଗଛରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁରାସାର ପାଇଁ ସୁବିଧା ରହିଛି ।

(୩) **ଝୋଟ କଳ**— ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ପ୍ରଧାନ ଅର୍ଥକାରୀ ଫସଲ ଭାବରେ ଝୋଟର ସ୍ଥାନ ବେଶ୍ ଉଚ୍ଚରେ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ମହାନଦୀର ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ୱରେ, ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଶାଳନ୍ଦୀ ଓ ବୈତରଣୀ କୂଳରେ, କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ଆନନ୍ଦପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଝୋଟ ଚାଷ କରାଯାଏ । ୧୯୬୮-୬୯ ମସିହାରେ ଆମର ଝୋଟ ଉତ୍ପାଦନ ଥିଲା ୩.୫ ଲକ୍ଷ ବେଲ୍ । ଏହି ଝୋଟ କଟକ ଆଦି ସହରକୁ ଅଣାଯାଇ ସେଠାରୁ ରେଳ ଯୋଗେ କଲିକତାକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଉଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଝୋଟକୁ ସେମିତି ଭାବରେ କଲିକତା ପଠାଇ ନ ଦେଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକାଧିକ ଝୋଟ କଳ ବସାଯିବା ଉଚିତ୍ । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ପାରାଦ୍ୱୀପ ଠାରେ ବସାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି କଳ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଝୋଟକୁ ନେଇ ସୁତୁଳି ଚଟାଣ ଓ ଅଖା ଓ କେରପାଲ ବୁଣିବାରେ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବ । ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଓ ଭାରତ ବାହାରେ ଅଖାର ଚାହିଦା ଖୁବ୍ ବେଶୀ । ତେଣୁ ପାରାଦ୍ୱୀପର ଏହି ଝୋଟ କାରଖାନା ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ତା ଛଡ଼ା ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଭଦ୍ରକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଉ ଏକ ବଡ଼ ଧରଣର ଝୋଟ କଳ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇପାରିବ । ଏହା ଶାଳନ୍ଦୀ, ବୈତରଣୀ କୂଳ ଓ ଆନନ୍ଦପୁର ଅଞ୍ଚଳର ସମସ୍ତ ଝୋଟକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବ । ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଅଧିକ ଝୋଟ ଚାଷ ପାଇଁ ପ୍ରଚାର କରାଯାଉଛି । ତେଣୁ ଏହା ଭିତରେ ଝୋଟ ଚାଷ ଆହୁରି ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ବଢିବା ସମ୍ଭାବନା । ତାହା ଯଦି ହୁଏ, ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ଝୋଟକୁ କାମରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଝୋଟ କଳ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପାରେ । ଏହା କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେନ୍ଦୁପାଟଣା ଅଞ୍ଚଳରେ ବସି ପାରିବ । କେନ୍ଦୁପାଟଣା କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଝୋଟ ବ୍ୟବସାୟର ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥଳୀ । କେନ୍ଦୁପାଟଣା ଯଦି ଏଥି ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ ନ ହୁଏ, କଟକ ଏଥିପାଇଁ ବଛା ଯାଇପାରେ । ସୁଖର କଥା ଏବେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଧାନମଣ୍ଡଳ ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଝୋଟ କାରଖାନା ଇନଡ଼ଷ୍ଟ୍ରିଆଲ କରପୋରେସନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି ।

(୪) **ତେଲ କାରଖାନା**—ଓଡ଼ିଶାରେ ତୈଳବୀଜର ଚାଷ ବେଶ୍ ଆଶାଜନକ । ସୋରଷ,ବାଦାମ, ଜଡ଼ା, ରାଶି, ଘସି ତେଲ ଆଦିର ଉତ୍ପାଦନ ବିଶେଷ ଅଧିକ ନ ହେଲେହେଁ ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ହାରାହାରି ୧,୬୦,୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ଚିନାବାଦାମ,୧୬୨,୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ସୋରିଷ, ୫୬,୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ଜଡ଼ା, ୨୬୦,୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ରାଶି, ୪୮୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ଘସି ଓ ୨୦୦,୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ନାଇଜର ଚାଷ କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦ୍ରୋପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ବିଶେଷତଃ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ନଡ଼ିଆ ଚାଷ

ବେଶ୍ ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିଛି । ଆଧୁନିକ ବଜାରରେ ତେଲ ଓ ତେଲଜାତ ପଦାର୍ଥର ଚାହିଦା ଢେର ବଢ଼ି ଯାଇଥିବାରୁ ତୈଳ ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଆଧୁନିକ ଭିତ୍ତିରେ ତେଲ କାରଖାନା ବସିବା ଦରକାର ।

ଆମ ଦେଶରେ ତେଲ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଭିତ୍ତିରେ ଘଣା ସାହାଯ୍ୟରେ ପେଡ଼ା ଯାଏ । ଘଣା ସାହାଯ୍ୟରେ ତୈଳବୀଜରୁ ତେଲ ବାହାର କରିବା ଲାଭଜନକ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ତୈଳବୀଜରୁ ତେଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବାହାର କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ପିଡ଼ିଆରେ ଢେର ତେଲ ରହିଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଆଜିକାଲି ଉନ୍ନତ ଧରଣର ତେଲ ପେଡ଼ା କଳ ବସାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଆଜିକାଲି ବିଦେଶରେ ନାନା ଧରଣର ତେଲ ପେଡ଼ା କଳ ବାହାରିଲାଣି, ଯେଉଁଥିରେ ତେଲ ଉତ୍ପାଦନର ପରିମାଣ ଅଧିକ । ସେହିଭଳି ତେଲ କଳ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥା ଭାବରେ ତୈଳବୀଜ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ମାନଙ୍କର ପାଖ ଆଖ ସ୍ଥାନରେ ଆଧୁନିକ ଧରଣର ତେଲ କାରଖାନା ବସାଯାଇ ପାରେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏଥିପାଇଁ ବହୁତ ଗୁଡ଼ିଏ ସ୍ଥାନ ଅଛି, ଯେଉଁଠାରେ ଅନ୍ତତଃ ପକ୍ଷେ ଛଅ ଗୋଟି ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ତେଲ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରିବ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ହାରାହାରି ବର୍ଷକୁ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଟନ୍ ତୈଳବୀଜ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି । ସାରା ଭାରତରେ ତୈଳବୀଜର ଚାହିଦା ରହିଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଚାଷର ପ୍ରସାର କରାଯାଇପାରେ । ଅଧିକ ଜମିରେ ଲୋକେ ଯେମିତି ତୈଳବୀଜ ଚାଷ କରନ୍ତି, ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆ ଯିବା ଉଚିତ୍ । ଅବଶ୍ୟ ସେଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ କେନାଲ ଜଳସେଚିତ ଜମି ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ ଏହାର ଚାଷ ଭଲ ଭାବରେ କରାଯାଇ ପାରିବ । ତୈଳବୀଜ ଏକ ଅର୍ଥକାରୀ ଫସଲ । ତେଣୁ ଏହି ଚାଷ ପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଯାହା ସୋରିଷ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ତାହା ଆମର ଚାହିଦାଠାରୁ ଢେର କମ୍ । ଆମେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ସୋରିଷ ତେଲ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶରୁ ଆମଦାନି କରୁଁ । ଆମର ଯେମିତି ଜଳସେଚିତ ଜମି ଅଛି ଓ ସୋରିଷ ଚାଷପାଇଁ ଏଠାକାର ଜଳବାୟୁ ଯେତେ ଉପଯୋଗୀ, ସେଥିରେ ଆମର ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟାଇଲାଭଳି ସୋରିଷ ଚାଷ କରାଯାଇ ପାରେ । ସେହିଭଳି ଚିନାବାଦାମ ଚାଷ । ଚିନାବାଦାମ ତେଲ ବନସ୍ପତି ଘିଅ କାରଖାନା-ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ସାବୁନ କାରଖାନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ଚାଷକୁ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରେ । ସେହିପରି ଜଡା, ରାଶି, ନଡ଼ିଆ ଆଦି ଚାଷକୁ ମଧ୍ୟ । ପୁରୀ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳରେ ଯେମିତି ନଡ଼ିଆ ଚାଷର ପ୍ରସାର କରାଯାଇଛି, କଟକ, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଗଞ୍ଜାମ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳମାନଙ୍କରେ ନଡ଼ିଆ ଚାଷର ପ୍ରସାର କରାଯାଇପାରେ । ଆମ ଦେଶରେ ନଡ଼ିଆ ତେଲର ଚାହିଦା ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଅଭାବ, ତାହାକୁ ଏହା ଦୂରକରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ ହେବ । ଆମ ଲୋକମାନେ ଏହି ତୈଳବୀଜ ଚାଷ ଆଡ଼କୁ କିପରି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବେ, ସେଥିପାଇଁ ସରକାର ଦୃଷ୍ଟିଦେବା ଉଚିତ ।

ତୈଳବୀଜ କାରଖାନାର ପ୍ରଧାନ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ (Bye product) ହେଉଛି ପିଡ଼ିଆ । ଏହି ପିଡ଼ିଆ ସାର ଓ ଗୋଖାଦ୍ୟ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଆଜିକାଲି ସାର ଓ ଗୋଖାଦ୍ୟର ଯେଉଁ ଅଭାବ, ସେଥିରେ ଏହାର ବ୍ୟବସାୟ ଯେ ବେଶ୍ ଲାଭଜନକ ହେବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ପିଡ଼ିଆ ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରାକୃତିକ ସାର ହୋଇଥିବାରୁ ବହୁ ପନିପରିବା ଚାଷରେ ଓ କୃତ୍ରିମ ସାର ସହିତ ରବି ଫସଲ ଆଦିରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ । ଗୋଖାଦ୍ୟରେ ପିଡ଼ିଆ ମିଶାଇଲେ ଦୁଧରେ ଲହୁଣୀର ଭାଗ ବଢ଼ିଯାଏ । ଚେମ୍ବୁ, ଚୋକଡ଼, ଚୁନି ଆଦି ଗୋଖାଦ୍ୟ ସହିତ କଳ୍ପିତ ପରିମାଣରେ ପିଡ଼ିଆ ମିଶାଇ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗୋଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ପାରେ । ରାଶି ଓ ଚିନାବାଦାମ ପିଡ଼ିଆ ଏଥିପାଇଁ ଖୁବ୍ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ତା'ଛଡ଼ା ଚିନାବାଦାମରୁ ପି-ନଟ୍ ବଟର (Pea-nut butter) ତିଆରି କରାଯାଇ ପାରେ । ଏହାର ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ଚାହିଦା ବଜାରରେ ରହିଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରାଯାଇ ପାରିବ ।

(୫) ବନସ୍ପତି ଘିଅ କାରଖାନା—ଆମ ଦେଶରେ ଦିନକୁ ଦିନ ପ୍ରାକୃତିକ ଘିଅର ସୁଲଭତା କମି ଯାଉଥିବାରୁ କେତେ ପ୍ରକାର ଜଳଖିଆ ଓ ମିଠାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଘିଅର ଆବଶ୍ୟକତା ଉପଲବ୍ଧି କରାଯାଏ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତେଲର ଉପଯୋଗ କରାଯାଇ ପାରୁ ନ ଥିବାରୁ ବନସ୍ପତି ଘିଅ ଏଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ବନସ୍ପତି ଘିଅ ବଜାରରେ ଡାଲଡ଼ା, କୁସୁମ, ରସୋଇ ଆଦି ନାମରେ ବିକ୍ରୟ ହୁଏ । ଏହି ଘିଅ ଉଦ୍ଭିଦଜାତ ତେଲରୁ ରାସାୟନିକ ଉପାୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବାରୁ ଏହା ବନସ୍ପତି ଘିଅ ଭାବରେ ପରିଚିତ । ନାନାପ୍ରକାର ଜଳଖିଆ ଓ ମିଠାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଏହି ଘିଅର ଚାହିଦା ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ଚିନାବାଦାମ ତେଲ, କପାମଞ୍ଜି ଆଦି ତେଲରୁ ଏହି ଘିଅ ସାଧାରଣତଃ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାକୁ ଏହି ଘିଅ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରେ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ଆମଦାନି କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ବନସ୍ପତି ଘିଅ ପାଇଁ ଏକ କାରଖାନା ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ବସାଯାଇ ପାରେ । କିଛିଦିନ ତଳେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଛତ୍ରପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୋଟିଏ ବନସ୍ପତି ଘିଅ କାରଖାନା ଖୋଲିଥିଲା । କେତେକ କାରଣବଶତଃ ସେହି କାରଖାନାଟି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି । ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ନୂଆକରି ଏକ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ମଧ୍ୟମ ଆକାର ବିଶିଷ୍ଟ ବନସ୍ପତି ଘିଅ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ଯେଉଁ ଚିନାବାଦାମ ଚାଷ କରାଯାଏ, ତାହା ଏହି କାରଖାନାକୁ କଞ୍ଚାମାଲ ଯୋଗାଇପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବଜାରରେ ବନସ୍ପତି ଘିଅର ଚାହିଦା ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିବାରୁ ଏହି ଘିଅର ବ୍ୟବସାୟ ଯେ ବେଶ୍ ଲାଭଜନକ ହେବ, ଏଥିରେ ତିଳେମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ କାରଖାନାର ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ଚିନାବାଦାମ ଚାଷର ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇପାରେ ।

(୬) ସାବୁନ କାରଖାନା—ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ସାବୁନର ଆବଶ୍ୟକତା କାହାରିକୁ ଅଜଣା ନାହିଁ । ଦେହ ଲଗା ସାବୁନ, ଲୁଗାଧୁଆ ସାବୁନ, ଧୋବା ସାବୁନ,

ଷର ହେବା ସାବୁନ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗୁଣ୍ଡ ସାବୁନ, ତରଳ ସାବୁନ, ସାମ୍ପୁ, ପରିଷ୍କାରକ (detergents) ଆଦି ଭାବରେ ସାବୁନର ବ୍ୟବହାର ସଂଖ୍ୟାତୀତ । ସାବୁନ ସାଧାରଣତଃ ଉଦ୍ଭିଦଜାତ ତୈଳ ଓ ପ୍ରାଣୀଜାତ ଚର୍ବିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଯେଉଁ ତେଲ ବା ଚର୍ବିର ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍, ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଭାବରେ ବିଶେଷ ଲୋକପ୍ରିୟ ନୁହେଁ, ସେହି ତୈଳ ବା ଚର୍ବି ସାବୁନ ତିଆରିରେ ଲଗାଯାଏ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉପରୋକ୍ତ ଖାଦ୍ୟୋପଯୋଗୀ ତେଲ ବ୍ୟତୀତ ପୋଲାଙ୍ଗ ତେଲ, ମହୁଆମଞ୍ଜି ତେଲ, ଆଦି ଶସ୍ତା ଖାଦ୍ୟାନୁପଯୋଗୀ ତେଲରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ସାବୁନ ତିଆରି ହୋଇଯାଇପାରେ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହିସବୁ ଶସ୍ତା ତେଲର ଉତ୍ପାଦନ ଖୁବ୍ ଯଥେଷ୍ଟ । ଶାଳମଞ୍ଜି ତେଲକୁ ନେଇ କଲିକତାର ଏକ ସାବୁନ କାରଖାନା ଲୁଗାଧୁଆ ସାବୁନ ତିଆରି କରି ବଜାରକୁ ପଠାଉଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେକ ଶସ୍ତା ତେଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି, ସେଥିରୁ ଅତି କମ୍‌ରେ ୨।୩ ଗୋଟି ବଡ଼ ଧରଣର ସାବୁନ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ ।

ସାବୁନ ତିଆରି କଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଦୁଇଟି ଜାତିର ତେଲ ବ୍ୟବହାର ନ କରି ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ତେଲ ଓ ତେଲର ମିଶ୍ରଣ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଦେହ ଲଗା ସାବୁନର ମୂଲ୍ୟ ଅଧିକ ଥିବାରୁ ଏଥିରେ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ତେଲ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ । ଲୁଗା ଧୁଆ ସାବୁନ ଓ ଧୋବା ସାବୁନ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟାନୁପଯୋଗୀ ତେଲ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ । ସାମ୍ପୋପାଇଁ ନଡ଼ିଆ ତେଲ,ରାଶି ତେଲ ଆଦି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ । ସାଂଶ୍ଲେଷିକ ପରିଷ୍କାରକ ପାଇଁ ସେହିଭଳି କେତେ ପ୍ରକାର ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ତେଲ ଯଥା ଜଡ଼ା ତେଲ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ । ସବୁ ଜାତିର ସାବୁନ ତିଆରି ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ତେଲ ଆମ ଦେଶରେ ଭଲ ଭାବରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ କିସମର ସାବୁନ ଓ ସାବୁନ ଜାତ ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ଅନ୍ୟୁନ ୨।୩ ଗୋଟି ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ସାବୁନ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ଦେହ ଲଗା ସାବୁନ ପାଇଁ ନଡ଼ିଆ ତେଲ, ରାଶି ତେଲ ଓ ବାଦାମ ତେଲ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ମିଳେ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ସାବୁନ ତିଆରି କରିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ସାବୁନ କାରଖାନାକୁ ଯଦି ଗୁରୁ ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ କରା ନଯାଇପାରେ, ତେବେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ କଞ୍ଚାମାଲ ମିଳୁଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ବସାଯାଇପାରେ । ଏହିଭଳି ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ କାରଖାନା ବସିଲେ ଆମର ଖାଦ୍ୟାନୁପଯୋଗୀ ତେଲ ଅଧିକ ଲାଭଜନକ ଉପାୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିବ ।

ସାବୁନ କାରଖାନାରୁ ପ୍ରଧାନ ଉପଜାତ ପଦାର୍ଥ ହେଉଛି ଗ୍ଲିସରିନ୍ । ଅଳ୍ପବ୍ୟୟରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାବୁନ କାରଖାନାରୁ ଗ୍ଲିସରିନ୍ ଆହରଣ କରାଯାଇପାରେ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଛୋଟକାଟ ଗ୍ଲିସରିନ୍ ସଂଗ୍ରାହକ ଯନ୍ତ୍ର ବସାଇଲେ ନଷ୍ଟହୋଇ

ଯାଉଥିବା ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ଲିସରିନ୍ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇପାରିବ । ଏହି ଗ୍ଲିସରିନକୁ ବିସ୍ଫୋରକ କାରଖାନାକୁ ନେଇ ଡିନାମାଇଟ୍ ଆଦି ବିସ୍ଫୋରକ ଓ ନାନା ପ୍ରକାର ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଲଗାଯାଇ ପାରିବ ।

(୭) ମହମବତୀ କାରଖାନା—ଓଡ଼ିଶାରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ମହମବତୀ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ବା କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ତିଆରି ହେଉଛି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଧାନ କଞ୍ଚାମାଲ ହେଉଛି ଷ୍ଟିଅରିକ ଅମ୍ଳ ଓ ପାରାଫିନ ମହମ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପାରାଫିନ୍ ମହମର ଉତ୍ପାଦନ ନ ଥିଲେହେଁ ଷ୍ଟିଅରିକ୍ ଅମ୍ଳର ଉତ୍ପାଦନ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବାରୁ ଏକ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ମହମବତୀ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରେ ବସାଯାଇପାରେ । ଖାଦ୍ୟାନୁପଯୋଗୀ କେତେ ଜାତୀୟ ତେଲ ଓ ଚର୍ବିକୁ ଆର୍ଦ୍ରବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଷ୍ଟିଅରିକ୍ ଅମ୍ଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ ।

(୮) ଉନ୍ନତ ଚାଉଳ କଳ—ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଶତାଧିକ ବଡ଼ ଧରଣର ଚାଉଳ କଳ ରହିଛି । ଗାଁମାନଙ୍କରେ ଚାଲୁଥିବା ହଲରକୁ ଛାଡ଼ି ଏଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ଶହେରୁ ଅଧିକ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚାଉଳ କଳରେ ବର୍ଷକୁ ହଜାର ହଜାର ଟନ ଚାଉଳ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ସମସ୍ତ ଚାଉଳ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରର ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟାଏ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ଚାଉଳ କଳମାନ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକର କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତା ଖୁବ୍ କମ୍ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଧାନରୁ ଯେତେ ପରିମାଣର ଚାଉଳ ଉତ୍ପାଦିତ ହେବା କଥା, ତା'ଠାରୁ କମ୍ ପରିମାଣର ଚାଉଳ ଏହି କଳମାନଙ୍କରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଫଳରେ ଚାଉଳ କଳମାନଙ୍କରେ ଲାଭାଂଶ କମି ଯାଏ । ଆଜିକାଲି ଜାପାନ ଆଦି ଦେଶରେ ଯେଉଁ ନୂତନ ଧରଣର ଚାଉଳ କଳମାନ ବାହାରିଲାଣି, ଆମ ଦେଶରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଚଳନ ହେବା ଉଚିତ । ଏହା ଫଳରେ ଆମେ ଅଧିକ ପାଇପାରନ୍ତୁ । ଫଳରେ ଆମର ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ସଂରକ୍ଷିତ ହୁଅନ୍ତା ଓ ମିଲ୍ ମାଲିକମାନଙ୍କର ଲାଭ ଅଧିକ ହୁଅନ୍ତା । ସେହି ସବୁ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଚାଉଳ କଳପାଇଁ ଜାପାନ ସହିତ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରି ଆମେ ଆଗେଇ ଯିବା ଉଚିତ । ଯେତେବେଳେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାରା ଭାରତ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ହୋଇ ପାରୁନି, ସେତେବେଳେ ଏଭଳି ପଦକ୍ଷେପ ସ୍ୱାଗତଯୋଗ୍ୟ ଓ ଭାରତ ସରକାର ଏହାକୁ ଅନୁମତି ଦେବା ସମ୍ଭାବନା ।

(୯) କୁଣ୍ଡାତେଲ କାରଖାନା (Rice bran oil)—ଆମ ଦେଶର ଚାଉଳ କଳମାନଙ୍କରୁ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣର କୁଣ୍ଡା ଏକ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାବରେ ବାହାରେ । ଏହାକୁ ଗୋଖାଦ୍ୟ ଭାବରେ ଓ ଛୋଟ ଛୋଟ ଜାଳେଣି ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ବ୍ୟବହାର ବିଶେଷ ଲାଭଜନକ ନୁହେଁ । ଚାଉଳ କଳମାନଙ୍କରେ କୁଣ୍ଡା ଉଚିତ ଦରରେ ବେଳେବେଳେ ବିନଷ୍ଟ ହୋଇପାରୁ ନ ଥିବାରୁ ଚାଉଳ କଳମାନଙ୍କର ଲାଭର ପରିମାଣ କମିଯାଏ । ଆଧୁନିକ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି କୁଣ୍ଡାରେ ତେଲର ପରିମାଣ ବେଶ୍ ଆଶାଜନକ । ଦ୍ରାବକ ନିଷ୍କାସନ ପଦ୍ଧତି

(Solvent extraction process) ପ୍ରୟୋଗ କରି କୁଣ୍ଡାରୁ ଆଶାଜନକ ଭାବରେ ତେଲ ବାହାର କରାଯାଇପାରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭଦ୍ରକ ସହର ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ କୁଣ୍ଡା ତେଲ କାରଖାନା ବସାଯାଇ କୁଣ୍ଡା ତେଲ ବାହାର କରାଯାଉଛି । ଏହି ତେଲ ସିଧାସଳଖ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ରପ୍ତାନି ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏହି ତେଲ ପ୍ରଧାନତଃ ବନସ୍ପତି ଘିଅ ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ଭଦ୍ରକ ସହର ଯେମିତି ଚାଉଳ ଉତ୍ପାଦନର ପ୍ରଧାନ ପେଣ୍ଠ, ସେହିଭଳି ବାଲେଶ୍ୱର ଆଦି ବହୁ ଚାଉଳ ଉତ୍ପାଦନର ପେଣ୍ଠ ଅଛି । ତେଣୁ ସେସବୁ ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କୁଣ୍ଡା ତେଲ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । କୁଣ୍ଡା ତେଲ କାରଖାନା ପ୍ରଧାନତଃ ଚାଉଳ କଳମାନଙ୍କରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା କୁଣ୍ଡା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଏହାହିଁ ହେଲା ତାର ପ୍ରଧାନ କଞ୍ଚାମାଲ । ଆମ ଦେଶରେ ଖାଇବା ତେଲର ଯଥେଷ୍ଟ ଅଭାବ ଥିବାରୁ ଏହାର ଭବିଷ୍ୟତ ଯେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଦିନକୁ ୩୦ ଟନ କୁଣ୍ଡା ତେଲ ଉତ୍ପାଦନ କଲା ଭଳି କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରେ ୪।୫ ଗୋଟି ବସାଯାଇପାରେ ।

(୧୦) ମଇଦା କଳ (Roller flour mill)—ମଇଦା ପ୍ରଧାନତଃ ଧଳା ଗହମରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ନାଲି ଗହମ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ପ୍ରାୟ ୪୦,୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ ଏହି ଗହମ ଚାଷ କରାଯାଏ । ଆମେ ଯଦି ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ, ତେବେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଜମିରେ ଧଳା ଗହମ ଉନ୍ନତ ଚାଷ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଉତ୍ପାଦନ କରି ପାରିବୁ । ଏହି ଧଳା ଗହମରୁ ମଇଦା ଉତ୍ପାଦନ କରିପାରିଲେ ଏହାର ଭଲ ବଜାର ରହିଛି । ପାଉଁରୋଟି, କେକ୍, ବିସ୍କୁଟ୍ ଓ ନାନା ପ୍ରକାର ମିଠାଇର ଉତ୍ପାଦନ ମଇଦା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଏଗୁଡ଼ାକ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ଧଳା ଗହମ ଆଣି ମଇଦା ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି । ଆମେ ଯଦି ଆମ ଦେଶରେ ଏହି ଧରଣର ଗହମର ଚାଷ ବଢାଇ ପାରିବୁ, ତେବେ ଅଧିକ ମଇଦା କଳ ତିଆରିରେ ଏହା ସହାୟକ ହୁଅନ୍ତା । ମଇଦା ଉପଯୋଗୀ ଧଳା ଗହମ ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇ ନ ପାରିବ, ତାହା ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଗହମ ଚାଷ ଦିଗରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବେ, ସେମାନେ ଯେ ଅଧିକ ଲାଭ କରିବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର କଳାହାଣ୍ଡି, ବଲାଙ୍ଗିର, ସମ୍ବଲପୁର, ଫୁଲବାଣୀ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳ ଏହି ଧରଣର ଚାଷ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଉପଯୋଗୀ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଦିନକୁ ୨୦,୦୦୦ ଟନ ଉତ୍ପାଦନ କଲା ଭଳି ଏକାଧିକ ବଡ଼ ମଇଦା କାରଖାନା ବସାଯାଇ ପାରିବ । ସେଥିରୁ କଟକ ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଓ ପାରାଦ୍ୱୀପ ଠାରେ ଗୋଟିଏ ବସିଲେ ଭଲ ହେବ ।

(୧୧) ମଦ୍ୟ କାରଖାନା (Brewry)— ମଦ ତିଆରି ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏକ ଅର୍ଥକାରୀ ଶିଳ୍ପ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଶ୍ୱେତସାର, ମହୁଆ ଫୁଲ, ମଦ ତିଆରି ପାଇଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଞ୍ଚାମାଲ । ପାରାଦ୍ୱୀପ ଠାରେ ଏକ ଆଧୁନିକ ଧରଣର ମଦ୍ୟ କାରଖାନା

ବସାଯାଇପାରେ । ଏଠାରେ ଉନ୍ନତ ମଦ୍ୟ ପାରାଦ୍ୱୀପ ବନ୍ଦର ବାଟେ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି ହୋଇପାରେ ଓ ଦେଶର ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟାଇ ପାରେ । ବର୍ଷକୁ ୫୦,୦୦୦ ଲିଟର ବିଭିନ୍ନ କିସମର ମଦ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଏକାଧିକ କାରଖାନା ପାଇଁ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୁବିଧା ରହିଛି ।

ମଦ୍ୟ କାରଖାନାମାନଙ୍କରେ ମଦ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଇଥାଇଲ ଆଲକୋହଲ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରେ । ଏହି ଇଥାଇଲ ଆଲକୋହଲ ନାନା ପ୍ରକାର ବାର୍ଣ୍ଣିସ, ପାଓ୍ୱାର ଆଲକୋହଲ, ମେଥିଲେଟେଡ୍ ସ୍ପିରିଟ୍ ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେ ।

(୧୨) କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ କାରଖାନା— କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ର ଚାହିଦା ଆମ ଦେଶରେ ଅଧିକ । ନାନା ପ୍ରକାର କାଗଜ ବାକ୍ସ, ଔଷଧ, ସୌଖୀନ ଜିନିଷପତ୍ର ରପ୍ତାନି ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ବହି ବନ୍ଧେଇ ପାଇଁ ମୋଟା କାଗଜବୋର୍ଡ଼ର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଏଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ ଆମଦାନୀ କରାଯାଏ । ଏହି କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ ଛଣରୁ ଓ ଆଖୁ ଛିଠାରୁ ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । ଆମ ଦେଶରେ ଧାନ ଚାଷ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ହେଉଥିବାରୁ କୁଟା ଓ ଛଣ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏବେ କଟକର ଜଗତପୁର ଠାରେ ଏହି କୁଟାରୁ ବର୍ଷକୁ ପାଞ୍ଚ ଟନ୍ ଉତ୍ପାଦନ କଲ ଭଳି କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି । ଏହା ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ଏହି ଭଳି ଛୋଟ ଛୋଟ କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବସାଯାଇ ପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବଜାରରେ କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ର ଚାହିଦା ଆଶାଜନକ ଭାବରେ ଥିବାରୁ ଏହି ଶିଳ୍ପର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉନ୍ନତି ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । କୁଟା ବ୍ୟତୀତ ଆଖୁ ଛିଠାରୁ ସେହିଭଳି କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରାଯାଇ ପାରିବ । କୁଟା ଓ ଆଖୁ ଛିଠାକୁ ମିଶାଇ କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ ତିଆରି କଲେ ବେଶ୍ ଲାଭଜନକ ହେବ । ଆମେ କୁଟାକୁ ଗୋଖାଦ୍ୟ ଭାବରେ ଓ ଇନ୍ଧନ ଭାବରେ ଓ ଘର ଛାଉଣୀରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛୁଁ । ତେଣୁ ସେଥିରୁ ଅଧିକ ଲାଭ ହେଉନ । କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ ତିଆରି କରି ପାରିଲେ କୁଟାର ଏକ ଅର୍ଥକାରୀ ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ପାରିବ ।

(୧୩) ଲୁଗା ଓ ସୂତାକଳ— ଲୁଗା ଓ ସୂତାର ଚାହିଦା ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ କେତେ ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣା । ଏହାର ପ୍ରଧାନ କଞ୍ଚାମାଲ ହେଉଛି କପା ତୁଳା । ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରାୟ ୧୦,୦୦୦ ଏକର ଜମିରେ କପା ଚାଷ କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ କପା ଚାଷ କରାଯାଏ, ତାହା ଉନ୍ନତ ଧରଣର ନୁହେଁ । ସେଥିରୁ ସରୁ ଓ ଅତି ସରୁ ଲୁଗା ବୁଣିବା ଅସମ୍ଭବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସୂତା ବା ଲୁଗାକଳ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ କଞ୍ଚାମାଲ ନ ଥିଲେ ହେଁ ଆମେ ବିଦେଶରୁ ଆଣି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଚଳାଉଛୁଁ । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଚାରୋଟି ଜିନିଷ ଯଥା— କଞ୍ଚାମାଲ, ଶକ୍ତି, ଶ୍ରମିକ, ଓ ବଜାର, ସେଥିରୁ ଶେଷ ତିନୋଟି ଆମ ଏଠାରେ ଥିବାରୁ ଆମର ଲୁଗା ଓ ସୂତାକଳ

ଷ୍ଟ୍ରି ପାରନ୍ତି ଓ ଆହୁରି ଏକାଧିକ କଳ ମଧ୍ୟ ବସି ପାରିବ । ହୀରାକୁଦ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ମିଳୁଥିବାରୁ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଲୁଗା ଓ ସୂତାକଳ ବସି ପାରିବ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର କପା କ୍ଷେତ୍ର ଠାରୁ ଏହା ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ରହିଥିବାରୁ ଏହି ସ୍ଥାନଟି ସୂତା ଓ ଲୁଗାକଳ ପାଇଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ । କଳ କାରଖାନା ସଦାସର୍ବଦା କଞ୍ଚା ମାଲ ମିଳୁଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୁଏନି । ଶସ୍ତା ଶକ୍ତି ଓ ସୁବିଧା ବଜାର ଏହାକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିଥାଏ । ଏଠାରେ ବୋମ୍ବେ ସହରର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଲେ ଏହା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ହେବ । ଏକ ସମୟରେ ବୋମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶରେ ସୁରଟ ଠାରେ ବୋମ୍ବେ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସୂତା ଓ ଲୁଗା କଳ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଲୋନା ଭେଲି ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପରିକଳ୍ପନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବା ଦ୍ୱାରା ବୋମ୍ବେର ବିଦ୍ୟୁତ୍ଶକ୍ତି ସୁରଟ ଅପେକ୍ଷା ଶସ୍ତା ହେଲା, ସେତେବେଳକୁ ସୁରଟର ସବୁ ଲୁଗା ଓ ସୂତା କଳ ବୋମ୍ବେକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଆସିଲା । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍ଶକ୍ତି ମିଳୁଥିବାରୁ ସେଠାରେ ସୂତା ଓ ଲୁଗା କଳ ବସିବା କିଛି ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ ।

ଏତଦ୍ବ୍ୟତୀତ ସମ୍ବଲପୁର, ଅନୁଗୁଳ ଓ ଭଦ୍ରକ ସବ୍ଡିଭିଜନରେ ଯଥେଷ୍ଟ କୃଷ୍ଣ ମୃତ୍ତିକା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେଠାରେ କପା ଚାଷ କରାଗଲେ ଆମ ଦେଶରେ ଯଥେଷ୍ଟ ରୂଆ, ସୂତା ଓ ଲୁଗା ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇ ପାରିବ ।

(୧୪) ଦଉଡ଼ିବଳା କାରଖାନା—ପୁରୀ ଉପକୂଳରେ ଯେତେ ନଡ଼ିଆ ଚାଷ ହୁଏ, ସେହି ନଡ଼ିଆରୁ ଯେତେ ଛୋପା ବାହାରେ ସେତିକ ଛୋପାକୁ ଦଉଡ଼ିରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଦଉଡ଼ି କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ଏହି ନଡ଼ିଆକତା ଦଉଡ଼ିର ଚାହିଦା ଆମ ଦେଶରେ ବେଶି । ଏତଦ୍ବ୍ୟତୀତ ଏଥିରୁ ପାଁପୋଛ, ପାହାଚ ଗାଲିଚା ଆଦି ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ, ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ିକର ଆଦର ଆମ ସମାଜରେ ଖୁବ୍ ବେଶି । ଓଡ଼ିଶାର ସତ୍ୟବାଦୀ ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଦଉଡ଼ି କାରଖାନା ବସାଗଲେ ଏହା ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସମସ୍ତ ନଡ଼ିଆ ଛୋପାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ଉପକୂଳର ସମସ୍ତ ଛୋପାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରିବ ।

ଏତଦ୍ବ୍ୟତୀତ ନଡ଼ିଆ ଛୋପାକୁ ପିଞ୍ଜି ସେଥିସହିତ ରବର ମିଶାଇ ଡନଲୋପିଲୋ ଗଦି ଭଳି ନରମ ଗଦି ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସତ୍ୟବାଦୀଠାରେ ଏହି ଧରଣର ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବସିଛି । ଏହି ଗଦି ଡନଲୋପିଲୋ ରବର ଗଦି ଭଳି ଲୋକପ୍ରିୟ ନ ହେଲେ ହେଁ ରବର ଗଦିର ମୂଲ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ବଢ଼ି ଯାଇଥିବାରୁ ଏହି ଗଦିର ଲୋକପ୍ରିୟତା ବଢ଼ି ଯିବ ବୋଲି ଆଶା ।

ଏତଦ୍ବ୍ୟତୀତ ଏହି କାରଖାନାରେ ଛଣପଟ୍ଟ, କଏର, ଶିଶଲ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ତନ୍ତୁରୁ ଦଉଡ଼ି ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । କିଛି ବର୍ଷ ତେଲ ଜଣେ ଇଚ୍ଛୁ-

ୟୁରୋପୀୟ ସମ୍ବଲପୁରଠାରେ ଏହି ଜାତୀୟ କେତେକ ଗଛରୁ ତନ୍ତୁ ବାହାର କରି ଦଉଡ଼ି ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବସାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କେତେକ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ଏହା ବେଶି ଦିନ ଚାଲି ପାରିଲାନି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିସବୁ କାରଣକୁ ଦୂର କରି ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଧରଣର ଏକ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ଏହି ଶିଶଲ ଗଛରୁ ଦଉଡ଼ି ତିଆରି କରିସାରିବା ପରେ ଯାହା ବଳିପଡ଼େ, ସେଥିରୁ କାର୍ଟିଯୋନ୍ ନାମକ ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ତେଣୁ ଏହି ବଳକା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିକଟସ୍ଥ ରାସାୟନିକ ଓ ଫାର୍ମାସିଉଟିକାଲକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଇପାରିବ ।

ସବାଇ ଘାସ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚାଷ କରାଯାଏ । ଏହା ଉଭୟ କାଗଜ ତିଆରି ଓ ଦଉଡ଼ି ବଳା କାରଖାନାରେ କଞ୍ଚାମାଲ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ । ସାବାଇ ଘାସରୁ ତିଆରି ଦଉଡ଼ି ବେଶ୍ ଶକ୍ତ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ବନ୍ୟ ବିଭାଗ ଦ୍ୱାରା ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ଜାମସୋଲ୍ ଠାରେ ଚାଷ କରାଯାଉଛି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏଠାରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଘାସର ପରିମାଣ ୫୦,୦୦୦ ମହଣ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାରୁ ବାହାରକୁ ଦଉଡ଼ି ତିଆରି ନିମିତ୍ତ ରପ୍ତାନି ହେଉଛି । ଏଠାରେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ଦଉଡ଼ି ବଳା କାରଖାନା ବସନ୍ତା, ଅଧିକ ଲୋକ ଏହି ଚାଷ ପାଇଁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଏହି ଚାଷର ପ୍ରସାର କରନ୍ତେ ।

(୧୫) ଫଳ ରସ କାରଖାନା (Fruit Juice factory)—ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଫଳର ରସ ଏକ ସାରବାନ ଖାଦ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଗଣିତ ହୁଏ । ସଭ୍ୟ ଓ ଧନୀ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଅଙ୍ଗୁର ରସ, କମଳା ରସ, ସେଓ ରସ, ସପୁରି ରସ ଆଦି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକାରୀ ପାନୀୟ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହି ପାନୀୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଜୀବସାର ଓ ଫଳ ଶର୍କରା ବିଦ୍ୟମାନ । ଏ ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଉପରେ ଅନୁକୂଳ ପ୍ରଭାବ ରହିଛି । ଆମ ଦେଶର ଧନୀ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପରିବାର ମାନଙ୍କରେ ଏହି ଫଳ ରସର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ ଏହାର ଚାହିଦା ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି । ଆମ ଫଳ ଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଦୋଷ ହେଉଛି ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଫଳ ଭଳି ବଡ଼, ରସୁଆଳ ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁ ନୁହେଁ । ଫଳଗୁଡ଼ିକର ଏହିସବୁ ଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଫୁଲବାଣୀ, କଳାହାଣ୍ଡି, କୋରାପୁଟ, ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଫଳ ଚାଷ ପାଇଁ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ଏହି ସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ କମଳା, ଅଙ୍ଗୁର ଆଦି ଚାଷ କରି ହେବ । ସପୁରି ମଧ୍ୟ ପାର୍ବତ୍ୟ ତଥା ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାଷ କରାଯାଇପାରିବ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ ଭଳି ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମ୍ବ ଚାଷ ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଷକୁ ୭୬୮,୦୦୦ ଟନ ଆମ୍ବ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ଆମ୍ବ ସରକ୍ଷଣ ଅଗ୍ରବରୁ ଏପ୍ରିଲ ମେ ମାସ ଭିତରେ ଶେଷ କରାଯାଏ । ଏହିଦରୁ ଫଳକୁ

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପାୟରେ ରସ ବାହାର କରାଯାଇ ଟିଣ ବା ବୋତଲରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ବିକ୍ରୟ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର କାରଖାନା ଫଳ ଉତ୍ପାଦକ ଅଞ୍ଚଳ ମାନଙ୍କରେ ବସି ପାରିବ । ଆମ୍ବ ରସ ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସୁସ୍ୱାଦୁ ପାନୀୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସାରା ଭାରତରେ ଏହା ଏକ ଆଦର୍ଶ ଓ ଲୋକପ୍ରିୟ ପାନୀୟ ଭାବରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲଭିବ । ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟରେ ଫଳ ରସ ବାହାର କରି ନାନା ପ୍ରକାର ଲୁଣ ରକ୍ଷକ (Preservative) ଯୋଗ କରି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ-ରକ୍ଷୀୟ ନୀତିରେ ଏ ଗୁଡ଼ିକୁ ଟିଣ ବୋତଲରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱୟଂକ୍ରିୟ ବା ଅର୍ଦ୍ଧ ସ୍ୱୟଂକ୍ରିୟ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ବିଭିନ୍ନ ଫଳ ଓ ଫଳ ରସର ଚାହିଦା ଭାରତ ବାହାରେ ରହିଛି । ଯୋଗାଇ ପାରିଲେ ଆମେ ଦେଢ଼ଲକ୍ଷ ଟନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫଳ ରପ୍ତାନି କରି ପାରିବୁ । ସେହି ମୁତାବକ ଫଳ ରସ ମଧ୍ୟ ପଠାଇ ପାରିବୁ । ଫଳ ରସ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଗଲେ ଏହା ଏକ ଲାଭଜନକ ଶିଳ୍ପ ହୁଅନ୍ତା । ଫଳ ରସ ବ୍ୟତୀତ ଆମ୍ବ, ପଣସ, ଅମୃତଭଣ୍ଡା, ସପୁରୀ ଆଦି ଫଳକୁ ଆବଦ୍ଧ ଟିଣରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ମିଳିବ । ସେଥି ସହିତ ପୋଟଳ, କାଙ୍କଡ଼ ଆଦି ପରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଟିଣରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରାଯାଇପାରିବ ।

(୧୬) କଫି ଓ ମସଲା କାରଖାନା—ସୁଖର କଥା ଓଡ଼ିଶାର ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ କଫି, ଚା, ଗୋଲମରିଚ, ଡାଲଚିନି ଆଦି ମସଲା ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ରହିଛି । ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ଭାବରେ ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଚାଷ କରି କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରାଗଲାଣି । ଫୁଲବାଣୀ, କୋରାପୁଟ, କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲା ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର । ଏହିସବୁ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏମିତି ସ୍ଥାନ ରହିଛି ଯେଉଁଠି ଏ ସବୁ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଚାଷ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । କୋକୋ ମଧ୍ୟ ଏହିସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଓ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଚାଷ କରାଯାଇପାରିବ । କୋକୋ ଓ କଫି ଚାଷ କରି ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗୀ କରିବାପାଇଁ ଏକ କାରଖାନା ଏହିସବୁ ସ୍ଥାନରେ ବସାଯାଇପାରେ । ତା ଛଡ଼ା ଗୋଲମରିଚ, ଡାଲଚିନିକୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷୀୟ ନୀତିରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଟିଣରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ବଜାରକୁ ପଠାଇବା ପାଇଁ ଏକ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ ।

(୧୭) କାଜୁବାଦାମଭିତ୍ତିକ କାରଖାନା—ଓଡ଼ିଶାରେ କାଜୁବାଦାମ ଚାଷ ପାଇଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର ରହିଛି । ଚେଷ୍ଟା କରିପାରିଲେ ଏହା କେରଳର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଚାଷ ଭଳି ଏକ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଫସଲରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରିବ । କାଜୁବାଦାମ ମଞ୍ଜିରୁ ଶସକୁ ବାହାର କରିବାପାଇଁ ଏକ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ଏହାର ଚୋପାରେ ଯେଉଁ ଏକ ପ୍ରକାର ତେଲ ରହିଛି, ସେହି ତେଲର ଚାହିଦା ମଧ୍ୟ ଦେଶ ତଥା ଦେଶ-ବାହାରେ ରହିଛି । ସେହି ତେଲ ସହଜରେ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରି ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରାଯାଇପାରିବ । ତା ଛଡ଼ା ଆମର ରେଳବାଇ ବିଭାଗ ଏହାର ଏକ ପ୍ରଧାନ

ନେତା ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଏସବର ମଧ୍ୟ ଚାହିଦା ଦେଶ ବିଦେଶରେ ରହିଛି । କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ଏହି କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରିଲେ ଏହା ବେଶ୍ ଲାଭଜନକ ହେବ । କାଜୁବାଦାମର ଚାଷ ଯେତେ ବଢ଼ିବ, ଏହି କାରଖାନାର ଆକାର ସେହି ଅନୁସାରେ ବଢ଼ାଯାଇପାରିବ । କାଜୁବାଦାମ ଏସବୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷୀୟ ନିୟମରେ ଟିଣ ବା ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍‌ସ ଖୋଳରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ରପ୍ତାନି କରିବା ଏକ ବ୍ୟବସାୟ ହୋଇପାରିବ ।

(୧୮) ପିଆଜ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଶିଳ୍ପ—ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ଷକୁ ୧୦୦,୦୦୦ ଟନ ପିଆଜ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଶୁଷ୍କୀକରଣ କରି ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇପାରେ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ପିଆଜ ଚୂର୍ଣ୍ଣର ଚାହିଦା ଖୁବ୍ ବେଶି । ତେଣୁ ଏହାକୁ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରି ଯଥେଷ୍ଟ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ସଂଗ୍ରହ କରି ହେବ ।

(୧୯) ଛତୁ ଶିଳ୍ପ—ପଞ୍ଜାବ, ହରିଆନା ଆଦି ରାଜ୍ୟରେ ଛତୁ ଉତ୍ପାଦନ ଏକ ଉନ୍ନତ ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ଦେଖା ଦେଇଛି । ପାଳଛତୁ ଭଳି ବହୁ ଛତୁ ଏକ ପୁଷ୍ଟିକର ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁ ଖାଦ୍ୟ । ଆମ ଦେଶରେ ଏହାର ବ୍ୟାପକ ଉତ୍ପାଦନ ହୋଇପାରିବ । ଚେଷ୍ଟା କରି ପାରିଲେ ଏହାକୁ ସାରାବର୍ଷ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇପାରିବ । ଏହାର ଚାହିଦା ବଜାରରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶି । ବଜାରକୁ ଆସିବାକ୍ଷଣି ଏହା ବିକ୍ରୟ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ଏହାର ବ୍ୟାପକ ଚାଷ ଶିଳ୍ପ ସ୍ତରରେ କରାଗଲେ ଏହା ବେଶ୍ ଲାଭଜନକ ହେବ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ଟିଣରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରାଯାଇପାରିବ । ଛତୁକୁ ପୃଥିବୀର ବହୁ ଦେଶରେ ଖାଦ୍ୟ ଭାବରେ ଆଦର କରନ୍ତି ।

ପୂର୍ବୋକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାର ସୂଚନା ଦିଆଗଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଦୃଷ୍ଟି ଉପରକୁ ଆଣିବାକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟମ ଓ ବୃହତ୍ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାର ଏକ ତାଲିକା ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା । ସେହି ସବୁ କାରଖାନା କେତେ ମୂଳଧନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ ଓ ସେ ସବୁ କାରଖାନା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି, ତାହାର ଏକ ସୂଚନା ତଳେ ଦିଆଗଲା । ଏହି ତାଲିକାଟି ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥିତ ଇପିକଲ ସଂସ୍ଥାଠାରୁ ସଂଗୃହିତ ହୋଇଛି ।

ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାର ନାମ	କେଉଁଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯିବ	କେତେ ମୂଳଧନରେ ହୋଇପାରିବ
କୃଷି ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପ—		
୧ । କାଗଜ କଳ (ନଡ଼ାରୁ)	ଢେଙ୍କାନାଳ ଓ କଳାହାଣ୍ଡି	୩୫୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା
୨ । ଷ୍ଟୋଚ ସୁରୁଲ୍ କାରଖାନା	କଟକ	୫୦ ,, ,,
୩ । ଶ୍ୱେତସାର କାରଖାନା	କୋରାପୁଟ ଓ କଳାହାଣ୍ଡି	୧୫୦ ,, ,,
୪ । ମାଣ୍ଡ କାରଖାନା	ଢେଙ୍କାନାଳ	୩୫ ,, ,,

ଧାତୁ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପ—

୫ । ଲୌହ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କାରଖାନା	ବଡ଼ବିଲ	୧୫ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା
୬ । ନମନୀୟ ଢଳେଇ କାରଖାନା	ଢେଙ୍କାନାଳ ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ	୧ କୋଟି ,,
୭ । ଅଗ୍ନିଜତ ଇଟା କାରଖାନା	କଟକ ଓ ପୁରୀ	୧୫୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା
୮ । ଗ୍ରେଫାଇଟ କ୍ରୁସିବଲ ଆଦି କାରଖାନା	ବଲାଙ୍ଗୀର ଓ କୋରାପୁଟ	୫୦ ,, ,,
୯ । ଗ୍ରେଫାଇଟ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋଡ କାରଖାନା	ସୁନ୍ଦରକେଲ	୪୦ ,, ,,
୧୦ । ଚନାମାଟି ବାସନ କାରଖାନା	ମୟୂରଭଞ୍ଜ	୧୫୦ ,, ,,
୧୧ । ମାଙ୍ଗାନଜ ଧାତୁ କାରଖାନା	ବଡ଼ବିଲ	୨ କୋଟି ,,
୧୨ । ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା	କୋରାପୁଟ	୨୦ ,, ,,
୧୩ । ଆଲୁମିନା ଓ ଆଲୁମନିୟମ ଧାତୁ କାରଖାନା	କୋରାପୁଟ	୧୦୦ ,, ,,
୧୪ । ଲୌହପିଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡା ବାନ୍ଧିବା କାରଖାନା	କେନ୍ଦୁଝର	୧୨ ,, ,,
୧୫ । ଢଳେଇ ଲୁହା	ଢେଙ୍କାନାଳ	୧୨ ,, ,,
୧୬ । ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା	ବଣେଇଗଡ଼ ଓ ନୟାଗଡ଼	୨୦୦ ,, ,,

ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଆଧାରିତ—

୧୭ । ଶାଳମଞ୍ଜି ତେଲ କାରଖାନା	କୋରାପୁଟ ଓ କଳାହାଣ୍ଡି	୧ ,, ,,
୧୮ । ଖବର କାଗଜ ତିଆରି କାରଖାନା	କୋରାପୁଟ	୨୦ ,, ,,
୧୯ । କାଗଜ କଳ	କୋରାପୁଟ ଓ କଳାହାଣ୍ଡି	୩୫ ,, ,,
୨୦ । ପ୍ଲାଏ ପଟା କାରଖାନା	କୋରାପୁଟ	୨୫ ଲକ୍ଷ ,,
୨୧ । ହରଡ଼ାରୁ ଜାତ ଟେନନ କାରଖାନା	କଳାହାଣ୍ଡି, ବଲାଙ୍ଗୀର ଓ କୋରାପୁଟ	୧୫ ,, ,,

ଇନ୍‌ଜିନଅରିଂ ଶିଳ୍ପ—

୨୨ । ହଅଣଂସ୍	ମୟୂରଭଞ୍ଜ	୧୦ କୋଟି ,,
୨୩ । ମାଛ ଧରା ଜାହାଜ	କଟକ ଓ ଗଞ୍ଜାମ	୫୦ ଲକ୍ଷ ,,
୨୪ । ଗ୍ୟାସ ଲ୍ୟାମ୍ପ ଓ ଫ୍ଲୁରେସେଣ୍ଟ ଲ୍ୟାମ୍ପ	ଢେଙ୍କାନାଳ	୫୦ ,, ,,

୨୫ । ଇଲେକ୍ଟ୍ରନକ ଓ ଟେଲିଭିଜନ କାରଖାନା	ଭୁବନେଶ୍ୱର	୧୦	କୋଟି	,,
୨୬ । ଟାଇପ ରାଇଟର କାରଖାନା	ଭୁବନେଶ୍ୱର	୫	,,	,,

ରସାୟନକ କାରଖାନା—

୨୭ । ଫେରିକ ଏଲମ	ରାଉରକେଲା ଓ ରାଇରଙ୍ଗପୁର	୪୦	ଲକ୍ଷ	,,
୨୮ । ଅଧଃକ୍ଷିପ୍ତ କ୍ୟାଲସିୟମ କାର୍ବୋନେଟ୍	ସୁନ୍ଦରଗଡ଼	୬୦	ଲକ୍ଷ	,,
୨୯ । ଗନ୍ଧକାମ୍ଳ କାରଖାନା	ପାରାଦ୍ୱୀପ	୧୫୦	,,	,,
୩୦ । କୀଟନାଶକ	ଗଞ୍ଜାମ	୩୦	,,	,,
୩୧ । ଅଙ୍ଗାରକ କଳ	ରାଉରକେଲା	୧	କୋଟି	,,
୩୨ । ବଟୁମେନଯୁକ୍ତ ଅଖା	କଟକ ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ	୧୦	ଲକ୍ଷ	,,
୩୩ । ସାଂଶ୍ଲେଷିକ ରଙ୍ଗ କାରଖାନା	ରାଉରକେଲା	୧୫୦	,,	,,
୩୪ । ପି.ଭି.ସି. ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ସ କାରଖାନା	କେନ୍ଦୁଝର	୩୫	କୋଟି	,,
୩୫ । ପରିଷ୍କାରକ	ଢେଙ୍କାନାଳ	୨୫୦	ଲକ୍ଷ	,,
୩୬ । ଛୋଟ ସାର କାରଖାନା (Mini Fertiliser plant)	ସମ୍ବଲପୁର	୧	କୋଟି	,,
୩୭ । ବିସ୍ଫୋରକ କାରଖାନା	ପାରାଦ୍ୱୀପ ଓ ତାଳଚେର	୫	,,	,,
୩୮ । କ୍ୟାଲସିୟମ କାରବାଇଡ୍	ଝାରସୁଗୁଡ଼ା	୫	,,	,,

●

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ସାଗରଜାତ ପଦାର୍ଥଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା

ଓଡ଼ିଶାରେ ସାଗର ଜାତ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ମାଛ, ଅଗର ଅଗର, ଲୁଣ, ଆଦି ପଦାର୍ଥ ବିଶେଷ ଭାବେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଏହିସବୁ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଭିତ୍ତିକରି ଓଡ଼ିଶାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାରଖାନା ବସିପାରେ ।

(୧) ମାଛ ତେଲ ଓ ପ୍ରୋଟିନ୍ କାରଖାନା (Fish oil or protin factory)— ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦ୍ରରୁ ବହୁ ପ୍ରକାର ମାଛ ମିଳେ, ଯାହା ଖାଦ୍ୟୋପଯୋଗୀ ନୁହେଁ, ତେଣୁ ଲୋକେ ତାହାକୁ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମ୍ ଓଡ଼ିଶାରେ ସମୁଦ୍ରରୁ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ଏକ ଲକ୍ଷ ଟନ୍ ମାଛ ଧରାଯାଏ । ସେଥିରୁ ପ୍ରାୟ ୪୦,୦୦୦ ଟନ୍ ଖାଦ୍ୟୋପଯୋଗୀ ମାଛ, ଓଡ଼ିଶାରେ ଓ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ । ବାକି ୬୦,୦୦୦ ଟନ୍ ଖାଦ୍ୟାନୁପଯୋଗୀ ମାଛ, ଏହି ମାଛ ପ୍ରୋଟିନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ ।

ମାଛ ପ୍ରୋଟିନ ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ । ଏହାକୁ ଅନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ସହିତ ମିଶାଇ କୁକୁଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । କୁକୁଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବେଶ୍ ଲାଭଜନକ ହେବା ସମ୍ଭାବନା । ଓଡ଼ିଶାରେ ମାଛ ଓ ଅଣ୍ଡାର ଅଭାବ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ କୁକୁଡ଼ା ଚାଷର ବହୁଳ ପ୍ରସାର କରାଯିବା ଉଚିତ । କୁକୁଡ଼ା ଚାଷର ପ୍ରସାର ହେଲେ କୁକୁଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ ଶିଳ୍ପର ପ୍ରସାର ଘଟିବ, ଫଳରେ ମାଛ ପ୍ରୋଟିନ୍ ଉତ୍ପାଦନ ଲାଭଜନକ ହେବ । କୁକୁଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ମାଛ ପ୍ରୋଟିନର ଚାହିଦା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ବିହାରରେ ମଧ୍ୟ ଅଛି ।

ତା ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଶାରେ ମଗର ମାଛ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଧରାଯାଏ । ବେଳେବେଳେ ୧୨ ଫୁଟ୍ ଲମ୍ବ ବିଶିଷ୍ଟ ମଗର ମାଛ ଧରାଯାଇଛି । ଏହି ମଗର ମାଛ ଯକୃତ ତେଲ ଜୀବସାର-କ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ମୂଳ ବସ୍ତୁ । କଡ଼ ଲିଭର୍ ତେଲ ଭଳି ଏହି ମଗର ଯକୃତ

ତେଲ ଖୁବ ଉପଯୋଗୀ । ଓଡ଼ିଶାର ପାରଦ୍ୱୀପ ଠାରେ ଏହି ଯକୃତ୍ ତେଲ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ତା ଛଡ଼ା ମାଛ ପ୍ରୋଟିନ୍ ପାଇଁ ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ପାରଦ୍ୱୀପ ଓ ଚିଲିକା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ।

(୨) ମାଛ ରପ୍ତାନୀ କାରଖାନା— ଓଡ଼ିଶାରେ ମାଛ ଧରିବା ଏକ ବଡ଼ ବ୍ୟବସାୟ । ଚିଲିକା ଉପକୂଳ ଓ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ସ୍ଥାନ । ଖାଦ୍ୟୋପଯୋଗୀ ମାଛ ବହୁ ପରିମାଣରେ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ମାଛକୁ ବରଫ ଭିତରେ ପୂରାଇ ବା ଟିଣ ଭିତରେ ନିରୁଜ କରି ବାହାରକୁ ପଠାଯାଏ । ମାଛକୁ ଟିଣରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରିବା ପାଇଁ ଏକ କାରଖାନା ପାରଦ୍ୱୀପ ଠାରେ ବସାଯାଇ ପାରେ । ପାରଦ୍ୱୀପର ମାଟିଡ଼ିହା ଠାରେ ଏବେ ଗୋଟିଏ ପ୍ଲେଟ କାରଖାନା ବସିଛି । ଏହି କାରଖାନା ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛକୁ ଟିଣରେ ନିରୁଜ ଭାବରେ ବନ୍ଦ କରି ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରୁଛି । ଏଠାରେ ଦିନକୁ ହଜାରେ ଟିଣ ପଠାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛକୁ ରପ୍ତାନି କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତାକୁ ଛେଲେଇବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହି କାରଖାନାରେ ଦିନକୁ ୫୦୦ କିଲୋଗ୍ରାମ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ ଛେଲାଯାଇ ଟିଣ ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ କରାଯାଏ । ବାଲୁଗାଁ ଠାରେ ସେହିଭଳି ଏକ କାରଖାନା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଭବିଷ୍ୟତରେ ପାରଦ୍ୱୀପ ଠାରେ ଯେଉଁ କାରଖାନା ବସିବ, ତାହାର ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ଯଥେଷ୍ଟ ବଢ଼ାଯାଇ ପାରିବ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ ବିଶେଷତଃ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ୪ଇଞ୍ଚରୁ ବଡ଼, ସେଗୁଡ଼ିକର ଚାହିଦା ଜାପାନ ଓ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାରେ ଅଧିକ । ତେଣୁ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନରେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେବ । ମାଛକୁ ରପ୍ତାନି କରିବା ପାଇଁ ବରଫ ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ, ବରଫ ନ ହେଲେ ମାଛ ରପ୍ତାନି ଅସମ୍ଭବ ।

(୩) ବରଫ କାରଖାନା— ମାଛ ରପ୍ତାନି ପାଇଁ ବରଫ ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ । ଏକ ଟନ୍ ଓଜନର ମାଛକୁ ରପ୍ତାନି କରିବାକୁ ହେଲେ ଏକ ଟନ୍ ବରଫ ଦରକାର । ଓଡ଼ିଶାରୁ ହାରାହାରି ବର୍ଷକୁ ୪୦,୦୦୦ ଟନ୍ ଖାଦ୍ୟୋପଯୋଗୀ ମାଛ ସମୁଦ୍ରରୁ ଧରା ଯାଉଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଧରା ହେବା ସ୍ଥାନରୁ ବଜାରକୁ ପଠାଇବା ପାଇଁ ହେଲେ ବରଫ ପେକିଂ ଦରକାର । ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଲୁଗାଁ, ପାରଦ୍ୱୀପର ମାଟିଡ଼ିହା ଓ ଚାନ୍ଦପୁର ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବରଫ କଳ ବସି ବରଫର ଆଂଶିକ ଆବଶ୍ୟକତା ମେଣ୍ଟାଉଛି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ପୁରୀ, ବାସୁଦେବପୁର, ଅନ୍ଧୁଆଁ, ପାରଦ୍ୱୀପ ଓ ବାଲୁଗାଁ ଠାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବରଫ କଳର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।

ତା ଛଡ଼ା ମାଛକୁ ଧରି ସାରି ସାମୟିକ ଭାବରେ ସଂରକ୍ଷିତ କରିବା ପାଇଁ ଉପରୋକ୍ତ ମାଛ ଧରା ପେଣ୍ଠମାନଙ୍କରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କୋଲ୍ଡ଼ ଷ୍ଟୋରେଜ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଦରକାର । ଏହା ବରଫ କାରଖାନା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଦରକାର।

ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଶୀତଳୀକୃତ ଜଳ ଭଣ୍ଡାରରୁ ମାଛ ରପ୍ତାନି ପାଇଁ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ କୋଲ୍ଡ଼ ଷ୍ଟୋରେଜ୍ ଓ ବରଫ କଳ ରହିଛି ।

ମାଛ ରପ୍ତାନି ପାଇଁ ବରଫ ଭଳି ବଡ଼ ବଡ଼ ପାଛିଆ ଓ ଝୁଡ଼ିର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ବାଉଁଶରୁ ଏ ସବୁ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ମାଛ ପେଣ୍ଠମାନଙ୍କରେ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ଏ ଗୁଡ଼ିକ ବସାଯାଇପାରେ ।

(୪) ବୋଟ୍ ଓ ଜାଲ ତିଆରି କାରଖାନା— ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ଜାଲ ଓ ବୋଟ୍ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସରଞ୍ଜାମ । ସମୁଦ୍ର ଭିତରକୁ ଯାଇ ମାଛ ଧରିବାକୁ ହେଲେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବୋଟ୍ ବା ଡଙ୍ଗା ଦରକାର । ଏଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଲେଶ୍ୱରଠାରେ ଅଛି । ପାରଦ୍ୱୀପର ଚନ୍ଦ୍ରମୁହାଣି ଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏକ କାରଖାନା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚାଳନାଧୀନରେ ରହିଛି । କଟକ ଓ ଚଉଦୁଆରଠାରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବୋଟ୍ କାରଖାନା ରହିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ହିସାବରୁ ଜଣାଯାଉଛି ବର୍ଷକୁ ୧୦୦୦୦୦ ଟନ୍ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ୧୦୦୦ ପାୱାର ବୋଟ୍ ଓ ଟ୍ରଲର ଦରକାର । ତେଣୁ ସେହି ଚାହିଦାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଏହି ଶିଳ୍ପକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରାଯାଇ ପାରେ ।

ସେହିଭଳି ନାଇଲନ ସୂତା ତିଆରି ଜାଲର ଆବଶ୍ୟକତା ଆଜିକାଲି ଉପଲବ୍ଧ କରାଯାଉଛି । ସମୁଦ୍ରରେ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ଟାଣ ନାଇଲନ ସୂତା ଜାଲ ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ । ପ୍ରତି ବର୍ଷ ପାୱାର ବୋଟ୍ ଓ ଟ୍ରଲରର ଯେମିତି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ଜାଲର ମଧ୍ୟ ସେମିତି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଏହି ସବୁ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ବିଭିନ୍ନ କିସମର ଓ ଆକାରର ଜାଲ ବୁଣିବା ପାଇଁ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ଜାଲ ବୁଣା କାରଖାନା ବସିବା ଉଚିତ୍ ।

(୫) ଅଗର ଅଗର କାରଖାନା—ଆଜିକାଲି ଅଗର ଅଗର ଏକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଅଛି । ବିଭିନ୍ନ ବିଜ୍ଞାନଗାରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଇସକ୍ରିମ କାରଖାନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାର ଚାହିଦା ରହିଛି । ଆମ ଦେଶରେ ଅଗର ଅଗର ତିଆରି ହେବାପାଇଁ କୌଣସି କାରଖାନା ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ଚିଲିକା ହ୍ରଦରେ ଯେଉଁ ଜଳଜ ଉଦ୍ଭିଦ ଗ୍ରେସିଲେରିଆ ଲିଚେନଏଡ଼୍ ହୁଏ, ସେଥିରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଅଗର ଅଗର ବାହାର କରାଯାଇ ପାରିବ । ଚିଲିକାରେ ଏହି ଉଦ୍ଭିଦର ବହୁଳ ଚାଷ କରାଯାଇ ଚିଲିକା କୂଳରେ ବାଲୁଗାଁ ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଅଗର ଅଗର କାରଖାନା ବସାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଅଗର ଅଗର କାରଖାନା ପାଇଁ ଉପରୋକ୍ତ ଲିଚେନଏଡ଼୍ ଉଦ୍ଭିଦର ଚାଷ ଆହୁରି ଯଥେଷ୍ଟ ବଢ଼ାଇବା ଉଚିତ । କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛି, ତାହା ଏକ କାରଖାନା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ।

(୭) ଲୁଣ କାରଖାନା—ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଲୁଣର ଆବଶ୍ୟକତା ଯେ କେତେ, ତାହା ସମସ୍ତେ ଉପଲବ୍‌ଧି କରି ପାରୁଥିବେ । ଲୁଣ ସାଧାରଣତଃ ସମୁଦ୍ର ଜଳରୁ ବାହାର କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ୨୫୦ ମାଇଲ ବ୍ୟାପୀ ସମୁଦ୍ରୋପକୂଳ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ ଲୁଣ ତିଆରି ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁବିଧା ଅଛି । ଗ୍ରୀଷ୍ମକଟିବନ୍ଧର ଉତ୍ତାପ ଯୋଗୁଁ ଓ ବର୍ଷର ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ଶୁଖିଲାପାଗ ରହୁଥିବାରୁ ଆମ ପ୍ରଦେଶ ଲୁଣ ତିଆରି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ଅପେକ୍ଷା କେତେକ ସୁବିଧା ଉପଭୋଗ କରେ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଲୁଣ ତିଆରି ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବସାୟ ଥିଲା । ଏହା ନିଜର ଚାହିଦା ମେଣ୍ଟାଇ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ମଧ୍ୟ ଭାରତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କୁ ଲୁଣ ଯୋଗାଉଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ଲକ୍ଷେ ଟନ୍ ଲୁଣ ଦରକାର କରେ । ଅନ୍ୟ ନିର୍ଭରଶୀଳ ପ୍ରଦେଶ ଗୁଡ଼ିକର ଚାହିଦା ଏହାଠାରୁ ବେଶୀ । ସୋଡା, କ୍ଷାର ଆଦି ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଲୁଣର ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ଢେର । ଶୁଖୁଆ ଶିଳ୍ପରେ ଲୁଣର ଚାହିଦା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଏହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଲୁଣର ଚାହିଦାକୁ ଅନୁମାନ କଲେ, ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଭଲ ଧରଣର ଲୁଣ କାରଖାନା ବସାଯିବା ଉଚିତ ।

ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ହୁମା, ନୌପଡ଼ା ଓ ସୁମଣ୍ଡି, ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଇଞ୍ଚୁଡ଼ି ଓ ତାଳପଦା ଠାରେ ଆମ ଦେଶୀୟ ଢଙ୍ଗରେ ଲୁଣ ତିଆରି ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଲୁଣ ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ୩୫୦୦୦ ଟନରୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ । ଏବେ ଆହୁରି ଲୁଣ ତିଆରି ପାଇଁ ଗୁରୁବଇ, ରୁଆ ଓ ଅସ୍ତରଙ୍ଗ ଠାରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉଛି । ଏବେ ଏକ ଆଧୁନିକ ଧରଣର କାରଖାନା ଗଞ୍ଜାମଠାରେ ଇଷ୍ଟକୋଷ୍ଟ ସଲ୍ଟ ଆଣ୍ଡ କେମିକେଲ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ନାମରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି, କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ସମୁଦ୍ରକୁ ଶଙ୍ଖେ ପାଣି ପରି କିଛି ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ସ୍ଥାନ ଖୋଜି ଆଧୁନିକ ଧରଣର କାରଖାନା ବସାଇବା ଉଚିତ୍ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁଠାରେ କାରଖାନା ଅଛି, ସେ ଗୁଡ଼ିକର ଆକାର ବଢ଼ାଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ସର୍ବମୋଟ ଲୁଣ ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇଲକ୍ଷ ଟନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ାଇ ଦେବା ଉଚିତ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଲୁଣ କାରଖାନାଗୁଡ଼ିକ ଅତି ଅନୁନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଛି । ସେ ଗୁଡ଼ିକର ଯଥାବିଧି ଉନ୍ନତ କରାଇ ଚିନି ଦାନା ପରି ଧଳା ଓ ଛୋଟଛୋଟ ଲୁଣ ଦାନା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଉଚିତ ।

ଲୁଣ କାରଖାନାରେ ଯେଉଁସବୁ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଳେ, ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଫୋପାଡ଼ି ନ ଦେଇ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇପାରେ । ଲୁଣ କାରଖାନାରେ ମେଗ୍‌ନେସିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ଼ ଲବଣ ଏକ ପ୍ରଧାନ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଲୁଗା ଓ ସୂତାକଳ ମାଲିକମାନେ ମହଣ ପିଛା ଖୁବ୍ ଚଢ଼ା ଦର ଦେଇ ପ୍ରତିବର୍ଷ ହଜାର ହଜାର ମହଣ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏହି ଲବଣରୁ ପୁଣି ମେଗ୍ନେସିୟମ ଧାତୁ ଆହରଣ କରାଯାଇ ବହୁ ଶିଳ୍ପ ଓ ନାନାଦି କାମରେ ଲାଗେ । ତେଣୁ ଆମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୁଣ କାରଖାନାରେ ଏହି ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟଟିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା

ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବା ଉଚିତ । ତାଛଡ଼ା ପଟାସିୟମ ଲବଣ, ପଟାସିୟମ ଧାତୁ, ବ୍ରୋମିନ ଆଦି ପଦାର୍ଥ ଏଠାରେ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାବରେ ତିଆରି ହୋଇପାରେ ।

(୭) ତୀକ୍ଷ୍ଣାକ୍ଷାର ବା କଷ୍ଟିକ ସୋଡ଼ା କାରଖାନା—ଏହି ପଦାର୍ଥଟି ସାବୁନ, ଲୁଗା, କାଗଜ, ଭେଜିଟେବୁଲ ଘିଅ କାରଖାନାରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କଷ୍ଟିକ ସୋଡ଼ା ସାଧାରଣ ସମୁଦ୍ର ଜଳରୁ ବା ଲୁଣରୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବିଶ୍ଳେଷଣ ପଦ୍ଧତି ସାହାଯ୍ୟରେ ତିଆରି କରାଯାଇପାରେ । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଦରକାର ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି । କଷ୍ଟିକ ସୋଡ଼ା ତିଆରି ବେଳେ କ୍ଲୋରିନ୍ ଗ୍ୟାସ ଓ ଉଦଜାନ ଗ୍ୟାସ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ବାହାରେ । ଏହି କ୍ଲୋରିନ୍ ଗ୍ୟାସରୁ ବ୍ଲିଚିଂ ପାଉଡର, କ୍ଲୋରିନ୍ ଜଳ ଓ ନାନା ପ୍ରକାର ଆସିଡ୍ ତିଆରି ହୁଏ । ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍ ବା ଉଦଜାନ ଗ୍ୟାସକୁ ଭେଜିଟେବୁଲ ଘିଅ, କୃତ୍ରିମ ସାର କାରଖାନା କିମ୍ବା ହାଇଡ୍ରୋକ୍ଲୋରିକ୍ ଆସିଡ ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ । ତେଣୁ କଷ୍ଟିକ୍ ସୋଡ଼ା କାରଖାନା ନିକଟରେ ଏହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କ୍ଲୋରିନ୍ ଜାତ ପଦାର୍ଥ କାରଖାନା, ହାଇଡ୍ରୋ କ୍ଲୋରିକ୍ ଆସିଡ୍ କାରଖାନା, ଭେଜିଟେବୁଲ ଘିଅ କାରଖାନା ବା କୃତ୍ରିମ ସାର କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ଭାରତରେ ଉପରୋକ୍ତ ଯେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଚାହିଦା ବେଶୀ ଥିବାରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଉପଜାତ ପଦାର୍ଥ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଏବେ ଗଞ୍ଜାମ ଠାରେ ଜୟଶ୍ରୀ କେମିକାଲ ନାମରେ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି ।

ଭାରତରେ ଶତକଡ଼ା ଅଶୀ ଭାଗରୁ ଅଧିକ, ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଲକ୍ଷ ମହଣ କଷ୍ଟିକ ସୋଡ଼ା ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରାଯାଏ । ତେଣୁ ବିଦେଶ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କରି ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହା ତିଆରି ହେବା ଉଚିତ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ସୁଲଭତା ହେଲେ ଅଢ଼େଇ ଲକ୍ଷ ମହଣ କଷ୍ଟିକ ସୋଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାଭଳି ୩।୪ ଗୋଟି କାରଖାନା ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବସାଯାଇପାରେ । ଡୁଡୁମା ବା ବାଲିମେଳାର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଗଞ୍ଜାମର ଗୋପାଳପୁରଠାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଓ ତାଳଚେରର ତାପ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କାରଖାନା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ପାରାଦ୍ୱୀପଠାରେ, ପୁରୀ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ଉପକୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବସିବା ଉଚିତ । ସମୁଦ୍ର ଲୁଣକୁ ରେଳଗାଡ଼ିରେ ନେଇ ହୀରାକୁଦ ଅଞ୍ଚଳରେ କିମ୍ବା ଡୁଡୁମା ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । କାରଣ ସେ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ସହଜ ସୁଲଭ । ବ୍ଲିଚିଂ ପାଉଡ଼ର ଓ କ୍ଲୋରିନ୍ ଜଳର ଚାହିଦା କାଗଜ କଳ, ଲୁଗା କଳ ଆଦିରେ ଅତି ବେଶୀ ଥିବାରୁ ଓ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ବିଶୋଧକ ଭାବରେ ଦରକାର ହେଉଥିବାରୁ କ୍ଲୋରିନ୍ ଜାତ ପଦାର୍ଥର ଚାହିଦା ଯେ ସବୁଦିନେ ରହିଥିବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହି କ୍ଲୋରିନ୍ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କ୍ଲୋରୋଫର୍ମ, ଡ଼ି. ଡ଼ି. ଟି, କାର୍ବୋନ୍ ଟେଟ୍ରାକ୍ଲୋରାଇଡ଼, ଗାମାକ୍ସେନ ପ୍ରଭୃତି ଅସଂଖ୍ୟ ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ରସାୟନିକ କାରଖାନାମାନଙ୍କରେ ତିଆରି

ହୋଇପାରେ । ତେଣୁ ଏହି କ୍ଲୋରିନ ଆମ ପ୍ରଦେଶରେ ସ୍ଥାପିତ ଫାର୍ମାସିଉଟିକ୍ୟାଲ କାରଖାନାର ଯେ ଏକ ପ୍ରଧାନ କଞ୍ଚାମାଲ ହେବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା ଭଳି ମେଲେରିଆ ଉପଦ୍ରୁତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ପ୍ରତିବର୍ଷ ବିଭିନ୍ନ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ କୀଟପତଙ୍ଗମାନଙ୍କ ଉପଦ୍ରବରୁ କୃଷିକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଗାମାକ୍ସେନ ଆଦିର ଗୁରୁତ୍ୱ ଯେ ଅତି ବେଶୀ, ଏହା କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରିବେନି ।

(୮) ଲୁଗାଧୁଆ ସୋଡ଼ା କାରଖାନା—ସୋଡ଼ା ଆମ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଏକ ଅତି ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ । ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଧୋବାମାନେ ଓ ଲଣ୍ଡ୍ରିରେ ଲୁଗା ସଫା କରାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଯେତିକି ସୋଡ଼ା ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ତାହା ଆମର ଚାହିଦା ଅନୁସାରେ କିଛି ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସୋଡ଼ା ତିଆରିପାଇଁ ବହୁ ସୁବିଧା ଥାଇ ଥାଇ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ସୋଡା ଉତ୍ପାଦନ ନ କରିବା କମ୍ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ନୁହେଁ । ସୋଡ଼ାପାଇଁ ଦରକାର ଶସ୍ତା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି, ଲବଣ ଓ ଅଙ୍ଗାରକାମ୍ଳ ଗ୍ୟାସ । ଏହି ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୋଡ଼ାପାଇଁ ଜୁଜୁମା ବା ବାଲିମେଲା ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ହୀରାକୁଦ ବା ଟିକରପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳରେ ଦୁଇଟି କାରଖାନା ବସାଇ ହେବ । କାରଣ ଏ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଅଙ୍ଗାରକାମ୍ଳ ଗ୍ୟାସ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଚୂନ ପଥର ମିଳେ ଓ ଏହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ଉପକୂଳରୁ ସହଜରେ ଲୁଣ ଆମଦାନୀ କରିହେବ । ଉପକୂଳରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ସୁଲଭ ହେଲେ ସୋଡ଼ା କାରଖାନା ବସା ଯାଇପାରେ । ଏହି ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲୁଗା ଧୁଆ ସୋଡା ଓ ଖାଇବା ସୋଡାର ଉତ୍ପାଦନ ବେଶ୍ ଆଶାଜନକ ହେବ ।

ଏହି ସୋଡ଼ା କାରଖାନାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ନ ବସାଇ ଖଷ୍ଟକ୍ଷାର ବା କଷ୍ଟିକ ସୋଡ଼ା କାରଖାନା ସହିତ କିମ୍ବା ରସାୟନିକ କାରଖାନା ସହିତ ଯୋଡ଼ି ଦେଲେ ବେଶ୍ ଭଲ ହେବ । ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ରସାୟନିକ କାରଖାନା ବସିବ, ସେଠାରେ ଏହି ସବୁ ସୋଡ଼ା କାରଖାନା ଓ ଆସିଡ୍ କାରଖାନା ବସାଇଲେ ବହୁ ସୁବିଧା ହେବ । ନାନା-ଆଡ଼ୁ ବିଚାର କଲେ ଓଡ଼ିଶାର କୋରାପୁଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୋଟିଏ ରସାୟନିକ କାରଖାନା ଓ ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ କଟକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ରସାୟନିକ କାରଖାନା ବସାଇ ହେବ । କଟକରେ ବିଭିନ୍ନ କଞ୍ଚାମାଲ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବଜାରର ସୁବିଧା ପାଇଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ଅଣାଇ ଏଠାରେ ବ୍ୟବହାର କରି ହେବ ।

(୯) ମେଗ୍ନିସିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ଼୍ ତିଆରି କାରଖାନା—କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ଲୁଣ ତିଆରି ନ କରି ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ରୀତିରେ ତିଆରି କଲେ, ଲୁଣକୁ ସ୍ଫଟିକୀକରଣ ପଦ୍ଧତିରେ ଶୋଧନ କରିବା ଦରକାର । ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ଲୁଣକୁ ଅଲଗା କରି ନେଲେ ଯେଉଁ ଶେଷ ଦ୍ରବ (Mother liquor) ରହେ, ସେଥିରେ ମେଗ୍ନିସିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ୍ ଆଦି ବହୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଲବଣ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପ୍ରତି ଏକ ଟନ୍

ଶେଷଦ୍ରବରୁ ୮୬ କିଲୋଗ୍ରାମ ମେଗ୍ନେସିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ୍, ଦୁଇ କିଲୋଗ୍ରାମ ବ୍ରୋମିନ୍ ଆହରଣ କରାଯାଇପାରେ । ଲୁଣ ବ୍ୟତୀତ ଏହି ସବୁ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ବଜାରରେ ଖୁବ୍ ବେଶି ।

ମେଗ୍ନେସିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ୍ ସୂତାକଳମାନଙ୍କରେ ସୂତା ବାରମ୍ବାର ନ ଛିଣ୍ଡିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତା ଛଡ଼ା କୃତ୍ରିମ ବୃଷ୍ଟି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଏହା ଦରକାର ହୁଏ । ମେଗ୍ନେସିୟମ ସଲଫେଟ ଔଷଧ ଭାବରେ, ଲୁଗା ରଙ୍ଗେଇ ଶିଳ୍ପରେ ଓ ଚମଡ଼ା କଷେଇ ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ପୋଟାସିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ ଔଷଧ ଭାବରେ ଓ କେତେକ ରୋଗୀଙ୍କର ଖାଇବା ଲୁଣ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବ୍ରୋମିନର ବହୁ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଥିବାରୁ ବଜାରରେ ଏହା ଖୁବ୍ ଚଢ଼ା ଦରରେ ବିକ୍ରୟ ହୁଏ । ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଧରଣର ଲୁଣ ଖାଉଛୁଁ, ସେମିତି ନ ଖାଇ ତାକୁ ଶୋଧନ କରି ସେହି ଶେଷଦ୍ରବରୁ ଏହି ମୂଲ୍ୟବାନ ଲବଣ ସବୁ ଆହରଣ କରାଯାଇପାରେ । ସେଥିପାଇଁ ଏକାଧିକ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବସାଯାଇପାରେ ।

(୧୦) ଆଧୁନିକ ରୀତିରେ ଶୁଖୁଆ ତିଆରି କାରଖାନା—ଆମ ଦେଶରେ ମାଛର ଆଦର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶୁଖୁଆର ଆଦର ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଆମ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଭାବରେ ଶୁଖୁଆ ତିଆରି କରାଯାଏ, ତାହା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷୀୟ ନିୟମ ଅନୁସାରେ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ନୟନ ତୃପ୍ତିକର ନୁହେଁ ଓ ଅତ୍ୟଧିକ ଭାବରେ ଗନ୍ଧାଏ । ଶୁଖୁଆ ଯେ ଖାଲି ଆମ ଦେଶର ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି ତା ନୁହେଁ, ଇଉରୋପ ଓ ଆମେରିକା ଆଦି ସଭ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନୋନ୍ନତ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଶୁଖୁଆ ଖାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଶୁଖୁଆ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷୀୟ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ତିଆରି କରାଯାଇଥାଏ, ତେଣୁ ତାହା ଆଖିକୁ ବେଶ୍ ରୁଚିକର ଓ ଏତେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ମିଳୁଥିବା ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଶୁଖୁଆକୁ ଦେଖିଲେ ଆମ ଦେଶର ଲୋକେ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଶୁଖୁଆ ବୋଲି କହିବେନି । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭାବରେ ମାଛକୁ ନ ପଚାଇ ନିମ୍ନ ଚାପ ଭାବରେ ଜଳୀୟ ଅଂଶକୁ କାଢ଼ିନେଲେ ମାଛ ଶୁଖୁଆରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଆମର ଲୋକେ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ଶୁଖୁଆ ତିଆରି କରୁଥିବାରୁ ଏହା ପଚି ସଢ଼ି ଶେଷରେ ଶୁଖି ଶୁଖୁଆରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହା ବିଶେଷ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଆମ ଦେଶରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛ ପେଣ୍ଠମାନଙ୍କରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆଧୁନିକ ଭାବରେ ଶୁଖୁଆ କାରଖାନା ବସାଇଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ଶୁଖୁଆ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଅନ୍ତା, ତାହା ବେଶ୍ ରୁଚିକର ହୁଅନ୍ତା । ଆମର ପୁରାତନ ଶୁଖୁଆ ତିଆରି ପଦ୍ଧତିକୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ନୂତନ ପଦ୍ଧତି ପ୍ରଚଳନ କରିବା ଉଚିତ । ନୂତନ ଶୁଖୁଆ କାରଖାନାମାନଙ୍କରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅବରୁଦ୍ଧ କୋଠରୀ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଠରୀରେ ବାୟୁଚାପ ଓ ଉତ୍ତାପ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାର ସୁବିଧା ଥିବା ଦରକାର । ଏହି କୋଠରୀରେ ବାହାରୁ ତଟକା ମାଛ ଆଣି, ରଖି ନିର୍ଜଳିତ କରିବାକୁ ହେବ । ତତ୍ପରେ ବାୟୁଚାପ

କମାଇ ଓ ଉତ୍ତାପ ଧୀରେ ଧୀରେ ବଢ଼ାଇ ମାଛରୁ ଜଳୀୟ ଅଂଶତକ କାଢ଼ି ନିଆଯିବ । ଏହିଭଳି କଲେ ମାଛ ପଚିଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ନଥାଏ ଓ ଶୁଖୁଆ ଭଲ ଶୀଘ୍ର ଶୁଖିଯାଏ । ଏହିପରି କୋଠରୀରେ ଅଲ୍‌ଟ୍ରା ଭାୟୋଲେଟ ପ୍ରଦୀପ ବସାଇ ମାଛ ଉପରେ ଅଲଟ୍ରା ଭାୟୋଲେଟ ରଶ୍ମି ପକାଇ ପାରିଲେ ଶୁଖୁଆର ଜୀବସାର ଅଂଶ ବଢ଼ିଯିବାର ଆଶା । ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ରୀତିରେ ତିଆରି ଶୁଖୁଆ ଆମ ଦେଶୀ ଶୁଖୁଆ ଅପେକ୍ଷା ଢେର ସୁସ୍ୱାଦୁ ଓ ପୁଷ୍ଟିକର ।

(୧୦) ଶୁଖୁଆ ସାର କାରଖାନା— ଶୁଖୁଆ କାରଖାନାରୁ ଓ ମାଛ ରପ୍ତାନି କାରଖାନାରୁ ବହୁ ଅନାବଶ୍ୟକ ମାଛଜାତ ପଦାର୍ଥ ମିଳେ, ଯାହାକୁ ଶୁଖାଇ ସାରରେ ପରିଣତ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ସାରରେ କେଲସିୟମ ଓ ଫସ୍‌ଫେଟ ଥାଏ । ଏହା ବହୁପ୍ରକାର କ୍ଷେତରେ ଅନ୍ୟ ସାରସହିତ ମିଶାଯାଇ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ । ଶୁଖୁଆ ସାର ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରାକୃତିକ ସାର । ଶୁଖୁଆ କାରଖାନା ବା ମାଛ ରପ୍ତାନି କାରଖାନାଠାରେ ଏହା ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରେ ।

(୧୧) କଲଚୂନ ଶିଳ୍ପ—ସମୁଦ୍ରରୁ ମିଳୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ଶାମୁକା ଖୋଳକୁ ଉଚ୍ଚ ତାପ ଚୁଲ୍ଲୀରେ ଉତ୍ତପ୍ତ କଲେ ଏଥିରୁ କଲଚୂନ ବାହାରେ । ଶାମୁକାର ଖୋଳ କେଲସିୟମ କାର୍ବୋନେଟ୍‌ରୁ ହୋଇଥିବାରୁ ତାକୁ ପୋଡ଼ି ଦେଲେ କେଲସିୟମ ଅକ୍‌ସାଇଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । କଟକ ସହରରେ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ଏହା ବେଶ୍ ଲୋକପ୍ରିୟ ଓ ବହୁଲୋକ ଏଥିରେ ଭରଣ ପୋଷଣ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଶିଳ୍ପକୁ ଏକ ବଡ଼ ଆକାରରେ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ ।

●

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ବିଭିନ୍ନ ଉପଜାତ ବା ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା

(Bye product or waste product based Industries)

ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ ହେଉ, ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ହେଉ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ହେଉ, ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉତ୍ପାଦନ ବହୁ ଶିଳ୍ପରେ ସାଧାରଣତଃ ଘଟିଥାଏ । ଲୌହ ଶିଳ୍ପ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କାଗଜ ଶିଳ୍ପ, ଚିନି ଶିଳ୍ପ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ବୟନ ଶିଳ୍ପ, ଲୁଗା କାରଖାନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସଂଖ୍ୟ କାରଖାନାରେ ନାନା ଜାତୀୟ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ନଷ୍ଟ ଯୋଗ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇଥାଏ, ଯାହାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେବା ବା ତ୍ୟାଗ କରିବା ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମୀଚିନ ନୁହେଁ । ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଯେତେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରିବା, ଆମର ସେତେ ଅଧିକ ଲାଭ ହେବ । ଉପଜାତ ବା ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିଲେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ସୁବିଧା ହୁଏ ।

(୧) ଅଧିକ ଆୟର ପନ୍ଥା ସୁଗମ ହେଲେ କାରଖାନା ଜାତ ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ପାଦନ ମୂଲ୍ୟ ଆଂଶିକ କମିଯାଏ ।

(୨) ଜାତୀୟ ପ୍ରାକୃତିକ ବସ୍ତୁର ସଂରକ୍ଷଣ ହୁଏ ।

(୩) ନଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥକୁ ଜମାଇ ରଖିବା ସମସ୍ୟା ଦୂର ହୁଏ ।

(୪) ନଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ବାୟୁ ଦୂଷିତ ହେବା ସମ୍ଭାବନା ଦୂର ହୁଏ ।

ଆଧୁନିକ ଚିନ୍ତନ ଫଳରେ ବିଭିନ୍ନ କଳ କାରଖାନାରୁ ଜାତ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ତଥା ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ନାନା ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା ସମ୍ଭବପର ହୋଇଅଛି । ଚୀନ, ଜାପାନ ଆଦି ଦେଶମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନାନା ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ନାନା ସୁଫଳ ପାଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଆମ ପକ୍ଷରେ ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ ଆଉ କିଛି ଅସୁବିଧା

ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ବିଭିନ୍ନ କାରଖାନାରୁ ଯେଉଁ କୋଇଲା ପାଉଁଶ ବାହାରେ, ତାହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ପୋଜଲନା ସିମେଣ୍ଟ, ଇଟା ଆଦି ତିଆରି କରିବା ସମ୍ଭବପର । କଂସେଇଖାନାରୁ ଯେଉଁସବୁ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ସେଥିରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଖତ ଷ୍ଟିଅରିନ, ଜିଲାଟିନ, କୁକୁଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ସମ୍ଭବପର । ଆଖୁ କଳରୁ ଯେଉଁ ଆଖୁ ସିଠା ବାହାରେ ସେଥିରୁ କାଗଜ ତିଆରି ସମ୍ଭବପର । ତାହାକୁ ଜାଳି ନଷ୍ଟ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କାଠ କାରଖାନାରୁ ଯେଉଁ କରତ ଗୁଣ୍ଡ ମିଳେ, ସେଥିରୁ ଶିଳ୍ପୀୟ ସୁରାସାର ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ସମ୍ଭବପର । ତା ଛଡ଼ା ଏହି କରତ ଗୁଣ୍ଡରୁ ଫରଫ୍ୟୁରଲ ଖତ ଓ ପିଚ୍‌ବୋର୍ଡ଼ ଆଦି ତିଆରି କରିବା ସମ୍ଭବପର । ଏ ସବୁ ଛଡ଼ା ଆମର କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ଓ ପଶୁପାଳନ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ବହୁ ପରିମାଣର ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ସେ ସବୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ନାନା ପ୍ରକାର କଳ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ଗୋରୁ ଗୋବରକୁ ନଷ୍ଟ ନ କରି ସେଥିରୁ ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ । ଆମେ ବହୁ ପୂର୍ବକାଳରୁ ଗୋବରକୁ ଘସି କରି ସେ ସବୁକୁ ଜାଳି ଦେଇ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଉଛୁ । ଖୁବ୍ କମ୍ ପରିମାଣ ଖତରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଆମେ ଯଦି ଏଥିରୁ ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତୁ, ତେବେ ଆମର ରନ୍ଧନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳନ୍ତା ଓ ଗୋବରରୁ ଗ୍ୟାସ ବାହାରି ଗଲେ ଯାହା ରହନ୍ତା, ତାହା ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଖତ ଭାବରେ ଆମର କାମରେ ଲାଗନ୍ତା । ନଳିତା ବୃକ୍ଷରେ କାଉଁରିଆ କାଠି ଏକ ନଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ । ଏହାକୁ ଆମେ ଜାଳି ଦେଉଁ । ଏହାକୁ ଜାଳି ନ ଦେଇ ଏଥିରୁ କାଗଜ ବୋର୍ଡ଼ ତିଆରି କରାଯାଇପାରନ୍ତା । ଯାହାର ଚାହିଦା ବଜାରରେ ବେଶ୍ ଅଧିକ । ଲୁହା କାରଖାଖାନାର ଧାତୁ ମଳରୁ ସିମେଣ୍ଟ ଓ କୃତ୍ରିମ ସାର ଉତ୍ପାଦନ ସମ୍ଭବ ।

ଆମ ଦେଶରେ ଯେତେ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଳେ, ସେ ସବୁକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା—

୧ । କୃଷିଜାତ ଓ ବନ୍ୟଜାତ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ
୨ । ପ୍ରାଣୀଜାତ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ
୩ । ଶିଳ୍ପୀୟ ବା ଖଣିଜ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ
୪ । ଜନବସତି ଜାତ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ

(୧) କୃଷି, ବନ୍ୟ ତଥା ପ୍ରାଣୀଜାତ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ— ଏହା ମଧ୍ୟରେ ନାନା ଜାତିର ଅଖାଦ୍ୟ ତୈଳ ମଞ୍ଜି, ଧାନରୁ ଜାତ ତୁଷ ଓ କୁଣ୍ଡା, ଚା' ବଗିଚାରୁ ଜାତ ନାନା ପ୍ରକାର ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଆଖୁ ସିଠା, କରତ ଗୁଣ୍ଡି, ନଡ଼ିଆ ସଢ଼େଇ, କାଜୁ ବାଦାମ ଚୋପା, କାଉଁରିଆ କାଠି, ସହରି ଆବର୍ଜନା, କଂସେଇଖାନା ଜାତ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ଏ ସବୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ନାନା ଜାତୀୟ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପୂର୍ବକ ଅଧିକ ଅର୍ଥାଗମର ପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ ।

ଅଖାଦ୍ୟ ତୈଳ ମଣ୍ଡିରୁ ଫାଟିଅମ୍ଳ, କେତେକ ଜାତିର ସାବୁନ, ଧାନ ଚଷୁରୁ ଫରଫ୍ୟୁରାଲ ବିଶୁଦ୍ଧ ସିଲିକା, କୁଟା ଓ ନଡ଼ାରୁ କାଗଜ ଓ କାଗଜପଟା, ଚା ବଗିଚାରୁ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ କେଫିନ, ଆଖୁ ସିଠାରୁ କାଗଜ, କରତ ଚୁଣ୍ଡିରୁ ଅକଜାଲିକ ଅମ୍ଳ, ମୋଟା ପଟା, ଫରଫ୍ୟୁରାଲ, ସକ୍ରିୟ କାର୍ବନ, ନଡ଼ିଆ ସଢ଼ଇରୁ ବୋତାମ, ସକ୍ରିୟ କାର୍ବନ ଓ ନାନାପ୍ରକାର ସୌଖୀନ ପଦାର୍ଥ, ନଡ଼ିଆ କତାରୁ ଏକ ନୂଆଜାତିର କାଗଜ, ପଇଡ଼ ଜଳରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଏଣ୍ଟିବାୟୋଟିକ୍ସ ଜାତୀୟ ପଦାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟି, କାଜୁବାଦାମ ଚୋପାରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ତୈଳ, କାଉଁଶିଆ କାଠିରୁ ଖବର ଛପା କାଗଜ, କୃତ୍ରିମ ରେଶମ, ସହରର ଆବର୍ଜନା ଓ ମଳ ମୂତ୍ରରୁ ପ୍ରାକୃତିକ ସାର, ପଟାସ, ଫସଫରସ ସାର, କଂପୋଷ୍ଟ ଖତ, କଂସେଇଖାନା ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ଷ୍ଟିଅରିନ, ଜିଲାଟିନ, କୁକୁଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ, ହାଡ଼ଚୂର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତଚୂର୍ଣ୍ଣ ଆଦି ନାନା ପ୍ରକାର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ ।

(୨) ଶିଳ୍ପୀୟ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ—କାଗଜ କାରଖାନାରୁ ଜାତ ନାନା ଜାତିର ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ, ନାନା ପ୍ରକାର କଳ କାରଖାନାରୁ ଓ ତାପ ବୈଦ୍ୟୁତିକ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଜାତ କୋଇଲା ପାଉଁଶ ଓ ଲୌହ ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାରୁ ଜାତ ଧାତୁ ମଳ, ଲୁଣ କାରଖାନାରୁ ଜାତ ନାନା ଜାତିର ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଦି ପ୍ରଧାନ ।

କାଗଜ କାରଖାନାରୁ ଜାତ ନାନା ପ୍ରକାର ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଖବର ଛପା କାଗଜ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର କାଗଜ ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିବ, ଅଳିଆରେ ପଡ଼ିଥିବା ନାନା ଜାତିର କାଗଜ, ପଢ଼ା ସରିଥିବା ଖବର କାଗଜ ଓ ଅନ୍ୟ ଜାତିର କାଗଜକୁ ପୁଣି କାରଖାନାକୁ ପଠାଇ ସେଥିରୁ ଖବର ଛପା କାଗଜ ଓ ନାନା ଜାତିର ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରିବ । କଳ କାରଖାନା ଓ ତାପ-ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଷ୍ଟେସନରୁ ଜାତ ଓ କୋଇଲା ପାଉଁଶରୁ ପୋଜୋଲନା ସିମେଣ୍ଟ, ନାନା ଜାତିର ଇଟା, ଲୌହ ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାରୁ ଜାତ ଧାତୁ ମଳରୁ ସିମେଣ୍ଟ ଓ କୃତ୍ରିମ ଫସଫେଟ ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଏବେ ରାଉରକେଲା ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ନିଜ ଉତ୍ପାଦିତ ଧାତୁ ମଳକୁ ମୁଣ୍ଡା ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ କାରଖାନା ବସାଇବାକୁ ଯାଉଛି । ଏହି ମୁଣ୍ଡାରୁ ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ଓ ବରଗଡ଼ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ନେଇ ସିମେଣ୍ଟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବେ ।

ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ମାଛ, ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ରପ୍ତାନି କାରଖାନା ମାନଙ୍କରୁ ଜାତ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଶୁଖୁଆ ସାର, କୁକୁଡ଼ାଖାଦ୍ୟ, ଲେମ୍ବୁ ଚୋପାରୁ ଲେମ୍ବୁ ତେଲ ଓ ପ୍ରୋଟିନ୍, ଆମ୍ବ ଚୋପା ଓ କୋଇଲିରୁ ଶ୍ୱେତ ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ଶ୍ୱେତ ସାରକୁ ଅଟା ସହିତ ମିଶାଇ ରୁଟି କରି ଖିଆ ଯାଇପାରେ ।

(୩) ଗୋବର ଗ୍ୟାସ କାରଖାନା—ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଆମ ଦେଶରେ ଗୋବର ଏକ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ରୂପରେ ପରିଗଣିତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଘସି କରି ଜାଳିବା ଓ

କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ସେଥିରୁ ଘଷି କରିବା ଦେଖାଯାଏ । ଘଷିକୁ ଏଭଳି ନ ଜାଳି ସେଥିରୁ ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ଗ୍ୟାସ କୋଲ୍ ଗ୍ୟାସ ଭଳି ଘରର ରନ୍ଧନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଇନ୍ଧନ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ଘରେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ ଦୀପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିବ । ଗୋବରରୁ ଗ୍ୟାସ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ସାରିଲେ, ଯାହା ବାକି ରହିଯାଏ, ତାହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଖତ ଭାବରେ କୃଷି କ୍ଷେତରେ ଦିଆଯାଇପାରେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଘରେ ୫।୭ ଗୋଟି ଗାଈ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜ ଆବଶ୍ୟକ ମୁତାବକ ଗ୍ୟାସ ଏଥିରୁ ପାଇପାରିବେ । ଯେଉଁମାନେ ବ୍ୟବସାୟିକ ଭିତ୍ତିରେ ଏକ କାରଖାନା ବସାଇବେ, ସେମାନେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଶାଳା, ଡାଏରି ଫାର୍ମ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗୃହମାନଙ୍କରୁ ଏହି ଗୋବରକୁ ଆଣି କାରଖାନାରେ ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଖତ ଉତ୍ପାଦନ କରି ଅର୍ଥ ରୋଜଗାର କରିପାରିବେ ।

(୪) **ମଳ ମୂତ୍ରରୁ ଗ୍ୟାସ କାରଖାନା**—ବଡ଼ ବଡ଼ ସହର ଓ ଜନବସତିମାନଙ୍କରେ ଲୋକମାନେ ଯେଉଁ ମଳ ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି, ତାକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ନିଷ୍କାସନ କରିବା ଏକ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା । ଯେଉଁଠି ସେପ୍‌ଟିକ ଟ୍ୟାଙ୍କ ପାଇଖାନା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ନାହିଁ, ସେଠି ମଇଳାକୁ ଗାଡ଼ିରେ ବୋହି ସହର ବାହାରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଆଯାଏ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଫୋପଡ଼ା ଯାଏ, ସେ ସ୍ଥାନ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ହୁଏ ଓ ଚାରିପାଖର ସାଧାରଣ ବାୟୁକୁ ଏହା ବିଶେଷ ଭାବରେ ଦୂଷିତ କରେ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହିଭଳି ସହର ଓ ଜନବସତି ବହୁତ । ମଳମୂତ୍ର ସମସ୍ୟା ସେ ସବୁ ସ୍ଥାନର ପ୍ରଧାନ ସମସ୍ୟା । ସେହି ସ୍ଥାନରେ ମଳମୂତ୍ରକୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଏକତ୍ର କରି ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ଭଳି ଏକ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ଗ୍ୟାସ ବାହାରିବ, ସେହି ଗ୍ୟାସକୁ ରନ୍ଧନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଘରର ଆଲୋକ ଉତ୍ପାଦନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗା ଯାଇପାରେ । ଏହି ଗ୍ୟାସକୁ କୋଲ୍ ଗ୍ୟାସ ଭଳି ସିଲିଣ୍ଡରରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ବଜାରରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଇପାରେ । ଲୋକମାନେ ସେହି ଗ୍ୟାସରୁ ରନ୍ଧାରନ୍ଧି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି । ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ ସରିଲେ ଯେଉଁ ଖଦଡ଼ା ଅଂଶ ରହିଯାଏ, ତାହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଖତ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେ । ସୁଖର ବିଷୟ ଏହି ଖଦଡ଼ା ଅଂଶ ମଳ ଭଳି ପୂତିଗନ୍ଧମୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଖତ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ ।

ଉପରେ ଯେଉଁ ସବୁ ନଷ୍ଟ ଓ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସୂଚନା ଦିଆଗଲା, ସେ ସବୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ମଧ୍ୟମ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଜରିଆରେ ନାନା ପ୍ରକାର କାରଖାନା ବସା ଯାଇପାରିବ । ଉପରୋକ୍ତ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଆମ ଦେଶରେ ଅଜସ୍ର ଢେର ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଛି, ଯାହାର ତାଲିକା ଉପରେ ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ । ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଆମ ଦେଶରେ କଳ କାରଖାନା କରାଯାଇପାରିଲେ ଏହା ସବୁ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟରେ ପରିଣତ ହେବ । ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଆଡ଼କୁ ଆମର ଦୃଷ୍ଟି ଯେମିତି ଯାଉଛି, ଏହି ନଷ୍ଟ ତଥା ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଆମ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଉଚିତ ।

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାରେ ରାସାୟନିକ ତଥା ଭେଷଜ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟମାନଙ୍କରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଓ ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶି । ରାସାୟନିକ ତଥା ଭେଷଜ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଏହି ଜାତୀୟ କଞ୍ଚାମାଲ ଆବଶ୍ୟକ । ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଲୁହା, ମାଙ୍ଗାନିଜ, କ୍ରୋମିୟମ, ଭେନେଡ଼ିୟମ, ସୀସା, ବକସାଇଟ୍, କୋଇଲା ଆଦି ଉପରେ ଭିତ୍ତି କରି ବହୁ ରାସାୟନିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ । ଏହି କାରଖାନାରୁ ଜାତ ନାନା ପ୍ରକାର ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ଓ କ୍ଷାରକ ନାନା ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପରେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ କଞ୍ଚାମାଲ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଜିତ ହୋଇଥାଏ । ସେହିଭଳି ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ପାତାଳ ଗରୁଡ଼, କୋଚିଲା, ଭେଜିବାଇଗଣ, ଲେମନ ଘାସ, ସିଟ୍ରୋନେଲ ଘାସ, ପାମାରୋଜା ଘାସ, ଦୁଦୁରା, ବାବୁଣ୍ଡା ଜାତୀୟ ଗଛ, ସଦାବିହାରୀ ଗଛ, ରଙ୍ଗଣୀ ଗଛ, ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ ଗଛ, ଟଙ୍ଗାଅଳୁ ବା ଡାୟୋସକୋରିଆ ଗଛ, ଏଟେଟ ଗଛ, କର୍ପୂରତୁଳସୀ, ମୁଚୁଗା ବା ବାରମାସୀ ଗଛ ଆଦି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହିସବୁ ଗଛରୁ ଏତେ ପ୍ରକାର ଉପକାରୀ ଉପକ୍ଷାର, ଜୀବସାର, ଷ୍ଟେରଏଡ଼୍ ଜାତୀୟ ବସ୍ତୁ ବାହାର କରାଯାଏ, ଯାହା ବିଦେଶରେ ଖୁବ୍ ଆଦୃତ ହୁଏ ଓ ଧନାଗମର ପଥ ସୁଗମ କରିଦିଏ । ଏହିସବୁ କଞ୍ଚାମାଲ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକାଧିକ ରାସାୟନିକ ତଥା ଭେଷଜ ଶିଳ୍ପର କାରଖାନା ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି ଓ ସେ ଦିଗରେ ପୁଞ୍ଜି ଲଗାଣ କରି ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନେ ଆଗେଇଆସିବା ଉଚିତ ।

(୧) ପଥର କୋଇଲାଭିତ୍ତିକ ଜୈବ ରାସାୟନିକ କାରଖାନା—କଟକ ଠାରୁ ୭୮ ମାଇଲ ଦୂରରେ କଟକ ତାଳଚେର ରେଲ ଲାଇନର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ତାଳଚେର ସହର ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସହର ଭାବରେ ଖ୍ୟାତ । ଏଠାକାର କୋଇଲା ଖଣି ଅତି ବିରାଟ । ଶହଶହ ମାଇଲ ବ୍ୟାପୀ ଏଠାରେ ଭୂମିତଳେ କୋଇଲା ସ୍ତର ରହିଛି । ଏଠାରେ ଥିବା କୋଇଲାର ପରିମାଣ ୮୩୪ କୋଟି ଟନରୁ ଅଧିକ । ଏଠାରେ କୋଇଲା ପ୍ରଧାନତଃ ଦୁଇଟି ସ୍ତରରେ ରହିଛି । ଉପର ସ୍ତରରେ ଥିବା କୋଇଲାରେ

ପାଉଁଶ ଅଂଶ ଅଧିକ, ଶତକଡ଼ା ୩୦ରୁ ବେଶି । ତଳ ସ୍ତରରେ ଥିବା କୋଇଲାରେ ପାଉଁଶ ଭାଗ ଢେର କମ୍, ଶତକଡ଼ା ୧୦।୧୫ ଭାଗ ଭିତରେ । ଏହି ତଳ ସ୍ତରରେ ଯେତିକି କୋଇଲା ଅଛି, ତାହାର ପରିମାଣ କୋଡ଼ିଏ କୋଟି ଟନରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ବେଶି ପାଉଁଶ ଭାଗ ଥିବା କୋଇଲାର ପରିମାଣ ଆହୁରି ବେଶି । କେବଳ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଭରତପୁର ବ୍ଲକରେ ଅନ୍ୟୂନ ୪୦ କୋଟି ଟନ ଏହି ଧରଣର କୋଇଲା ଅଛି । ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଳଚେର କୋଇଲା ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ହେଲେ ହେଁ ଏହାର ଉଦ୍‌ବାଷ୍ପୀ ଅଂଶ ଶତକଡ଼ା ୪୨।୪୫ ଭାଗ ଭିତରେ ଓ ଗନ୍ଧକ ଅଂଶ ଖୁବ କମ୍, ଶତକଡ଼ା ୩ରୁ ୬ ଭାଗ ଭିତରେ ଓ ଫସ୍‌ଫରସ ଭାଗ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଢେର କମ୍, ଶତକଡ଼ା ·୦୦୬ରୁ ·୦୩ ଭାଗ ଭିତରେ । ଡେରା, ଦେଉଳବେରା, ହାଣ୍ଡିଧୁଆ କୋଇଲା ଖଣିର କୋଇଲାର ଫସ୍‌ଫରସ ଭାଗ କମ୍, ସାଉଥ-ବାଲାଣ୍ଡା, କୋଇଲା ଖଣିର କୋଇଲା ଅପେକ୍ଷା ଯଥେଷ୍ଟ କମ୍ । ତାଳଚେର ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ କୋଇଲା ଖଣି ଅଛି, ଯଥା—ଡେରା, ଦେଉଳବେରା, ସାଉଥବାଲାଣ୍ଡା, ନନ୍ଦିରା, ଜଗନ୍ନାଥ, ଭରତପୁର, ହାଣ୍ଡିଧୁଆ, ସେଥିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କୋଇଲାରେ ଉଦ୍‌ବାଷ୍ପୀ ଅଂଶ ଶତକଡ଼ା ୨୫ରୁ ୪୦ ଭିତରେ । ଏକଶହ ଟନ କୋଇଲାକୁ ଅନ୍ତର୍ଧୂମ ପାତନ କଲେ ୬।୮ ଟନ ଆଲକାତରା ମିଳେ । ଏହି ଆଲକାତରା ହେଉଛି ଶହଶହ ଜୈବ ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥର ମୂଳପିଣ୍ଡ । ତାଳଚେରଠାରେ କମ୍ ଫସ୍‌ଫରସ ଭାଗ ଥିବା ଲୁହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଲୁହା କାରଖାନା ବସାଇବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଯେଉଁ କୋକ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ, ତାହା ତାଳଚେର ଖଣିର । ସେହି କୋଇଲାକୁ ଅନ୍ତର୍ଧୂମ ପାତନ କରି କୋକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଲକାତରା ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାବରେ ମିଳିବ ।

ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ସକ୍ରିୟ କୋକ୍ (Reactive Coke) ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କାର୍ବୋନାଇଜେସନ (Carbonisation) କାରଖାନା ତାଳଚେରଠାରେ ବସିବାକୁ ଯାଉଛି । ଏଠାରେ ବର୍ଷିକ ୨୨,୦୦୦ ଟନ୍ ସକ୍ରିୟ କୋକ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ । ଏହି କୋକ୍ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଫେରୋ-ଏଲୟ କାରଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ । ଏହି କାରଖାନାରୁ ବାର୍ଷିକ ୨୬୦୦ ଟନ୍ ଆଲକାତରା ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାବରେ ମିଳିବ ।

ତାଳଚେରଠାରେ ଯେଉଁ ଆଲକାତରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ, ସେହି ଆଲକାତରାରୁ ବହୁ ପରିମାଣର ଏମୋନିଆ ଜାତ ହେବ । ସେହି ଆମୋନିଆକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଇଉରିଆ ଆଦି କୃତ୍ରିମ ସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଆଲକାତରାରୁ ଯେଉଁ ବେନଜିନ୍, ଟଲୁଇନ, କାର୍ବୋଲିକ ଅମ୍ଳ, ଗନ୍ଧକର୍ପୂର, ଆନଥ୍ରାସିନ ଆଦି ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଅସଂଖ୍ୟ ଜୈବ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ । ଏହିଭଳି ଜୈବ ପଦାର୍ଥ ରାଉରକେଲାର କୋକ-ଓଭେନ କାରଖାନାରୁ ମଧ୍ୟ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଏହିଭଳି ଜୈବ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିସବୁ ଜୈବ ପଦାର୍ଥକୁ ନେଇ ବହୁପ୍ରକାର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସାଂଶ୍ଳେଷିକ ରଙ୍ଗ, ଔଷଧ, ବିସ୍ଫୋରକ, କୀଟନାଶକ, ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ସ, ଅନେକ

ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ଆଦି ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରକାର ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ଭଳି ଜୈବ ରାସାୟନିକ କାରଖାନା ଗୋଟିଏ ତାଳଚେରଠାରେ ଓ ଅନ୍ୟଟି ରାଉରକେଲାଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରେ । ଏହି କାରଖାନାରେ କାଠକୋଇଲା କାରଖାନାରୁ ଆସୁଥିବା ମିଥାଇଲ ଆଲକୋହଲ, ଏସିଟିକ ଅମ୍ଳ, ଏସିଟୋନ୍, ସୁରାସାର କାରଖାନାରୁ ମିଳୁଥିବା ଇଥାଇଲ ଆଲକୋହଲ, ସାବୁନ ଓ ମହମବତୀ କାରଖାନାରୁ ମିଳୁଥିବା ଗ୍ଲିସେରିନ୍ ଆଦି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ବହୁ ପ୍ରକାର ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଓ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ ।

(୬) ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଆଧାରିତ ରାସାୟନିକ କାରଖାନା— ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ମିଳେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ବହୁ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ, ଯା'ର ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବ ଅଛି । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ଲୌହ ଧାତୁପିଣ୍ଡ ମିଳେ, ସେଥିରୁ ଫେରସ ସଲଫେଟ୍, ଫେରିକ ସଲଫେଟ, ଫେରିକ ଏଲମ, ଫେରିକ ଅକ୍ସାଇଡ଼ ଆଦି ବହୁ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ବହୁ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସେହିଭଳି ମାଙ୍ଗାନିଜ ଧାତୁପିଣ୍ଡରୁ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଡାଇଅକ୍ସାଇଡ଼, ମାଙ୍ଗାନିଜ ସଲଫେଟ, ପଟାସିୟମ ମାଙ୍ଗାନେଟ, ପଟାସିୟମ ପାରାମାଙ୍ଗାନେଟ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ । ମାଙ୍ଗାନିଜ ଡାଇଅକ୍ସାଇଡ ଶୁଷ୍କ ବେଟେରୀ ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ମାଙ୍ଗାନିଜ ସଲଫେଟକୁ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ସାରରେ ମିଶାଇଲେ ଧାନ ଗଛ ଟାଣହୋଇ ଠିଆ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । କ୍ରୋମିୟମ ଧାତୁପିଣ୍ଡରୁ କ୍ରୋମିକ ଅମ୍ଳ, କ୍ରୋମିୟମ ଟ୍ରାଇଅକ୍ସାଇଡ଼, ସୋଡ଼ିୟମ କ୍ରୋମେଟ, ପଟାସିୟମ ଡାଇକ୍ରୋମେଟ ଆଦି ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇପାରେ । କ୍ରୋମିୟମ ପ୍ଲେଟିଂ ଓ ରଙ୍ଗ ଶିଳ୍ପରେ ଏ ଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବହାର ଅଛି । ସେହିଭଳି ଭେନେଡ଼ିୟମ ଧାତୁପିଣ୍ଡରୁ ଭେନେଡ଼ିୟମ ପେଣ୍ଟକସାଇଡ଼, ଟିଟାନିୟମ ଅକ୍ସାଇଡ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପରେ ଏଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରବଳ ଚାହିଦା ରହିଛି । ନିକେଲ ଧାତୁପିଣ୍ଡରୁ ନାନାପ୍ରକାର ନିକେଲ ଲବଣ, ନିକେଲ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ଏହା ନାନାଶିଳ୍ପରେ ଲାଗେ । ନିକେଲ ପାଉଡ଼ର ବନସ୍ପତି ଘିଅ କାରଖାନାରେ ଉତ୍ସେଚକ (Catalyst) ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ସରଗିପଲ୍ଲୀରେ ଯେଉଁ ସୀସାଧାତୁପିଣ୍ଡ ଅଛି, ସେଥିରୁ ଲେଡ଼ ସଲଫେଟ, ହ୍ୱାଇଟ ଲେଡ, ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପେଣ୍ଟଶିଳ୍ପରେ ଲାଗିପାରିବ । ଏଥିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲେଡ୍ କ୍ରୋମେଟ ମଧ୍ୟ ପେଣ୍ଟଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେ । ଲେଡ୍ ଏଜାଇଡ୍, ଲେଡ ଷ୍ଟିଫନେଟ, ଲେଡ୍ ଟ୍ରାଇନାଇଟ୍ରୋ ରେସର୍ସିନେଟ୍ ବିସ୍ଫୋରକ ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ବକ୍ସାଇଟ ଧାତୁପିଣ୍ଡରୁ ସୋଡ଼ିୟମ ଆଲୁମିନେଟ, ଫିଟିକିରି ବା ପଟାସ ଏଲମ, ଏଲୁମିନା ଆଦି ବହୁ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ । ଏଲୁମିନା ଘର୍ଷଣ ପ୍ରସ୍ତର

କାରଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଜଳ ପରିଷ୍କରଣ କାରଖାନାମାନଙ୍କରେ ପଟାସ ଏଲମ୍‌ର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହି କାରଖାନାରୁ ମଧ୍ୟ ଜିଙ୍କସଲଫାଇଡ୍, ଜିଙ୍କ ସଲଫେଟ ଆଦି ଦସ୍ତାଲବଣ ଉପଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାବରେ ମିଳିଥାଏ । ଜିଙ୍କ ସଲଫାଇଡ ପେଣ୍ଟ ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

(୩) ବନ୍ୟ ଓ କୃଷିଜାତ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଜୈବ ରସାୟନିକ କାରଖାନା—ଓଡ଼ିଶାରେ ହାରାହାରି ଶତକଡ଼ା ୪୨ ଭାଗ ଜମି ବଣ ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇଥିବାରୁ ବହୁ ବନ୍ୟ ଜାତ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ବହୁ ଭେଷଜ ରସାୟନିକ କାରଖାନା ବସା ଯାଇପାରେ । ସେହି ସବୁ ଭେଷଜ ରସାୟନିକ କଞ୍ଚାମାଲ ଭିତରେ ଲେମନ ଘାସ, ସିଟ୍ରୋନେଲ ଘାସ, ପାମାରୋଜା ଘାସ, ଇଉକାଲିପଟାସ ଗଛ, ପାତାଳଗରୁଡ଼ ଗଛ, ଧୂତୁରା ଗଛ, କୋଚିଲା ଘାସ, ଭେଜିବାଇରଣ ଗଛ, ସଦାବିହାରୀ ଗଛ, ରଙ୍ଗଣୀ ଗଛ, ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ ଗଛ, ମୁରୁଗା ଗଛ, ଟୋଙ୍ଗା ଅଳୁ ଗଛ, ଏରଗଡ଼ ଗଛ, କର୍ପୂର ତୁଳସୀ ଗଛ ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ଏଗୁଡ଼ିକରେ ଥିବା ନାନା ଉପକ୍ଷାର, ଜୀବସାର, ଷ୍ଟେରଏଡ୍ ଜାତୀୟ ପଦାର୍ଥ ପୃଥିବୀ ବଜାରରେ ବେଶ୍ ଆଦୃତ । ଏହି ଜାତୀୟ ଗଛର ଚାଷପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ନାନାଦି ସୁବିଧା ଥିବାରୁ ଏହି ଚାଷର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରି ସେହି ଉଦ୍ଭିଦ ମୂଳଗୁଡ଼ିକରୁ ନାନାଦି ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି କରି ଯଥେଷ୍ଟ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରିବା ଉଚିତ ।

ଲେମନ ଘାସ, ସିଟ୍ରୋନେଲ ଘାସ, ପାମାରୋଜା ଘାସରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ତୈଳ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରିବ । ଏହି ତୈଳରୁ ସିଟ୍ରାଲ, ସିଟ୍ରୋନେଲଲ, ଜିରାନିୟମ, ଲିନାଲୁମ, ଆୟୋନେନ୍ ଆଦି ବହୁ ସୁଗନ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ, ଯା'ର ଯଥେଷ୍ଟ ଆଦର ସାବୁନ ଶିଳ୍ପରେ ଓ ସାଂଶ୍ଲେଷିକ ଅତର ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ । ସେହି ଭଳି ଧନ୍ୱନ୍ତରି ତେଲରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସିଟ୍ରାଲ ରହିଛି । ଏହି ସିଟ୍ରାଲରୁ ନାନା ରସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଜୀବସାର-କ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରୁଛି । ଆମ ଦେଶର ଗ୍ଲାକ୍ସୋ କୋମ୍ପାନୀ ଏହି ଉପାୟରେ ଜୀବସାର-କ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛି । ଏହାଛଡ଼ା ଧନ୍ୱନ୍ତରି ତେଲ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନୀ କରାଯାଇ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରାଯାଉଛି । ଏହି ଧନ୍ୱନ୍ତରି, ସିଟ୍ରୋନେଲ ଗଛର ଚାଷ କୋରାପୁଟ, ପୁରୀ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ବଲାଙ୍ଗୀର, ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ କରାଯାଇପାରିବ । ଲିନାଲୁମ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ଆଉ ଏକ କଞ୍ଚାମାଲ ହେଉଛି ବରସେରା ଡେଲ୍‌ପେଚିଆନା (Bur sara delpechiana) ଗଛ । ଏହି ଗଛର ଫଳ ଚୋପାରୁ ଲିନାଲୁମ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ଗଛର ଚାଷ ଆମ ଦେଶରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ହୋଇପାରିବ ।

ସେହିଭଳି ଅମି ମାଜୁସ ନାମକ ଏକ ଗଛର ମଞ୍ଜିରୁ ଜେନ୍ଥୋଟକ୍ସିନ ନାମକ ଏକ ଜୈବ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏହି ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥଟି ଧବଳ କୁଷ୍ଠ ବା

ଲିଉକୋଡ଼ର୍ମା ରୋଗର ଔଷଧ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ମଧ୍ୟ କେତେ ପ୍ରକାର ଲେପନ ଓ ଲେପ ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହି ପଦାର୍ଥଟିର ମୂଲ୍ୟ କିଲୋ ପ୍ରତି ଟ ୧୦,୦୦୦ ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ । ଏହି ଗଛ ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଚାଷ ହୋଇପାରିବ ।

ଦୁଦୁରା ଗଛ ଆମ ଦେଶରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଜନ୍ମେ । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଏହାର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାପକ ଚାଷ କରାଯାଇପାରିବ । ଏହି ଗଛର ପତ୍ରରୁ ସ୍କୋପୋଲମିନ ଓ ହାଇସିନ୍ ଖୁବ୍ ସୁବିଧାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରିବ । ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଦୁଦୁରା ଗଛ ଅଛି, ଯା'ର ମଞ୍ଜିରୁ ହାଇସିନ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଛି । ଏଥି ସହିତ ଯେଉଁ ତେଲ ବାହାରୁଛି, ତାହା ଯାନ୍ତ୍ରିକ ତେଲ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ସ୍କୋପୋଲମିନ ଲବଣ ନିଦ୍ରାକାରକ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଏକ ସମ୍ମୋହନକାରୀ ଔଷଧ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟ ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ଏହି ଗଛର ପତ୍ର ଶ୍ୱାସ ରୋଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଆମର ଅତି ପରିଚିତ ସଦାବିହାରୀ ଗଛର ପତ୍ର ଓ ଫୁଲରୁ ଭିନ୍‌ବାଲଷ୍ଟିନ ନାମକ ଏକ ଉପକ୍ଷାର ବାହାର କରାଯାଏ, ଯାହା କର୍କଟ ରୋଗ ଚିକିତ୍ସାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିବ । ରଙ୍ଗଣୀ ମଞ୍ଜିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜ ରଙ୍ଗ ବିକ୍ସିନ୍ ଲହୁଣୀ, ତେଲ ଜାତୀୟ ଖାଇବା ପଦାର୍ଥକୁ ରଙ୍ଗ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହି ପଦାର୍ଥଟିର ଚାହିଦା ପୃଥିବୀ ବଜାରରେ ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ବ୍ୟାପକ ଚାଷ ହୁଏ ଓ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୧୦୦ ଟନ୍ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଜଙ୍ଗଲଜାତ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରୁ କୋଚିଲା ଫଳ ଅତି ପରିଚିତ । ଏଥିରୁ ଷ୍ଟ୍ରିକ୍‌ନିନ ଓ ବ୍ରୁସିନ୍ ନାମକ ଉପକ୍ଷାର ଅଲଗା କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ପୃଥିବୀ ବଜାରରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆଦୃତ ହୁଏ, କାରଣ ଏହା ଭେଷଜ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଲୋକପ୍ରିୟ । ୧୯୭୦ ମସିହାରେ ଆମ ଦେଶରୁ ପ୍ରାୟ ୧୫ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଷ୍ଟ୍ରିକ୍‌ନିନ୍ ଓ ବ୍ରୁସିନ୍ ରପ୍ତାନି ହୋଇଥିଲା । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହାକୁ ନିଷ୍କାସନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଫଳ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ଢେଙ୍କାନାଳ, ପୁରୀ, କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ କୋଚିଲା ମଞ୍ଜି ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ମିଳେ ଓ ବର୍ଷକୁ ଉତ୍ପାଦନ ହାରାହାରି ୨୦୦୦ ଟନ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ବଡ଼ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ଏଥିପାଇଁ ବସାଯାଇପାରେ ।

ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ କେତେକ ଉଦ୍ଭିଦରୁ ଷ୍ଟେରଏଡ୍ ସେପୋଜେନିନ ଜାତୀୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ । ଏହି ପଦାର୍ଥକୁ ସହଜରେ ସେକସ୍ ହରମୋନରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ହରମୋନସ୍ ଜନ୍ମ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବଟିକାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଟୁଙ୍ଗାଆଳୁ ବା ଡାଏସକୋରିଆ ଉଦ୍ଭିଦରୁ ଷ୍ଟେରଏଡ୍ ସେପୋଜେନିନ୍ ଡାଏସଜେନିନ, ସୋଲାନମ ଖାସିଆନାମ ନାମକ ଏକ ଭେଜିବାଇଗଣ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦରୁ ସୋଲାସୋଡ଼ିନ ଓ

ଶିଶଲ ବା ମୁରୁଗା ବା ବାରବାସୀ ଉଦ୍ଭିଦରୁ ହେକୋଜେନିନ ବାହାର କରାଯାଇ କର୍ଟିସୋନ ଜନ୍ମନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବଟିକା ଆଦି ବହୁମୂଲ୍ୟ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତରେ ଲାଗେ । ଏହି ଉଦ୍ଭିଦ ଗୁଡ଼ିକର ଚାଷ ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ କରାଯାଏ । ମୁରୁଗା ଗଛ ଦଉଡ଼ି ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଦଉଡ଼ି ତିଆରି କରି ସାରି ଯେଉଁ ଅଦରକାରୀ ପଦାର୍ଥ ଓ ରସ ପଡ଼ି ରହେ, ସେଥିରୁ ହେକୋଜେନିନ ବାହାର କରାଯାଇପାରେ । ଏହି ଜାତୀୟ ପଦାର୍ଥର ଚାହିଦା ପୃଥିବୀ ବଜାରରେ ଖୁବ୍ ଅଧିକ, ତେଣୁ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନରେ ଏହା ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ ।

ପାତାଳଗରୁଡ଼ ଗଛ ବହୁ ଦିନରୁ କବିରାଜୀ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଆସୁଅଛି । ଏଥିରେ ଥିବା ରିସର୍ପିନ୍ ନାମକ ଉପକ୍ଷାର ରକ୍ତଚାପ ରୋଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବାରୁ ପୃଥିବୀ ବଜାରରେ ଏହାର ଆଦର ଖୁବ୍ ବେଶି । ଏହି ଗଛର ବ୍ୟାପକ ଚାଷ ପାଇଁ ନାନା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏହାର ଚାଷ ବେଶ୍ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଛି । ଏହାର ଚେର ଏତେ ଲୋକପ୍ରିୟ ଯେ ଏହି ଚେର ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ଆମେରିକା, ଇଉରୋପର ବହୁ ଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି ହେଉଥିଲା । ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ସଂଗ୍ରହରେ ଏହା ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ବସ୍ତୁ ଥିଲା । ଏବେ ଆମେ ଚେର ରପ୍ତାନି ନ କରି ଅଧିକ ଆୟକ୍ଷମ ରିସର୍ପିନ ଆଦି ବିଶୁଦ୍ଧ ଉପକ୍ଷାର ଏଥିରୁ ବାହାର କରି ପଠାଇ ପାରନ୍ତୁ ।

ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଶାର ଶହଶହ କରତ କଳରୁ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ କରତ ଗୁଣ୍ଡ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି କରତ ଗୁଣ୍ଡରୁ ସକ୍ରିୟ କାର୍ବନ, ଅକଜାଲିକ ଅମ୍ଳ, ସିଲିକାଜେମ, ଫରଫ୍ୟୁରଲ ଆଦି ବହୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୨୦ ଲକ୍ଷ ଟନ୍ କରତ ଗୁଣ୍ଡ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି ଗୁଣ୍ଡକୁ ଜାଳି ନଷ୍ଟ କରି ନ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରିଲେ ଆମେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଉପରୋକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଅଧିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରି ପାରନ୍ତୁ । ସେହିଭଳି ମହୁଲ ଫୁଲରୁ ସୁରାସାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ପରେ ସେଥିରୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଅକ୍‌ଜାଲିକ ଅମ୍ଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରନ୍ତା । ଶାଳ ଅଠା ବା ଝୁଣାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଝୁଣା ତେଲ ନାନା ଶିଳ୍ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ଶାଳ ଓ ଚେହୁଲି ଗଛ ଅଠାରୁ ଚକୋଲେଟ୍ ତିଆରି ହେଉଥିବାରୁ ଏହାର ଆଦର ଖୁବ୍ ବେଶି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହିସବୁ ଗଛ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ ।

(୪) ସାଗରଜାତ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଆଧାରିତ ରସାୟନିକ କାରଖାନା—ସମୁଦ୍ର ଜଳରୁ ଧାତବ ସୋଡ଼ିୟମ, କ୍ଲୋରିନ୍ ଗ୍ୟାସ, ସୋଡ଼ିୟମ ହାଇଡ୍ରକ୍ସାଇଡ଼, ସୋଡ଼ିୟମ କାର୍ବୋନେଟ, ସୋଡ଼ିୟମ ବାଇକାର୍ବୋନେଟ୍ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଉପରୋକ୍ତ ପଦାର୍ଥରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି କାରଖାନାରେ ଜାତ ଉଦ୍‌ଜାନ ଓ କ୍ଲୋରିନ ଗ୍ୟାସକୁ ସଂଯୋଗ କରାଇ ଲବଣାମ୍ଳ (Hydrochloric acid) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ଲବଣାମ୍ଳରୁ କେଲସିୟମ

କ୍ଲୋରାଇଡ୍ ଆଦି ନାନା ଜାତିର ଲବଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ସମୁଦ୍ର ଜାତ ଲୁଣରୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ଲୁଣ ବାହାର କରି ଦେଲେ ଯେଉଁ ଶେଷଦ୍ରବ ରହେ, ସେଥିରୁ ପଟାସିୟମ ଧାତୁ, ବ୍ରୋମିନ୍, ସୋଡିୟମ ବ୍ରୋମାଇଡ୍, ପଟାସିୟମ ଆୟୋଡାଇଡ୍ ଆଦି ବହୁ ରାସାୟନିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ । କ୍ଲୋରିନ ଗ୍ୟାସରୁ ବ୍ଲିଚିଂ ପାଉଡର, କ୍ଲୋରିନ ଜଳ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ, ତାହାର ଚାହିଦା ଆଧୁନିକ ବଜାରରେ ଖୁବ୍ ବେଶି । କ୍ଲୋରିନ ଗ୍ୟାସ ଓ ଲବଣାମ୍ଳର ପ୍ରଭାବ ଅନ୍ୟ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ପାଦନ ଉପରେ ଖୁବ୍ ବେଶି । ତେଣୁ ଏହି ପଦାର୍ଥର ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଉତ୍ପାଦନ ନ ହେଲେ ରାସାୟନିକ ଶିଳ୍ପ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ଆଉ ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅମ୍ଳ ହେଉଛି ଗନ୍ଧକାମ୍ଳ । ଅବଶ୍ୟ ଗନ୍ଧକ ଆମ ଦେଶରେ ନାହିଁ । ତେବେ ବାହାରୁ ଆମଦାନୀ କରି ଏହି କାରଖାନା ଆମ ଦେଶରେ ନ ବସାଇଲେ ହେବନି । କାରଣ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରିମାଣର ଗନ୍ଧକାମ୍ଳ ଆମ ଦେଶରେ ଉତ୍ପାଦନ ନ ହେଲେ ରାସାୟନିକ ଶିଳ୍ପସମେତ ବହୁଶିଳ୍ପ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେବ । ଗନ୍ଧକାମ୍ଳ କାରଖାନା ପାଇଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ପାରାଦ୍ୱୀପ । କାରଣ ଏଠାରୁ ଯେଉଁ ଜାହାଜରେ ଜାପାନକୁ ଲୌହ ପଥର ଯାଏ, ସେହି ଜାହାଜ ଫେରିଲାବେଳେ ଜାପାନରୁ ଗନ୍ଧକ ଅଳ୍ପଖର୍ଚ୍ଚରେ ଆଣି ପାରିବ । ତେଣୁ ଏଠାରେ ଗନ୍ଧକାମ୍ଳ କାରଖାନା ବସାଇଲେ ଉତ୍ପାଦନ ଖରଚ ଢେର କମିଯିବ । ଏଠାରୁ ଏହା ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ନିଆଯାଇ ମିଳିତ ଶିଳ୍ପରେ ଲଗାଯାଇପାରିବ ।

ମୋଟ ଉପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ରାସାୟନିକ ତଥା ଭେଷଜ ଶିଳ୍ପ କଥା କୁହାଗଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଧାନତଃ ପଥର କୋଇଲା ଜାତ ପଦାର୍ଥ, ବନ୍ୟଜାତ, ତଥା କୃଷିଜାତ ପଦାର୍ଥକୁ ନେଇ ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଇ ନାନା ପ୍ରକାର ରାସାୟନିକ ତଥା ଭେଷଜ ଉତ୍ପାଦନ କରିପାରିବ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର ଚାହିଦା ଓଡ଼ିଶାରେ ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ରହିଛି । ଏତଦବ୍ୟତୀତ ବହୁ ସମୁଦ୍ରଜାତ ପଦାର୍ଥକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି କାରଖାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇପାରିବ । କଲିକତାରେ ଯେମିତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲଚନ୍ଦ୍ର ରାୟଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବେଙ୍ଗଲ କେମିକାଲ ଏଣ୍ଡ ଫାର୍ମାସିଉଟିକାଲ କୋମ୍ପାନୀ ସାରା ଭାରତରେ ଏକ ବଡ଼ ରାସାୟନିକ ତଥା ଭେଷଜ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି, ଏହି କାରଖାନା ଠିକ୍ ସେଭଳି ହୋଇପାରେ । ଏହି କାରଖାନାପାଇଁ ଯାବତୀୟ କଞ୍ଚାମାଲ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳି ପାରିବ । ଏହି କାରଖାନା ପୁଣି ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଆମର ଯାବତୀୟ କଞ୍ଚାମାଲକୁ କାମରେ ଲଗାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହିଭଳି ଏକାଧିକ କାରଖାନା ରାଉରକେଲା, ତାଳଚେର, କଟକ ଓ ପାରାଦ୍ୱୀପଠାରେ ବସି ଯାଇପାରେ ।

ଏହି ରାସାୟନିକ ଓ ଭେଷଜ କାରଖାନାକୁ ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଶାରେ ରାସାୟନିକ-ଭିତ୍ତିକ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କାରଖାନା ବସାଯାଇପାରେ । ଭାରତର ଚାରିଆଡ଼େ ଆମେ ବିଭିନ୍ନ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଏବେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛୁ, ଯାହାର ଉତ୍ପାଦନ ଆମ ଦେଶରେ ହେଉନାହିଁ । ଏହି ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ପାଦନ ରାସାୟନିକଭିତ୍ତିକ ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି

ହେବନ । ସେ ଭଳି ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏଟି କାରଖାନାର ଏକ ତାଲିକା ତଳେ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହିଭଳି କାରଖାନା ମଧ୍ୟମ ଶିଳ୍ପରୁ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରେ । ଏହି କାରଖାନରୁ ଜାତ ପଦାର୍ଥର ଚାହିଦା ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ତଥା ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ରହିଛି । ଏହିଥିରୁ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଗଲେ ଆମର ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ଓ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ବଞ୍ଚିଯିବ ।

ରସାୟନିକ ଶିଳ୍ପ ଓ ଭେଷଜ କାରଖାନା ବ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ରସାୟନିକ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଆଧାରିତ ବହୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରେ ବସିବାର ସୁବିଧା ରହିଛି । ସେହି ସବୁ କାରଖାନା ପାଇଁ ନାନା ଜାତିର କଞ୍ଚାମାଲ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳିପାରିବ । ସେହି ସବୁ କାରଖାନାର ଏକ ତାଲିକା ତଳେ ଦିଆଗଲା ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ପାଦନ କେତେ ହୋଇପାରିବ ତାହାର ମଧ୍ୟ ସୂଚନା ଦିଆଗଲା । ଏଗୁଡ଼ିକ ବୃହତ୍ ବା ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ କରାଯାଇପାରିବ ।

କାରଖାନାର ନାମ		ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ
୧ । ପଲିଷ୍ଟାଇରିନ (ପ୍ଲାଷ୍ଟିକସ) କାରଖାନା		ବର୍ଷକୁ ୫୦୦୦ ଟନ୍
୨ । ସୋଡା ଭସ୍ମ	,,	ଦିନକୁ ୨୦୦ ,,
୩ । ନାଇଟ୍ରୋ ଲାଇମ୍ ଷ୍ଟୋନ୍	,,	ବର୍ଷକୁ ୫୮୦,୦୦୦ ,,
୪ । ସୁପରଫସଫେଟ୍	,,	ବର୍ଷକୁ ୫୦,୦୦୦ ,,
୫ । ଗନ୍ଧକାମ୍ଳ	,,	,, ୨୫,୦୦୦ ,,
୬ । ପଲିଭିନାଇଲ ଆଲକୋହଲ ଫିଲାମେଣ୍ଟ କାରଖାନା		ଦିନକୁ ୫ ,,
୭ । ନାଇଲନ ସୂତା ଓ ଟାୟାର ତିଆରି ସୂତା କାରଖାନା		,, ୨ ,,
୮ । ପଲିଭିନାଇଲ କ୍ଲୋରାଇଡ଼୍ କାରଖାନା		,, ୫୦ ,,
୯ । କୃତ୍ରିମ ସାର ବା ଉର୍ବରକ	,,	ବର୍ଷକୁ ୧୦୦,୦୦୦ ,,
୧୦ । ସାଂଶ୍ଲେଷିକ ପରିଷ୍କାରକ	,,	,, ୪୦୦୦ ,,
୧୧ । ଟାଣ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ସ	,,	,, ୧୫୦୦ ,,
୧୨ । ଏମୋନିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ଼୍	,,	୬୦,୦୦୦ ,,
୧୩ । କୀଟ ନାଶକ (ଗାମାକ୍ସିନ)	,,	,, ୬୦୦ ,,
୧୪ । ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ସ ତିଆରି ପଦାର୍ଥ	,,	,, ୧୫୦୦୦ ,,
୧୫ । ଟେରେଲିନ ସୂତା	,,	,, ୧୨୦୦୦ ,,
୧୬ । ପି. ଭି. ସି. ରବର	,,	,, ୬୦୦୦ ,,
୧୭ । ପଲିଏଥିଲିନ ବେଗ୍	,,	,, ୧୫,୦୦୦ ,,

୧୮ । ଶୁଷ୍କ ବେଟେରି ,, ବର୍ଷକୁ ୭୫,୦୦୦,୦୦୦ ଗୋଟି
୧୯ । ସୋଡ଼ିୟମ କ୍ରୋମେଟ, ଡାଇକ୍ରୋମେଟ ଆଦି ,, ବର୍ଷକୁ ୨୦୦୦ ଟନ୍

କଞ୍ଚାମାଲ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା (Infrastructure)ର ସୁବିଧା ନେଇ ଏହି କାରଖାନାଗୁଡ଼ିକ ରାଉରକେଲା, ତାଳଚେର, ସମ୍ବଲପୁର, ଝାରସୁଗୁଡ଼ା, ଜୟପୁର, ବ୍ରହ୍ମପୁର, କଟକ, ପାରାଦ୍ୱୀପ, ଯାଜପୁର ରୋଡ଼ ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ବସାଯାଇପାରିବ ।

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ପ୍ରସାର

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁସବୁ ବୃହତ୍ ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ କଥା ଆଲୋଚନା କରାଗଲା, ସେହିସବୁ ଶିଳ୍ପ ବ୍ୟତୀତ ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରେ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ମୂଳଧନ ଖଟାଯାଏ ଓ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ଶ୍ରମିକ କାମ କରନ୍ତି । ହେଲେ ଏହାର ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ ଥିବାରୁ, ଏହାଦ୍ୱାରା ବହୁତଗୁଡ଼ାଏ ଲୋକଙ୍କୁ କର୍ମ ଯୋଗାଣ ସମ୍ଭବ ସାଧ୍ୟ ହୁଏ । ବହୁ ଶିଳ୍ପ ଅଛି, ଯାହାକି କେବଳ ବୃହତ୍ ବା ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ତିଷ୍ଠି ରହିପାରେ । ସେ ଭଳି ଶିଳ୍ପ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ନ ପାରେ, କଲେ ତାହା ବିଶେଷ ଲାଭଜନକ ହୁଏନି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା, କୃତ୍ରିମ ସାର କାରଖାନା, ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା, ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା ଆଦି କାରଖାନା କେବଳ ବୃହତ୍ ବା ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ତିଷ୍ଠି ରହି ପାରିବ । ପୁନଶ୍ଚ ଏହି କାରଖାନା ଯେତେ ବଡ଼ ହେବ ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥର ମୂଲ୍ୟ ସେତେ କମ୍ ହେବ ଓ ଏହା ପୃଥିବୀ ବଜାରରେ ସେତେ ଅଧିକ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ପାରିବ । ଏହି କାରଖାନା ଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ଛୋଟ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ଏହାର ଜିନିଷ ସେତେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ଏହାର ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ିଯାଏ, ଫଳରେ ଏହା ପୃଥିବୀ ବଜାରରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ପାରେନି । ପୁନଶ୍ଚ ଆମ ଭାରତରେ ଆମେ ଯାହାକୁ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ ଆଖ୍ୟା ଦେଉଛୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ମାତ୍ର ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଆମ ଦେଶରେ ଫେରୋକ୍ରୋମ କାରଖାନାର ଉତ୍ପାଦନ ୧୦,୦୦୦ ଟନ, ଫେରୋସିଲିକନ୍ କାରଖାନାର ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ମାତ୍ର ସାତ ଆଠ ହଜାର ଟନ । କିନ୍ତୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ । ଏହିସବୁ କାରଖାନାରେ ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ଉତ୍ପାଦନ ବର୍ଷକୁ ୩୦,୦୦୦ ଟନରୁ ୪୦,୦୦୦ ଟନ ଭିତରେ । ସେହିଭଳି ଆମର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କାଗଜ କଳରେ ଯେତିକି କାଗଜ ଦିନକୁ ତିଆରି ହୁଏ, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶର ବଡ଼ବଡ଼ କାଗଜ କଳରେ ତା'ଠାରୁ ଢେର ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇଥାଏ । ଆମ ବଡ଼ ବଡ଼ କାଗଜ କଳର ଦୈନିକ ଉତ୍ପାଦନ ୩୦୦ ଟନ ଥିବା

ସ୍ଥଳେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶର କାଗଜ କଳମାନଙ୍କରେ ଦୈନିକ ଉତ୍ପାଦନ ୭୦୦।୮୦୦ ଟନରୁ କମ୍ ନୁହେଁ ।

ଏହିସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ପରିସର ସବୁ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ସମାନ ନୁହେଁ । ଯେମିତି ବହୁ ପଦାର୍ଥ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଜରିଆରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେନି, ସେହିପରି ବହୁ ପଦାର୍ଥ ଅଛି, ଯାହା କେବଳ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଜରିଆରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ, ବଡ଼ ଶିଳ୍ପାକାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବନି । ତାହା ନିର୍ଭର କରେ ପଦାର୍ଥର ବ୍ୟାପକ ବା ଅବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବହାର ଉପରେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କଣ୍ଟା ଓ ବେଣ୍ଟ କାରଖାନା । ଏହା ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୁହା କାରଖାନାରୁ ଲୁହା କିଣି ସେହି ଲୁହାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ କଣ୍ଟା ଓ ବେଣ୍ଟ ଆଦି ତିଆରି କରନ୍ତି । ଏହାର ବ୍ୟବହାର ସୀମିତ । ଆମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଏକ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ଭାବରେ ତିଆରି କରି ପାରିବୁନି, କଲେ ବହୁତ କ୍ଷତି ହେବ । ଲୁହା ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ, କାରଣ ଲୁହାକୁ କିଣି ବହୁ ଶିଳ୍ପ ଲୁହାରୁ ନାନା ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ତିଆରି କରିବେ । ତେଣୁ ଲୁହାର [illegible] ବ୍ୟାପକ ହେବ । ସେହିଭଳି ବାଲ୍ଟି କାରଖାନା ବା ଲଣ୍ଠନ କାରଖାନା । ଏହାର ବ୍ୟବହାର ଆମ ଦେଶରେ ସୀମିତ, ତେଣୁ ଏହାକୁ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଲାଭ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥର ବ୍ୟବହାର ସୀମିତ, ଯାହାର କଞ୍ଚାମାଲ ଅନ୍ୟ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାରୁ ଆହରଣ କରାଯାଏ, ସେହି ପଦାର୍ଥ ମୋଟାମୋଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଆକାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଯେଉଁଠି ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ, ସେହି କାରଖାନାର ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେହି କାରଖାନାଜାତ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଆମ ଦେଶର ଅର୍ଥନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ଗୁରୁତ୍ୱ ଖୁବ୍ ଅଧିକ । ପ୍ରଥମତଃ ଆମ ଦେଶରେ ବେକାର ଶ୍ରମିକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ । ସେମାନଙ୍କୁ କାମ ଧନ୍ଦା ଯୋଗାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆଜିକାଲି ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପରେ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟରେ ବହୁତ କାମ ହେଉଥିବାରୁ ଶ୍ରମିକ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ଦରକାର ହୁଅନ୍ତି । ତେଣୁ ଆମେ ଯଦି ଖାଲି ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନା କରିବା, ଆମ ଦେଶର କଞ୍ଚାମାଲ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ସତ୍ୟ, ଆମ ଲୋକେ ଆଶାଜନକ କର୍ମସଂସ୍ଥାନ ପାଇବେ ନାହିଁ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ତା ଛଡ଼ା ଆମ ଦେଶରେ ପୁଞ୍ଜିର ଘୋର ଅଭାବ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଆମ ଲୋକଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ପୁଞ୍ଜି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଅଳ୍ପ ପୁଞ୍ଜି ଖଟାଇଲା ଭଳି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ହିଁ ଆମ ପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ଭଲ । ଜାପାନ ଆଦି କେତେକ ଦେଶ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଜରିଆରେ ହିଁ ନିଜର ଆଶାଜନକ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରାଇ ପାରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଆମର ସେ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା କଥା ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ତଥା ଭାରତ ସରକାର ନାନା ପ୍ରକାର ସଂସ୍ଥା ଗଢ଼ିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର କାମ ହେଲା କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା । ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ କରପୋରେସନର କାମ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ।

ତା ଛଡ଼ା ସର୍ବଭାରତୀୟ ଖଦୀ ବୋର୍ଡ ଓ ଖଦୀ କମିସନ ନାନା ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଓ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତି । ମହୁ ଉତ୍ପାଦନ, ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ, ହାତ ତିଆରି କାଗଜ, ତେଲ ଘଣା, ଗୋବର ଗ୍ୟାସ, ଗୁଡ଼ କାରଖାନା ଆଦି ନାନା ପ୍ରକାର କୁଟୀର ଶିଳ୍ପରେ ସେମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ଖଟାଇ ଏହାର ଆଶାଜନକ ଉନ୍ନତି କରିଛନ୍ତି, ଯାହାଫଳରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଆଦୃତ ହୋଇପାରିଛି ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କର ଏକ ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି ଯେ ନିଜ ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥଟିର ପ୍ରକୃତିରେ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉନ୍ନତି ଘଟାଇବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଗବେଷଣା ସଂସ୍ଥା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଅସୁବିଧା ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପମାନଙ୍କର ନାହିଁ, କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ସହିତ ନିଜ ନିଜର ଗବେଷଣା ସଂସ୍ଥା ଜଡ଼ିତ । ତେଣୁ ନିଜ ନିଜ ଗବେଷଣା ବଳରେ ସେମାନେ ନିଜ ଉତ୍ପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ମାନ ବଢ଼ାଇପାରିବେ । ସେ ସୁବିଧା କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଅବଶ୍ୟ ଆମ ଦେଶରେ ଏହାର ବିଶେଷ ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆଶା । ଆମ ଦେଶର ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରେ ଯେଉଁ ଆଞ୍ଚଳିକ ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି, ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର କାମ ହେଉଛି ଆମ ଦେଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପକୁ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦିତ ସାମଗ୍ରୀର ମାନ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା । କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ଆବଶ୍ୟକତାନୁଯାୟୀ ବିଭିନ୍ନ ଗବେଷଣା କରି ଏମାନେ ନାନା ତଥ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇବେ । ଯାହା ଫଳରେ ସେମାନେ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ନିଜର ବଜାରକୁ ବଜାୟ ରଖି ପାରିବେ ବା ବଜାରରେ ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇପାରିବେ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଏହି ସବୁ ସଂସ୍ଥାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଗବେଷଣା ଓ ଉନ୍ନୟନ କମିଟି ନାମରେ ଏକ କମିଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ଏହି କମିଟି ମଧ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କର ଉପରୋକ୍ତ ଅଭାବ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଏ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦନ ସାମଗ୍ରୀର ମାନବୃଦ୍ଧି ଦିଗରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାଏ ।

ଆମ ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଓ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଆଶାତୀତ ଭାବରେ ଅଗ୍ରଗତି କରି ପାରିଛି । ସେମାନେ ଭାରତୀୟ ବଜାରକୁ ଏମିତି ଭାବରେ ଅକ୍ତିଆରରେ ରଖିଛନ୍ତି ଯେ ଆମେ ଯଦି ଆଜିଠାରୁ ଏ ଦିଗରେ ଉପଯୁକ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇ

କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଆରମ୍ଭ ନ କରୁ, ତେବେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ଅଧିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଉଧେଇ ପାରିବ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ ।

ଏହି ଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଆଠଗୋଟି ବିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ସେହି ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ—

୧ । କୃଷିଭିତ୍ତିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ।
୨ । ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥଭିତ୍ତିକ କାରଖାନା ।
୩ । ଖଣିଜଭିତ୍ତିକ କାରଖାନା ।
୪ । ଧାତୁଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ।
୫ । ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି କାରଖାନା ।
୬ । ରସାୟନଭିତ୍ତିକ କାରଖାନା ।
୭ । ପ୍ରାଣୀଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ।
୮ । ବିଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ।

ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗରେ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇପାରିବ, ସେଗୁଡ଼ିକର ଏକ ତାଲିକା ଦେଖିଲେ ସ୍ୱତଃ ମନକୁ ଆସେ, ଆହା ! ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଶା କେତେ ଭାଗ୍ୟବାନ ସତେ । ଆମେ ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇପାରନ୍ତୁ, କେତେ ଶିଳ୍ପ ଆମ ଦେଶରେ ଉଧେଇ ପାରନ୍ତା ! ଶତାଧିକ ଜାତିର ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନପାଇଁ ଆମର କଞ୍ଚାମାଲ ଆଦି ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି । ଏହି ଶିଳ୍ପପାଇଁ ଅଳ୍ପ ପୁଞ୍ଜି ଲଗାଣ ଦରକାର ଓ ଶ୍ରମିକ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଅନ୍ତା । ସେହିଭଳି ଶହେଗୋଟି ଶିଳ୍ପର ଏକ ସୂଚନା ପରେ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ଶହେ ଜାତି ଶିଳ୍ପ ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବସିବ ତା ନୁହେଁ ! ଗୋଟିଏ ଜାତିର କାରଖାନା ରାଜ୍ୟସାରା ଆଠ ଦଶଗୋଟି ଲେଖାଏଁ ବସିଲେ ଆମର କଞ୍ଚାମାଲ ସରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନେ ନିଜ ନିଜ ସୁବିଧା ନେଇ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଏହିସବୁ କାରଖାନା ବସାଇପାରନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକପାଇଁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।

ଏହି ସବୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାରେ ମୂଳଧନ ବେଶି ଖଟାଇବାକୁ ପଡ଼େନି, ଶ୍ରମିକ ମଧ୍ୟ ବେଶି ସଂଖ୍ୟାରେ ଦରକାର ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି କାରଖାନାରୁ ଯେଉଁସବୁ ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ, ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ତରରେ ବା ରାଜ୍ୟାନ୍ତରରେ ବିକ୍ରୟ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ ।

ଅତି ସୁଖର କଥା ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଏହିସବୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ସଂସ୍ଥା ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ଏହି ସଂସ୍ଥା ଏହିଭଳି ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ

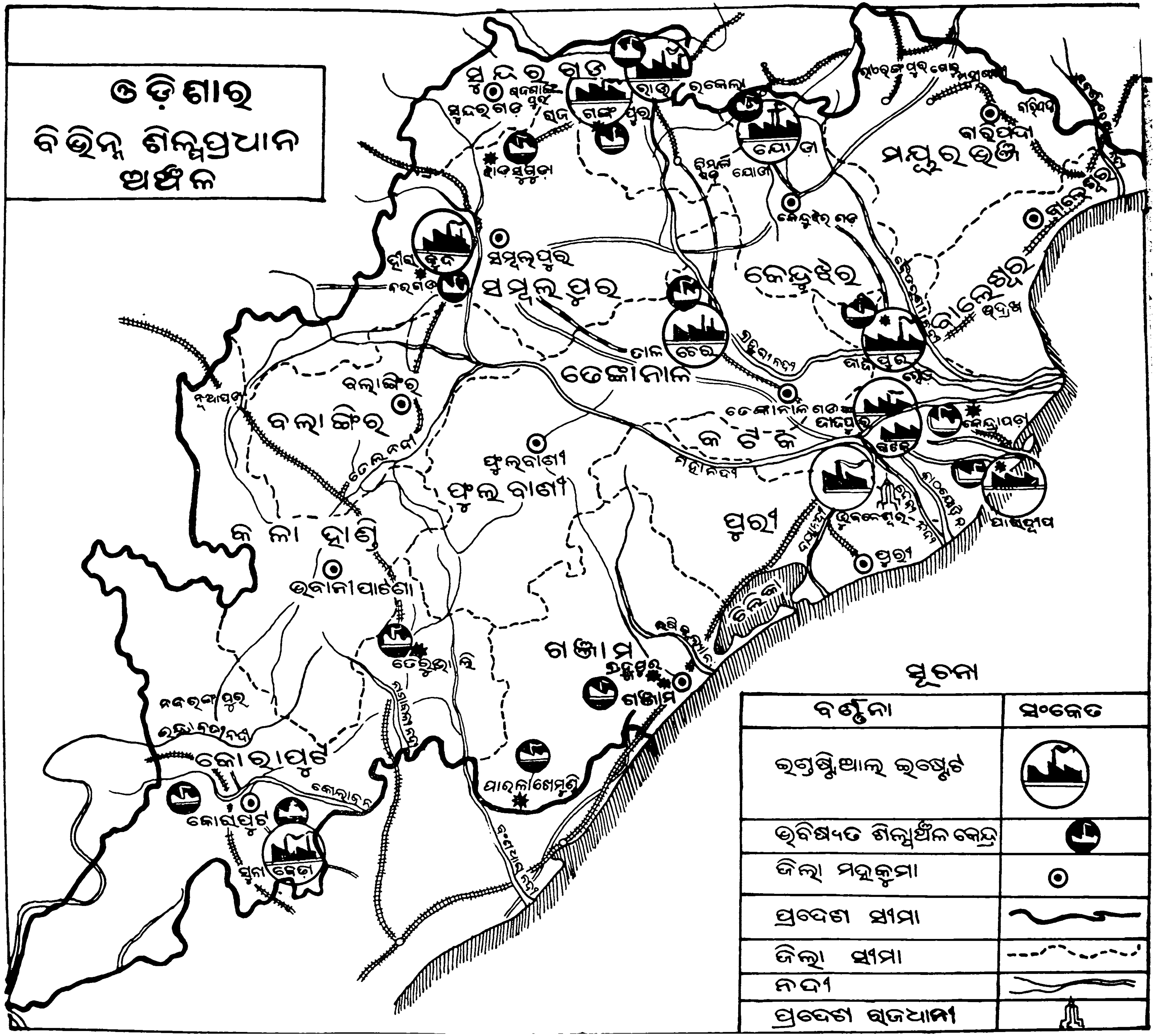ଓଡ଼ିଶାର
ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପପ୍ରଧାନ
ଅଞ୍ଚଳ
ସୁନ୍ଦରଗଡ଼
ସୁନ୍ଦରଗଡ଼
ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର
ଝାରସୁଗୁଡ଼ା
ରାଉରକେଲା
ଯୋଡା
ବିମଳାଗଡ଼
ଯୋଡା
କେନ୍ଦୁଝର ଗଡ଼
କେନ୍ଦୁଝର
ରାଇରଙ୍ଗପୁର
ବାରିପଦା
ମୟୂରଭଞ୍ଜ
ବାଲେଶ୍ୱର
ବାଲେଶ୍ୱର
ଭଦ୍ରକ
ହୀରାକୁଦ
ସମ୍ବଲପୁର
ସମ୍ବଲପୁର
ବରଗଡ଼
ତାଳଚେର
ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନଦୀ
ଢେଙ୍କାନାଳ
ଢେଙ୍କାନାଳ ଗଡ଼
ଯାଜପୁର
ଯାଜପୁର
କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା
କଟକ
କଟକ
ମହାନଦୀ
କାଠଯୋଡ଼ି ନ.
ଭୁବନେଶ୍ୱର
ଦୟା ନଦୀ
ପାରାଦ୍ୱୀପ
ପୁରୀ
ପୁରୀ
ଚିଲିକା
ନୂଆପଡ଼ା
ବଲାଙ୍ଗିର
ବଲାଙ୍ଗିର
ତେଲ ନଦୀ
ଫୁଲବାଣୀ
ଫୁଲବାଣୀ
କଳାହାଣ୍ଡି
ଭବାନୀପାଟଣା
ଗଞ୍ଜାମ
ବ୍ରହ୍ମପୁର
ଗଞ୍ଜାମ
ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନ.
ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି
ନବରଙ୍ଗପୁର
ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନଦୀ
କୋରାପୁଟ
କୋରାପୁଟ
କୋଲାବ ନ.
ସୁନାବେଡ଼ା
ବଂଶଧାରା ନଦୀ
ସୂଚନା
ବର୍ଣ୍ଣନା
ସଂକେତ
ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ ଇଷ୍ଟେଟ
ଭବିଷ୍ୟତ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ କେନ୍ଦ୍ର
ଜିଲ୍ଲା ମହକୁମା
ପ୍ରଦେଶ ସୀମା
ଜିଲ୍ଲା ସୀମା
ନଦୀ
ପ୍ରଦେଶ ରାଜଧାନୀ

ବିଶେଷଜ୍ଞ ଜ୍ଞାନ (Technical know how) ଯୋଗାଇ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଂଶିକ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଋଣ ଆକାର କରିଥାନ୍ତି । ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସହର ନିକଟରେ ଗଢ଼ା ଯାଇଥିବା ଇନ୍‌ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ ଇଷ୍ଟେଟମାନଙ୍କରେ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଗଢ଼ାଯାଇଥିବା ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଗୃହ ମଧ୍ୟ ରିହାତି ହାରରେ ଭଡ଼ା ଦେଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପପାଇଁ ଏହିଭଳି ବହୁ ସୁବିଧା ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଆମର ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନେ ଆଗଭର ହୋଇ ବାହାରି ଆସିବା ଉଚିତ୍ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଇନ୍‌ଡଷ୍ଟ୍ରିଅଲ ଇଷ୍ଟେଟ୍‌ମାନ କଟକ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ରାଉରକେଲା, ଢେଙ୍କାନାଳ, ଜଗତପୁର, ବାରିପଦା, ଝାରସୁଗୁଡ଼ା, ବ୍ରହ୍ମପୁର, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ହୀରାକୁଦ, ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଆଦି ସହର ଉପକଣ୍ଠରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ତା'ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଶାର ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିଳ୍ପନଗରୀ ରାଉରକେଲା, ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର, ହୀରାକୁଦ, ସୁନାବେଡ଼ା, ତାଳଚେର, ଚଉଦୁଆର, କଟକ, ଯାଜପୁର ରୋଡ, ପାରାଦ୍ୱୀପ, ଜୋଡ଼ା ଆଖପାଖରେ ବହୁତଗୁଡ଼ିଏ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାର ମଧ୍ୟ ସୁବିଧା ରହିଛି । ଆମର ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅଧିକ ମୂଳଧନ ଖଟାଇବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ, ସେମାନେ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ସଂସ୍ଥା ଓ ବେଙ୍କ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିଗରେ ଆଗେଇଯିବା ଉଚିତ୍ । ସରକାରଙ୍କ ଶିଳ୍ପ ବିଭାଗ ସମସ୍ତ ସାହାଯ୍ୟ, ସହଯୋଗ ଦେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାର ସମ୍ଭାବନା

ଶିଳ୍ପର ନାମ	ଉତ୍ପାଦନର ପରିମାଣ
(କ) କୃଷିଭିତ୍ତିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା :	
୧ । ଝୋଟ ସୂତୁଲି ଓ ଝୋଟ ପଦାର୍ଥ କାରଖାନା	—
୨ । ପୋଲଙ୍ଗ ତେଲ କାରଖାନା	—
୩ । କୀଟନାଶକ କାରଖାନା	ଦିନକୁ ୧୫ ଟନ୍
୪ । କୁଣ୍ଡାତେଲ କାରଖାନା	—
୫ । ଶସ୍ୟ ମାଲ୍ଟ କାରଖାନା	ଦିନକୁ ୫ ଟନ୍
୬ । ନଡ଼ାରୁ ତିଆରି କାଗଜ	—
୭ । ଝୋଟ ଓ ବିଟ୍‌ମେନ କାଗଜ	ଦିନକୁ ୬ ଟନ୍
୮ । ଚାଉଳ କଳ (ହଲର)	—
୯ । ତେଲ କଳ (ଯନ୍ତ୍ର ଚାଳିତ)	—
୧୦ । କୃଷି ଯନ୍ତ୍ରପାତି କାରଖାନା	—
୧୧ । ଖାଦ୍ୟ ଶୁଷ୍କତା କାରଖାନା	—
୧୨ । ମୁକ୍ତ କରେଇ ଚିନି କଳ କାରଖାନା	—
୧୩ । ଶ୍ୱେତସାର ତିଆରି କାରଖାନା	—

(ଖ) ବନ୍ୟଜାତ ପଦାର୍ଥଭିତ୍ତିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା :

୧୪ ।	ଦୁଆର, ଝରକା ତିଆରି କାରଖାନା	
୧୫ ।	ମଟରଗାଡ଼ି ବଡ଼ି ତିଆରି କାରଖାନା	
୧୬ ।	ପ୍ଲାଏଉଡ୍ ତିଆରି କାରଖାନା	
୧୭ ।	ରେଲଗାଡ଼ିର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ତିଆରି କାରଖାନା	ଦିନକୁ ୩୦ ଟନ୍
୧୮ ।	ନୌକା ତିଆରି କାରଖାନା	,, ୧୫ ଟନ୍
୧୯ ।	କାଠ ଅନ୍ତର୍ଧୂମପାତନ କାରଖାନା	,, ୪୫ ଟନ୍
୨୦ ।	ସାବାଇ ଘାସ ଦଉଡ଼ି ଓ ମଣ୍ଡ କାରଖାନା	,, ୩୦ ଟନ୍
୨୧ ।	ଟେନିନ୍ କାରଖାନା	ଦିନକୁ ୧୫୦ ପାଉଣ୍ଡ
୨୨ ।	ମହମ ତିଆରି କାରଖାନା	,, ୧୫୦ ପାଉଣ୍ଡ
୨୩ ।	କାଠବାକ୍ସ ତିଆରି କାରଖାନା	ବର୍ଷକୁ ୭୫୦,୦୦୦ ଗୋଟି
୨୪ ।	ଔଷଧି ଉଦ୍ଭିଦରୁ ଔଷଧ ବହିଷ୍କରଣ କାରଖାନା	
୨୫ ।	ଲିମନ ଘାସ ତେଲ କାରଖାନା	
୨୬ ।	ବଡ଼ି ତିଆରି କାରଖାନା	

(ଗ) ଖଣିଜଭିତ୍ତିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା :

୨୭ ।	ଗ୍ରାଫାଇଟ ପେନ୍ସିଲ କାରଖାନା	ଦିନକୁ ୩୦୦ ବାକ୍ସ
୨୮ ।	ଗ୍ରାଫାଇଟ ଆସବେଷ୍ଟସ କାରଖାନା	,, ୩ ଟନ୍
୨୯ ।	ବ୍ଲିଚିଂ ପାଉଡ଼ର	—
୩୦ ।	ଚିନାମାଟି ଜାତ ପଦାର୍ଥ କାରଖାନା	ଦିନକୁ ୫୦ ଟନ୍
୩୧ ।	ଇଟା ତିଆରି କାରଖାନା	ବର୍ଷକୁ ଏକ କୋଟି ଟଙ୍କାର ଉତ୍ପାଦନ
୩୨ ।	ମାଙ୍ଗାନିଜ ଖଣିଜ ଓ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଡାଇଅକ୍ସାଇଡ ଶୋଧନ କାରଖାନା	
୩୩ ।	ଚୂନ ତିଆରି କାରଖାନା	
୩୪ ।	ଡାଇକ୍ରୋମେଟ କାରଖାନା	

(ଘ) ଧାତୁଭିତ୍ତିକ କାରଖାନା :

୩୫ । ଗାଲଭାନାଇଜ୍ଡ ଜିନିଷ ପତ୍ର କାରଖାନା ବର୍ଷକୁ ୧୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଜିନିଷ ଉତ୍ପାଦନ
୩୬ । ବାଡ ଘେରିବା କଣ୍ଟା ତାର ,, ,, ୯ ,, ,, ,,
୩୭ । ଇସ୍ପାତ ଆସବାବ ପତ୍ର ,, ,, ୧୮ ,, ,, ,,
୩୮ । ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଇସ୍ପାତ ଜିନିଷପତ୍ର ,,
୩୯ । ଟିଣ ଡବା ତିଆରି ,,

୪୦ । ଶୁଷ୍କ ବରଫ କାରଖାନା
୪୧ । ଶିଳ୍ପୀୟ ପରିସ୍ରାବକ ,,
୪୨ । ଜଳ ମାପିବା ମିଟର ତିଆରି ,,

(ଚ) ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି କାରଖାନା :

୪୩ । ସୁଇଚ ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରପାତି ,, ବର୍ଷକୁ ୧୫ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଉତ୍ପାଦନ
୪୪ । ଫିଉଜ୍ ,, ,, ୪ ,, ,, ,,
୪୫ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଟ୍ରାନସଫାର୍ମର ,, ,, ୧୦ ,, ,, ,,
୪୬ । ମିଟର ତିଆରି ,, ,, ୫ ,, ,, ,,
୪୭ । ଇଲେକଟ୍ରୋଡ୍ ତିଆରି ,, ,, ୪ ,, ,, ,,
୪୮ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବଲ୍ବ ଓ ପ୍ରତିପ୍ରଭ ବତି ତିଆରି କାରଖାନା
୪୯ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ମଟର ତିଆରି କାରଖାନା
୫୦ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଇସ୍ତ୍ରୀ ,,
୫୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବଲ୍ବ ,,
୫୨ । ଇଲେକଟ୍ରନିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ,,
୫୩ । ଟେଲିଭିଜନ ତିଆରି ,,
୫୪ । ବିଦ୍ୟୁତ ଚୁଲ୍ଲୀ ତିଆରି ,,

(ଛ) ରସାୟନଭିତ୍ତିକ କାରଖାନା :

୫୫ । ଔଷଧ ତିଆରି କାରଖାନା ଦିନକୁ ୧୫୦୦ ପାଉଣ୍ଡ ଉତ୍ପାଦନ
୫୬ । ସାଂଶ୍ଲେଷିକ ରଙ୍ଗ ଓ ରସାୟନିକ କାରଖାନା ,, ୧୫ ଟନ୍ ,,
୫୭ । ରୂପ ପ୍ରସାଧନୀ ,,
୫୮ । ଗନ୍ଧକାମ୍ଳ ,,
୫୯ । ଅକଜାଲିକ ଅମ୍ଳ ,,
୬୦ । କେଲସିୟମ କର୍ବାଇଡ୍ ,,
୬୧ । ପେଣ୍ଟ ତିଆରି ,,
୬୨ । ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ସ ଜିନିଷ ତିଆରି ,,
୬୩ । ପି. ଭି. ସି. ପାଇପ ,,
୬୪ । ନାଇଲନ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି ,,
୬୫ । ପରିଷ୍କାରକ ,,
୬୬ । ଛାପା କାଳି ତିଆରି ,,
୬୭ । ସୋଡ଼ିୟମ ସିଲିକେଟ୍ ତିଆରି କାରଖାନା
୬୮ । ସୋଡ଼ିୟମ ସଲଫେଟ୍ ତିଆରି କାରଖାନା

୬୯ । ଫିଟିକିରି ତିଆରି କାରଖାନା
୭୦ । ସାବୁନ ତିଆରି କାରଖାନା
୭୧ । ଫେରିକଏଲମ ତିଆରି କାରଖାନା
୭୨ । କେଲସିୟମ କ୍ଲୋରାଇଡ୍ ତିଆରି କାରଖାନା
୭୩ । ଶିଳ୍ପୀୟ ଆଲକୋହଲ ତିଆରି କାରଖାନା

(ଜ) ପ୍ରାଣୀଭିତ୍ତିକ କାରଖାନା :

୭୪ । ହାଡ଼ଗୁଣ୍ଡ କାରଖାନା
୭୫ । ଚମଡ଼ା କଷାଇ କାରଖାନା
୭୬ । ବରଫ କାରଖାନା
୭୭ । ମାଛ ପ୍ରୋଟିନ ତିଆରି କାରଖାନା
୭୮ । ମଗରମାଛ ତେଲ ତିଆରି କାରଖାନା
୭୯ । ଶୁଖୁଆସାର ତିଆରି କାରଖାନା

(ଝ) ବିଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ କାରଖାନା :

୮୦ । ଛପାକଲ ତିଆରି କାରଖାନା
୮୧ । ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର ବେଣ୍ଡେଜ ଓ ତୁଳା ତିଆରି କାରଖାନା
୮୨ । ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଖେଳନା ତିଆରି କାରଖାନା
୮୩ । ଦିଆସିଲି କାରଖାନା
୮୪ । ସାଇକେଲ ଓ ମଟର ଟାୟାର, ଟିଉବ ତିଆରି କାରଖାନା
୮୫ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି କାରଖାନା
୮୬ । ଅଫିସ ଆସବାବ୍ ପତ୍ର ତିଆରି କାରଖାନା
୮୭ । ସ୍ଲାଇଡ୍ ରୁଲ ତିଆରି କାରଖାନା
୮୮ । ଛପା ଅକ୍ଷର ଢଲେଇ କାରଖାନା
୮୯ । ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା ବାକସ ତିଆରି କାରଖାନା
୯୦ । ଚର୍ମ ତିଆରି କାରଖାନା
୯୧ । ବିଜ୍ଞାନାଗାର ଯନ୍ତ୍ରପାତି ତିଆରି କାରଖାନା
୯୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ପ୍ରେରଣ ଯନ୍ତ୍ରପାତି କାରଖାନା
୯୩ । ମଟର ଟାୟାର ରିଟ୍ରିଡ଼ିଂ କାରଖାନା
୯୪ । ରବର ମିଶ୍ରିତ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି କାରଖାନା
୯୫ । ରବର ବେଲ୍ଟ ତିଆରି କାରଖାନା
୯୬ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଲେପନ କାରଖାନା
୯୭ । ଶିଳ୍ପୀୟ ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ କାରଖାନା

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଓଡ଼ିଶାରେ କୁଟୀରଶିଳ୍ପର ଭବିଷ୍ୟତ

ଉପରେ ଯେଉଁସବୁ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଶିଳ୍ପ କଥା କୁହାଗଲା, ତାହା ଉପରେ କେବଳ ଜୋର ଦେଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ୟକ ବିକାଶ ସାଧିତ ହେବ, ତା କହି ହେବନି । ଚିତ୍ରକଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟ, କୁଟୀର ଶିଳ୍ପର ଗନ୍ତାଘର ଓଡ଼ିଶାର ସେହିସବୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଲେ ସେ ସବୁଡ଼ିକ କାଳର ଅତଳ ସ୍ରୋତରେ ଲୀନ ହୋଇଯିବ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଳା କଥା ଲୋକେ କାଳସ୍ରୋତରେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଯିବେ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ କଳାକୁଶଳ ପରମ୍ପରା ଆଜି ବି ମରିନି, ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଛି । କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଆଜି ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି, ନୋହିଲେ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଶିଳ୍ପର ଚାପ ହେତୁ ସେ ସବୁଡ଼ିକ କେଉଁ ଦିନରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ସାରନ୍ତାଣି । ଆଜିକାଲି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଯୋଜନା ଏପରି ହେବା ଉଚିତ ଯେପରି କି ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଶିଳ୍ପର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଆଗେଇ ଯାଇପାରିବ, ଅଯଥା ଦୁଇଟି ଭିତରେ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଚାଲିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଚିତ୍ରକଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଆଦିର ବିକାଶର ଯେ ଏକମାତ୍ର ମାଧ୍ୟମ ଏହା ଭୁଲିଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଯଦି ମରିଯାଏ, ତେବେ ଦେଶର କଳା କୃଷ୍ଟି ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଯେ ମରିଯିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ, ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଶା ତାର କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ, କଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟ ପାଇଁ ଦିନେ ଭାରତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା, ଓଡ଼ିଶାର ସେହି ଗୌରବକୁ ଯନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତ୍ରବରୁ ଲୋପ ପାଇବାକୁ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ସୁନା, ରୁପା, ତାରକସୀ କାମ ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହାର କଳା କୁଶଳତା ଦେଖିଲେ ଆଖି ଝଲସି ଯାଏ । ଏହି ତାରକସୀ କାମର କେନ୍ଦ୍ର ହେଉଛି କଟକ ସହର । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ କଟକ ସହରର ଶିଙ୍ଗ କାମ, କାଠକାମ, ଖେଳନା ତିଆରି କାମ, ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧିବା ସୋଲ ଟୋପି ତିଆରି, ମାଟିମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି, ବେତବୁଣା ଆଦି କାମ ଅତି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହାକୁ ଛାଡ଼ି ପୁରୀ, କଟକ, ବାଲେଶ୍ୱରର କଂସା ଓ ପିତ୍ତଳ ବାସନକୁସନ ତିଆରି, ସମ୍ବଲପୁର, କଟକ ଓ ଗଞ୍ଜାମର ରେଶମ ଓ ରେଶମ ଲୁଗାବୁଣା ଓ ଟସର ଚାଷ, ସମ୍ବଲପୁରର ଲୁଗା ରଙ୍ଗେଇ, ସମ୍ବଲପୁର ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୁଗାବୁଣା (ବିଶେଷତଃ

କୁମ୍ଭଶାଳୀ, ଦରଜା ସ୍କ୍ରିନ୍, ବିଛଣା ଚଦର ଆଦି), ସମୁଦ୍ରୋପକୂଳରେ ଜାଳବୁଣା, ପୁରୀ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ପଥର ଓ କାଠରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଖୋଳାଇ ଏହିସବୁ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ।

ଏହିସବୁ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ସାହାଯ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ଲୋକ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ଓ ଏହାରି ଭିତର ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ କଳା ଚର୍ଚ୍ଚା ବଢ଼େ ଓ ସେମାନଙ୍କର କଳା କୁଶଳତା ହେତୁ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଜିନିଷମାନ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରେ । କିନ୍ତୁ ଅତି ଦୁଃଖର ବିଷୟ ନାନା କାରଣରୁ ଦିନକୁ ଦିନ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଅବନତି ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସେ ସବୁ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲା ଆଜି ସେ ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ । ଏ ଦିଗରେ ଯଦି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆ ନ ଯାଏ ତେବେ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ଆଜିର ଅବସ୍ଥା ବି ନ ଥିବ । ଆମେରିକା, ଇଉରୋପ, ରୁଷିଆ ପ୍ରଭୃତି ବିଜ୍ଞାନୋନ୍ନତ ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପଜାତ ପଦାର୍ଥର ଆଦର ବଢ଼ୁଥିବା ସ୍ଥଳେ ଆମ ଦେଶରେ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ପୁରୁଣା ଏହି ଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଉଭେଇଯିବା କମ୍ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ନୁହେଁ । ଏହିସବୁ ଜିନିଷର ଆଦର ଆମ ଦେଶରେ କମିଯିବାର ବହୁ କାରଣ ଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଏହିସବୁ ପଦାର୍ଥକୁ କିଣିବାକୁ ଅକ୍ଷମ । ଓଡ଼ିଶା ବାହାରର ଯେଉଁମାନେ ଏହାକୁ କିଣି ପାରିବେ, ସେମାନଙ୍କ ଠାରେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବା ପାଇଁ ସେପରି କିଛି ସ୍ଥାୟୀ ଓ ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଉତ୍କଳର ଏହି କଳା ଓ ସ୍ଥାପତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ପଥର ଓ କାଠମୂର୍ତ୍ତି, ସୁନା ରୂପା ତାରକସୀ କାମ ଓ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ ଦରଜା ସ୍କ୍ରିନ୍ ଓ ବିଛଣା ଚଦର ଭାରତ ଓ ଭାରତ ବାହାରର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦର୍ଶନୀରେ ଅତି ଉଚ୍ଚ ଆସନ ଲାଭ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅବହେଳା କରିବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସେ ସବୁର ଉପଯୁକ୍ତ ବଜାର ନାହିଁ ବୋଲି ଏହାର ବଜାର ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ?

ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ ନାମ ହେଉଛି ଉତ୍କଳ, ଯା'ର ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେଉଁ ଦେଶର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଳା ରହିଛି । ବାସ୍ତବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଓଡ଼ିଶାର କଳା ଓ ହସ୍ତକର୍ମ ଖାଲି ଭାରତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନୁହେଁ, ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଓଡ଼ିଶାର ଅସଂଖ୍ୟ ଦେବାଦେବୀ ମନ୍ଦିରରେ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ତଳର ଯେଉଁ କଳା ସ୍ଥାପତ୍ୟ ରହିଛି, ତାହା ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ । କୋଣାର୍କ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ଗାତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଅପୂର୍ବ କଳା ରହିଛି, ତାହାର ପଟାନ୍ତର ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ନାହିଁ । କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ସୀତାବିଞ୍ଜି ଠାରେ ଯେଉଁ ଫ୍ରେସକୋ କଳା, ଲଳିତଗିରି ଓ ରତ୍ନଗିରିରେ ଯେଉଁ ବୌଦ୍ଧ କଳା ରହିଛି, ତାହା ପୁରାତନ ଓଡ଼ିଶାର କଳା ନୈପୁଣ୍ୟର ସ୍ପଷ୍ଟ ପରିଚୟ ଦିଏ ।

ଏହା ଏକ ଗର୍ବ ତଥା ସୁଖର ବିଷୟ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ସେହି ଅପୂର୍ବ କଳା ଚରୁଷ୍ଟ ଅନେକାଂଶରେ ଲୋପ ପାଇଯାଇଥିଲେ ହେଁ ଏହାର କିୟଦଂଶ ଏବେ ବି ବିଭିନ୍ନ ହସ୍ତକର୍ମ

ରୂପରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବଞ୍ଚି ରହିଛି । ସେହି ପୁରାତନ ଯୁଗର ପଥର ଖୋଦେଇ ଭଳି ଏବେ ବି ପଥର ଖୋଦେଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଚାଲିଛି । ପଥର ଉପରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଅସଂଖ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଭାରତ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି ହେଉଛି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ନାନା ପ୍ରକାର ହସ୍ତକର୍ମ ଓ କଳା ସୃଷ୍ଟି ବଂଶପରମ୍ପରା କ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ରହି ଆସିଛି । ତହିଁର ଏକ ତାଲିକା ତଳେ ଦିଆଗଲା ।

ସ୍ଥାନ	କଳା ଓ ହସ୍ତକର୍ମର ବର୍ଣ୍ଣନା
୧ । ପୁରୀ ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଖିଚିଙ୍ଗ	ପଥର ଖୋଦେଇ ମୂର୍ତ୍ତି
୨ । ପିପିଲି (ପୁରୀ)	ଚାନ୍ଦୁଆ
୩ । ରଘୁରାଜପୁର (ପୁରୀ)	ପଟ୍ଟଚିତ୍ର
୪ । କଟକ, ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି	ଶିଙ୍ଗକାମ
୫ । ରଘୁରାଜପୁର, ପୁରୀ, ବୈଦେଶ୍ୱର, ଖୋର୍ଦ୍ଧା	ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଚିତ୍ରାଙ୍କନ
୬ । ପୁରୀ, ସମ୍ବଲପୁର	କାଠ କଣ୍ଢେଇ
୭ । କଣ୍ଟିଲୋ, ଖଡମୁଣ୍ଡା, ରେମୁଣା, ଭୁବନ, ପାଟପୁର, ବୈଦ୍ୟରାଜପୁର	ପିତ୍ତଳ ଓ କଂସାବାସନ ଓ ଅନ୍ୟ ସରଞ୍ଜାମ
୮ । କଟକ	ସୁନାରୂପା ତାରକସି କାମ
୯ । ତନ୍ତବୁଣା ଲୁଗା ଓ ଶାଢ଼ୀ (ସୂତା, ମଠା ଓ ଟସର)	ସମ୍ବଲପୁର, ଓ ନୂଆପାଟଣା, ବଡ଼ମ୍ବା, ମାଣିଆବନ୍ଧୀ
୧୦ । ବେଲଗୁଣ୍ଠା	ପିତ୍ତଳ ମାଛ
୧୧ । ବରପାଲି, ବାରିପଦା, ବାଲେଶ୍ୱର, କେନ୍ଦୁଝର	ଟେରାକୋଟା ଖେଳନା

ବର୍ଷର ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ହେଉଥିବା ପର୍ବ ପର୍ବାଣୀ ଓ ଯାତ୍ରାମାନଙ୍କରେ ଏହି ହସ୍ତ କର୍ମଗୁଡ଼ିକର କାଟତି ବେଶି ହୁଏ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ଲକ୍ଷ କାରିଗର ଏହି ବ୍ୟବସାୟରୁ ନିଜର ଭରଣପୋଷଣ କରନ୍ତି । ଏହି ସବୁ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଜିନିଷ ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଓ ଭାରତ ବାହାରେ ବେଶ୍ ଲୋକପ୍ରିୟ, ତେଣୁ କାଟତି ବେଶ୍ ଭଲ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ସବୁ ହସ୍ତ କର୍ମର କାଟତି ବର୍ଷକୁ ହାରାହାରି ୨୫ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ହୁଏ ବୋଲି ଜଣା ଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଏତେ ପ୍ରକାର ହସ୍ତ ଶିଳ୍ପପାଇଁ ଏହି କାଟତି ବିଶେଷ ସନ୍ତୋଷଜନକ ନୁହେଁ । ଯଦି ଏ ଦିଗରେ ଆଉ ଅଧିକ ଚେଷ୍ଟା

ନୀତିଗତ ସ୍ତରରେ କରାଯାନ୍ତା, ତେବେ ଏହାର କାଟତି ଯେ ଆହୁରି ଢେର ବଢ଼ିଯାନ୍ତା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ବୃହତ୍ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଆମେ ଯେତିକି ଚେଷ୍ଟିତ ହେବା, ଏହି କୁଟୀର ଓ ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ତା'ଠାରୁ କମ୍ ଚେଷ୍ଟିତ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହସ୍ତଶିଳ୍ପ ଜାତ ପଦାର୍ଥ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଏତେ ଲୋକ ପ୍ରିୟ ଯେ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଏହାର ସ୍ଥାୟୀ କାଟତି ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବା ଉଚିତ । ଏହା ଫଳରେ ଖାଲି ଓଡ଼ିଶା ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେ ଲାଭବାନ ହେବ ତା ନୁହେଁ, ଏହି ଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ାକ ଅଧିକ ଉନ୍ନତ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିପାରିବ ।

ଉପସଂହାର

ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ଉପଯୋଗୀ ସୁବିଧା ଅସୁମାରି, ଏକଥା ସତ । ଏହାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ କଳ୍ପନାତୀତ, ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାର ପାଇଁ ବେଶ୍ ଆଗ୍ରହୀ, ଏହାକୁ କେହି ମନା କରିବେ ନାହିଁ । ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମୂଳଧନ ଯେ ନାହିଁ, ତାହା ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଶାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ନହେଉ ପଛକେ ମଧ୍ୟମ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପପାଇଁ ନବ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନେ ଯେ ନାହାନ୍ତି, ତାହା କହି ହେବନାହିଁ । ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପାଇଁ ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଶ୍ରମିକ ଓ ଅଫିସର, ଇଞ୍ଜିନିଅର ଓ ଶିଳ୍ପ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ପାଇଁ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଯେ ନାହାନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ । ତେବେ ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱ, ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ କାହିଁକି ଆଗଉନାହିଁ ଯାହା ବା ଆଗଉଛି, ତାହା କଚ୍ଛପ ଗତିଠାରୁ ଅଧିକ ଧୀର, ଏ ବିଷୟରେ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ହେଉଛି କେଉଁଠି ? କଥାରେ ଅଛି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜାଣୁଛୁ କିନ୍ତୁ ଆମ କାହାରି ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରୁନାହିଁ, କଥାଟି ଯେମିତି ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ସମସ୍ୟା ଠିକ୍ ତା'ର ସହିତ ମିଳିଯାଉଛି । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ କଥା, ଓଡ଼ିଶାର ଏତେ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଅଛି, ଅଥଚ ଏଠି ଆବଶ୍ୟକୀୟ କଳ କାରଖାନା ବସିପାରୁ ନାହିଁ । ଆମ ଲୋକେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ରହି ସଢ଼ୁଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଲୋଚନା କରିବା କଥା, ଆମର ଭୁଲ ରହିଯାଉଛି କେଉଁଠି, ଯାହାପାଇଁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥାଇମଧ୍ୟ କିଛି ଆଗେଇ ପାରୁନ । ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଏତିକି କୁହାଯାଇ ପାରିବ, ଯେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟିହୋଇ ପାରିନି । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି ନ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ଆଶାଜନକ ଭାବରେ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା, ଆମେ ସମସ୍ତେ ବାଜେଇ ପିଟେଇ ହେଉଛେ ଯେ ଆମର ଅସୁମାରି ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଅଛି, ଅଥଚ ଏଠି ଆମର କିଛି ହେଉନ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଏକଥା କହୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଉପର ଠାଉରିଆ ଭାବରେ କହୁଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ କି କି ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ କେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି ଆମ ଦେଶର ଶତକଡ଼ା ୯୯.୯ ଭାଗ ଲୋକ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଖାଲି ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଆମର ସବୁ ଅଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଚାଳିଶ ବର୍ଷ ବିତିଗଲା, ଆମର ଲୋକେ ଆମ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ ବା

ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ବାଡ଼ି ତଳେଥିବା ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦକୁ ଚିହ୍ନାଇ ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ସେମାନେ ବୁଝିଲେ ନାହିଁ, ଏହି ସମ୍ପଦକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରିଲେ ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ନିଜର ଉପାସ ଦୂର ହୋଇପାରିବ । ଯେଉଁଦିନ ସେମାନେ ବୁଝିବେ, ସେହିଦିନ ଆମେ ଜାଣିବା ଆମର ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଜନଜାଗରଣ ହେଲା । ତା'ପରେ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାର ମନକୁ ମନ କ୍ଷିପ୍ରଗତିରେ ଆଗେଇ ଚାଲିବ । ଲୋକେ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରେ ଦାବୀ କରିବେ ଯେ, ଆମର ଏଠି ଏଇ ଏଇ ସୁବିଧା ଅଛି, ଆମର ଏଠି ଏଇ ଏଇ କାରଖାନା ବସିବ । ଆମର ଏତେ ଲୋକ କାମ ପାଇବେ, ଆମ ଅଞ୍ଚଳର ଏତେ ଲାଭହେବ, ସେହି ଲାଭରୁ ଆମ ଏଇ ଏଇ ଅସୁବିଧା ଦୂରହେବ । ତେଣୁ ସରକାର ଏଠି ଅମୁକେଇ କାରଖାନା ବସାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବେ । ରାଜନୈତିକ ଅଭିସନ୍ଧି ନ ରଖି ଏହିଭଳି ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ଦାବୀ ସରକାରଙ୍କ ପାଖକୁ ଯେଉଁଦିନ ଆସିବ, ସେହିଦିନ ଆମେ ଜାଣିବା ଯେ ଆମର ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ସମୟ ଆସିଗଲା ।

ଏହି ଅବସ୍ଥା ଆସିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଯାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଶାଜନକ ଭାବେ ହୋଇପାରିନି । ସେ ଦୁଇଟିରୁ ପ୍ରଥମଟି ହେଲା ଶିକ୍ଷା, ଆମର ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରସାର ଲାଭକରି ପାରିନି । ଶିକ୍ଷା ଅଭାବରୁ ଲୋକେ ଆମର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ତଥା ସେଥିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧନଲାଭ କଥା ଜାଣି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଏହା ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ପ୍ରକୃତ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରସାର ଆବଶ୍ୟକ । ଶିକ୍ଷାର ରୂପ ମଧ୍ୟ ବଦଳିବା ଦରକାର । ଏହି ଶିକ୍ଷା ଆମ ଲୋକଙ୍କୁ ଆଖପାଖକୁ ଚିହ୍ନିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲାଭଳି ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ଯେତେ କର୍ମାଭିମୁଖୀ ହେବ, ସେତେ ଭଲ । ଦ୍ୱିତୀୟଟିରେ ହେଉଛି ପ୍ରଚାର, ଲୋକଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଦର୍ଶାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତାଙ୍କ ଆଖପାଖର, ତାଙ୍କ ଦୂର ପାହାଡ଼ ପର୍ବତର, ନଦୀ, ନାଳ, ସମୁଦ୍ରର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ କଥା, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶର ଲୋକେ ସେ ସବୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରି କିଭଳି ଲାଭବାନ ହେଉଛନ୍ତି, ଆମେ ହୋଇପାରନ୍ତୁ, ଏହାକୁ ବାରମ୍ବାର ସେମାନଙ୍କ କାନପାଖରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ କରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗାଁ ପଞ୍ଚାୟତଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଆସେମ୍ବ୍ଲି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ସ୍ତରର ଲୋକେ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ କାହାକୁ କହନ୍ତି ବୁଝିବା ଦରକାର । ସେମାନେ ଯେଉଁଦିନ ଜାଣିବେ ଗୋବରକୁ ଘଷି କରି ନ ଜାଳି, ଗୋବରରୁ ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଳେଣୀ କାମହେବ ଓ ଖତ କାମ ହେବ, ଘଷି କରି ଜାଳିଦେଲେ ଖାଲି ଜାଳେଣୀ ହେଲା, ଖତ ହେଲାନାହିଁ, ସେ ଦିନ ସେ ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଆଗଭର ହୋଇ ବାହାରି ଆସିବ । ଯେଉଁ ଦିନ ସେ ଜାଣିବ ଯେ ନଡ଼ାରୁ ଭଲ କାଗଜ କି ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ସ ତିଆରି ହେବ ଓ ନଡ଼ାକୁ ବିକିଦେଇ ଚାଉଳ କିଣି ଘରଗୃହଣି କରିବ । ଯେଉଁଦିନ ଲୋକେ ଜାଣିବେ ଆଖୁସିଠାରୁ ଭଲ କାଗଜ ହୋଇପାରିବ ଓ ସେମାନେ ଯଦି ଆଖୁସିଠାକୁ କାଗଜ କଳକୁ ବିକିଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଧିକ ପଇସା ପାଇବେ, ତେବେ ଗୁଡ଼ ରନ୍ଧାପାଇଁ ସେମାନେ ଆଖୁସିଠାକୁ ନ ଜାଳି,

ଅନ୍ୟକରୁ ଜାଲେଣୀ ବ୍ୟବହାର କରିବେ, ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଣିବା କମ୍ ଆୟସସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ତ୍ୟାଗ, ନିଷ୍ଠା ଦରକାର ।

ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଆମର ଦେଖିବାର କଥା ଆମ ଦେଶରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ନ ହେଉ ପଛକେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ନୂଆ ନୂଆ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନେ ଅସୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଆଗ୍ରହ କିଛି ଦିନ ପରେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି କାହିଁକି ? ସରକାରଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ରହିଛି, ଯଥେଷ୍ଟ କଞ୍ଚାମାଲ ମିଳୁଛି, ସରକାର ମଧ୍ୟ ଆମଦାନୀ ହେଉଥିବା କଞ୍ଚାମାଲ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛନ୍ତି, ତଥାପି ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀ ମାନଙ୍କର ଶିଳ୍ପ ଆଗେଇ ପାରୁନି । ଏହାର କାରଣ ଆମକୁ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହୋଇପାରେ, ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀ ଯେଉଁ ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି, ସେ ପଦ୍ଧତି ପୁରୁଣା କାଳିଆ, ଉତ୍ପାଦନ ଆଶାଜନକ ହେଉନାହିଁ ବା ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥର ମାନ ବଜାରରେ ମିଳୁଥିବା ପଦାର୍ଥର ମାନ ସହିତ ତାଳ ଦେଇ ପାରୁନି, ଫଳରେ କାରଖାନାର ଲାଭ ଦିନକୁ ଦିନ କମିବାରେ ଲାଗିଛି । ହୋଇପାରେ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀର ନିଜ ଶିଳ୍ପ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଆଣିଥିବା ଅର୍ଥରୁ କିଛି ଅଂଶ ଅନ୍ୟ କାମରେ ଲଗାଇ ଶିଳ୍ପକୁ ନାମକୁ ମାତ୍ର ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି । ହୋଇପାରେ ଆମର ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଶିଳ୍ପ ପରିଚାଳନା ଶିକ୍ଷା ନ ଥିବାରୁ ଶିଳ୍ପଚାଳନା ଭଲ ହୋଇ ପାରୁନି । ହୋଇପାରେ ସରକାର, କର୍ପୋରେସନ, ବ୍ୟାଙ୍କମାନେ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ, କିନ୍ତୁ ଦେବା ନେବାରେ କେଉଁଠି କିଛି ଅସୁବିଧା ରହିଯାଉଛି, ଯାହା ପାଇଁକି ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀ ଆଶାଜନକ ଉତ୍ସାହ ପାଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ହୋଇପାରେ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀ ଯେଉଁ ଉତ୍ପାଦନ କରେ, ତାର ବଜାର ପାଇଁ ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ସୁବିଧା ଥିଲେ ହେଁ, ରାଜ୍ୟ ବାହାର ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ହେଉ ବା ଅନ୍ୟାୟ ହେଉ, ପ୍ରତିପତ୍ତି ଫଳରେ ନିଜ ପଦାର୍ଥ କଟାଇ ପାରୁନି ଓ କଟାଇବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ ଯାହା ଉତ୍ସାହ ପାଇବା କଥା, ତାହା ଆଶାଜନକ ଭାବରେ ପାଇ ପାରୁନି । ଯେଉଁମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ, ସେମାନେ ଏହି ସବୁ ବିଷୟ ମୂଳରୁ ଯାଇ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଦରକାର । ଯେଉଁ ପକ୍ଷରୁ ଭୁଲ ରହି ଯାଉଛି, ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ହେଉ ବା ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ହେଉ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରିବା ଦରକାର । ତାହାହେଲେ ଓ ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଭଲ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ସହଜ ଓ ସୁଗମ ହେବ ।

ତା ଛଡ଼ା ଆମର ଯୁବକ ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆମର ବିଭିନ୍ନ କଳକାରଖାନା ସମ୍ଭାବନାର ଏକ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଚିତ୍ର ରହିବା ଦରକାର । ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଟ୍ରେନିଂ ସେଣ୍ଟର, ଶିଳ୍ପ ପରିଚାଳନା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଶିକ୍ଷା, ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀମାନଙ୍କର କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା, ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା

ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ନୂଆ ନୂଆ ଶିଳ୍ପ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିବା ଉଚିତ୍ ।

ଖାଲି ସରକାରୀ ସ୍ତରର ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଅନାଇ ନବସି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମୂଳଧନ ଖଟାଇ ଲୋକେ କେମିତି ଆମ ଦେଶରେ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବସାଇବେ, ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ନିହାତି ଦରକାର । ଆମ ଦେଶ ଭଳି ବିରାଟ ଓ ସଂଖ୍ୟାବହୁଳ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଖାଲି ସରକାରୀ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରୁ ଜାତ ଶିଳ୍ପ ଯେ ଆମ ଶିଳ୍ପ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ଓ ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚାଳନାଧୀନ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦରକାର, ଏ କଥା ଆମେ ବୁଝିବା ଦରକାର । ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚାଳନାଧୀନ ଶିଳ୍ପକୁ ଆମର ଅଧିକ ଉତ୍ସାହ ଦେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

ସରକାର ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ବହୁ ବିଶେଷଜ୍ଞ କମିଟି ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ରାଜ୍ୟ ଯୋଜନା ବୋର୍ଡ଼ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଇପିକଲ, ଖଦୀବୋର୍ଡ଼ କମିସନ, କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ସଂସ୍ଥା କରପୋରେସନ, କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ବୋର୍ଡ଼, ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ କରପୋରେସନ ଆଦି କେତେ କ'ଣ ଗଢ଼ାଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ କେମିତି ହେବ ଦେଖିବା, ପରାମର୍ଶ ଦେବା ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କ କାମ । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ କାମ କେମିତି ଭାବରେ ଚଳାଉଛନ୍ତି, ଖାଲି କାଗଜ କଲମରେ ନ ଦେଖି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରକୃତ କାମ ତନଖି କରାଯିବା ଉଚିତ ।

ମୋଟା ମୋଟି କହିବାକୁ ଗଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ଯୁଗ ଓ ନବଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଲୋକମାନଙ୍କ ମନରେ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ ସବୁ ସମସ୍ୟା ମନକୁ ମନ ତୁଟି ଯିବ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ବିନିଯୋଗ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ଶିଳ୍ପ କାରଖାନାରେ ପୂରି ଉଠିବ । ସେହି ଜନ ଜାଗରଣ ଓ ନୂତନ ଯୁଗ କେମିତି ଶୀଘ୍ର ଆରମ୍ଭ ହେବ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଚେଷ୍ଟିତ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

ସଂସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟକ ଅନ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ।

ଇଣ୍ଟର ମିଡ଼ିଏଟ୍

୧ । ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ (୧ମ ଭାଗ)	ଡକ୍ଟର ଆର. ସି. ଦାସ ଶ୍ରୀ ଏସ୍. କେ. ଆଗ୍ରୱାଲ ଶ୍ରୀ ଏସ୍. ସି. ମହାନ୍ତି ଡକ୍ଟର ଜି. ସାହୁ ଡକ୍ଟର ଏନ୍. ମହାନ୍ତି	ଟ ୨
୨ । ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ (୨ୟ ଭାଗ)	ଡକ୍ଟର ଆର. ସି. ଦାସ ଡକ୍ଟର ଏନ. ମହାନ୍ତି ଶ୍ରୀ ଏସ୍. କେ. ଆଗ୍ରୱାଲ ଡକ୍ଟର ଜି. ସାହୁ	ଟ ୨୬
୩ । ବ୍ୟାବହାରିକ ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ	ଡକ୍ଟର ଆର. ସି. ଦାସ ଡକ୍ଟର ଏନ୍. ମହାନ୍ତି ଶ୍ରୀ ଏ. କେ. ହୋତା	ଟ ୬

ବି. ଏସ୍‌ସି

୪ । ସାବୁନ ପରିଷ୍କାରକ	ଡକ୍ଟର ଡ଼. ମିଶ୍ର	ଟ ୪
୫ । ରଞ୍ଜକ ଓ ରଞ୍ଜନ	ଶ୍ରୀ ଏସ୍. ବେହେରା	ଟ ୧୧
୬ । ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଅଜୈବ ରସାୟନ	ଡକ୍ଟର ବି. କେ. ସାମନ୍ତରାୟ	ଟ ୩୧
୭ । ପର୍ଯ୍ୟାୟ ସାରଣୀ	ଡକ୍ଟର କେ. ସି. ଶତପଥି	ଟ ୬